

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN YAŞADIĞI GÖÇ
VE MÜLTECİ SORUNUNA ULUSLARARASI TOPLUMUN
DESTEĞİ

TEZİ YAZAN
Hasan Emre AĞMAZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Hilal CECANPINAR (Antalya Bilim Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vedat DİLBEROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EKİM 2023

ONAY SAYFASI

T.C. ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

2021003004 numaralı öğrencimiz olan **Hasan Emre AĞMAZ** tarafından hazırlanan **“Uluslararası Hukuk Bağlamında Türkiye’nin Yaşadığı Göç ve Mülteci Sorununa Uluslararası Toplumun Desteği”** başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından **oybirliği ile Kamu Hukuku** Ana Bilim Dalı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Asıl Üye – Üniv. İçi – Tez Danışmanı– Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Hilal CECANPINAR (Antalya Bilim Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi– Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vedat DİLBEROĞLU
(Çağ Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyesine ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

09/10/2023

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Bu tez, Türkiye'nin göç ve mülteci sorunlarına adanmış bir araştırmanın ürünüdür.

Bu tezi başta çeşitli zorluklar sonucu vatanlarını terk etmek zorunda kalan tüm göçmen ve mültecilere, zor şartlara rağmen Türk misafirperverliğini tüm dünyaya gösteren yüce Türk Milleti'nin her bir ferdine, bu amaçla büyük gayret sarf eden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne ve kurumlarına, göçmen ve mültecilerin yaşadığı zorlukların çözümüne yönelik çalışmalar yürüten tüm sivil toplum kuruluşları ile göç ve mülteci hukukunda çalışmaları ile katkı sunan tüm hukukçulara ithaf ediyorum.

Son olarak, Türkiye'de misafir edilen mültecilere yardım noktasında desteği ve iş birliği her geçen gün daha önemli hale gelen uluslararası toplumun faaliyet ve çalışmalarının, Türkiye'nin bu sorunla mücadelesinde büyük bir öneme sahip olduğunun unutulmamasını diliyorum.

Umuyorum ki bu çalışma, daha adil ve insancıl bir dünya için atılan adımlara katkıda bulunur; göçmen ve mültecilerin haklarının korunması ve refahlarının artırılması için yürütülen destek ve çalışmaları teşvik eder.

Hasan Emre AĞMAZ

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 09/10/2023

Hasan Emre AĞMAZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen birçok kiőiyeye teşekkür etmek istiyorum.

İlk olarak, bu tezin gerçekleőtirilmesindeki rehberliği, bilgeliği ve sabrı için danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU'ya derin bir minnettarlık duyuyorum. Söz konusu konuyu daha iyi anlamama ve bu tezin başarılı bir şekilde tamamlanmasına yardımcı olduğu için kendisine teşekkür ederim.

Ayrıca, bu tezi destekleyen ve motivasyonumu korumamda yardımcı olan kıymetli eőim Rahime Filiz AĞMAZ'a, gülüşleriyle ve neőesiyle en zorlu zamanları en güzel anılara dönüőtüren oğlum Ediz AĞMAZ'a ve tüm sevdiklerime teşekkür ediyorum.

Bunun yanı sıra yüksek lisans eğitimimde emeği geçen ađ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Hukuk Fakóltesi'nin değerli akademisyenleri ve idari personeline teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Hasan Emre AĞMAZ

ÖZ

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN YAŞADIĞI GÖÇ VE MÜLTECİ SORUNUNA ULUSLARARASI TOPLUMUN DESTEĞİ

Hasan Emre AĞMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU

Ekim 2023, 180 sayfa

Her geçen gün daha da artan düzensiz göç sadece belirli bir bölgenin problemi olmaktan çıkmış başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin ana sorunsalı haline gelmiştir. Göç ile mücadele ülkelerin uluslararası mutabakatlara bağlı kalmaları ve sözleşmeden doğan sorumluluklarını yerine getirmeleri büyük önem arz etmektedir. Uluslararası aktörler ile yapılan protokoller ve anlaşmalardan doğan sorumlulukların yerine getirilmesinde yaşanan olumsuz tutumlar ve Türkiye’ye içinde bulunduğu bu sorun ile mücadelede uluslararası toplum tarafından gerekli özenin günümüzde halen sağlanamaması noktasında Türkiye’nin atacağı adımlar son derece önemlidir.

Çalışmada uluslararası hukuk bağlamında Türkiye’nin yaşadığı göç ve mülteci sorunu ile mücadelesi özetlenecek ve bu konuda ihtiyaç duyduğu uluslararası toplumun desteği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Destek ,Göç, Mülteci, Sığınmacı, Uluslararası Toplum.

ABSTRACT

THE INTERNATIONAL COMMUNITY IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL LAW CONCERNING TURKEY'S MIGRATION AND REFUGEE PROBLEM

Hasan Emre AĞMAZ

Master's Thesis, Department of Public Law

Supervisor: Dr. Sami DOĞRU

October 2023, 180 pages

The increasing trend of irregular migration has emerged as a major challenge for many countries, particularly European nations. In this regard, it is crucial for countries combatting migration to adhere to international agreements and fulfill their contractual responsibilities. The fulfillment of obligations arising from protocols and agreements with international actors, as well as the steps that Turkey will take, becomes of utmost importance due to the insufficient attention provided by the international community in addressing Turkey's migration issues.

In the study, Turkey's struggle with the immigration and refugee problem will be summarized in the context of international law and the support of the international community it needs in this regard will be emphasized.

Key Words: Support, Migration, Refugee, Asylum Seeker, International Community.

ÖNSÖZ

Göç ve mültecilik, günümüz dünyasının karmaşık ve acil sorunları arasında yer almakta ve uluslararası toplumu derinden etkilemektedir. Özellikle son yıllarda, dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan çatışmalar, ekonomik zorluklar, iklim değişikliği ve diğer birçok faktör, milyonlarca insanın vatanlarını terk etmelerine neden olmuştur. Bu süreçte Türkiye, jeopolitik konumu ve komşu ülkelerdeki çatışmalar nedeniyle uzun bir süredir göç ve mülteci akınlarına maruz kalmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin iç politikalarını, sosyal dokusunu ve ekonomisini derinden etkilemektedir. Ancak, Türkiye'nin bu sorunlarla başa çıkmasında uluslararası toplumun desteği çok önem arz etmektedir.

Bu tez, göç ve mülteci sorunlarının karmaşıklığını anlamak, uluslararası hukukun rolünü değerlendirmek ve Türkiye'nin bu sorunlarla mücadelesinde uluslararası toplumun desteğini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Uluslararası hukuk, mülteci hakları ve koruma önlemleri konusunda temel bir çerçeve sunmak ve bu alanda verilen karşılıklı taahhütleri değerlendirmek önemlidir. Ayrıca, Türkiye'nin uluslararası toplumun desteğini ne seviyede aldığını, uluslararası kuruluşlar ve diğer devletlerle iş birliği yoluyla gerçekleştirdiği yardımları incelemek bu tezin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu tezin hem akademik çevrelerde hem de politika yapıcılar ve ilgililer arasında bu konuda daha fazla farkındalık yaratmaya ve tartışmalara katkı sağlamaya yardımcı olacağını umuyorum.

Tezin göç ve mültecilik alanında daha iyi bir anlayışın gelişmesine katkıda bulunmasını dilerim.

Saygılarımla,
Hasan Emre AĞMAZ

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ULUSLARARASI TOPLUM ile TÜRKİYE’NİN GÖÇ İLİŞKİN YAPILANMASI , GÖÇ ve MÜLTECİLİĞE DAİR HUKUKİ DÜZENLEMELER

1.1. Göç Kavramı	5
1.1.1. Göç Türleri	7
1.1.1.1. Düzenli Göç	8
1.1.1.2. Düzensiz Göç	8
1.1.1.3. Zorunlu Göç	10
1.1.1.4. Gönüllü Göç	10
1.1.1.5. Karışık Göç	10
1.1.2. Göç ile İlişkili Kavramların Açıklaması	11
1.1.2.1. Göçmen	11
1.1.2.2. Yerinden Edilmiş Kişiler	12
1.1.2.3. Sığınmacı	13

1.1.2.4. Mülteci	15
1.1.2.5. Şartlı Mülteci	17
1.1.2.6. Vatansız Kişi.....	18
1.1.2.7. Geçici ve İkincil Koruma.....	19
1.2. Uluslararası Toplumun Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeler	21
1.2.1. BM'nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri	24
1.2.1.1. BM'nin Göçe İlişkin Yapılanması.....	25
1.2.1.1.1. UMÖ (IRO) ile UGÖ (IOM)'nün Kurulması ve Gelişmeler.....	26
1.2.1.1.2. BMMYK'nın (UNHCR) Kurulması ve Gelişmeler.....	28
1.2.1.2. BM'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri.....	32
1.2.1.2.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB).....	35
1.2.1.2.2. 1951 “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi”	36
1.2.1.2.3. 1967 “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair New York Protokolü”.....	40
1.2.1.2.4. 1967 BM Ülkesel Sığınma Bildirisi.....	41
1.2.2. AB'nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri.....	42
1.2.2.1. AB'nin Göçe İlişkin Yapılanması.....	43
1.2.2.2. AB'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri	44
1.2.2.2.1. Schengen Sözleşmesi	48
1.2.2.2.2. Dublin Sözleşmesi	50
1.2.2.2.3. Maastricht Anlaşması.....	52
1.2.2.2.4. 1999 Amsterdam Anlaşması	53
1.2.2.2.5. AB'nin İmzaladığı GKA'lar	54
1.2.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)	55
1.3. Türkiye'nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri.....	57
1.3.1. Türkiye'nin Göçe İlişkin Yapılanması	58
1.3.2. Türkiye'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri.....	60
1.3.2.1. 1951 Sözleşmesi.....	61
1.3.2.2. 1967 New York Protokolü	62
1.3.2.3. 2510 Sayılı İskân Kanunu	63
1.3.2.4. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu.....	64

1.3.2.5. 5683 Sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanu.....	65
1.3.2.6. 1994 İltica Yönetmeliği	66
1.3.2.7. İçişleri Bakanlığı 57 No.'lu Genelge	67
1.3.2.8. 5543 Sayılı İskân Kanunu.....	68
1.3.2.9. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)	69
1.3.2.10. Geçici Koruma Yönetmeliği.....	72
1.3.2.11. Türkiye'nin Mülteci Hukukuna İlişkin Taraf Olduğu Diğer Uluslararası Anlaşmalar ve Sözleşmeler	73

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TOPLUMUN VE TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI ve ULUSLARARASI TOPLUMUN TÜRKİYE'YE DESTEĞİ

2.1. Evrensel Bir Sorun Olarak Göç ve Uluslararası Hukuk Bağı	75
2.2. BM'nin Göç Politikası ile Türkiye Yaklaşımları	78
2.2.1. BMMYK'nın Türkiye Faaliyetleri	84
2.2.2. UGÖ'nün Türkiye Faaliyetleri	89
2.3. AB'nin Göç Politikası ile Türkiye Yaklaşımları	91
2.3.1. AB'nin Göç ve Mülteci Krizi Temelli Güvenlik Kaygıları	95
2.3.1.1. FRONTEX	96
2.3.1.2. EUROPOL	98
2.3.1.3. EURODAC	98
2.3.2. Üye Ülkelerin Göç Politikaları.....	99
2.3.3. AB'nin Türkiye Yaklaşımları.....	104
2.3.4. AB-Türkiye GKA ve Ortak Eylem Planı	107
2.4. Diğer Uluslararası Kuruluşların Faaliyetleri	114
2.5. Türkiye'nin Göç Politikası	117
2.5.1. Türkiye'nin Transit Göç Rotası Olmaktan, Göç Ülkesine Dönüşümü	120
2.5.2. 20.yy'da Türkiye'ye Yönelmiş Kitleli Göç Hareketleri	121
2.5.3. Suriyeli Göçmenler ve Günümüz Göç Krizi	124
2.5.4. Türkiye'nin Güvenli Üçüncü Ülke Niteliği.....	127

2.5.5. Türkiye’deki Mülteci ve Sığınmacıların Hukuki Statüleri.....	129
2.5.6. Göç Krizi’nin Türkiye’ye Etkileri	131
2.6. Uluslararası Toplumun Göç Konusunda Türkiye’ye Desteği	137
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	147
EKLER.....	161

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği (European Union - EU)
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu (European EconomicCommunity)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (European Convention Of Human Rights) (ECHR)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Court of Human Rights) (ECHR)
AK	: Avrupa Komisyonu (European Commision)
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal And Steel Community)
AP	: Avrupa Parlamentosu (European Parliament Up)
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nations - UN)
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)
ECHO	: Avrupa İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğu (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations)
EURODAC	: Avrupa İltica Daktiloskopi Veri Tabanı (European Asylum Dactyloscopy Database)
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi (European Police Office)
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (European Border and Coast Guard Agency)
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GKA	: Geri Kabul Anlaşması
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliğini
GMG	: Küresel Göç Grubu (Global Migration Group)
GÖİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğu
UKYK	: “Uluslararası Kurtarma ve Yardım Komitesi” (International Rescue and Relief Committee - ICCR)
HAAGK	: Hükümetle Arası Avrupa Göç Komitesi (Intergovernmental Committee for European Migration - ICEM)
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Universal Declaration Of Human Rights - UDHR)

YEK	: Yerinden Edilmiş Kişi (Internally Displaced Person)
UKKDF	: Uluslararası Kızıllıhaç ve Kızıllay Dernekleri Federasyonu (International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies - IFRC)
HAMK	: Hükümetler Arası Mülteci Komisyonu (International Government Committe for Refugge - IGCR)
UGÖ	: Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
UMÖ	: Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization -IRO)
İskKan	: İskan Kanunu
KGKF	: Küresel Göç ve Kalkınma Forumu (Global Forum on Migration and Development - GFMD)
MC	: Milletler Cemiyeti
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
BMYRİ	: BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (United Nations Relief and Rehabilitation Administration - UNRRA)
BMYÇA	: Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı (United Nations Relief and Work Agency - UNRWA)
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı (International Court of Justice) (ICJ)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Kuruluşundan İtibaren Günümüze Kadar BMMYK'nın İlgilendiği Mülteci Sayıları.	30
Tablo 2. AB Göç ve Mülteci Hukukunun Gelişimine Yön Veren Anlaşmalar.	46
Tablo 3. “Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler.”	126
Tablo 4. “Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.”	126

EKLER LİSTESİ

Ek-A. Tez Etik İzin İstek Formu	161
Ek-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı	163
Ek-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı	164

GİRİŞ

Göç olgusunun geçmişi insanlığın varoluşuna dayanmaktadır. Geçmişten bu güne insanlar bireysel ve toplu olarak dünyanın bir yerinden başka bir yerine göç etmişler, kimi zaman farklı toplumlar ile iletişim kurup kaynaşmışlar, kimi zaman da farklı kültürel modeller belirleyerek günümüze kadar ulaşan millet kültürlerinin oluşumuna katkı sunmaktadır. Göç ve mülteci konusu, günümüzde uluslararası hukukun merkezinde yer almakta, uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtan kritik bir konu olarak dinamik niteliğini sürdürmektedir.

Göç, etkisi açısından düşünüldüğünde bireylerin, bireylerin oluşturduğu toplumların ve geniş boyutta da uluslararası ilişkilerin oluşmasında ve gelişiminde önemli bir yere sahiptir¹. Günümüzde göç ve mülteciliğin sebep olduğu sorunların uluslararası hukuk ve uluslararası toplum çerçevesinde ele alınıyor olması göç olgusunun evrensel bir nitelik kazanmasına sebep olmaktadır.

Evrensel boyutta göç nedenleri ele alındığında; tarihsel süreç içerisinde savaşlar, iç karışıklıklar, terör vakaları, can ve mal güvenliğine yönelik endişeler, zorlu hayat şartları, ekonomik olumsuzluklar, işsizlik, doğal afetler ve aile birleşimini sağlamak gibi çeşitli sebeplerden dolayı buldukları yeri terk ederek başka yerlere göç eden milyonlarca insan bulunduğu görülmektedir². Yaşanan göç hareketlerinin hem göç eden bireyler hem de gittikleri yerler üzerinde etkileri her geçen gün daha da artmaktadır. Bu bakımdan günümüzde bir göç olayından ziyade göç olgusundan bahsetmek daha doğru olacaktır.

Göç olgusunun farklı bilim dallarının alanında yer alması sebebiyle farklı tanımlamalar ile açıklandığı görülmektedir. Tanımlardaki bu farklılıklar göçün sınıflandırılmasında da kendisini göstermektedir³.

Bu bağlamda özellikle 19. ve 20. yy.'da birçok göç tanımı geliştirilmiş, bu göç tanımları kendi dönemlerinde yaşanan göç hareketliliklerini açıklamakta yeterli iken,

¹ Süleyman Ekici ve Gökhan Tuncel, "Göç ve İnsan", **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 2015, C. 5, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307113> s. 19, (e.t.: 07.03.2023).

² Murat Urk, "Göç ve İnsan Hakları", **MSGSÜ Sosyal Bilimler**, 2010, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/757411> , s. 109, (e.t.: 08.03.2023).

³ Recep Özkan, "Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2019, C. 33, S. 47, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/911790> , s. 129, (e.t.: 07.03.2023).

kendinden sonraki dönemde meydana gelen göç eylemlerini tanımlamakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Günümüzde de göç olgusunun kapsamı ve etki boyutunun değişmesine bağlı olarak mevcut göç teorilerinin göç kavramını açıklamada yetersiz kaldığı gerçeği tekrar gündeme gelmiştir. Dolayısıyla göç ve mülteci hukuku anlamında yeni hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin önemi artmaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)⁴'nün Aralık 2022 yılı Raporuna göre, Dünyada yaklaşık 281 milyon göçmen bulunmakta olup bunlar nüfusunun yaklaşık % 3,6'sını oluşturmaktadır⁵. Bu veriler dünyanın karşı karşıya olduğu göç sorununu anlamak adına önem arz etmektedir. Uluslararası toplum, yoğunluğu gün geçtikçe artan ve etki alanı genişleyen göç sorunu ile mücadele amacıyla başta 1951'de Cenevre'de imzalanan "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (1951 Sözleşmesi)"⁶ olmak üzere çeşitli uluslararası sözleşmeler, iş birliği anlaşmaları ve protokoller oluşturmuş; uluslararası bir sorun olan göç ve mülteci konusuyla da mücadelesini bu düzenlemeler çerçevesinde üye devletlerle işbirliği içinde yürütmektedir.

Türkiye'nin üzerinde bulunduğu ülke, doğu ile batı arasında köprü olma niteliği herkesçe bilinen, büyük öneme sahip bir bölge olup Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar hem pek çok göç dalgasına ev sahipliği yapmış hem de Avrupa ülkelerine göç edenlere geçiş yolu olmuştur⁷.

Türkiye uluslararası göç rotasında transit ülke olması nedeniyle ağırlıklı olarak Balkanlardan, Almanya'dan ve 1980 sonrası dönemde Irak'tan olmak üzere birçok ülkeden hem göç almış hem de Avrupa'ya gitmek isteyenlerin göç rotası olarak kullandıkları ülke olmuştur. Bu nedenle Türkiye, geçmişte göç hareketlerine fazlaca maruz kalmış, günümüzde de kalmaya devam etmektedir. Çünkü göçmenler Avrupa rotasını Türkiye üzerinden oluşturmaktadır. Dolayısıyla, günümüzdeki göç ve mülteci sayısındaki artış sadece Türkiye için değil tüm uluslararası toplum ve özellikle de

⁴ International Organization for Migration - IOM. Bundan sonra "UGÖ" olarak anılacaktır.

⁵ UGÖ'nün 18 Aralık Dünya Uluslararası Göçmenler Günü kapsamında hazırladığı "**2022 Dünya Göç Raporu**" için bkz., <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/> Giriş s. 12, (e.t.: 07.03.2023).

⁶ Bundan sonra "1951 Sözleşmesi" olarak anılacaktır.

⁷ Ahmet İçduygu, Sema Erder ve Ömer Faruk Gençkaya, "Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere", 1. Basım, İstanbul, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, 2014, <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%CC%88B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%CC%88B1-1923-2023-.pdf>, s. 223-224 (e.t.: 07.03.2023).

Avrupa için tehdit yaratmaktadır. Bu tehdit, güvenlik endişeleri, sosyal entegrasyon sorunu ve ekonomik yetersizlik gibi açılardan kendisini göstermektedir.

Türkiye, son yıllarda Orta Doğu'daki çatışma bölgelerinden gelen büyük bir göçmen ve sığınmacı yoğunluğu ile karşılaşmıştır. Özellikle 2011'de Suriye ortaya çıkan iç savaşın etkisiyle, Türkiye'ye sığınanların sayısı hızla artmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)'nin 2023 yılı Eylül verilerine göre⁸ Türkiye'de toplam 4.797.593 göçmen bulunmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriyelilerin büyük çoğunluğu esasen AB ülkelerine gitmek isteyenlerden oluşmaktadır. Fakat Suriye vatandaşı göçmenlerin, AB'nin göçe karşı yürüttüğü sıkı hatta yer yer uluslararası hukuka aykırı uygulamaları ve Türkiye'nin göçmenlere yönelik ılımlı politikaları Avrupa'ya geçmelerini engellemekte, bu da Türkiye'de öngörülenden daha fazla süre kalmalarına hatta yerleşmelerine sebep olmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin ulusal hukuki düzeni, güvenliği, ekonomisi ve sosyal yapısı üzerinde büyük bir olumsuzluk yaratmaktadır.

Türkiye, kapasitesini aşan bu sorunun üstesinden gelmek için bir yandan göç yönetimi yapılanmasında ve iç mevzuatında yeni düzenlemeler yaparken, diğer yandan da uluslararası toplumdan destek beklemektedir. Türkiye'nin bu beklentisi güncel göç ve mülteci sorununun çözümüne yönelik duyarlılığına ve özverili uygulamalarına rağmen yeterli oranda karşılık görmemektedir. Türkiye, özellikle son dönemde karşı karşıya kaldığı ve ülkenin toplumsal, hukuki, siyasi ve ekonomik yapısını derinden etkileyen göç ve mülteci sorunu ile mücadele ederken uluslararası toplum bu sorunu evrensel bir sorun olarak görmek yerine bölgesel bir sorun olarak değerlendirmekte ve bütün yükü Türkiye'nin omuzlarına bırakmaktadır. Hâlbuki göç ile mücadelenin başarısı uluslararası toplumun iş birliğine bağlıdır. Nitekim göç ile ilgili uluslararası Sözleşmeler de bunu öngörmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu uluslararası bir sorun olan göç ve mülteci sorununu hukuki bir çerçeveye içerisinde incelemek, bu konuda uluslararası toplumun Türkiye'ye vermesi gereken desteğin çerçevesini belirlemek, eksiklikleri tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Böylece, evrensel bir sorun olan göç ve

⁸ GİB'nin 2023 yılı Eylül verileri için bkz., <https://www.goc.gov.tr/guncel-veriler> , ayrıca İçişleri Bakanı'nın açıklaması için bkz. <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/bakan-yerlikaya-kacak-goce-karsi-yeni-uygulamayi-anlatti-pilot-il-istanbul-2118847> (e.t.: 21.09.2023).

mülteciliğin günümüzde Türkiye'ye yönelik olumsuz etkileri ortaya konularak, bu sorunla mücadelede uluslararası toplumda farkındalık yaratılması sağlanacaktır.

İki bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, göçün kavramsal çerçevesi, uluslararası toplum ile Türkiye'nin göçe ilişkin yapılanması, göç ve mülteciliğe dair hukuki düzenlemeler kapsamlı şekilde ele alınacaktır. Bu çerçevede önce göçün tanımı, türleri ve ilişkili kavramlar açıklanarak tezin ilerleyen konu başlıkları için temel oluşması sağlanacaktır. Bölümün ilerleyen kısımlarında uluslararası bir sorun olan göç ve mültecilik ile mücadelede uluslararası toplumun ve Türkiye'nin yapılanması ile bu mücadelenin zeminini ve yöntemini belirleyen uluslararası sözleşmeler ve Türkiye'nin iç mevzuatı hakkında da bilgi verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, uluslararası toplumun ve Türkiye'nin göç politikaları ile uluslararası toplumun Türkiye'ye bu konuda verdiği desteğin detayları incelenecektir. Bu kapsamda, önce BM ve AB'nin göç ve mülteci politikaları incelenecek, Türkiye'ye verdikleri destekler detaylandırılarak eksiklikler ortaya konacaktır. Bu çerçevede "Avrupa Konseyi (AK)" çalışmanın kapsamı dışında tutulmuş olmakla beraber, göç ve mültecilik konusunda ortaya çıkan insan hakları ihlalleri nedeniyle Konsey'in kabul ettiği ve tüm AB üyesi devletlerin taraf olduğu "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" de çalışma kapsamına alınmıştır. Daha sonra Türkiye'nin tarihten günümüze göç politikası ve özellikle Suriye iç savaşından sonra oluşturduğu yeni politika anlatılacaktır. Bu bölümün sonunda Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu uluslararası toplum desteğindeki eksiklikler belirlenerek, çözüm önerileri sunulacaktır.

Çalışma literatür araştırması şeklinde yapılmış olup, bu kapsamda uluslararası ve ulusal temel eserler, bu konuda yazılmış lisans üstü tezler ile ilgili makalelerden istifade edilmiştir. İlgili kurumların ilişkin konuya raporları da incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ULUSLARARASI TOPLUM ile TÜRKİYE’NİN GÖÇE İLİŞKİN YAPILANMASI, GÖÇ ve MÜLTECİLİĞE DAİR HUKUKİ DÜZENLEMELER

1.1. Göç Kavramı

Bilinen en geniş tanımıyla bireylerin hareketliliği şeklinde ifade edilebilecek “göç” kavramı, kültürler ve sosyo-ekonomik yapılar arasında mekânsal geçiş şeklinde de tanımlanabileceği gibi⁹, insanların yaşadıkları yerlerden siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal nedenler ile başka yerlere doğru gerçekleştirdikleri hareketler olarak da tanımlanabilir¹⁰. Göç, dünya genelinde her noktada görülebilecek, insanlığın varoluşundan günümüze süregelen ve gelecekte de var olacak bir durumdur. Bu kavram, bireylerin yer değişikliği konusunda zorunluluk içerisinde bulunmaları yahut gönüllü olarak yerlerini terk etmeleri biçiminde anlaşılmaktadır. Göç olgusunun insanlığın oldukça eski tarihlerine kadar gitmesine karşın bu olgunun, 1950’li yıllardan sonra önemli küresel konuların başında yer aldığını söylemek mümkündür. Küreselleşmeyle birlikte günümüzde artan bir şekilde bu olgudan dünya çapındaki devletlerin neredeyse tümü etkilenmiştir. Bu etki kendisini göç verme, göç alma veyahut geçiş ülkesi olma şeklinde göstermiştir¹¹.

Göç olayı, göçmenlerin gerek kendileri bakımından gerekse varış devleti bakımından birçok yönden etkileri olan bir olgudur. Bu olgu ekonomik, toplumsal ve siyasi sonuçlara sahiptir. Küreselleşen dünyamızda göç olgusunu neredeyse bireylerin her biri çeşitli nedenlerle deneyimlemiş yahut etkilerini hissetmiş ve bu sebeple içinde bulunduğumuz dönem “göçler dönemi” olarak isimlendirilmiştir¹². Literatürde çeşitli sebepler ile oluşan göçün toplumsal etkisi, bireyin kendi çevresi dışına çıkarak sosyal

⁹ Dilara Şeker ve Gülten Uçan, “Göç Sürecinde Kadın”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2016, C. 14 S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229307> , s. 200, (e.t.: 08.03.2023).

¹⁰ Yüksel Koçak ve Elvan Terzi, “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm”, **KAÜ-İİBF Dergisi**, 2012, C.3 , S. 3, <https://research.ebsco.com/c/ih3yxv/viewer/pdf/wac4hq6uwf> , s. 164, (e.t.: 08.03.2023).

¹¹ Stephen Castles ve Mark .J. Miller, **Göçler Çağı**, Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (Çev.). 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 8.

anlamda bir çeşit özgürleşme yaşamasına sebep olan bir süreç olduğu ancak bu durumun bireyde yeni gerilimler, travmalar ve psikolojik etkiler yaratabileceği şeklinde ifade edilmektedir¹³.

Göçler, varış devleti bakımından genel bir problem olarak ortaya çıksa da göç eden bireyler açısından kimi zaman yaşadıkları problemin telafisi için önemli bir adım olmakta kimi zamanda yeni problemlere sebep olmaktadır. Gerçekte göç sürecinin kendi içerisinde tehlikeler barındırmasına karşın kimi zaman da bu süreç beklentilere cevap verebilmektedir. Ayrıca göç eden her birey göçün nedenlerine ve başlama şekline göre farklı kavramlar ile anılmaktadır¹⁴.

Göç gerek kişileri gerekse kişilerin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları toplumları etkilemektedir. Bu olgunun, varış devletlerinde kültürel ve sosyal değişimlere neden olduğu yahut bu devletlerin sosyo-ekonomik yapısında kimi zaman problem yarattığı kimi zaman da bu yapılara olumlu katkılarda bulunan önemli bir olgu olduğu gözlemlenmektedir¹⁵.

Göçler genel olarak ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar nedeniyle ortaya çıkmıştır. Sözelimi, ekonomik olarak gelişen, işgücü ve gelirleri daha iyi durumda olan devletler, ekonomileri zayıf devletlerden göçler alırlar. Bunun yanı sıra kültür, politika ve tarihi bağlar kimi durumlarda ekonomik fırsatlar karşısında galip gelebilmektedir. Örneğin; Fransa ile Portekiz arasındaki geçmişe dayalı iyi ve güçlü ilişkiler sebebiyle, Almanya'nın gelir düzeyi oldukça iyi olmasına rağmen Portekiz'den bir çok göçmen Fransa'ya göç etmeyi tercih etmiştir¹⁶.

Diğer bir tanıma göre göç, esas itibariyle belli mesafe ve sürede ortaya çıkabilen yer değişikliği hareketlilikleridir¹⁷. Söz konusu yer değişiklikleri neticesinde değişik kültürler birbiriyle etkileşim göstermekte ve bu etkileşimden dolayı her iki tarafta da kültürel değişimler söz konusu olmaktadır. Diğer bir tanıma göre ise göç, “ekonomik,

¹³ Ekici ve Tuncel, s. 19.

¹⁴ Orhan Deniz, “Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması. (Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler)”, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 6.

¹⁵ Urk, s. 109.

¹⁶ Heinz Fassmann ve Rainer Munz, “Patterns and Trends of International Migration in Western Europe”, **Population Council**, 1992, C. 18, S. 3, <https://www.jstor.org/stable/pdf/1973654.pdf> s. 467. (e.t.: 08.03.2023)

¹⁷ Sema Erder, “Refah Toplumunda Getto”, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 15. https://bilgiyay.com/wp-content/uploads/2022/03/131-Refah-Toplumunda-Getto-Sema-Erder_yeni.pdf (e.t.: 08.03.2023)

toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir”¹⁸.

Yukarıdaki tanımlarına göre göç kavramı, geçmiş dönemlerden günümüze kadar varlığını sürdüren, farklı nedenler ve farklı çeşitlerde ortaya çıkan bir duruma karşılık gelmektedir. Bu bağlamda hukuk, politika, iktisat, toplumsal yaşam vb. konuları içerisinde bulunduran eylemlerin tümü göçü tanımlamaktadır.

Göç kavramının hukuki boyutuna da açıklık getirilmelidir. UGÖ göç terimleri sözlüğünde yer alan göç tanımı “*Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir*”¹⁹.” şeklindedir. Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında 6458 sayılı YUKK’un²⁰ 3. Maddesinde göç kavramı;

“Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı”

içerisinde barındıracak şekilde ifade edilmiştir.

1.1.1. Göç Türleri

Göçleri, amaçları ve göç edilecek yere ulaşmak için izlenecek yöntemler gibi bazı ölçütlere dayanılarak tasnif etmek mümkün olmakla birlikte, farklı bilim dalları göçe ilişkin konulara kendilerine has bir bakış açısı ile değinirler ve tasnif ederler²¹. Bu çerçevede göçler, “düzenli göç”, “düzensiz göç” olarak sınıflandırıldığı gibi, “zorunlu göç”, “gönüllü göç” ve “karışık göç” olarak da sınıflandırılabilir. Çalışmanın kapsamı açısından “düzenli göç”, “düzensiz göç”, “zorunlu göç”, “gönüllü göç” ve “karışık göç” aşağıda özetlenecektir.

¹⁸ Cengiz şahin, “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, **Gazi Eğitim Fakóltesi Dergisi**, 2001, C. 21, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77476> s. 59 (e.t.: 08.03.2023).

¹⁹UGÖ’nün “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf s. 35-36 (e.t.: 08.03.2023)

²⁰ 11/04/2013T. ve 28615S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.htm> (e.t.: 08.03.2023)

²¹ Ahmet İçduygu ve İbrahim Sirkeci, “**Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri**”, O. Baydar (ed.) içinde 75 Yılda Köylerden Kentlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 249.

1.1.1.1. Düzenli Göç

Göç kavramı içerisinde düzenlilik açısından bir ayırım yapılmakta ve bu ayırımın bir sonucu olarak “düzenli göç” kavramı ortaya çıkmaktadır.

Bu kavram UGÖ’nün göç terimleri sözlüğünde; “*Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri*”²².” olarak tanımlanmıştır.

Düzenli göç; gerçekleşen göç hareketinde başlangıç, transit ya da hedef olup olmamalarına bakılmaksızın o devletlerin bilgisi dahilinde ve hukuk kuralları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Düzenli göçler, dayandığı nedenin ne olduğuna ve gönüllülük esasına sahip olup olmadığına bakılmaksızın devletler arasında karşılıklı anlaşmalar ve prosedürler ile gerçekleştirirler²³. Düzenli göç dünya üzerinde etnik köken birleşimi ve işgücü göçü başta olmak üzere birçok şekilde gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye de devam etmektedir.

Türkiye özelinde düzenli göçü örneklendirecek olursak, özellikle Cumhuriyet’in ilanı sonrasında “ulusun yeniden inşası” şeklinde isimlendirilebilecek dönemden itibaren Yunanistan ile gerçekleştirilen mübadele ve Bulgaristan ile yapılan anlaşma vb. gelişmeler sayesinde Türk kökenli bireylerin Türkiye’ye göç etmeleri düzenli göç kapsamında ele alınmaktadır²⁴.

1.1.1.2. Düzensiz Göç

Göç kavramı içerisinde düzenlilik açısından yapılan sınıflandırmanın bir diğer sonucu da “düzensiz göç” olarak karşımıza çıkmaktadır. UGÖ’nün göç terimleri sözlüğünde “düzensiz göç”²⁵ kavramı;

“Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan

²²UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz., https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 26, (e.t.: 09.03.2023).

²³ Yusuf Adıgüzel, **Göç Sosyolojisi**, 1. Basım, Nobel Yayınevi, Ankara, 2016, s. 79.

²⁴ Adıgüzel, s. 80.

²⁵UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz., https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 26, (e.t.: 11.03.2023).

bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir.”

şeklinde tanımlanmaktadır.

Düzensiz göçler ülkelerin karasal sınırlarının denetim gücünün sorgulanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle üzerinde hassas durulması gereken bir alandır. Ülkeler göçmen ofislerini oluşturma, sınırlara çit çekme, göç edenlerin geçişlerine engel olma, düzensiz göç edenleri sınırları dışına gönderme gibi önlemlere önemli oranlarda bütçeler ayırmaktadır²⁶.

Bu bağlamda düzensiz göçler, devletlerin egemenliğine birer tehdit unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, devletlerin sahip oldukları sınırlardan kimlerin geçebileceği yahut geçemeyeceği konusunda karar verme ve sınırlarını denetleme hakları bulunmaktadır. Şayet bu tür göçler, devletlerin bu haklarını kullanmaları konusunda bir engel oluşturuyorsa bu durum kendi egemenliklerine gölge düşüren bir unsur olmaktadır²⁷.

Düzensiz göçün toplumsal yapı üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Düzensiz göç eden bireyler²⁸, yasadışı yollarla ülkeye girmekte, izinsiz çalışmakta ve kayıtsız olarak yaşamaktadırlar. Bu kimseler misafir eden devletler bakımından toplumsal açıdan da çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Düzensiz göç edenlerin göç ettikleri ülkenin kültürel ve toplumsal yapısına uyum sağlamakta yetersiz kalması toplum yapısı açısından olumsuz bir etkidir. Düzensiz göçün bir diğer sonucu ise güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasıdır²⁹.

²⁶Khalid Koser, “Irregular Migration, State Security and Human Security“, Global Commission on International Migration (GCIM), https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl486/files/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf , s. 2, (e.t.: 08.03.2023).

²⁷ Koser, “Irregular Migration, State Security and Human Security”, s. 2.

²⁸ Düzensiz göç edenler için literatürde “Göç ettiği ülkeye o ülkenin yasalarını ihlal ederek giriş yapan, ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan, ülkenin yasalarını ihlal ederek çıkış yapan kişiler için kullanılır. Bir göçmenin statüsü birkaç şekilde düzensiz hale gelebilir. Bu bazen dikkatsizlik nedeniyle yaşanabilirken; bazen keyfi ve adil olmayan nedenlerle de bir kişi düzensiz göçmen durumuna düşebilir. Tek bir yolculuk sırasında dahi, bir göçmen, hükümetlerin yürüttüğü politikalara veya vize düzenlemelerine göre düzensiz göçmen statüsüne girip çıkabilmektedir” şeklinde bir tanım yapılmaktadır. Bkz. Nilay Vardar, “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Arasındaki Farklar?”, **Bianet**, 08/092015, <https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar> , (e.t.: 11.03.2023).

²⁹ Saskia Sassen, “**Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization**”. Columbia University Press New York, 1996.

1.1.1.3. Zorunlu Göç

Göç olgusunun sınıflandırılmasında bir diğer kısım göçün temelinde yatan nedenler bağlamında yapılan ayırım olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ayırımın sonucu olarak bahsedeceğimiz ilk göç türü “zorunlu göç” olacaktır. “Zorunlu göç” en kısa tanım ile bireylerin çeşitli sebepler ile yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmasıdır. Bu sebeplerden en önemlileri savaşlar, iç çatışmalar, şiddet olayları, ayrımcılık, zulüm korkusu ve doğal afetler gibi durumlardır. Zorunlu göçün gerçekleşmesinin temelinde genellikle insani krizlerin olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüz göç ve mülteci krizi düşünüldüğünde Suriyeli sığınmacıların ülkelerini terk etmeleri temelinde yatan sebepler nedeniyle “zorunlu göç” örneğidir.

Çalışmamızın genelinde göçe ilişkin kavramların tanımlanmasında başvurulan UGÖ göç terimleri sözlüğünde “zorunlu göç” tanımına yer verilmemiştir.

1.1.1.4. Gönüllü Göç

Göçün temelinde yatan neden esas alınarak yapılan sınıflandırmanın bir diğer üyesi olarak “gönüllü göç” kavramından da bahsetmek gerekir.

Kısaca bireylerin kendi iradesi doğrultusunda buldukları yerden başka bir yere göç etme süreci şeklinde ifade edebileceğimiz “gönüllü göç” hareketlerinin temelinde bireylerin kaliteli eğitim olanaklarına, yeni iş fırsatlarına, daha iyi yaşam koşullarına ve daha yüksek hayat standartlarına kavuşma umudu ile aile birleşimi amacı gibi amaçlar bulunmaktadır.

Gönüllü göçün, zorunlu göç ile arasındaki temel ayırım da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Gönüllü göçte bir zorunluluk haliyle değil aksine bireysel tercihlere bağlı olarak gerçekleştirilen göç hareketlerinden bahsedilebilecektir.

1.1.1.5. Karışık Göç

Göçlere ilişkin değerlendirmelerde esas itibariyle göç etmek zorunda kalanlar ve göçü kendi tercihleri ile gerçekleştirenler arasında temel bir ayırma bulunmaktadır. Ancak özellikle de günümüz göç hareketleri açısından bu iki göç türünün bir arada bulunabilmesi de mümkündür. İşte bu birleşimden “karışık göç” kavramı ortaya çıkmaktadır.

UGÖ göç terimleri sözlüğünde “karışık akın” kavramına yer verilmesine rağmen karışık göçe yer verilmediği görülmektedir. Bu iki kavramı karıştırmamak gerekir.

“Karışık Akın” kavramı göç hareketinin ögesi olan bireylerin göçmen, mülteci yahut sığınmacı statülerini esas alan bir kavramdır. “Karışık Göç” ise zorunlu ve gönüllü göçün temelinde yatan sebeplerin bir arada bulunduğu göç hareketlerini tanımlamakta kullanılan kavramdır.

Karışık göçte birey zorunlu göç sebeplerinden birisine maruz kalmasının yanı sıra kendisine daha iyi bir hayat kurma, farklı iş imkanlarından yararlanma, ekonomik gücünü yükseltme ve aile birleşimi sağlama gibi kendi tercihlerine bağlı olarak göç hareketine yön vermektedir.

1.1.2. Göç ile İlişkili Kavramların Açıklaması

Çalışmanın ilerleyen bölümlerdeki değerlendirmelere temel teşkil etmesi bakımından, Konfüçyüs’ün “İsimler doğru olmazsa adresler doğru olmaz.” sözüne de uygun olarak, göç ve mültecilik ile ilgili bazı tanımların yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle aşağıda konuyla ilgili bazı kavramlar tanımlanacak ve yakın anlamsal ilişki içinde olan kavramlarla arasındaki farklar belirtilecektir.

1.1.2.1. Göçmen

“Göçmen” kavramına ilişkin olarak evrensel kabul görmüş bir tanım olmamakla birlikte UGÖ’nün göç terimleri sözlüğünde “göçmen” kavramı hakkında;

“...Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir.”

şeklinde ifadelere yer verilmektedir³⁰.

Bu bağlamda “göçmen” kavramının bireylerin, genellikle herhangi bir zorlayıcı dış etken olmaksızın hayat standartlarını yükseltmek, maddi imkanları arttırmak ve aile birleşimi gibi birçok gerekçe ile kendi istekleri doğrultusunda gönüllü olarak gerçekleştirdikleri göç hareketindeki durumlarını ifade ettiği görülmektedir. UGÖ’nün tanımında “göçmen” kavramının, bulunduğu ülke bakımından varış ülkesindeki hayat

³⁰UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz., https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, s. 37, (e.t.: 11.03.2023).

standartlarının kendisi ya da ailesi için daha iyi olacağına inanarak göç eden bireyleri tanımlamak için belirlendiği görülmektedir.

Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki UGÖ'nün göç terimleri sözlüğü yukarıdaki tanımın devamında BM'in "göçmen"³¹ tanımına; "...Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar." şeklinde yer vermiştir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere BM açısından "göçmen" kavramı; sebepleri, zorunlu olup olmaması, şekli, yasallığı ve rotası önemli olmaksızın farklı bir ülkede 1 yıl ve daha fazla süre geçiren bireyler için kullanılan çok geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

Öte taraftan göçmenlik, uluslararası hukuk metinlerinde ifade edilen iç politik olaylardan dolayı kullanılan bir terim olmayıp, esas itibariyle maddi sebeplerle hayat standartlarının arttırılması ve iyileştirilmesi için vatandaşlığına sahip bulunduğu ülke topraklarından daha iyi koşullara sahip olduğuna inandığı ülke topraklarına göç edenleri ifade etmektedir³². Çoğunlukla maddi sebeplerle gerçekleşen "göç" kavramı, kişilerin durumlarına bakılarak, daha iyi şartlarda yaşama amacıyla buldukları ülkelerden farklı bir ülkelere göç edenler için kullanılır³³. Göç eden kimselerin söz edildiği gibi ekonomik farklılıklardan kaynaklanan nedenlerle fazla motive olduğuna yönelik çok fazla kanıt bulunmaktadır³⁴.

1.1.2.2. Yerinden Edilmiş Kişiler

"Yerinden edilmiş kişi" (Internally Displaced Person - IDP) kavramının temelinde iç savaşlar, silahlı çatışmalar, şiddet vakaları ve doğal afetler başta olmak üzere yaşadığı yerden zorla çıkmak durumunu ifade eden "yerinden edilme" kavramı yer almaktadır.

³¹ UGÖ "Göç Terimleri Sözlüğü" için bkz.,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, s. 37, (e.t.: 11.03.2023)

³² Halim Yılmaz, "Türkiye'de Mülteci Hukuku ve Uygulaması: Sorunlar ve Çözüm Önerisi", **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, 8-11 Aralık 2005, İstanbul: Zeytinburnu Belediye Başkanlığı**, https://archive.org/stream/zeytinburnu-belediyesi-kultur-sanat-yayinlari-pdf-arsivi/8%20E2%80%93%2011%20Aral%C4%B1k%202005%20Uluslararası%C4%B1%20G%C3%B6%C3%A7%20Sempozyumu%20Bildirileri_djvu.txt, s. 294.

³³ Deniz, s. 6.

³⁴ Gordon Hanson ve Antonio Spilimbergo, "Illegal immigration, border enforcement, and relative wages: evidence from apprehensions at the U.S.-Mexico border.", **The American Economic Review**, 1999, C. 89, S. 5, <https://www.jstor.org/stable/117062> s. 1355.

Bu bağlamda yaşadıkları ülke içerisinde bulunduğu bölge ya da şehirden başka bir yere göç etmek zorunda kalan veya zorunda bırakılmış kişiler için kullanılmaktadır. Bu kavrama yönelik açık bir tanım uluslararası hukukta yer almamaktadır. Diğer bir deyişle kavram hakkında uzlaşmış yahut yasal zemine oturtulmuş evrensel bir tanımlama bulunmamaktadır. Ancak UGÖ göç terimleri sözlüğünde “yerinden edilmiş kişiler”³⁵ ; “*Kendisini mülteci yapabilecek korkular ya da tehlikeler dışındaki sebeplerle Devletinden ya da topluluğundan kaçan kişi. Yerinden edilmiş bir kişi genellikle iç çatışma ya da doğal veya insan kaynaklı afetler nedeniyle kaçmak zorunda kalmıştır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

1998 yılında BM İnsan Hakları Komisyonuna yerinden edilmiş kişilere ilişkin olarak “Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler”³⁶ isimli bir kılavuz yayınlamıştır. Kılavuzun girişinde bu kişiler ;

“Zorla yahut zorunda kalarak evlerinden yahut sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, bilhassa silahlı çatışmalar, yaygın şiddet hareketleri, insan hakları ihlalleri veyahut doğal ya da insan kaynaklı felaketler sonucu veya bunların etkilerinden kaçmak amacıyla uluslar arası düzeyde kabul gören herhangi bir devletin sınırından geçmeden kaçan veya bu yerleri terk edenler”

şeklinde tanımlanmaktadır.

1.1.2.3. Sığınmacı

Günümüz göç ve mülteci sorunu değerlendirildiğinde en önemli kavramlar arasında yer alan “sığınmacı” kavramını; dini, ırkı, mezhebi, sosyal statüsü, siyasi düşüncesi yahut etnik kökeni nedeniyle yaşadığı ülkesinde baskı, şiddet ve zulüm göreceği yönünde taşıdığı haklı endişesinden dolayı kendi ülkesinin korunmasını istemeyerek ya da reddederek başka bir ülkeye göç edip o ülkeden sığınma talebinde bulunan ancak talebi henüz sonuçlanmamış kişi şeklinde tanımlamak mümkündür.

UGÖ’nün göç terimleri sözlüğünde ise “sığınmacı”³⁷ kavramı; “*Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan*

³⁵ UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz.,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 100, (e.t.: 11.03.2023)

³⁶ Walter Kalin, **Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler**, Kerem Altıparmak (çev.), İmaj Yayınevi, Ankara 2005, s. 1, <https://docplayer.biz.tr/92739-Ulke-icinde-yerinden-olma-konusunda-yol-gosterici-ilkeler-aciklayici-notlar-walter-kalin-birlesmis-milletler.html> (e.t.: 11.03.2023)

³⁷ UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz.,

ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi.” olarak belirtilmektedir.

“Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği” (BMMYK) mülteci ve sığınmacı kavramlarını birbirinden ayırmaktadır. Mülteci statüsünü elde etme müracaatları hakkında karar verilenler genel olarak mülteci terimiyle ifade edilmektedir. Ancak, mülteci statüsüne sahip olmak için daha müracaatta bulunmayan yahut müracaatları hakkında henüz karar verilmemiş ve bu kararın verilmesini bekleyenler açısından sığınmacı kavramı tercih edilmektedir³⁸.

Diğer bir tanımlama da ise sığınmacılar, sığınma talep ettikleri ülkeler nezdinde yapmış oldukları başvuruları değerlendirme aşamasındayken geçici korumadan faydalanan ve henüz mülteci statüsüne kavuşamamış kişiler olarak ifade edilmektedir³⁹.

Mülteci statüsü kazanabilmek adına göç ettiği ülkeden henüz talepte bulunmamış yahut talepte bulunmasına rağmen henüz karara bağlanmamış durumdaki bireyler ile ilgili olarak sığınmacı statüsü ortaya çıkmaktadır⁴⁰. Göç eden bireyin sığınmacı sayılabilmesi için milliyetini taşıdığı devlet dışında olması, mültecilik için başvuran bireyin, göç ettiği ülkeden koruma istemesinin imkânsız veya kendisinin bu konuda isteksiz olması, bireyin zulüm korkusu bulunması ve bu korkusunun ırk, dil, cinsiyet, etnik köken ve siyasi bir gerekçeye dayanması zorunlu olup bu şartları taşıyan bireyler sığınmacı statüsünden yararlanabilmektedir⁴¹. Bir kimse, geldiği ülkede mültecilik başvurusunda bulunduğu ve bunun sonuçlanmasını o ülkede beklediğinde de sığınmacı statüsüne kavuşmaktadır. Sığınmacı olanlar, kendi ülkelerinden farklı bir ülkenin sınırlarına, diplomatik temsilcilik, konsolosluk, savaş yahut uçak gemilerine girmeleri itibariyle sığınmacı olarak kabul edilmektedir.

1951 Sözleşmesi çerçevesinde sığınmacı olan kişi, sözleşme ile belirlenen mülteci statüsüne kavuşmak isteyen ve bu amaçla taleplerinin sonuçlanması bekleyen kişilerdir.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 74, (e.t.: 11.03.2023)

³⁸ Osman Çöllü ve Erdal Eke, Göç Olgusunun Türk Sağlık Sistemi Üzerindeki Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği., Hasan Hüseyin AYGÜL içinde, **21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler Bir Türkiye Perspektifi**, Nobel Yayınevi, Ankara 2018, s. 238.

³⁹ Özcan, s. 23; Çöllü, s. 238.

⁴⁰ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 23.

⁴¹ Gökhan Taneri, “Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ZtUsh7waDyeDq-ibhjMT7A&no=SCFTPxYZUYdaoB6K2tqclg> s. 4, (e.t.: 10.03.2023).

Belirtmek gerekir ki 1951 Sözleşmesi uyarınca prosedürlerin tamamlandığı süreçte imzacı devletlerin yükümlülüklerinden birisi de sığınmacıların mülteci muamelesi görmesidir⁴².

Sığınmacı kavramını Türk mevzuatı açısından ele aldığımızda sığınmacılar ile ilgili yasal dayanağın oluşturulması 1994'te Bakanlar Kurulu kararı ile çıkartılan “İltica Yönetmeliği”⁴³ ile olmuştur. Yönetmeliğin 3. Maddesinde sığınmacı kavramı;

“İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”

biçiminde ifade edilmiştir.

1.1.2.4. Mülteci

Genel olarak “Mülteci” kavramı, uluslararası hukuk tarafından da tanımlanan bir kavram olup, bu bağlamda zulüm, iç çatışma, saldırı ya da toplum huzurunu olumsuz şekilde etkileyen ciddi durumlarda, geldikleri ülkeden ‘uluslararası koruma’ talebinde bulunan kişileri ifade etmektedir.

1951 Sözleşmesinin 1. maddesinde yer alan “mülteci”⁴⁴ kavramı ;

“1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve irki, dini, tâbiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrıyacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade eelemiyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemiyen, yahut tâbiyeti yoksa ve bahis konusu hâdiseler neticesinde evvelce mûtaclen ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemiyen veya mezkûr korkuya binan! dönmek istemiyen şahıs.”

şeklinde tanımlanmıştır.

⁴² Ersan Varyemez, “1951 Cenevre Sözleşmesi'nden Günümüze Avrupa'da Mülteci Haklarının Oluşumuna Etki Eden Süreçlerin Sosyolojik Bir Analizi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (e.t.: 10.03.2023).

⁴³ 1994 “İltica Yönetmeliği” için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf> s. 7 , (e.t.: 11.03.2023)

⁴⁴“1951 Sözleşmesi” 1. Maddesi için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM /d00/c002/km_00002024ss0053.pdf (e.t.: 11.03.2023).

1951 Sözleşmesi mülteciler bakımından önemli bir uluslararası belgedir. Sözleşme'nin 1. Maddesinde belirtilen nitelikler ile detaylandırılan “mülteci” tanımından da anlaşılacağı gibi, bireylerin mültecilik statüsüne kavuşabilmeleri için zorunluluk dolayısıyla ülkesini terk etmiş olması gerekmektedir⁴⁵.

Mülteciler, uluslararası koruma talep edebilir ve mülteci statüsüne uygun oldukları belirlendikten sonra uluslararası korumadan yararlanabilirler. Bu koruma, yerel kanunlara ve uluslararası hukuka dayanır. Aynı zamanda mültecinin haklarını, güvenliğini ve insan onurunu korumayı amaçlar.

UGÖ'nün göç terimleri sözlüğünde BMMYK'nın tanıdığı şekilde “mülteci”⁴⁶ tanımı yer almaktadır. Sözlükte mülteci tanımı;

“BMMYK'nın tüzüğündeki kriterlere uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi”

şeklinde yapılmıştır.

Yine bu tanım dışında UGÖ'nün göç terimleri sözlüğünde genel anlamda kullanılan “mülteci”⁴⁷ tanımı da bulunmaktadır. Buna göre; *“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”* mülteci olarak adlandırılmaktadır.

UGÖ'ye göre mülteci statüsünü elde etme müracaatları hakkında karar verilenler genel olarak mülteci terimiyle ifade edilmektedir⁴⁸. Dolayısıyla kurum tarafından mülteci tanımı 1951 Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokoller⁴⁹ dikkate alınarak, göç eden bireylerin savaş yahut uğranılan zulüm nedeniyle belirtilen koşulları sağlayıp kavuştukları statü olarak tanımlanmaktadır.

⁴⁵M. Murat Erdoğan, **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 44.

⁴⁶“Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz.,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 64, (e.t.: 11.03.2023).

⁴⁷UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz.,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 64, (e.t.: 11.03.2023).

⁴⁸ Çöllü, s. 238.

⁴⁹ Bu sözleşme ve protokol çalışmanın sonraki başlıklarda ele alınacaktır. Bkz. 1.2.2. nolu başlık.

Tüm bu tanımlamalar bir bütün olarak ele alındığında “mülteci” kavramının çok koşullu, evrensel ve uluslararası hukuk korumasındaki bir statü olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.2.5. Şartlı Mülteci

“Şartlı Mülteci” kavramı uluslararası hukuk çerçevesinde bir statü olarak ele alındığında; bireylerin göç ettikleri ülkeye ilettikleri sığınma talepleri kabul edilmediği durumlarda, kendi ülkelerinde ciddi tehlike altında olacağı varsayılan kişilere verilen bir tür koruma statüsünü ifade etmektedir. Bu statünün temelinde uluslararası koruma ilkeleri ve insan haklarına saygı bulunmaktadır.

Şartlı mülteci statüsü, ülkelerindeki ciddi tehlikeden kaçmak zorunda kalan ve fakat mülteci statüsüne sahip olmayan bireylerin daha fazla mağduriyet yaşamalarını önlemek amacıyla uluslararası toplum tarafından tanınan bir koruma statüsü olarak kaşımıza çıkmaktadır. Bir kişi “şartlı mülteci” olarak kabul edildiğinde, o ülke tarafından kendisine sığınma hakkı tanınır ve ülkede kalması için izin verilir.

Her ülke, kendi hukuki sistemleri ve yasal düzenlemelerine dayalı olarak şartlı mülteci statüsünü uygulayıp uygulamayacağını ya da uygulayacaksa nasıl bir koruma sağlayacağını belirlemektedir. Bu bağlamda Türkiye, Avrupa dışı ülkelere gelenler ile ilgili “mülteci” statüsünü kullanmamakla birlikte, bu kişilerden 1951 Sözleşmesi’nde belirtilen kriterleri taşıyanları “şartlı mülteci” şeklinde tanımlamaktadır⁵⁰.

Bununla birlikte, göç bölgelerini kontrol altında tutabilmek amacıyla 2008 yılında Türk mevzuatında köklü değişiklikler içeren, açıklayıcı ve katılımcı yenileme çalışmaları başlatılmış ve bu kapsamda konunun kanun düzeyinde bir mevzuatla düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu çalışmalar sonunda 2013 tarihli “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) kabul edilmiş ve bu kanunun 62. Maddesi ile “sığınmacı” sözcüğü yerine “şartlı mülteci” kavramı kullanılmıştır. Kanunda “şartlı mülteci”⁵¹;

“Avrupalı ülkelerin haricinde ortaya çıkan olaylardan dolayı ırk, din, tabiiyet, belli toplumlara mensup olma yahut politik düşünceler nedeniyle zulüm altında kalacağından haklı nedenlerle çekinmesi

⁵⁰İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu - Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”, **Rapor**, İstanbul, 2015, SETA Yayınları, [20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf\(setav.org\)](https://www.seta.org.tr/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf(setav.org)), s. 21, (e.t.: 11.03.2023).

⁵¹ 11/04/2013T. ve 28615S. R.G. ile yürürlüğe girmiştir. YUKK hükümleri için bkz <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 11.03.2023).

nedeniyle vatandaşlığı altındaki ülkeyi terk etmiş olan, bahse konu ülke korumalarından faydalanamayan yahut korku sebebiyle faydalanmayı reddeden yabancı veyahut bu türden olayların sonucunda daha evvelden yaşamış olduğu ülkenin dışında olan, bu ülkeye geri gidemeyen ya da bahse konu korkusundan dolayı dönmeyi reddeden vatansızlar.”

şeklinde tanımlanmıştır.

Kanuna göre, “şartlı mülteci” statüsünde olan kişilerin üçüncü ülkede yerleştirilmesine kadar Türkiye sınırlarında kalması konusunda izin verilmektedir.

1.1.2.6. Vatansız Kişi

“Vatansız kişi” kavramı UGÖ göç terimleri sözlüğünde yer almaktadır. Bu tanıma göre “vatansız kişi”⁵²;

“Herhangi bir Devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi (Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi,1. Madde,1954). Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan; Devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen Devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir.”

şeklinde tanımlanmaktadır.

“Vatansız Kişi” kavramına ilişkin bir diğer tanımda 28 Eylül 1954 tarihinde kabul edilen ve 1960 yılında yürürlüğe giren “Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’nin” 1. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre; “... kendi yasalarının işleyişi çerçevesinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan kişidir”⁵³. Bunun yanı sıra sözleşmenin 12. Maddesinde de vatansız kişilerin statüsünün, sürekli ikamet ettiği yerin bulunduğu ülke kanunu uyarınca, şayet ikametgâhı bulunmuyorsa oturmuş olduğu ülke kanunu uyarınca düzenleneceği belirtilmektedir⁵⁴.

1950’lerden sonra vatansız kişilerin uluslararası hukukta somut olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bu kimselerin hukuksal statüleri, uluslararası metinlerde belirlenmekte, bunun yanı sıra ülkelerin iç hukuk düzenlemelerinde de ele

⁵² UGÖ “Göç Terimleri Sözlüğü” için bkz.,

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , s. 95, (e.t.: 11.03.2023).

⁵³“Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” 1. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf> (e.t.: 15.03.2023).

⁵⁴“Vatansız kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” 12. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf> (e.t.: 11.03.2023).

alınmaktadır⁵⁵. Vatansız kişilerin, hiçbir devletle vatandaşlık bağı ile bağlılıkları bulunmamaktadır. Vatansız olma durumu, kanunlar çatışması olduğu durumlarda meydana gelebileceği kadar birden çok devlet kanununun menfi çatışmasında da ileri gelebilmektedir. Diğer taraftan politik yahut kanundan kaynaklanan sebeplerle, arazi terk ve ilhakı sonucunda yahut devlete sadakat borcuna aykırılık teşkil eden eylemler gerçekleştirilmesi nedeniyle vatandaşlıktan çıkarılma durumları vatansız kalmayla sonuçlanabilmektedir⁵⁶.

BM 1961’de “Vatansızlığın Azaltılması Dair Sözleşme” yi⁵⁷ kabul etmiş ve bu sözleşmeyle, meydana gelebilecek her tür vatansızlık durumlarını ortadan kaldırma ve herkese vatandaşlık hakkı sağlanmasını öngörmüştür⁵⁸. Böylece ortaya çıkan vatansız kalma durumlarına engel olunmaya çalışılmıştır.

Türkiye’nin göç mevzuatında vatansız kişileri ele alan düzenlemeler YUKK’ta bulunmaktadır. YUKK’a göre bu kavram, “...herhangi bir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi” şeklinde ifade edilmiştir⁵⁹. Bunun vatansızlığın tespiti YUKK’un 50 Maddesi⁶⁰ hükmü gereği belirlenen usul ve şartlara uygun şekilde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GÖİGM) tarafından yapılmaktadır. Ayrıca vatansızlığı tespit edilerek 50. Madde hükmüne göre vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olan vatansız kişilerin hakları ve güvenceleri YUKK’un 51. Maddesi⁶¹ ile düzenlenmiştir.

1.1.2.7. Geçici ve İkincil Koruma

Çatışmalardan yahut şiddet ortamı bulunan alanlardan kitleler halinde kaçarak gelen kişilerin şahsi statüleri belirlenmeksizin devletlerce ortaya konulan düzenlemeler

⁵⁵ Mustafa Tevfik Odman, “*Vatansızların Hukuki Durumu ve Türk Hukuku*”, ed. Özlen Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay, **İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, Anıl Reklam Matbaacılık, Ankara, 2011, s. 131.

⁵⁶ Odman, s. 131.

⁵⁷ “*Vatansızlığın Azaltılmasına Dair 1961 Sözleşmesi*” 1961’de Newyork’ta imza altına alınmıştır. 1975 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Türk hükümetince onaylanmamıştır.

⁵⁸ Yılmaz Altuğ, “Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, **İÜHFİM**, C. 29, S. 1-2, 1963, s.201; Odman, s.141, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96555> (e.t.: 12.03.2023).

⁵⁹“YUKK’un” 3. Maddesinde yer alan “Vatansız Kişi” tanımı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

⁶⁰“YUKK’un” 50. Maddesinde yer alan “Vatansızlığın Tespiti” için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

⁶¹ YUKK’un 51. Maddesinde yer alan “Vatansız Kişilere Tanınan Haklar ve Güvenceler” için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

“geçici koruma” olarak adlandırılmaktadır. Belirtmek gerekir ki dünya üzerinde devletlerin kendi durumlarına özgü farklı geçici koruma mekanizmaları geliştirdiği görülmektedir.

Ayrıca “geçici koruma” kavramına bazı uluslararası nitelikteki hukuki metinlerde de rastlanmaktadır. Bu uluslararası metinlere örnek olarak 20 Temmuz 2001 tarihli “Geçici Koruma Yönergesi” gösterilebilecektir. Yönergenin 2. Maddesi (a) fıkrasında “geçici koruma”⁶² ; “...menşee ülkelerine dönemeyen üçüncü ülkelerden yerinden edilmiş kişilerin kitlesel bir akını veya yakın kitlesel akını durumunda, bu kişilere derhal ve geçici koruma sağlayan istisnai nitelikteki prosedür anlamına gelir.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ancak “geçici koruma” kavramının genellikle yoğun ve toplu göç hareketleri gerçekleştiğinde ihtiyaç duyulan istisnai ve geçici özellikteki süreli korumayı ifade ettiği kabul edilmektedir⁶³.

Türkiye mevzuatına baktığımızda “geçici koruma statüsü” isimli kavramla karşılaşmaktayız. Suriye iç savaşının etkisiyle Türkiye’ye göç eden Suriye vatandaşı göçmenlere yönelik uluslararası bir koruma statüsünün bulunmaması sebebiyle YUKK’ta geçici koruma statüsüne yer verilmiştir⁶⁴.

YUKK’un 91. Maddesi⁶⁵ uyarınca ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılmış, bu ülkeye geri gidemeyen, geçici ve acil bir koruma bulmak için kitleler halinde ülke sınırlarında bulunan yahut ülke sınırlarından içeriye giren yabancılar için geçici koruma sağlanabilecektir⁶⁶. Bu kimselerin Türkiye’ye kabulleri, kalışları, hakları ve yükümlülükleri, ülkeden çıkışları halinde gerçekleştirilecek işlemler, kitleler halinde yapılacak göçler karşısında başvurulacak önlemler, ulusal ve uluslararası kurum/kuruluşlar arasında mevcut iş birliği, bu iş birliğinin koordinasyonu, merkezde

⁶² “20 Temmuz 2001 tarih ve 2001/55/EC sayılı Konsey Direktifi” 2. Maddesi (a) fıkrası için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055> (e.t.: 23.10.2023).

⁶³ Neva Övünç Öztürk, “Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, C. 66, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/621472> s. 206 (e.t.: 12.03.2023).

⁶⁴ Dikran M. Zenginkuzucu, “Türkiye’de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi”, **Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi**, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/775205> s. 47-48 (e.t.: 12.03.2023).

⁶⁵“YUKK’un” 91. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

⁶⁶“Türkiye’de Geçici Koruma” bkz. **BMMYK Türkiye**, <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/information-for-syrians/temporary-protection-in-turkey/> (e.t.: 12.03.2023).

ve taşralarda görevlendirilecek kurum/kuruluşların görevleri ve yetkileri Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelik ile belirlenecektir⁶⁷.

Bir diğer koruma statüsü olarak “ikincil koruma statüsünden” de bahsetmek gerekir.1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün kapsamında bulunmayan fakat korunmaya ihtiyaç duyan kimseler, bir tür tamamlayıcı mahiyeti bulunan yahut ek koruma şeklinde tanımlanabilen statüden yararlanabilmektedir. Buna “ikincil koruma statüsü” de denilmektedir. Daha geniş bir ifadeyle “ikincil koruma” bir kişinin 1951 Sözleşmesi, 1967 New York Protokolü ve ilgili ulusal yasal düzenlemelerde tanımlanan mülteci sayılma kriterlerini karşılamayan ancak ülkelerindeki ciddi tehlike hallerinden dolayı geri gönderilemeyecek durumdaki kişiler için uygulanana bir statüdür.

“İkincil koruma statüsü” Türkiye mevzuatına ilk olarak YUKK’un kabulü ile girmiştir⁶⁸. YUKK’un 63. maddesinde bu kavram;

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”⁶⁹

şeklinde tanımlanmaktadır.

1.2. Uluslararası Toplumun Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeler

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze var olan göç konusu oldukça karmaşık ve insan temelli önemli bir konudur. Göç, özellikle de 20. yy.’da yoğun şekilde yaşanan gelişmeler sebebiyle uluslararası toplumun gündeminde önemli bir yer tutmaya devam etmiştir. Bu dönemde yaşanan savaşlar, ihtilaller ve devlet oluşturma

⁶⁷ “YUKK’un” 91. Maddesi; 2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK’nin 71 inci maddesiyle, bu maddede yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı” şeklinde değiştirilmiştir. Bkz. [20180709M3-1.pdf \(resmigazete.gov.tr\)](https://www.resmigazete.gov.tr) (e.t.: 12.03.2023).

⁶⁸ Nuray Ekşi, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 3. Baskı, Beta Yayın, İstanbul 2015, s. 52-53.

⁶⁹ “YUKK’un” 63. Maddesinde yer alan “İkincil Koruma” hükmü için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

mücadeleleri insanların toplu halde yer değiştirmelerine sebep olmuştur. Bu sebeple göç ve mülteci hukukuna ilişkin yapılanma ve yasal düzenlemeler açısından 20. yy gelişmeleri oldukça önemlidir.

Göçe ilişkin oluşturulan yapılanmalar ve yasal düzenlemeler, milyonlarca kişinin yaşamını etkilemenin yanı sıra, göçmenlerin haklarını korumayı, güvenli ve düzenli bir şekilde göç etmelerini sağlamayı, devletlerin göç ve mülteci soruna çözümlerine yardımcı olmayı ve sığınmacılara uluslararası koruma sağlanmasını amaçlamaktadır.

Uluslararası hukuk, ulusal yasalar düzenlemeler ve insan hakları normları, göç konusunda dünya genelinde uygulanan çerçeveyi şekillendirmektedir. Bu hukuki düzenlemeler, göç konusunun geçmişten günümüze canlılığını korumasına paralel olarak sürekli geliştirilmektedir.

Dünyanın yalnızca son bir asırda gördüğü iki dünya savaşı, insanlık adına ağır tahribatlara neden olmuştur. Ancak savaşların bu olumsuz sonuçlarının yanı sıra olumlu bir etki olarak göç ve mülteci hukukunun gelişimine katkı sağladıkları görölmektedir. Göçe ilişkin uluslararası yasal düzenlemeler ve uluslararası toplum üzerindeki bu olumlu etkiyi örneklendirmek gerekirse; mültecilerin korunması ve haklarının güvence altına alınabilmesi için daha kapsamlı hukuki düzenlemeler yapılması, uluslararası toplumda iş birliğinin arttırılması, mülteci sayılmasa da zor durumda olan kişiler için yeni statü ve tanımlar oluşturulması, insan hakları ve hukuk ihlalleri karşısında uluslararası toplumun duyarlılığının artması gibi katkılar sağladığı söylenebilecektir.

Uluslararası toplumun yaşadığı en büyük yıkımlardan birisi olan ve sayıları on milyonu aşan sivil ve askerin ölümlüyle sonuçlanan Birinci Dünya Savaşı'nın⁷⁰ ardından dünya çapında göç eden kişilerle ilgili Milletler Cemiyeti(MC) adı altında çalışmalarda bulunulmuřtur⁷¹.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan MC bünyesinde 1921 yılında "Mülteciler Yüksek Komiserliği" kurulmuştur. Sonrasında 1933 yılında kurulan "Almanya'dan Gelen Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik", 1938'de kurulan "Hükümetler Arası Mülteciler Komitesi" ve 1939'da kurulan "Mülteciler İçin Milletler Cemiyeti Yüksek

⁷⁰Birinci Dünya Savaşı hakkında bkz. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/world-war-i-abridged-article> (e.t: 12.03.2023).

⁷¹ Bilal Altınar, "Birleşmiş Milletler: Amacı, Gelişimi, Etkinliği, Uluslararası Güvenliğe Katkısı ve Geleceği", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 2014, C. 1, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/25953>, s. 2, (e.t: 12.03.2023).

Komiserliği” gibi oluşumlar BM göç yapılanmasının temelini oluşturmuştur. Göç yönetimine ilişkin yapılanma II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ve MC’nin ardılı olan BM ile devam etmiştir⁷².

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında büyük insanlık dramlarının yaşanması neticesinde, uluslararası toplumun en önemli aktörler arasında bulunan BM, göç konusuna özel önem göstermiştir. Bu kapsamda mültecilerle ilgili çalışmalara UMÖ’nun kurulması ile başlanmıştır.

Yukarıda açıklandığı gibi örgüt, geçici olarak kurulmuş ve mülteci kamplarında yaşayan kimselerin bakım, mesleki eğitim, yeniden yerleştirilme ve yakınlarını kaybedenlere yardım görevini kendisine misyon edinmiştir. Bunların yanında faaliyet gösterdiği zaman içerisinde sayıları milyonu aşan Avrupalı mülteciye mevcut gergin ortamda ABD başta olmak üzere Avusturalya, Kanada ve İsrail gibi ülkelerde yeni bir hayat kurabilmeleri için faaliyetlerde bulunmuştur⁷³. UMÖ İkinci Dünya Savaşı sonrasında evrensel boyutta yaşanan dönemde tarafsız kalmakta zorlanması ve sorumluluklarını yeterince ifa edememesi nedeniyle 1951’de kaldırılmıştır.

O dönem mültecilerin korunması amacıyla, karşı karşıya kaldıkları problemlere çözüm sağlamak için öncelikle 1950’de BMMYK’nın örgütlenmesi yoluna gidilmiştir⁷⁴. BMMYK’nın kurulması, göç ve mülteci sorununa ilişkin uluslararası yapılanmanın temeli olmasının yanında yasal düzenlemeleri teşkil eden hukukun oluşumunda önemli bir adım olmuş, böylece göç ve mültecilik konusunda temel belgeler ve sözleşmeler düzenlenmiştir.

Göç yapılanmasına yönelik atılan adımlar bu şekilde ilerlerken, ihtiyaç duyulan yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin önemi artmıştır. Göç ve mülteci hukukuna ilişkin yasal düzenlemelere duyulan ihtiyaç sebebiyle göç ve mülteciliğe ilişkin ilk kapsamlı belge sayılabilecek 1933 tarihli “Mültecilerin Uluslararası Statülerine Dair Konvansiyon” oluşturulmuştur. Bu konvansiyon 1951 Sözleşmesine de öncülük etmiştir⁷⁵. 1951 Sözleşmesi ise gerçekleştirilecek yasal düzenlemelere temel olmuştur. 1951 Sözleşmesi haricinde gerçekleştirilen BM’nin göçe ilişkin hukuki

⁷²Kaya ve Yılmaz Eren, s. 12-13.

⁷³Aysun Yaralı Akkaya, “Avrupa’nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi** ,2019 , C. 74, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/663076> s. 362, (e.t.: 12.03.2023).

⁷⁴Barkın, s. 337.

⁷⁵Kaya ve Yılmaz Eren, s. 12.

düzenlemelerinden en önemlileri ise “1967 New York Protokolü”, “1967 BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” ve “İHEB” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan, başta AB olmak üzere çeşitli bölgesel kuruluşlarda da göç ve sığınma ile mücadele konusu gündem olmuş ve bu yönde yapılanmaya gidilmiştir. AB'nin kurulması ile göç yönetimi yapılanması Avrupa devletleri için ayrı bir önem kazanmıştır. Temel olarak göç kaynaklı güvenlik endişelerine dayanan AB yapılanmaları hayata geçirilmiştir.

AB'nin göçe ilişkin hukuki düzenlemeleri ise AK döneminde imzalanan ve “insan hakları” kavramının önemini ortaya koyan AİHS ile başlamıştır. AB'nin kurulması sırasında imzalanan Schengen Sözleşmesi, Dublin Sözleşmesi, Maastricht Anlaşması ve Amsterdam Anlaşması AB'nin göçe ilişkin hukuki düzenlemeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada kısaca bahsedilen uluslararası toplumun göç yönetimine ilişkin yapılanmaları ile hukuki düzenlemelerinden aşağıda detaylı olarak bahsedilecektir.

1.2.1. BM'nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri

Uluslararası toplumun en büyük üyesi olan BM, dünya genelinde yürütmekte olduğu insan odaklı genel faaliyetlerinin içerisinde göçe ilişkin konuları da ele almakta ve bu evrensel sorunun çözümü için uluslararası işbirliğini güçlendirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. 1945 yılında kurulmuş olan BM, bu anlamda önemli bir sorumluluk üstlenmiş ve dünya barışını korumak, uluslararası işbirliğini teşvik etmek, insan haklarına saygıyı ve insani yardımları desteklemek gibi benimsediği hedefler ile faaliyetlerini sürdüren en etkin uluslararası organizasyondur.

Günümüzde göç ve neden olduğu sorunlar, BM'nin yardım işleyişinde önemli bir paya sahiptir. Bu bağlamda göçmenlerin haklarının korunmasının, güvenliklerinin sağlanmasının, temel insani ihtiyaçlarının karşılanmasının, ülkeler arasında iş birliğinin ve göçe ilişkin konuların ele alınması için yapılanma . BM, göçle ilgili bu önemli konuları evrensel boyutta değerlendirerek uluslararası toplum ve ülkeler açısından daha etkin bir göç yönetimi sürdürülmesini ve göçmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda göçe ilişkin yapılanmasını sürekli olarak genişletmekte ve geliştirmektedir. Aynı zamanda etkin ve yararlı bir göç politikası için, değişen ve

gelişen bir konu olan göç ile uluslararası hukuki düzenlemelerin uyum sağlaması günümüz koşullarında bir zorunluluktur.

Bu bağlamda BM'nin günümüz göç ve mülteci sorunu karşısında göçe ilişkin yapılanması ve hukuki düzenlemeleri uluslararası toplumda göçe ilişkin farkındalığın arttırılması, bu sorun ile mücadelede birlikteliğin yaratılması, insan haklarına saygı ve ülkelerin insani yardım konusunda desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu öneme binaen çalışmanın bu kısmında BM'nin göçe ilişkin yapılanması ve yasal düzenlemeleri özetlenecektir.

1.2.1.1. BM'nin Göçe İlişkin Yapılanması

BM göç yönetimi yapılanmasında önemli etkisi olan ve yapılanmanın temellerinin atıldığı dönem İkinci Dünya Savaşı ile başlayan süreçtir. İkinci Dünya Savaşı'nın temel sebebi Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarıyla hesaplaşmaktır. İnsanlığın varoluşundan itibaren en zorlu mücadelelerin başında İkinci Dünya Savaşı gelmiştir. Bu savaşta, savaş hukukunun kurallarına tezat olarak yeni silahlar ortaya çıkartılmış ve önemli savaş suçlarının işlenmesine yol açılmıştır. Soykırım düzeyine varan insan hakları ihlalleri meydana gelmiş ve bu ihlaller Savaşın etkileri ile zirveye çıkmıştır. BM Teşkilatı ve "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)" (Universal Declaration Of Human Rights - UDHR)'de bu savaşın bir sonucu olmuştur. Dolayısıyla savaşın neticesinde uluslararası alanda ortaya konulan faaliyetler yalnızca savaşta yer alan ülkeleri değil birçok devleti de ilgilendirmektedir⁷⁶.

İkinci Dünya Savaşının başlangıcı ve sonrasında milyonlarca insan, yaşamış oldukları ülkeleri terk ederek başka ülkeleri kendilerine yurt edinmeye çalışmışlardır. Savaşın etkisiyle uluslararası çapta bir mülteci krizi ortaya çıkmıştır. Krizin olumsuz etkilerinin giderilebilmesi amacıyla 1943'te "BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi - BMYRİ" (United Nations Relief and Rehabilitation Administration - UNRRA) kurulmuştur⁷⁷. BMYRİ yalnızca mültecilerin sorunlarıyla ilgilenmemiş savaş nedeniyle etkilenen insanların problemlerine de çareler aramaya çalışmıştır. Bu örgütün kuruluşu ekonomik açıdan önemli oranda ABD tarafından desteklenmiştir. Savaşın ardından

⁷⁶ Fahir Armaoğlu, "Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)", 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991, s. 13-14.

⁷⁷ BMYRİ hakkında bilgi için bkz. <https://archives.un.org/content/records-united-nations-relief-and-rehabilitation-administration-1943%E2%80%931948> (e.t.: 12.03.2023).

ABD'nin ekonomik ve politik nedenlerle yardımlarına son vermesi ve mültecilerin kaçmış oldukları ülkelerine geri gönderilmeleri sebebiyle BMYRİ 1947 yılı itibariyle işlevlerini sürdürmez duruma gelmiş ve faaliyetleri sonlandırılmıştır⁷⁸. BM'de göç ve mülteciliğe ilişkin yapılanma UMÖ, UGÖ ve BMMYK ile devam etmiştir.

1.2.1.1.1. UMÖ (IRO) ile UGÖ (IOM)'nün Kurulması ve Gelişmeler

BM'nin çatısı altında kurulan bir diğer kuruluş olan UMÖ 1947 yılında çalışmalarını başlatmıştır. UMÖ, 1943-1947 yılları arasında faaliyetlerde bulunan ancak ekonomik ve politik sebeplerle çalışmalarını sonlandıran BMYRİ'nin görevlerini devralmıştır. UMÖ'nün çalışmalarını yürüttüğü alanlara bakıldığında, bilhassa mültecilerin bir arada yaşamaları için oluşturulan kampların iyileştirilmesi noktasında önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bu anlamda mültecilere barınma, beslenme, eğitim, sağlık, can ve mal güvenliklerinin sağlanması hususlarında önemli desteklerde bulunulmuştur.

UMÖ'nün faaliyetlerini sürdürdüğü dönemde, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi karşıtlığı sebebiyle esarete alınan toplumun ileri gelenlerinin kurtarılması, güvenlikleri tehlike altında olan kişilere yardım edilmesi, göçmenlerin yasal haklarının korunması ve onların üçüncü ülkelere yerleştirilmesi amacıyla Albert Einstein önderliğinde 51 ABD'li entelektüel tarafından 1933 yılında kurulan "Uluslararası Kurtarma ve Yardım Komitesi (UKYK)" (International Rescue and Relief Committee – IRRC)'nin yürütmüş olduğu faaliyetleri devam ettirdiği görülmektedir⁷⁹. Geçici bir uzmanlık kuruluşu olan UMÖ, 1947 yılında 3 yıllık faaliyet hedefi ile kurulmuş ancak 1952 yılına kadar çalışmalarına devam etmiştir. UMÖ aktif olduğu yıllarda Avrupa ve Asya'da, vatanlarına geri dönüş yapamayan yahut siyasi nedenlerle gerçekten bunu istemeyen mülteciler ve vatansızların problemlerinin çözümüne yönelik çalışmalarda bulunmuştur.

Almanya 1933 yılından 1945 yılına kadar Nazi yönetiminin baskısı altında kalmıştır. Bu dönemde Almanya çok fazla sayıda baskıcı olaya imza atmıştır. Nazi yanlılarının baskılarının gün geçtikçe artması ve vatandaşların büyük oranda bu baskılardan kurtulmak için ülkeden ayrılmaya başlaması üzerine ABD liderliğinde 1938'de bir komisyon kurulmuştur. "Hükümetler Arası Mülteci Komisyonu (HAMK)"

⁷⁸ Özcan, s. 8.

⁷⁹Uluslararası Kurtarma ve Yardım Komisyonu" hakkında bilgi için bkz. Britannica Ansiklopedisi web sitesi, <https://www.britannica.com/topic/International-Rescue-Committee> (e.t.: 12.03.2023).

(İntergovernmental Committee on Refugees - IGCR)⁸⁰ adıyla faaliyetlerini sürdüren komisyonun kuruluş amacı incelendiğinde, ilk etapta İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi ile Batı Avrupa'da ortaya çıkan zorluklardan kaçan ve yerinden edilen kişilerin problemlerine yönelik olduğu görülmektedir⁸¹. Fakat, komisyon 1943 yılından itibaren Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bulunan tüm mültecileri de kapsayan çalışmalarda bulunmuştur.

UMÖ "mülteci"⁸² kavramını kurumun kuruluş belgesinde "*haklı bir nedene dayanan baskı ve zulüm dahil olmak üzere ülkesine dönmek için geçerli nedeni olan kişi*" şeklinde tanımlamıştır. UMÖ tarafından yapılan bu mülteci tanımının BMMYK Tüzüğünde, 1951 Sözleşmesi'nde ve 1967 tarihli "BM Mültecilerin Hukuksal Statülerine İlişkin Protokolde" yer alan mülteci tanımının temelini oluşturduğu görülmektedir. UMÖ'nün amacı mültecileri, menşe ülkelerine geri dönüş için zorlamamak kaydıyla yönlendirmeler yapmaktır. UMÖ benimsediği bu amaç doğrultusunda bir milyon civarında mülteci üçüncü ülkelerde yerleştirilmiştir⁸³.

UMÖ'nün faaliyetlerinin sona ermesini takiben 1951 yılında BM'de Cenevre merkezli özel ve bağımsız bir kurum olan UGÖ kurulmuştur. Kuruluşundaki ilk adı "Hükümetlerarası Avrupa Göç Komitesi (HAAGK)" (Intergovernmental Committee for European Migration - ICEM) olan ve İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri sebebiyle göç etmek zorunda kalan insanlara yardım amacıyla kurulan kuruluş günümüzde UGÖ adını almış ve temel amacını, dünya genelinde göçle ilgili sorunları ele almak, göçmenlerin ve toplumların ihtiyaçlarını karşılamak, güvenli ve düzenli göçü teşvik etmek ve göçün etkilerini azaltmaya çalışmak şeklinde genişletmiştir. Kuruluş, hukuki temelini "Anayasa ve Temel Metinler - Constitution and Basic Texts" adındaki belgesini esas alarak oluşturmuştur⁸⁴.

UGÖ göçle ilgili karmaşık sorunların çözümüne, göçmenlerin daha güvenli ve daha iyi bir geleceğe ulaşmalarına yardımcı olan bir uluslararası kuruluş olarak dünya

⁸⁰"Hükümetler Arası Mülteci Komisyonu" hakkında bilgi için bkz. <https://www.refworld.org/publisher/ICOR...502d026d2,0.html> (e.t.: 12.03.2023).

⁸¹ UGÖ tarihçesi için bkz. <https://www.iom.int/iom-history> (e.t.: 12.03.2023).

⁸² Mustafa Tevfik Odman, "**Mülteci Hukuku**", A.Ü.S.B.F. İnsan hakları Merkezi Yayınları , Ankara, 1995, s. 27-28.

⁸³ Özcan, s. 9.

⁸⁴ IOM kuruluş belgesi için bkz., <https://publications.iom.int/books/constitution-and-basic-texts> (e.t.: 12.03.2023)

genelinde büyük bir öneme sahiptir. Günümüzde BM sistemine entegre şekilde ve geniş bir yelpazede göç hususunda çalışmalar yürüten UGÖ, bu özelliği ile uluslararası düzeyde bir aktör olarak kabul edilmektedir.

UGÖ'nün temel çalışma alanları ve bu alanlardaki faaliyetleri "UGÖ EL KİTABI'nda (IOM HANDBOOK⁸⁵) şu şekildedir;

- **Göç Yönetimi:** UGÖ, ülkeler arası iş birliği ve kapasite geliştirme yoluyla göç yönetimi konularında destek sunmakta ve göçün düzenli ve güvenli olmasını teşvik etmektedir.

- **Göçmenlerin Korunması:** UGÖ, göçmenlerin insan haklarını koruma ve iyileştirme çabalarına odaklanmakta, özellikle kırılgan grupların ve kriz zamanlarında göçmenlerin korunmasına öncelik vermektedir.

- **Sağlık :** UGÖ, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği ve erişilebilirliği için göçle ilgili sağlık hizmetleri konularında çalışmakta, özellikle de küresel sağlık krizleri sırasında göçmenlerin sağlığını korumayı hedeflemektedir.

- **Gelişim:** UGÖ, göçün sürdürülebilir kalkınmaya katkısını teşvik etmekte ve göç ile kalkınma arasındaki ilişkiyi anlamak için araştırmalar yürütmektedir.

- **İnsan Ticareti Suçu ve Göç:** UGÖ, insan ticareti suçu ile mücadelede önemli bir rol üstlenerek mağdurlara ihtiyaç duydukları yardımı sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.

UGÖ, yukarıda belirtilen temel çalışma alanlarında faaliyetlerini ülkeler ile iş birliği ve koordinasyon sağlayarak yürütmektedir. BM'ye üye devletler, sivil toplum kuruluşları ve diğer uluslararası aktörlerle iş birliği yaparak göçün etkilerini azaltmak, göçmenlerin haklarını korumak, göçmenlerin güvenli ve düzenli hareketini teşvik etmek, göçle ilgili politika ve stratejileri geliştirmek için önemli bir platform oluşturmuştur. UGÖ 2016 yılında tamamen BM'ye bağlanmıştır⁸⁶.

1.2.1.1.2. BMMYK'nın (UNHCR) Kurulması ve Gelişmeler

1945 yılında 51 kurucu üyenin katılımı ile kurulan ve günümüzde 193 üye devletten oluşan BM'nin kuruluş metni olan "BM Antlaşması" 25 Haziran 1945'te kabul

⁸⁵ Bkz. "UGÖ El Kitabı" https://publications.iom.int/system/files/pdf/avm_handbook.pdf (e.t.: 12.03.2023).

⁸⁶ UGÖ'nün BM'ye bağlanmasına ilişkin bkz. <https://www.iom.int/intergovernmental-organizations> (e.t.: 12.03.2023).

edilmesi sonrasında 24 Ekim 1945'te yürürlüğe konulmuştur. Bu bağlamda BMMYK'nın kurulmasındaki hukuki dayanağın BM Anlaşması olduğu görülmektedir. Anlaşmanın 7. Maddesi ve 22. Maddesi⁸⁷ hükümleri gereği BMGK 1946'da gerçekleştirdiği ilk toplantısında BMMYK'nın kurulması kararını almıştır⁸⁸. Böylece göç sorunu ve mülteciler konusunda görev alacağını uluslararası toplum önünde ortaya koymuştur.

İkinci Dünya Savaşı, bilhassa Avrupa'da ve dünyanın birçok noktasında savaşlarla mücadele eden coğrafyalar bakımından önemli yıkımlara yol açmıştır. Savaşın sona ermesiyle en fazla yıkımı Avrupalı devletler görmüştür. Savaşın sonucunda buldukları ülkeleri terk eden yahut evlerini kaybeden ve sayıları milyonu bulan Avrupalı mülteci yardım çağrısında bulunmuşlardır. Bu gelişme sonrasında BMGK'nın 1950 tarihinde almış olduğu kararlarla BMMYK Ofisi'nin resmi olarak kurmuş ve 1 Ocak 1951 itibarıyla faaliyetine başlamasına karar verilmiştir⁸⁹. Böylece UMÖ faaliyetlerdeki yerini BMMYK'ya devretmiştir.

Temel amacı, dünya genelindeki mültecilerin korunması, refahlarının sağlanması ve temel insan haklarının korunması olan BMMYK'nın temel hukuki dayanakları, mülteci tanımından mültecilere sağlanacak uluslararası korumanın çerçevesine kadar göçe ilişkin en temel unsurları belirleyen 1951 Sözleşmesi ve 1967 tarihli New York Protokolü'dür⁹⁰. Bu sözleşme ve protokole çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak yer verilecektir. Bunun yanı sıra BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen BMMYK Tüzüğü⁹¹, BM Genel Kurulu Kararları ve iş birliği anlaşmaları da BMMYK'nın hukuki temelini oluşturan diğer unsurlardır.

⁸⁷ “BM Anlaşması” ilgili maddelere istinaden için bkz. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf (e.t.: 12.03.2023)

⁸⁸ Elif Uzun, “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, 2019, C. 2, S. 2, <https://gam.gov.tr/files/elif-uzun2.pdf> s. 68, (e.t.: 12.03.2023).

⁸⁹ BMMYK'nın tarihçesi için bkz. BMMYK Türkiye, <http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (e.t. : 15.03.2023).

⁹⁰ Nuray Ekşi, “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, 2019, C. 77, S. 1, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/AE88D2FDF07C4EF3AC98407634BA7FFC> s. 348 (e.t.: 16.03.2023).

⁹¹ “BMMYK Tüzüğü” hükümleri için bkz. http://www.madde14.org/index.php?title=Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_M%C3%BClteciler_Y%C3%BCksek_Komiserli%C4%9Fi_T%C3%BCz%C3%BCc%C4%9F%C3%BC (e.t.: 16.03.2023)

1949’da BMMYK’nın kurulmasından sonra dünyadaki 2 milyondan fazla mülteci ile ilgili çalışmaları misyon edinen örgüt, günümüze kadar yaklaşık 108,4 milyon mülteciye yardım götürmüştür. Kurulmasının ardından BMMYK’nın ilgilendiği mülteci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.

*Kuruluşundan İtibaren Günümüze Kadar BMMYK’nın İlgilendiği Mülteci Sayıları*⁹².

Yıllara Göre BMMYK’nın İlgilendiği Mülteci Sayıları								
1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2018	2023
2.12	1,66	2.48	9.23	17.54	21,87	33,92	65,60	108,40
milyon	milyon	milyon	milyon	milyon	milyon	milyon	milyon	milyon

İkinci Dünya Savaşı sonunda savaştan galip çıkan devletler arasında bulunan ABD ile SSCB arasında iki kutuplu bir sürece girilmiştir. “Soğuk Savaş” dönemi olarak adlandırılan ve 1946 yılından başlayarak 45 yıllık bir süreyi kapsayan bu süreçte kutuplaşma neticesinde ideolojik bir ayrılma ortaya çıkmıştır⁹³. ABD’nin liderliğinde “Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)-NATO” kurulmuş ve batı bloğu oluşturulmuştur. SSCB kanadında ise, kendi ideolojilerine yakın devletlerle 1955’te Varşova Paktı⁹⁴ imzalanmıştır. Bu gelişmelerin ardından doğu blokunun kurulması tamamlanmıştır. Böylece ABD liderliğinde batı bloğu ve SSCB liderliğindeki doğu bloğu arasında güç savaşları ortaya çıktığından bu dönem Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılmıştır.

Soğuk Savaşın ardından Avrupa yeniden yapılandırılmaya başlanmış ve rehabilitasyon sürecine girilmiştir. Hızla büyüyen soğuk savaş, SSCB’nin yanı sıra ABD’nin hem kendi politikalarını hem de BM’nin göç politikasının yeniden gözden geçirmesini sağlamıştır. Böylece ABD, kendisinin ve Yüksek Komiserliğin mülteci politikalarında değişikliklere gitmek istemiştir. Daha sonra BMMYK, batılı devletlerin egemenliklerini tehlikeye atmayacak ve onları yeni ekonomik yükümlülüklerle

⁹² BMMYK’nın yayımlanmış olduğu 2015 yılı dahil istatistikler için bkz. **BMMYK**, <http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>; Ayrıca güncel veri için bkz. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> (e.t.: 18.03.2023).

⁹³ Faruk Sönmezoglu, Hakan Güneş ve Erhan Keleşoğlu; “**Uluslararası İlişkilere Giriş**”, 4.Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2011, s. 23.

⁹⁴“Varşova Paktı” hakkında bilgi için bkz. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/VarsovaPakti_ErsinEmbel_v.2.pdf (e.t.:18.03.2023).

sokmayacak şekilde inşa edilmiştir. Düzenlemeyi öngören devletler tarafından mülteciler için yasal koruma sağlanabilmesi ve sürekli çözümlerin ortaya konulabilmesi için teklifler sunulmuştur. Ancak, kendisine yardım edilecek mülteciler için parasal yardımlar içeren programların yürütülebilmesi adına bir fon garantisinde bulunulmamıştır⁹⁵. Böylece batılı devletlere mültecilere yönelik kullanılmak üzere ekonomik anlamda bir yükümlülük getirilmediği anlaşılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında meydana gelen yıkımlardan dolayı uluslararası düzeyde barış ve iş birliği sağlama adına uluslararası örgütlenme ihtiyacı açıkça kendisini göstermiştir⁹⁶. BMMYK'nın kurulması üzerine, Avrupa'da Soğuk savaşın etkisi ve çok sayıda mültecinin doğu batı arasında yer değiştirmesiyle batıdaki devletler açısından kaygı dolu bir döneme girilmiştir. O dönemde dünya üzerinde mültecilerin dağılımının önemli bir kısmı Avrupa ülkeleri dışında bulunmasına rağmen BMMYK göç politikasının Avrupa odaklı bir yönü bulunmaktaydı. Batıda söz konusu olan göç kaygıları örgütün kuruluş sebeplerinden birisi olmuştur. BMMYK'nın Avrupa merkezli bakış açısının sebebi ABD'nin dış politikadaki etkisi, NATO'daki üstün gücü ve batı bloku ittifakıdır⁹⁷. Bunun yanı sıra soğuk savaştan dolayı ortaya çıkan kutuplaşma nedeniyle uluslararası mevzuatın bütünüyle gözetilerek yönetilmesi ve düzenlenmesi oldukça güç olmuştur⁹⁸.

Savaşın sürdüğü yıllarda BMYRİ ile UMÖ'ye önemli miktarda ekonomik destekler sunan ABD, BMMYK'nın faaliyetlerini sadece koruma rolüyle sınırlandırmaya çalışmış ve yardım amaçlı faaliyetlere destek vermekten kaçınmıştır. Bu nedenle ABD, mülteciler için doğrudan maddi yardımlarda bulunmaya muhalefet etmiştir.

BMMYK, 1954'ten günümüze gösterdiği önemli faaliyetleri sırasında Avrupa'da dikkatleri çeken çalışmalarından dolayı 1954 ve 1981 yıllarında olmak üzere iki adet "Nobel Ödülü" kazanmıştır. Ancak, kazanmış olduğu ödülün ardından kısa zaman

⁹⁵ Oral Sander, "Siyasi Tarih 1918-1994", 23. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2013, s. 203.

⁹⁶ Süleyman Sırrı Terzioğlu ve Bahadır Bumin Özarslan, **Uluslararası Örgütler Hukuku**, Ankara, Adalet Kitabevi, 2016, s. 14.

⁹⁷ Gil Loescher, "UNHCR's Origins and Early History: Agency, Influence, and Power in Global Refugee Policy", **Refuge**, 2017, C. 33, S. 1, <https://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/download/40450/36443/50978> s.78, (e.t.: 21.03.2023).

⁹⁸ Sander, s. 78.

içerisinde BMMYK daha önemli ve acil bir durumla karşı karşıya kalmıştır⁹⁹. BMMYK'nın kuruluşundan sonra ilk büyük çaplı mülteci krizi, 1956'nın Kasım ayında ortaya çıkan "Macar Mülteci Meselesi" olmuştur. Macaristan o tarihte, SSCB tarafından işgale uğramış ve 200.000 civarında mülteci komşu ülkelere akın etmiştir. Mülteci grupların Avusturya'ya ilerlemesi üzerinde Avusturya resmi olarak BMMYK'dan acil müdahale için öteki devletlerin hükümetlerine çağrıda bulunulmasını istemiştir. BM tarafından derhal karma bir topluluk oluşturulmuştur. Toplulukta bir grup hükümetler arası örgütler ve STK'lar yer almıştır. Böylece BMMYK ilk sınavını vermiş ve bu tür krizlerden başarıyla çıkabileceğini ve daha sonrakilerde müracaat edilebilecek bir kuruluş olduğunu dünyaya ispatlamıştır¹⁰⁰.

BMMYK, günümüzde dünya genelinde milyonlarca mülteci ve sığınmacının korunması, onlara gerekli yardımın sağlanması ve haklarının savunulması amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Göçmen ve sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılama, barınma imkanları sağlama, sağlık hizmetleri sunma ve eğitim imkanları koordine etme gibi insani yardım çalışmalarında bulunurken aynı zamanda onlara yönelik hukuki destek sunarak, haklarını korumak için çaba harcamaktadır¹⁰¹.

BMMYK, devletler ile işbirliği yaparak sığınmacıların güvenli şekilde yerleştirilmelerini ve topluma uyum sağlayabilmelerini teşvik eder. Sığınmacı krizlerinin çözümü için uluslararası diplomasi çabalarında da rol alan BMMYK uluslararası toplumda göç ve mülteci sorunu hususunda toplumsal bilincin artırılması için çalışmalar yürütmektedir. BMMYK, bu yönleriyle göç ve mülteci sorununun çözümü noktasında uluslararası toplumun önemli bir aktörüdür ve bu rolünü günümüzde de sürdürmektedir.

1.2.1.2. BM'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri

BM bünyesinde göç ve mülteciliğe ilişkin gerçekleştirilen yasal düzenlemeler özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlanmıştır. Bildiriler, sözleşmeler ve

⁹⁹BMMYK'nın tarihçesi hakkında bilgi için <http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (e.t.: 12.03.2023).

¹⁰⁰ Alexander Betts, Gil Loescher ve James Milner, **BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği**, Özgün Emre Koç (çev.), İKÜ Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 43.

¹⁰¹ BMMYK'nın evrensel faaliyetleri hakkında bilgi için bkz. <https://www.unhcr.org/what-we-do> (e.t.: 17.03.2023).

anlaşmalardan oluşan bu yasal düzenlemeler günümüz uluslararası göç ve mülteci mevzuatının düzenleme sürecinin tarihçesi niteliğindedir.

İkinci Dünya Savaşı henüz devam ederken özellikle Avrupa’da ortaya çıkan vahim tablo nedeniyle “insan hakları” kavramının önemi daha da artmıştır. Bu önemi uluslararası topluma aktarmak amacıyla 1948 yılında İHEB ilan edilmiştir¹⁰².

İHEB’in 14. Maddesi “iltica hakkı” düzenlemesi ile göç ve sığınma kavramları açısından önem arz etmektedir. İHEB’de yer alan “iltica hakkı” 1951 Sözleşmesi’nde detaylı bir şekilde yapılan yasal düzenlemeler sayesinde genişletilmiştir. “Mülteci” kavramı, sığınmaya yönelik haklar ve devletlerin üzerine düşen yükümlülükler kapsamlı şekilde 1951 Sözleşmesinde ele alınmıştır. Bu yönüyle 1951 Sözleşmesi göç ve mülteci hukuku düzenlemelerinin başlangıcı kabul edilmektedir¹⁰³.

Önceki bölümlerde bahsedildiği üzere; 1951 Sözleşmesi “tarih” ve “coğrafi” anlamda sınırlama getirilmesi nedeniyle dönemin şartlarında mağduriyetlerin ortadan kaldırılması noktasında zorlanılmış ve bu sebeple, BMGK 1967’de, “1951 Sözleşmesine Ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” ü kabul etmiştir.

BM’in göç ve mülteci hukukuna ilişkin yasal düzenlemeleri 1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü ile sınırlı kalmamıştır. Bu düzenlemelerin yanı sıra bazı BM çatısı altında imzalanan sözleşmeler de bulunmaktadır. Bu sözleşmelere örnek olarak; vatansız kişilere uygulanması gereken usulleri içeren “Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi”¹⁰⁴ ve yine vatansız kişilerin doğum ya da nesep yoluyla vatandaş olabilmeleri gibi hususların ele alındığı “Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin 1961 Sözleşmesi” bulunmaktadır¹⁰⁵.

Göç ve mültecilik konusunda önem arz eden bir diğer düzenleme de 1967 yılına ait “BM Devlete Ülkesel Sığınma Bildirisi”¹⁰⁶ dir. BMGK, AIHS’e de atıf yaptığı bu beyanname ile ülkesel sığınmanın önemine ve insancıl bir yöntem olduğuna vurgu yaparken, bir devlete sığınma konusunda gereken şartları ve usulleri ortaya koymaktadır. Göç ve mülteci hukukuna ilişkin yasal düzenlemelerin temeli niteliğindeki

¹⁰²İHEB için bkz. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> , (e.t.: 17.03.2023).

¹⁰³ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 12.

¹⁰⁴“Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme” için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf> (e.t.: 04.04.2023)

¹⁰⁵ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 13.

¹⁰⁶“BM Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname” için bkz. https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_25.pdf (e.t.: 04.04.2023)

1951 Sözleşmesi, yukarıda anılan sözleşmelere olduğu kadar göç ve mültecilik konusunda hayata geçirilen pek çok bölgesel düzenlemeye de dayanak olmuştur. Bu düzenlemelere örnek olarak; “Afrika Birliği Örgütü (ABÖ)” tarafından imzalanan 1969 tarihli “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme”, 1977 tarihli “Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi” ve 1984 tarihli “Cartagena Mülteci Bildirgesi” gösterilebilecektir¹⁰⁷.

BM’nin bünyesinde iltica hukukunu ilgilendiren yasal düzenlemelerden insan hakları hukukuna temel niteliği bulunan ilk kaynak 1948 tarihli İHEB¹⁰⁸’tir. Bildirgede insanların doğuştan itibaren kazanmış oldukları temel haklar ve özgürlüklere yer verilmiştir. Bu kapsamda zulüm, yaşam hakkı, özgürlük, can güvenliğinin sağlanması, onur kırıcı ceza yahut muamelelerden koruma, himaye ve ayrımcılık yasağı gibi haklar ve özgürlükler düzenleme konusu yapılmıştır. Bildirge 1948’de BM Genel Kurulunca imzalanmış, taraf devletlerin onayına sunulmuştur¹⁰⁹.

İHEB’de sığınma hakkına ilişkin düzenlemeye gidilmiştir. Bu kapsamda, sığınma hakkı temel insani hak olarak öngörülmüştür. Bu hak Bildirgenin 14. Maddesi’nin 1. fıkrasında açık bir şekilde yer almıştır¹¹⁰. Buna göre herkes, zulme uğraması halinde diğer bir devlette sığınmaya ve bu olanaklardan faydalanma hakkına sahiptir.

Yine 14. Madde’nin 2. fıkrasında hakkın özünün korunması ve kötüye kullanımına engel olunması amacıyla uluslararası korumanın dışında bırakılacak kişilerin tanımı yapılmıştır¹¹¹. Buna göre 1951 Sözleşmesi’nin 1. Maddesinin (f) fıkrasında sayılan fiilleri işlediği yönünde ciddi kanaat oluşması halinde bireyin uluslararası korumadan yararlanamayacağı ve Kanununun 64. maddesinin 3. Maddesinde belirtilen suçları işleyen, işlenmesine iştirak eden ya da bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişilerin de uluslararası korumanın dışında kalacağı belirtilmiştir¹¹².

¹⁰⁷ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 16.

¹⁰⁸“İHEB” için bkz. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> , (e.t.: 04.04.2023)

¹⁰⁹ Bülent Çiçekli, “**6458 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku**”, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 234.

¹¹⁰“İHEB” 14. Maddesi için bkz. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> , (e.t.: 04.04.2023).

¹¹¹ “İHEB” 14. Maddesi için bkz. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> , (e.t.: 04.04.2023).

¹¹² Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2013, Sayı: 108, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-108-1311> s. 229, (e.t.: 04.04.2023).

Bildirgede sığınma hakkının kapsamına soyut bir şekilde yer verilmiştir. Bildirgenin sözleşme niteliğinde olmaması nedeniyle, kişilere sağlanan haklara dair bir denetimin yahut yaptırımın söz konusu olmadığı söylenebilecektir¹¹³. Buna göre söz konusu mekanizma ihtiyacı, bahse konu haklara dair özel düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Böylece 1951 Sözleşmesi'ne temel hazırlanmıştır.

1.2.1.2.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)

“BM İnsan Hakları Komisyonu” tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde BMGK’da kabul edilen İHEB¹¹⁴, üye devletleri bağlayıcı özelliğe sahip “BM Şartı’nda” yer alan “insan hakları” ve “temel özgürlükler” kavramlarını tanımlamak ve önemlerini ortaya koymak üzere düzenlenmiştir.

Bildirge ile sadece demokratik Anayasaların bir gereği olarak bireylere tanınan temel insani haklar değil bunların yanında sosyal, kültürel ve ekonomik haklar da tanımlamalar ile belirlenmiştir. Bildirgede yer alan haklar ve özgürlükler; yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği, sürgün edilmeme, adil yargılanma hakları ile din, vicdan ve düşünce özgürlükleri şeklinde belirtilmiştir¹¹⁵.

İHEB ile üye ülkeler, söz konusu bu hak ve özgürlüklerin evrensel boyutta ve etkili bir şekilde tanınmasına ve güvence altına alınmasına yönelik tedbirlere uyulmasını kendileri ve toplumları açısından taahhüt etmektedirler.

İHEB’in insan hakları hususunda uluslararası toplum üzerindeki etkisi ve bağlayıcılığı düşünüldüğünde göçe ilişkin diğer uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler açısından önemi büyüktür. Günümüzde yaşanan kitlesel göç hareketleri ve bunlara bağlı sorunlar nedeniyle göç eden bireylerin haklarının korunması bir zorunluluktur. Dolayısıyla insan temelli evrensel bir sorun olan göç ile mücadele noktasında bireylerin haklarının korunması açısından İHEB uluslararası hukukun önemli bir parçasıdır.

¹¹³ Devrim Bülent Akkuşoğlu, “Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç Sorunu”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2006, s. 19, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=9IKBGbKLt10nCxJ0u3x-1g&no=gwgzRBcHvcvzmVWhMXzGFw> (e.t.: 21.03.2023).

¹¹⁴ 10 Aralık 1948 tarihli “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” için bkz. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (e.t.: 04.04.2023).

¹¹⁵ 10 Aralık 1948 tarihli “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” için bkz. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (e.t.: 04.04.2023).

1.2.1.2.2. 1951 “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi”

Mültecilerin hukuksal statüsünü düzenleyen ve temel bir düzenleme niteliğine sahip olan uluslararası sözleşme 1951 Sözleşmesidir¹¹⁶. Sözleşmeyle uluslararası koruma rejiminin yasal temelleri ortaya konulmuştur. Sözleşme, 1950’de BMGK’nda kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951’de imzalanmış ve 1954’te yürürlüğe konulmuştur. Sözleşme, ulusal seviyede hukuksal korumalardan faydalanamayan kimseler için uluslararası muamelelerin asgari insani standartlarının belirlenebilmesi amacını taşımaktadır¹¹⁷. O zamana kadar yapılan en geniş kapsamlı mülteci tanımına yer verilen 1951 Sözleşmesi, mülteci statüsünün tanınması konusunda belirli standartlar ve bazı sınırlayıcı koşullar öngörmesi sebebiyle sınırlı bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin 1. Maddesi’nin 2. Fıkrasında “mülteci”¹¹⁸ tanımında yer alan “*Ocak 1951 öncesinde Avrupa’da meydana gelen olaylar*” ifadesi nedeniyle mülteciliğin hukuki statüsünün tanınması noktasında zaman ve coğrafya sınırlamasına gidildiği görülmektedir. Ocak 1951 sonrası cereyan eden olaylardan dolayı mültecilik prosedürlerinin işletilemeyeceği belirtilmiştir¹¹⁹. Sözü edilen zaman sınırlandırması, dönemin şartları göz önüne alındığında gerekli görülen bir düzenlemedir. 1951 Sözleşmesi, 1967 yılında imzalanan “New York Protokolü” nün yürürlüğe girmesine kadar uygulanmıştır.

Sözleşmede tanımlanan mülteci statüsüne sahip olmak için 4 koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu koşullar;

- Kişinin menşe ülkesinin dışında bulunması, ülkesine geri gidememesi yahut gitmeyi istememesi.
- Menşe ülkesinin fiilen/hukuken korumalarından faydalanamaması.

¹¹⁶BMMYK kuruluş bilgileri için bkz. ”BMMYK Tüzüğü”, http://www.madde14.org/index.php?title=Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_M%C3%BCteciler_Y%C3%BCksek_Komiserli%C4%9Fi_T%C3%BCz%C3%BCC%C4%9F%C3%BC, (e.t.: 21.03.2023).

¹¹⁷ Güler Ünlü, “Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘Mültecilik’ ”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2007, s. 108, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=zHCZ9_V3p2nwGJ9izTitUA&no=t_2p2P2B0vKsWjttqJBDTw (e.t.: 21.03.2023)

¹¹⁸ “1951 Sözleşmesi” 1. Maddesi için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t: 11.03.2023).

¹¹⁹“1951 Sözleşmesi”, 1. Maddesi 1/B (1)-2 ve 1/B (2)-a bentleri için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 21.03.2023).

- Kendisini haklı gerekçelerle zulme uğrama korkusu altında hissetmesi.
- Zulme uğrama korkusunun ırka, dine, tabiiyete, belli bir sosyal gruplara aidiyeti yahut siyasal düşüncelere dayalı olması¹²⁰.

şeklinde belirtilebilecektir.

1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesi f bendinde, yukarıda belirlen koşullara sahip olan kimselerin, barışa karşı işlenen suçlara, savaş ve insanlığa yönelik suçlara bulaşmadığı, kabul edildiği ülkeye sığınma öncesi, sığındığı ülkenin dışında siyasal niteliği bulunmayan adi suçlara bulaşmadığı, BM'nin amaçları ve ilkelerini ihlal eden eylemlerde bulunmadığı yahut bahse konu eylemlerin işlendiği yönde ciddi kanaate ulaşamadığı durumda mültecilik statüsüne sahip olabileceği ifade edilmiştir¹²¹. Böylece koruma statüsünün tanınması hakkında uygulanacak yöntem ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, söz konusu suçları işleyenler uluslararası korumadan yararlanabilecek liyakati bulunmayan kimseler olarak kabul edileceklerdir.

Yine BM Güvenlik Konseyi'nin 28 Eylül 2001 tarihli 4385 inci oturumunda kabul edilen (2001) 1373 sayılı kararının 3. Maddesi (f) ve (g)¹²² fıkraları hükümlerinde; kişilerin mülteci statüsü kazanabilmeleri için terörist örgütlerinin eylemlerine katılmadığına, örgütlenmesinde rol almadığına, terör örgütlerine mali kaynak sağlamadığına veya onlara destek vermediğine kesin olarak kanaat getirilmesi gerektiği aksi halde mülteci statüsü kazanamayacakları belirtilmiştir.

Bu düzenlemeler ile amaçlananın, sığınma müessesesinin kötüye kullanılmasının önüne geçme olduğu açıkça görülmektedir¹²³.

Sözleşmenin 4.Bölümü, mültecilere tanınan sosyal haklara ayrılmıştır. Sözleşme kapsamında, mülteciler hakkında uygulanacak asgari muamele standartlarının gerektirdiği şekilde, onların konut edindirilmesi, eğitimi, çalışması ve yararlandırılacak

¹²⁰ Çiçekli, s. 234-235.

¹²¹ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 18.

¹²² BM Güvenlik Konseyi'nin 28 Eylül 2001 tarihli 4385 inci oturumunda kabul edilen (2001) 1373 sayılı kararı için bkz. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/BM-G%C3%BCvenlik-Konseyi-1373-Say%C4%B1%C4%B1-Karar%C4%B1.docx> (e.t.: 21.03.2023)

¹²³ İşıl Özkan, “Göç, İltica ve Sığınma Hukuku”, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 110.

sosyal güvenlik haklarına ilişkin detaylar verilmiştir. Bunun yanı sıra sözü edilen haklar, ayırmda bulunulmaksızın bütün mülteciler için tanınacaktır¹²⁴.

Sözleşmenin 1. Maddesi'nin (c) fıkrasında mültecilik statüsünü ortadan kaldıran durumlara yer verilmiştir. Buna göre;

- Bir kimsenin, vatandaşlık bağıyla bağlı olduğu devletin korumasından kendi isteğiyle yeniden faydalanmaya başlamış olması.
- Kişinin kaybetmiş olduğu vatandaşlığını kendi isteğiyle tekrar kazanması.
- Başka bir ülke vatandaşlığı elde ederek, o ülkenin diplomatik korumasından istifade etmeye başlaması.
- Haklı olarak zulme uğrama korkusu üzerine ayrılmak durumunda kaldığı devlete kendi isteğiyle yeniden dönmesi.
- Mültecilik statüsünü almasını sağlayan koşulların ortadan kalkması

durumlarında 1951 Sözleşmesi daha fazla uygulanmayacak ve kişinin mültecilik statüsü kaldırılacaktır¹²⁵. Sözleşmenin 1. Maddesi'nin d fıkrasında ise, BMMYK dışında, BM'nin öteki organları yahut örgütlerinin korumasından veya yardımlarından faydalanan kimselerin hakkında da sözleşmedeki hükümlerin uygulanamayacağı ifade edilmiştir¹²⁶. Bundan dolayı, örneğin, 1947 yılında Filistin'de meydana gelen çatışmalar sonucunda yaklaşık 750.000 Filistin vatandaşının yerinden edilmesi üzerine kurulan "Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı - BMYÇA (United Nations Relief and Work Agency - UNRWA)"nın korumasından faydalanan Filistinlilerin, 1951 Sözleşmesi'nin kapsamından çıkarılarak BMMYK tarafından farklı bir rejim ortaya konulduğu görülmektedir. Filistinli mültecilerin, kendilerine özgü olarak kurulan ajansın korumasından çıkarılıp, BMMYK çatısı altındaki mültecilerle aynı statüde değerlendirilmesi Filistinli mülteciler tarafından tepki ile karşılanmıştır.

1948 tarihli İHEB'te ve 1967 tarihli "BM Ülkesel Sığınma Bildirisi'nde" sığınma kavramı kullanmasına karşın, 1951 Sözleşmesi'nde ve 1967 tarihli New York

¹²⁴Sercan Reçber, "Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar", **VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu**, 13-14 Kasım 2014, Eskişehir, s. 251, <https://www.petro-is.org.tr/sites/default/files/tum-dokuman-baski.pdf> (e.t.: 01.04.2023).

¹²⁵ 1951 Sözleşmesinin, 1/C. maddesi hükümleri için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 01.04.2023).

¹²⁶ 1951 Sözleşmesinin 1/D. Maddesi hükümleri için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 01.04.2023).

Protokolünün metninde mülteci kavramının yer aldığı görülmektedir. Çalışmanın “Göç ile İlişkili Kavramların Açıklaması”¹²⁷ başlığı altında detayları ile açıklanan sığınmacı ve mülteci kavramlarının, bazen birbirinin yerlerine kullanılıyor olmalarına rağmen, sağlamış oldukları statüler açısından içerisinde bazı farklılıkları barındırdığını söylemek mümkündür. Buna göre iltica hakkı çerçevesinde mültecilik, hukuksal bir statüden yararlanılması; sığınmacılık ise, kısa ve geçici süreyle barındırılma durumudur. Diğer bir deyişle mültecilik statüsü hukuksal olarak tanınmaktadır¹²⁸. Bu bağlamda mültecilik, uluslararası korumadan faydalanmak isteyen fakat müracaatı hakkında yetkili mercii tarafından daha karar verilmemiş kişiler için sığınmacılık söz konusu olabilecektir. Bundan dolayı sığınmacı ve mültecilere yönelik düzenlemelerin birbirlerinden ayrı olarak ele alınması önem arz etmektedir.

1951 Sözleşmesi’nde geri göndermeme ilkesine de vurgu yapılmıştır. Bu ilke uluslararası hukukun genel emredici normlarından birisidir¹²⁹. İlke, uluslararası hukukta emredici mahiyetteki hükümler arasında bulunmaktadır. Ayrıca, uluslararası korumanın yasal zeminini teşkil etmektedir. Bu ilke gerçekte teamül hukukunun bir uzantısı şeklinde geliştirilmiştir. 1951 Sözleşmesi’nin 33. maddesinde hiçbir tarafın, mülteci olarak gelen kimseyi, ırk, dini, tabiiyeti, belirli sosyal gruplara üyelik yahut siyasi düşüncesi dolayısıyla yaşamı yahut hürriyetine tehdit teşkil eden ülkenin sınırlarına, geri gönderemeyeceği veyahut iadesinin yapılamayacağı belirtilmiştir¹³⁰.

Sözleşmede resmi olarak kabul edilen geri göndermeme ilkesi, ülke sınırlarının kontrolü ve sığınmaya çalışanların ülkeye kabul edilmeleri konusunda ülkelerin yetkililerini sınırlayan bir prensibi içerir. Zira, devletlerin, bu sözleşmeyle uluslararası bir hukuk kuralı haline gelen geri göndermeme ilkesini ihlal etmeme taahhütleri bulunmaktadır¹³¹. Ancak, söz konusu düzenlemenin 2. fıkrasına göre, bulunduğu ülkenin güvenliğine yönelik önemli bir tehlike oluşturabilecek bir suçtan kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmüne varılması durumunda bir sınırlamada bulunulmuştur. Hükme

¹²⁷ Bkz. Çalışmanın “Göç ile İlişkili Kavramların Açıklaması” başlığı.

¹²⁸ Çiçekli, s. 239.

¹²⁹ Ünlü, s. 110.

¹³⁰ 1951 Sözleşmesinin, 33(1). maddesi. hükümleri için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 01.04.2023).

¹³¹ Arthur Zimmermann, “Asylum Law in the Federal Republic of Germany in the Context of International Law”, **Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht**, http://www.zaoerv.de/53_1993/53_1993_1_a_49_87.pdf 1993, s. 52, (e.t.: 03.04.2023).

göre bu kimsenin ülke halkına yönelik tehlike arz etmeyi sürdüreceği ve bu nedenle sözleşmenin geri göndermeme ilkesinden yararlanma hakkına ilişkin talepte bulunamayacağı belirtilmiştir¹³².

1.2.1.2.3. 1967 “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair New York Protokolü”

1951 Sözleşmesi’nde Avrupa odaklı olarak tanımlanan “mülteci” statüsü, değişen dinamiklerin etkisiyle ortaya çıkan göç dalgaları nedeniyle sonraki yıllarda uluslararası düzeyde yeniden gözden geçirilmiştir. Bu gelişmelerin haricinde sözleşmede yer alan düzenlemelerin yetersiz oluşu dikkatleri çekmiştir. 1951 Sözleşmesi çerçevesinde mülteci tanımına dahil olan her mültecinin, tarihsel bir sınırlama öngörülmezsizin uluslararası korumadan eşit şekilde faydalanması amacıyla başlatılan çalışmaların sonucunda 31 Ocak 1967 tarihinde imzalanıp 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe konulan “1967 New York Protokolü” 146 ülke tarafından kabul edilmiştir¹³³.

Protokol, 1951 Sözleşmesinde bulunan zaman sınırlamasının, yeni oluşan göç durumlarında uygulanmasına engel teşkil etmesi sorununa bir çözüm olarak görülmüştür. Protokol, 1951 Sözleşmesiyle imzacı devletlerin inisiyatiflerine bırakılan tarihi belirleme haklarını ortadan kaldırmıştır. Çünkü, protokolda 1 Ocak 1951 sonrası ortaya çıkan olaylardan dolayı belirlenecek mülteci statüsüne son verilmiştir. Böylece mülteci tanımı tarihi anlamda süreklilik arz eden bir konu haline getirilmiştir. Protokolle birlikte, Türkiye örneğinde görüldüğü gibi, mekânsal çekince koyarak imzalayan devletlerin istemeleri halinde çekincelerine devam edebilecekleri belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra 1951 Sözleşmesini mekânsal çekince konulmaksızın imzalayan devletlerin daha sonra herhangi bir mekân sınırlamasına gitmeksizin 1967 New York Protokolü’ndeki hükümleri ifa edebileceği vurgulanmıştır¹³⁴. 1967 New York Protokolü, 1951 Sözleşmesi’nden bağımsız bir düzenleme olup sözleşmenin taraflarından birisi olmayan ülkelerin katılımı için açık bırakıldığı ifade edilmiştir¹³⁵.

¹³² “1951 Sözleşmesinin”, 33. Maddesi için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 01.04.2023).

¹³³“1967 New York Protokolü” içeriği için Bkz. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOK LU.pdf>, e.t.: 25.04.2023).

¹³⁴ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2013, C. 62, S. 4, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622933>, s. 1017, (e.t.: 28.04.2023).

¹³⁵ Ergüven ve Özturanlı, s. 1021.

Bununla birlikte 1951 Sözleşmesi'ne taraf olmayan ancak Protokolde imzası bulunan diğer devletlerin hem mekânsal hem de tarihsel sınırlamalardan yararlanamayacakları unutulmamalıdır.

1967 New York Protokolü ile tarih ve coğrafya sınırlamalarına son verilirken amaçlanan, sınırlamaların kaldırılarak yalnızca mülteci statüsünde kabul edilecek kimselerin sayısının artırılması olmamış bunun yanı sıra mülteci problemlerin çözümüne ilişkin taraf sayısının da arttırılması olmuştur. Fakat, ifade edilmesi gereken en önemli konu Protokol ile “Tarihsel Sınırlama” net olarak kaldırılmasına karşın 1951 Sözleşmesi'ne “Mekânsal Sınırlama” koyarak taraf olan devletlerin istemeleri halinde uygulanmasına devam edileceğidir. Mekan sınırlamasının sadece bu devletler açısından uygulama imkanı bulacağı görülmektedir. Günümüzde mekânsal sınırlamayı devam ettiren ülke sayısı çok azdır. Bu ülkelere örnek olarak Türkiye, Avustralya ve ABD gösterilebilecektir.

1.2.1.2.4. 1967 BM Ülkesel Sığınma Bildirisi

1951 Sözleşmesi ve New York Protokolüyle sığınmacılara ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemişken 14 Aralık 1967'de BM Genel Kurulunca sığınmacılar hakkında geniş kapsamlı düzenlemeler içeren “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi”¹³⁶ yayımlanmıştır. Bu bildiriye, İHEB'de yer alan “sığınma hakkı” içerik olarak genişletilmiş, uygulamaya dönük temel ilkelere yer verilmiştir. Sığınma hakkının insani ve barışçıl eylemlerden birisi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Bildiri'nin 2. Maddesinin 2. Fıkrasında, bir devletin sığınma hakkı sağlama hususunda zorlanması yahut sığınma hakkı verememesi durumlarında şartların, ülkesel yetki doğrultusunda ve benimseyen devletçe öngörüleceği ifade edilmiştir¹³⁷.

Öte taraftan Bildiri'nin 3. Maddesinin 2. Fıkrasında; kamusal güvenliğin tesisi için sığınma hakkı konusunda ulusal güvenlik sorunları ve kitleler halinde oluşan göç hareketleri vb. olağanüstü durumlarda, birtakım sınırlandırmalara gidilebileceği

¹³⁶ “14 Aralık 1967 tarihli “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” için bkz. **BMMYK**, <https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html> (e.t.: 03.04.2023).

¹³⁷ 14 Aralık 1967 tarihli “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” için bkz. <https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html> (e.t.: 03.04.2023).

bildiride belirtilmiştir¹³⁸. Ancak bu durumlar istisna olarak vurgulanmıştır. Bahse konu durumların dışında sığınma hakkı verilebilecek bir kişinin sınırlarda reddedilmemesi, ülkeye girdiyse sınır dışı edilmemesi yahut zulüm tehlikesi altında kalacağı hiçbir devlete gönderilemeyeceği belirtilmiştir.

Bildiride, özellikle kitleler halindeki sığınma durumlarında ülkelerin karşı karşıya kalacakları zorlukların uluslararası dayanışma ruhuna uygun şekilde çözülebileceğine vurgu yapılarak, toplu iş birliğinin ortaya konulması gerektiği vurgulanmıştır¹³⁹. Ancak, belirtilen bu özelliklerine karşın düzenleme hiçbir bağlayıcılık öngörmemekte ve sadece tavsiye niteliğini taşımaktadır.

1.2.2. AB'nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri

Avrupa ülkeleri özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında gönüllü başlattıkları iş gücü temelli göç hareketleri ve göçmenlerin kendilerine uyum sağlaması amaçlı çalışmaları sebebiyle dünya üzerindeki diğer göç güzergahlarından ayrı bir konumda yer almıştır¹⁴⁰. Avrupa ülkeleri 1950 sonrasında yeniden yapılanma sürecinde olumlu baktıkları göç hareketlerinden ilerleyen dönemde rahatsızlıklar duymaya başlamış ve birlik çatısı altında ortak bir göç politikası oluşturmanın gerekliliği yanında, göç yönetimine ilişkin yapılanmanın oluşturulmasını ve gelişen şartlar dahilinde göçe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasını bir zorunluluk olarak görmeye başlamışlardır

AB'nin oluşumuna giden yolda bu zorunluluklar sebebiyle toplu hareket etmek her biri farklı yapıda ve anlayışta olan Avrupa devletleri için hiç kolay olmamıştır. Gerek göç yönetimine ilişkin yapılanmanın kurulması gerekse göçe ilişkin yasal düzenlemelerin oluşturulması çabaları AB'nin kurulması öncesinde başlamıştır. Bu bize Avrupa toplumunun göçten duyduğu rahatsızlığın yüksek seviyede olduğunu kanıtlamaktadır.

¹³⁸ 14 Aralık 1967 tarihli “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” için bkz. <https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html> (e.t.: 03.04.2023).

¹³⁹ 14 Aralık 1967 tarihli “BM Ülkesel Sığınma Bildirisi” için bkz. <https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html> (e.t.: 03.04.2023).

¹⁴⁰ Hasan Canpolat ve Hakkı Onur Arıner, “Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi.”, **The Black Sea International, Orsam Rapor No 123**, https://www.academia.edu/40258098/ORSAM_Analiz_123_Hasan_Canpolat_Hakk%C4%B1_Onur_Ar%C4%B1ner_K%C3%BCresel_G%C3%B6%C3%A7_ve_Avrupa_Birli%C4%9Fi_ile_T%C3%BCrkiye_nin_G%C3%B6%C3%A7_Politikalar%C4%B1n%C4%B1n_Geli%C5%9Fimi s. 11, (e.t.: 05.04.2023).

Aşağıda AB'nin göçe ilişkin yapılanması ve göç konusunda gerçekleştirilen yasal düzenlemeler özetlenecektir.

1.2.2.1. AB'nin Göçe İlişkin Yapılanması

AB'nin göç ile ilgili politikasının oluşmasında, taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ve sözleşmelerin yanı sıra göçe ilişkin kuruluşlar ve mekanizmaları da önem arz etmektedir.

Özellikle artan göç hareketlerinin AB ülkelerine getirdiği güvenlik riskleri, AB'nin göç yönetimi politikalarını etkilemektedir. AB, sığınmacıların ve göçmenlerin güvenliğini sağlamak amacıyla sınırların kontrolünü sıkılaştırarak ve kimlik doğrulama önlemlerini güçlendirerek göçmenlerin yasa dışı sınırları geçmelerini engellemeye çalışmaktadır. Ancak bu durumun göçmenler üzerinde göçe yönelik daha hırslı bir tutum yarattığı da gözlemlenmektedir. Ayrıca terörle mücadele çerçevesinde, potansiyel güvenlik tehditlerini değerlendirmek ve izlemek için istihbarat paylaşımı ve iş birliği mekanizmalarını geliştirmektedir. AB bu bağlamdaki faaliyetleri 3 temel kuruluş eliyle yürütmektedir¹⁴¹.

Bu kuruluşlardan ilki AB'ye üye ülkelerin güvenlik güçlerinin iş birliğini ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla 1992 yılında kurulan ve resmi adı "Avrupa Polis Ofisi (EUROPOL)"dür. İkinci önemli kuruluş ise asıl adı "Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı" olan ve AB'nin dış sınırlarını koruma ve göçle mücadele işlerini koordine etmek amacıyla 2004 yılında kurulan "FRONTEX"tir. AB'nin sığınma ve göç politikalarını desteklemek amacıyla oluşturulan bir veri tabanı ve biyometrik kimlik doğrulama sistemi olan "Avrupa Birliği Geniş Alanlı Parmak İzi Tanıma Sistemi - European Dactyloscopy- (EURODAC)" ise 2003 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır¹⁴².

Bu sözleşmeler, anlaşmalar ve kuruluşlar aşağıda ayrı ayrı özetleneceğinden burada sadece kronolojik bir yapıda temel bilgileri üzerinde durulmuştur.

¹⁴¹ Ahmet İşçi, "Avrupa Birliği'nin Güvenlikçi Göç Politikaları: Sosyal Politika Açısından Bir Değerlendirme", **TAM Akademi Dergisi**, 2023, C. 2, S. 3, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3053790> s. 94, (e.t.: 16.06.2023).

¹⁴² Bkz. 2.3.1. AB'nin Politikası ile Türkiye Yaklaşımları

1.2.2.2. AB'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri

Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'nın öncesinde göç veren durumundayken, savaşın ardından göç almaya başlamıştır. Bu nedenle Avrupa'nın kendi göç ve mülteci hukukunun gözden geçirilmesi gerekmiştir. O dönemde Avrupalı devletlerce oluşturulan göç politikalarının temelindeki amaç, göçmenlerin belli programlar oluşturularak AB'nin sınırlarına kontrollü bir şekilde getirilmesidir. Ayrıca bu politikanın haricinde gerçekleşen düzensiz göçlere olabildiğince engel olunabilmesi amaçlanmıştır. Ancak AB'nin düzensiz göç ile mücadelesi sorunun temelini hedef almaması sebebiyle eleştirilere maruz kalmıştır¹⁴³.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yaraları sarmak ve yeniden yapılanmak isteyen Avrupa devletleri göç olgusu içerisinde kendi amaçları ile de örtüşen “işçi göçü” hususuna ılımlı yaklaşmışlardır. Hem göçmenler hem de Avrupa devletleri için o dönemde karşılıklı kazanç anlamına gelen bu göç hareketleri özellikle 1960'larda aşırı şekilde yoğunlaşmaya ve bu sebeple de Avrupa devletlerinin tedirgin olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda 1970'lerden sonra meydana gelen krizlerin ve ekonomik darboğazın etkisiyle işçi göçleri Avrupalı devletlerce belirli kıstaslar altında yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa'daki kalıcı göçler siyasi sığınmaya ve evliliğe dayalı olarak devam etmiştir.

Mültecilerin sayısal olarak çoğalması üzerine, bu durumun kendilerine yönelik tehdit arz etmesi nedeniyle, Avrupalı devletler rahatsızlık duymaya başlamışlardır. Ayrıca AB üyesi ülkelerin dahili sınırlarının kaldırılması sonrasında göçmen ve mültecilerin göç hareketlerinin kontrol altına alınabilmesi amacıyla ortak bir göç tutumu belirlenmesi gerekmiştir¹⁴⁴.

Tüm bu nedenlerle AB çatısı altında Ortak Göç ve Sığınma Politikasının temelini oluşturan çok sayıda sözleşme ve anlaşma bulunmaktadır. İlk anlaşma Trevi Grubu adı ile 1975 yılında kurulan örgütle yapılmıştır¹⁴⁵. Trevi grubunun kurulma amaçlarından en

¹⁴³ Cansu Güleç, “Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları”. **Tesam Akademi Dergisi**, 2015, C. 2, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/138010> s. 83, (e.t.: 22.03.2023).

¹⁴⁴ Orhan Koçak ve R. Tunga Gündüz, “Avrupa Birliği Göç Politikaları Ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, **Yalova Sosyal Bilgiler Dergisi**, 2016, C. 6, S. 12, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/271558> , s. 70, (e.t.: 05.04.2023).

¹⁴⁵ Hayati Çelik, “Avrupa Birliği'nin Adalet, Özgürlük Ve Güvenlik Faslı: Türkiye Üzerine Etkileri”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, C. 9, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/821941> , s. 495, (e.t.: 05.04.2023).

önemlisi terörizm faaliyetlerinin Avrupa ülkelerine etki etmesini önlemektir. Bunun yanı sıra iç güvenlik ve iş birliğine yönelik ortaya konulan anlaşmaların zeminlerinin de oluşturulduğu görülmektedir¹⁴⁶.

Yukarıda kısaca üzerinde durulan çalışmalar neticesinde değişik dönemlerde birlik düzeyinde anlaşmalara imza atılmıştır. AB'nin göçmen hukukunun gelişimini etkileyen anlaşmalarına Tablo 2'de yer verilmiştir.

¹⁴⁶ Güleç, s. 85; Onur Yağcıoğlu, "Göç Sorunu Bağlamında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri". **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=d5W_EMNWgjzAsiZWdrUM2A&no=KU5wcJFY2BGFCpMZWwzfGw, s. 33, (e.t.: 05.04.2023).

Tablo 2.

AB Göç ve Mülteci Hukukunun Gelişimine Yön Veren Anlaşmalar¹⁴⁷.

Antlaşmalar ve Tarihi	Yapılmasındaki Neden
Schengen Antlaşması: 1985 ve 1999	Serbest Dolaşım İlkesi
Dublin Konvansiyonu: 1990	Sığınmacıların Statüsü
Maastricht Antlaşması: 1992	Üç Sütunlu Yapıda Göç Politikası (Adalet ve İçişleri, Sığınma Politikası, Göç Politikası)
Amsterdam Antlaşması: 1997	Maastricht Sonrası Düzenlemeler
Tampere Zirvesi: 1999	Göçmen Akışının İdaresi
Temel Haklar Şartı: 2000 ve 2009	Medeni, Siyasi, Ekonomik, Sosyal Haklar
Sevilla Zirvesi: 2002	AB Göç Politikasının Kaynak ve Transit Ülkelere Genişletilmesi
Avrupa Anayasası Antlaşması: 2005	Ortak Göç Politikaları
Avrupa Göç ve Mülteci Paktı: 2008	Avrupa İçin Ortak Göç Politikası
Stockholm Programı: 2004 ve 2009	Geleceğe Yönelik Adımlar
Lizbon Antlaşması: 2009	Son Aşama (Dış Sınır Denetimleri, İltica, Göç, Suçun Önlenmesi, Serbest Dolaşım, İç Sınırların Olmadığı Bir Özgürlük ve Güvenlik Alanı Sunumu)
Nice Antlaşması: 2011	Göç Alanında da Nitelikli Oy Çoğunluğu

¹⁴⁷ Koçak ve Gündüz, s. 69.

Tablo 2’de görüleceği gibi AB’nin güncel göç ve mülteci politikasına yön veren süreç ilk olarak 1985 tarihli Schengen Antlaşmasıyla başlamaktadır. 2011’de imzalanan Nice Antlaşmasına kadar çeşitli antlaşmalara imza atılmıştır. Antlaşmalarda AB üyesi ülkelerin göçmen akınları nedeniyle yaşamış oldukları problemler ele alınmış ve bu doğrultuda AB’nin mevzuatlarının oluşturulması yoluna gidilmiştir. Schengen’le AB içindeki sınırların kontrolü azaltılmış, ortak dış sınırların denetimi artırılmış, böylece dışarıdan AB’ye doğru göçmen akınlarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Schengen Anlaşması'nın imzalanmasıyla AB üyesi ülkeler arasındaki sınırların kaldırılması ve serbest dolaşımın sağlanması, göç politikasının önemli bir adımı olduğu görülmektedir¹⁴⁸. Ancak, 2000’li yılların başlarında yaşanan büyük göç dalgaları ve güvenlik sorunları, AB'nin bu alandaki politikalarını yeniden düşünmesine yol açmıştır. 2015 yılında yaşanan mülteci krizi, AB'nin ortak sığınma ve göç politikalarını güçlendirmesi gerektiğine dair üye ülkelerde bir farkındalık yaratmıştır. Bu doğrultuda, AB'nin 23.09.2020 yılında “Yeni Göç ve Sığınma Paketi”¹⁴⁹ gibi yeni girişimlerle göç politikasını daha etkili ve koordineli bir şekilde yönetmeye çalıştığı görülmektedir. Ancak, göç politikasının AB içindeki farklı ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar ve zorluklar nedeniyle hala tam anlamıyla birleştirilemediği ve üye ülkelerin ulusal politikalarının günden güne değişim gösterdiği görülmektedir.

AB’nin günümüzde yürütmekte olduğu sıkı göç politikası göçmenlerin birlik sınırları dışında tutulması amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda göçmenlerin güvenli üçüncü ülkede kalmalarının sağlanması için kullanılan en güçlü yöntem Türkiye dahil birçok ülke ile imzalanan “Geri Kabul Anlaşması (GKA)”dır.

İHEB’in ilan edilmesinden sonraki süreçten bahsederken “Avrupa Konseyi (AK)”nin yapısına ve insan hakları açısından büyük önem arz eden AİHS’ne de değinmek gerekir. 1949 yılında Avrupa genelinde insan haklarının, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünü korumak; ırkçılığı, yabancı düşmanlığını ve sosyal dışlamayı önlemek; Avrupa kültür benliğini oluşturmak ve geliştirmek için öneriler sunmak; uyuşturucu madde kullanımı ve çevresel sorunlara çözüm bulmak amaçlarıyla kurulan Avrupa Konseyi, günümüzde Rusya, Kazakistan, Kosova, Belarus ve gözlemci statüsündeki Vatikan dışında Türkiye,

¹⁴⁸ Güleç, s. 85.

¹⁴⁹23.09.2020 tarihli “Yeni Göç ve Sığınma Paketi” için bkz. **Avrupa Komisyonu**, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0609> (e.t.: 08.04.2023).

Gürcistan, Bosna Hersek, Azerbaycan, Andorra, Makedonya, Ermenistan ve Karadağ'ında dahil olduğu tüm Avrupa devletlerinden oluşmaktadır. Konseyin amaçları doğrultusundaki ilk adımı AİHS'ni imzalamak olmuştur.

AİHS'nin kabulünden sonra "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)" oluşturulmuştur. AİHM, insan hakları temelinde hareket ederek yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı, geri göndermeme ve güvenli üçüncü ülkeden yararlanma gibi hakları güvence altına almaktadır. Bu koruma AİHS'de açık hüküm bulunmasa da göç ve sığınmaya ilişkin olarak da etkin bir koruma sağlamaktadır.

AB, üyesi olan ülkelerin ve sığınmacıların haklarını korumayı, ortak bir göç politikası oluşturarak birlik içerisinde koordinasyonu sağlamayı, AB sınırlarını yönetmeyi ve korumayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ulusal yasal düzenlemelerin de üzerinde AB göç mevzuatını oluşturabilmek adına yasal düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. AB'nin düzenlemelerine örnek olarak Schengen Sözleşmesi, Dublin Sözleşmesi, Maastricht Sözleşmesi ve Amsterdam Sözleşmesi gösterilebilecektir.

1.2.2.2.1. Schengen Sözleşmesi

AB'nin 1993 yılında kurulmasından önce "Avrupa Topluluğu (AT)" üyesi devletlerden Almanya, Belçika, Hollanda, Fransa ve Lüksemburg'un 14 Haziran 1985'te imzaladığı "Schengen Sözleşmesi"¹⁵⁰, Schengen Bölgesi'nde yer alan üye ülkeler arasındaki sınırların kaldırılması ve serbest dolaşımın sağlanması amacıyla imzalanmış bir sözleşmedir.

Schengen Sözleşmesi, mültecilerle ilgili doğrudan bir amaca sahip olmasa da Schengen Bölgesi'nde serbest dolaşımın olması, uluslararası koruma talebinde bulunan mültecilerin hareketliliğini etkilemektedir. Sözleşmenin, AB'nin sınırlarını da kapsamaması sebebiyle göç politikasına etki eden yönü bulunmaktadır. Sınır güvenliği

Schengen Bölgesi'ndeki üye ülkeler, mültecilerin sınırlardan geçişlerini yönetmek ve uluslararası koruma taleplerini ele almak için ortak bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu kapsamda, Schengen Sözleşmesi'nin bir sonucu olarak, üye ülkeler arasında sınırların kaldırılmasıyla ilgili kararlar alınırken, mültecilerin güvenliğinin ve uluslararası koruma

¹⁵⁰“Schengen Sözleşmesi” hükümleri için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:239:0001:0473:EN:PDF> (e.t.: 18.04.2023).

haklarının korunmasına özel önem verilmektedir. Katılan ülkeler, bu konuda iş birliği yaparak mültecilerin haklarını korumayı ve güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Schengen Sözleşmesiyle göç hukukunun temelleri atılmıştır. Sözleşme’de imzası bulunan 127 ülkeyle ortak vize anlaşmasına varmıştır¹⁵¹. Schengen Sözleşmesiyle ortaya çıkan kararlardan bazıları şu şekildedir;

- Schengen Bölgesindeki bulunan ülkelerin vatandaşlarının, Schengen’e üye devletlerin hudutlarından sınır kontrollerine tabi olmaksızın serbestçe geçilebilmesi.
- Schengen’e tabi ülkelerin dış hudutlarına dair paylaşılan standartların belirlenmesi.
- Schengen ülkelerinin tümü ile uyumlu yürütülecek giriş ve kısa süreli vize koşullarının sağlanması.
- AB üyesi devletlerin polis teşkilatlarının aralarında yoğun iş birliğinin sağlanması.
- Suça bulaşan kişilerin iadesinin hızlandırılması ve cezai kararlarına ilişkin adli iş birliğinin sağlanması.
- AB üyesi devletlerin kendiler arasında bireyler ve mallara ilişkin bilgi alışverişlerinin hızlıca yapılabilmesi adına Schengen Bilgi Sisteminin kurulması.
- Schengen Bölgesinde garanti altına alınan özgürlükler çerçevesinde polis, belli şartlarda, iç sınırlar ve sınır alanlarında kontrollerde bulunma yetkisine sahiptir. Fakat söz konusu kontroller sınır kontrolü niteliğinde değildir. Güvenlik güçleri iç sınırlar dahilinde bireylerden Schengen Bölesinde konaklamalarına ilişkin bilgiler isteyebilir. Ayrıca başkaca ilgili sorular sorabilecektir.
- Önemli bir tehdit nedeniyle iç güvenliğinin tamamen oluşturamayan Schengen ülkesinin otuz günü geçmemek koşuluyla iç sınırlarda sınırlarını kontrolleri geçici mahiyette tekrar tanıtılabilecektir¹⁵².

¹⁵¹ Ayhan Gençler, “Avrupa Birliğinin Göç Politikası”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 2010, S. 49, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9227> , s. 183, (e.t.: 18.04.2023).

¹⁵²“Schengen Sözleşmesi” hükümleri için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:239:0001:0473:EN:PDF> (e.t.: 18.04.2023).

AB üyesi ülkeler arasında vizeler kaldırılınca sınırlar üzerindeki güvenlik tedbirleri de daha güçlü hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra Schengen sözleşmesi, AB vatandaşları için serbest seyahat özgürlüğü tanımaktadır. Sözleşme AB içerisinde iç göçe kolaylık getirirken dış göçün sınırlandırılması adına iş birliğini arttırmayı da gündemine taşımıştır¹⁵³.

Günümüzde Schengen Bölgesi, Avrupa Birliği'ne üye olmayan Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lichtenstein'ı da içerisine almaktadır. Bölgedeki bir kişi, bir Schengen ülkesinden diğerine pasaport kontrolü olmaksızın seyahat edebilmektedir. Bölge içerisine 2004 yılından 2023 yılına kadar dahil olan yeni bir ülke bulunmuyordu ancak 1 Ocak 2023 itibariyle Hırvatistan'da Schengen Sözleşmesini kabul ederek katılmıştır.

1.2.2.2.2. Dublin Sözleşmesi

15 Haziran 1990 tarihinde Danimarka dışındaki dönemin tüm AT üyesi ülkelerin katılımıyla imzalanan “Dublin Sözleşmesi”¹⁵⁴ AB'ne üye ülkeler arasında mültecilerin ve sığınmacıların uluslararası koruma başvurularının nasıl ele alınacağı konusunda bir sözleşmedir.

AB üyesi ülkeler, iltica hukukunu uyumlu hale getirmek için 1990'da Dublin Sözleşmesini imzalayarak mülteciler için kabul aşamalarına düzenleme getirmiştir¹⁵⁵. Sözleşme 1997'de yürürlüğe girmiş, AB üyesi devletlere mültecilik müracaatlarından sorumlu ülkeleri belirleme adına gereken koşullara yer verilmiştir.

Dublin Sözleşmesi'nin temel amacı mültecilerin sığınma başvurularının hangi üye ülkenin sorumluluğunda olduğunu belirlemek, başvurularının hızlı ve etkili bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak ve bu başvuruların işlenmesinde adil bir paylaşım yapısını oluşturmaktır. Sözleşme ile, bir mültecinin başvurusunu ilk defa yaptığı ülkenin, uluslararası koruma talebini değerlendirmek ve mülteciye koruma sağlamakla sorumlu olduğunu belirtilmektedir. Sözleşmeye taraf devletler , mülteci haklarını ve koruma ihtiyacını gözetirken, mülteci akışının adil ve etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamayı

¹⁵³Selin Türkeş Kılıç, “Avrupa Komşuluk Politikası'nda Uluslararası Göçün Güvenlikleştirilmesi”. **Mukaddime**, 2018, C. 9, S.1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/606952> , s. 5, (e.t.: 20.04.2023).

¹⁵⁴“Dublin Sözleşmesi” için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A41997A0819%2801%29> (e.t.: 20.04.2023).

¹⁵⁵ Reginald Appleyard, “International Migration Policies: 1950–2000”, **International Migration**, 2001, C. 39 S. 6, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468-2435.00176> , s. 12, (e.t.: 25.04.2023).

da hedefler. Bu bağlamda, sözleşme üye ülkeler arasında iş birliği ve bilgi paylaşımını teşvik eder ve mültecilerin uluslararası koruma sisteminden en iyi şekilde yararlanmasını amaçlamaktadır.

Dublin Sözleşmesi günümüze kadar iki defa genel güncellemeye uğramıştır. Bu durum Uluslararası hukuk sisteminde bir rejim olarak adlandırılmasına da sebep olmuştur.

“*Dublin II*”¹⁵⁶ adıyla bilinen ilk güncelleştirme toplantısı sonucu 2003 yılında düzenlenen tüzük Dublin Sözleşmesinin yerini almıştır. Sözleşme niteliğinde olması sebebiyle uluslararası hukuk uyarınca AB üyesi devletlerce onaylanması gereken bu sözleşmenin kabul edilme sürecini uzatmış ve zorlaştırmıştır. Bu durumun AB üyesi ülkelerin göç politikası konusunda ortak nokta bulmakta zorlandıklarını gösterdiği ifade edilmektedir¹⁵⁷. “*Dublin II Tüzüğüne*” göre, iltica başvurusu yapanların ilk geldikleri sınır devletleri¹⁵⁸ AB’nin öteki devletlerine kıyasla daha çok iltica başvurusunda bulunmaktadır. Sözleşme uyarınca tüm sığınma müracaatları AB’de incelemeye tabi tutulmalıdır. Ancak, bu işlemler sığınma talebinde bulunanların ilk geldikleri ülkeden yalnızca bir defaya mahsus olarak gerçekleştirilmelidir¹⁵⁹. Dolayısıyla, mülteciler ilk vardıkları devlette sığınma başvurusunda bulunabilecektir.

2013’te “*Dublin III*” adıyla bir düzenlemeye daha gidilmiştir¹⁶⁰. Bu düzenleme ile “Dublin Rejimi”, “Ortak Avrupa İltica Sistemi”nin (Common European Asylum System - CEAS)” kurulması da dahil, AB çatısı altında göçe ilişkin ortak bir politika oluşturulması ve maruz kaldıkları zorluklardan dolayı koruma arayan göçmenlere özgürlük, güvenlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde imkanlar sunması hedefinin önemli bir parçasıdır.

Günümüzde sığınmacılar ve göçmenler çeşitli yollarla farklı ülkeler arasında yoğun göç hareketleri gerçekleştirmektedir. Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen kimseler

¹⁵⁶“Dublin II Tüzüğü” hükümleri hakkında bilgi için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/dublin-ii-regulation.html> (e.t.: 25.04.2023).

¹⁵⁷ Andrew Geddes, “International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe”, **International Migration**, 2001, (Online 2008), C. 39, S.6, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468-2435.00177>, s. 24, (e.t.: 28.04.2023).

¹⁵⁸ Sınır ülkeleri Yunanistan, İspanya, İtalya, Malta, Bulgaristan’dır.

¹⁵⁹ Anna Kicing, and Katarzyna Saczuk, “Migration Policy in the European Perspective-Development and Future Trends”, **Central European Forum For Migration Research**, 2004, http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2004-01.pdf, s. 11, (e.t.: 28.04.2023).

¹⁶⁰ “Dublin III” hükümleri hakkında bilgi için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02013R0604-20130629> (e.t.: 25.04.2023).

Akdeniz'den yahut Ege'den İspanya ve Yunanistan gibi devletlere kitleler halinde göç etmeye çalışmaktadır. Bu bölgeler sığınmacıların ve göçmenlerin Avrupa'ya ulaşmak için sıkça kullandığı bölgelerdir. Özellikle Ege ve Akdeniz ülkeleri, büyük sığınmacı akınlarına maruz kalmaktadır. Bu durum, sığınmacıların ilk giriş yaptıkları ülkenin sorumluluğunu taşımasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca sığınmacılar ve göçmenler, Dublin Sözleşmesi'nin kapsamı dışında kalan bir ülkeye geçmeye de çalışabilirler. Bu durumda, sığınmacıların başvurularının işlenmesi ve sorumluluğun hangi ülkeye ait olduğunu belirlemek karmaşık bir sorun haline gelmektedir. Bu sebeplerle, göç yoğunluğunun “*Dublin Rejimi*”nin taraf ülkeler açısından uygulanabilirliği zedelediği görülmektedir.

1.2.2.3. Maastricht Anlaşması

AB'yi oluşturan üye devletler henüz AB'nin kurulmasından önce Aralık 1991'de Maastricht'te gerçekleştirdikleri AB Zirvesinde, AB'nin kurulmasına temel olacak bir anlaşma kararı almış ve devamında 7 Şubat 1992'de “Maastricht Anlaşması” imzalanarak 1 Kasım 1993 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Anlaşma “Avrupa Ekonomik Topluluğu Kuruluş Anlaşması” isminden “ekonomik” kelimesinin 1993 yılında çıkartılmasıyla oluşturulan “Avrupa Birliğini Kuran Anlaşma” adıyla da anılmaktadır.

Bu anlaşma ilk şekli ile imzalayan devletlerin vatandaşları için bu devletlerde iş sağlamak yahut çalışma hakkı temin etmektedir. Bu ekonomik temelli iş birliğinin sunduğu imkanlardan yararlanmak amacıyla 1990'larda Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya aşırı göçler gerçekleşmiştir. Bu aşırı göç hareketliliği sebebiyle Avrupa ülkelerinde güvenlik kaygıları ortaya çıkmıştır. Anlaşma, göç kaynaklı kaygılara çözüm arayışı sonucu, o dönem AB'nin göç politikalarının temellerini oluşturan bir niteliğe sahiptir¹⁶¹.

Dublin Sözleşmesi'nden sonra AB üyesi ülkeler arasındaki bağların daha sıkı hale gelmesi ve göç hukukunun ulusal sınırların ötesine geçmesi neticesinde Maastricht Anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmayla gerek Avrupa'nın tek vücut haline gelmesi gerekse de müşterek politikaların belirlenmesi ve bunların uygulanması için kararlılık gösterilmiştir.

¹⁶¹“Maastricht Anlaşması” hükümleri için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf (e.t.: 29.04.2023).

Maastricht Antlaşmasının kabulünde en önemli neden , göçe ilişkin oluşturulan politikanın tek çatıda toplanmasıdır. AB'nin o döneme kadar oluşturulan “Avrupa Topluluğu” ve “Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası” şeklindeki iki temel sütununu üçüncü temel sütun olan “Adalet ve İçişleri” alanıyla birleştirmek amaçlanmıştır¹⁶². Böylece AB'nin üç temel sütunu ortaya çıkarılmıştır.

Maastricht Anlaşması'nın imzalanması ile AB'nin o güne kadar ki oluşturmaya çalıştığı göç politikaları AB'nin kurumsal yapısına resmi olarak eklenmiştir. Ayrıca, bu sözleşme ile AB üyesi ülkelerin vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı sağlanmış ve AB sınırlarına girişleri halinde vizenin gerekli olduğu ülkeler belirlenmiştir. Böylece üye devletlerin geleneksel yetkisi korunurken AB'nin göç politikaları müşterek çıkarlardan birisi durumuna dönüşmüştür¹⁶³.

1.2.2.2.4. 1999 Amsterdam Anlaşması

AB'nin göçe ilişkin düzenlemelerinden bir diğeri de üye devletlerin 2 Ekim 1997 tarihinde imzaladığı ve 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren “Amsterdam Anlaşmasıdır”. Antlaşmayla birlikte bundan böyle, serbest dolaşım ve dış sınırları kontrol altına alma gibi göçe ilişkin hususlar AB müktesebatında yer almaya başlamıştır. Amsterdam Antlaşması ile göç düzenlemelerine yönelik getirdiği en önemli değişiklik ise AB yapısında Maastricht Anlaşması ile oluşturulan üç sütunlu yapının ilk sütunu olan Adalet ve İçişlerine ilişkin yetkilerin genişletilmesiyle göç konusunun ilk kez ulusal düzeyi aşarak AB genel yetki alanında yer almış olmasıdır¹⁶⁴.

Amsterdam Anlaşması sayesinde göç politikalarının Avrupalılaştırılmasının başlangıç seviyesi oluşturulmuştur. Böylece göç konusu devletler arasında iş birliği konularından birisi kabul edilecektir. Bunun sonucunda üçüncü bir ülkeye tatbik edilecek kurallarda birtakım önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu kapsamda, AB üyesi devletler, birbirine sınırlarını açma hususunda zorunlu kılınırken, Avrupa sınırlarını

¹⁶² Hasan Canpolat ve Hakkı Onur Arıner, s. 12.

¹⁶³ Olcay Erkıral Tavas, “Türkiye'nin Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, s.127, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=cGzOwPBYPcUCqKcKYT6zMg&no=A4gLJGYk8odfp8s_FjJijQ (e.t.: 02.05.2023).

¹⁶⁴ Güleç, s. 97.

koruma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Sonuç olarak göç politikaları AB seviyesine çıkarılmıştır¹⁶⁵.

Amsterdam Anlaşması'nın dördüncü bölümünde göçler ve sığınma konularına ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir¹⁶⁶. Böylece Schengen Bölgesi AB'nin resmi yetki alanına getirilmiştir. Böylece sınırların kontrolüne yönelik gerekli standartlar belirlenmiştir. Sığınma talebinde bulunanların sınır dışı edilmeleri konusunda menşe, geçiş ve üçüncü ülkeler ile iş birliğine varılarak farklı yöntemler uygulanması yoluyla sorun çözülmek istenmiştir. Amsterdam Anlaşması ile Komisyona, Parlamenta ve Adalet Divanına yetki verilmiştir. Kararların alınmasında oybirliği usulünden salt çoğunluk usulüne geçilmesi yönünde bir karara varılmıştır. Ancak, Konsey tarafından onay verilmedikçe nitelikli karar alınamayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle ulus üstünlüğüne imkân bulunmadığı ifade edilebilecektir. Amsterdam Anlaşmasının imzalanmasıyla, Schengen Sözleşmesi kurucu antlaşmalar arasına katılmıştır. Böylece müşterek sınır yönetimi hususunda temel oluşturulmuştur¹⁶⁷.

Anlaşmanın göç ve sığınma bakımından getirdiği bir diğer önemli düzenleme ise "Ayrımcılıkla Mücadele" ilkesinin uygulanmasında olmuştur. Böylece, kişilere ırkı, etnik kimliği nedeniyle ayrımcılıkta bulunulmasına karşı düzenleme yapılmasının önü açılmaktadır¹⁶⁸.

1.2.2.2.5. AB'nin İmzaladığı GKA'lar

GKA'lar genel anlamda AB göç politikası açısından önemli olduğu gibi AB'nin göçe ilişkin yasal düzenlemeleri içerisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda AB kendi menfaatlerini korumak, sınırlarının güvenliğini sağlamak ve iyi ilişkiler geliştirilmek adına, özellikle sınırlarına komşu olan ve transit göç rotasında bulunan ülkeler ile GKA'lar yaptığı görülmektedir.

Bu gerçekleştirilen GKA'lar ile AB dışındaki devletler, düzensiz göçleri önleyebileceklerini ve bu konuda çözüm bulacaklarını umut etmektedirler. Ayrıca

¹⁶⁵ Geddes, s. 25.

¹⁶⁶ "Amsterdam Anlaşması" dördüncü bölümü için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT> (e.t.: 02.05.2023)

¹⁶⁷ 1997 tarihli "Amsterdam Anlaşması" için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A11997D%2FTXT> (e.t.: 02.05.2023).

¹⁶⁸ Geddes, s. 25.

anlaşmanın karşı tarafı olan devletler ulusal menfaatleri doğrultusunda gerçekleşmesini beklemedikleri kazanımlara istinaden GKA imzalamaktadırlar.

AB tarafından diğer devletler ile günümüze kadar gerçekleştirilen GKA'lara 2006 tarihli Makedonya, 2006 tarihli Arnavutluk, 2008 tarihli Bosna-Hersek, 2008 tarihli Sırbistan, 2012 tarihli Karadağ ve 2013 tarihli Türkiye GKA'ları örnektir.

Günümüzde Suriye kaynaklı göç ve mülteci sorununu ortak bir sorun olarak gören AB ile Türkiye arasında imzalanan GKA hakkında bilgiler, AB'nin Türkiye yaklaşımı kapsamında aşağıda ayrı bir başlıkta özetlenecektir.

1.2.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan vahim tablo içerisinde, devletler üstü bir oluşuma ve bir birleşime ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla “Avrupa Hareket”inin etkisiyle 1948 yılında Lahey’de gerçekleştirilen “Avrupa Kongresi” sonrasında 3 Mayıs 1949’da Londra’da gerçekleştirilen ilk toplantıda “Avrupa Konseyi (AK)” kurulmuştur.¹⁶⁹ Konsey 46 üye devleti kapsamı sebebiyle uluslararası toplumun önemli bir parçasıdır.

Avrupa’da kurulmuş ilk uluslararası siyasi örgüt olan AK, diğer hususların yanında “insan haklarına saygı” ve “bireysel özgürlüklerin korunmasına” yönelik bir oluşum olması sebebiyle göç ve mülteci konusuyla da yakından ilgilenmektedir. Bu amaçla Konsey’in hukuki denetim ve faaliyetlere yönelik olarak etkinlik gösteren “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi – AİHM (European Court of Human Rights – ECHR)”¹⁷⁰, başta olmak üzere “İnsan Hakları Komiseri”¹⁷¹ ve “Göç ve Mülteciler Özel Temsilcisi”¹⁷² gibi bazı organlarının yanında insan haklarının belirlenmesi ve

¹⁶⁹ Avrupa Konseyi, 05 Mayıs 1949’da Londra’da imzalanan ve 03 Ağustos 1949 tarihinde yürürlüğe giren “Avrupa Konseyi Statüsü” ile kurulmuştur. Statü metni için bkz., <https://www5.tbbm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR KARARLAR/kanuntbmmc032/kanuntbmmc032/kanuntbmmc03205456.pdf> (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷⁰“AİHM” hakkında bilgi için bkz. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Court_in_brief_TUR (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷¹“AK İnsan Hakları Komiserliği” için bkz. <https://www.coe.int/en/web/commissioner> (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷²“AK Genel Sekreterliği Göç ve Mülteciler Özel Temsilcisi” için bkz. <https://www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees/special-representative#:~:text=The%20Secretary%20General%20Marija%20Pej%C4%8Dinovi%C4%87.and%20refugees%20from%20January%202022.> (e.t.: 09.09.2023)

korunmasında en temel uluslararası düzenlemelerden birisi sayılan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)”¹⁷³ de önem arz etmektedir.

Bu Sözleşmede sığınmacı ve mültecilere ilişkin doğrudan bir düzenlemeye yer verilmemişse de temel insan hakları ve bunların korunması açısından sözleşmede yer alan hükümlerin sığınmacı ve mültecilerin korunması amacına da uygundur. Bu bakımdan, uluslararası toplum zincirinde en zayıf halkalardan birisinin göçmenler olduğu düşünüldüğünde AİHS’nin koruyucu çerçevesi bu bireyler için ayrıca önemli hale gelmektedir.

AİHS insanlık dışı muamele görececek bir kimseye, korku sebebinin ne olduğu fark etmeksizin koruma sağlamaktadır. AİHS kapsamında aynı durumda bulunan kimselerin olası riskleri ve sonuçlarına bakılarak daha geniş çerçevede bir koruma sağlanabilmektedir¹⁷⁴. Dolayısıyla bir kimsenin gönderileceği bir ülkede insanlık onurunu kırıcı ceza ve muamele göreceği hususunda ciddi emarelerin bulunduğu durumlar istisnai olarak ele alınmış ve bu konuda AİHM içtihatlarına göre o kişiye koruma sağlanacağı öngörülmüştür¹⁷⁵.

AİHS’nin en önemli özelliklerinden birisi AİHM tarafından denetim altında olmasıdır. Taraf devletler, AİHM kararlarının da bağlayıcılığı sebebiyle Sözleşmeye uymak zorundadır. AİHS bu özelliği sayesinde hükümlerinin uygulanması için taraf devletlere yapılan baskının ve etkinin artmasını sağlamaktadır.

AİHS’in diğer bir önemli yönü ise , taraf devletlerin iç hukukunu etkilemesi ve uyum sağlanması şeklinde kendisini göstermektedir. Taraf devletlerin iç hukukunda Sözleşme hükümleri yoluyla sözleşme ile iç hukuku uyumlaştırma gerçekleştirilebileceği gibi devletlerin kendi istekleriyle, Konseyin organlarının siyasi baskısı yoluyla ya da AİHM tarafından verilecek hak ihlali kararları etkisiyle uyumun sağlanabileceği olmaktadır¹⁷⁶.

¹⁷³ Avrupa Konseyi üyesi ülkeler arasında 4 Kasım 1950’de Roma’da imzalanan ve 3 Eylül 1952’de yürürlüğe giren “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) metni için bkz., https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur (e.t.: 12.04.2023).

¹⁷⁴ Aslı Canyaş Bayata, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2015, C. 5, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701569> s. 79, (e.t.: 18.05.2023).

¹⁷⁵ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 255.

¹⁷⁶ Gamze Gül Çakır Kılıç, “Avrupa Konseyi Göç Politika ve Mekanizmaları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020, s. 17,

AK, AİHS ile belirlediği ve ihlallerine karşı koruma sağladığı temel hakların haricinde sosyal ve ekonomik hakları koruyan “Avrupa Sosyal Şartı’nda”¹⁷⁷ da mülteci ve vatansızlara ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Şartın 3 Temmuz 1996’da güncellenmiş halinde; Taraf devletlerin, ülkelerinde yasal olarak bulunması şartıyla 1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolünde tanımlanan mülteciler ile “Vatansızların Statüsüne ilişkin Sözleşme” tanımlanan vatansızlara AİHS ve taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelerde üstlendiği yükümlülükler göre olabildiğince lehte yaklaşım sergileyeceği kararlaştırılmıştır.

Ayrıca Şartın 19. Maddesi¹⁷⁸ ile çalışan göçmenlerin ve ailelerinin korunma ve yardım hakkı, haktan ne şekilde yararlanacakları ve usulleri taahhüt altına alınmıştır.

1.3. Türkiye’nin Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri

Türkiye, tarihsel süreçte jeopolitik konumundan dolayı uluslararası göçlerin merkezinde önemli roller üstlenmiş ve göç akınları yaşamıştır. Göçlerin yapısının ve yöntemlerinin farklı olması Türkiye’yi önemli ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle özellikle İkinci Dünya Savaşı, 1994 İltica Yönetmeliği ve Türkiye’nin 1999’da AB üyeliğine aday kabul edilmesi göçle ilgili politikaların ve mülteci hukukunun yeniden ele alınması gerektiği konusunda kırılma noktaları olmuştur¹⁷⁹.

Türkiye Cumhuriyetin kurulmasından sonra farklı zaman dilimlerinde ve şekillerde gerçekleşen uluslararası göç hareketlerine tanık olmuştur. 1923 sonrasında ülke dışında bulunan Türk kökenli ve Müslüman soydaşların Türkiye’ye göç etmelerine ve Türkiye’de bulunan gayrimüslimlerin de diğer ülkelere göç etmesine yönelik soydaşlık ve inanç temelli bir göç politikası yürütüldüğü görülmektedir¹⁸⁰.

Türkiye göç yollarında yer almasına karşın 1950’li yıllara kadar belli bir göç hukuku benimsememiştir. Mevzuata baktığımızda göçlere ilişkin ilk yasal düzenleme genel düzenleyici bir metin özelliği bulunan ve 1934’te yürürlüğe giren 2510 Sayılı “İskan

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=oneFzXuo-yrJGU0IijIaPA&no=KKPPGGjttP7bpww1dKCRLg> (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷⁷“AK Avrupa Sosyal Şartı” için bkz. <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf> s.32 (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷⁸ “AK Avrupa Sosyal Şartı” için bkz. <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf> s. 17, (e.t.: 09.09.2023)

¹⁷⁹ Ünlü, s.172.

¹⁸⁰ Güleç, s. 92.

Kanunu”¹⁸¹ (İskKan)’dur. Bu kanunla Türkiye mevzuatında mültecilerin tanımına ilk defa yer verilmiştir¹⁸².

Türkiye devam eden süreçte bir yandan konuyla ilgili uluslararası düzenlemeler olan 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne taraf olurken diğer yandan da karşı karşıya kaldığı göç ve mülteci akınlarının büyüklüğünün getirdiği sorumluluklara bağlı olarak da ulusal mevzuatında düzenlemeler yapmıştır. Bunlar aşağıda özetlenecektir.

Ancak Türkiye ilgili yasal düzenlemeleri gerçekleştirmekteki kararlı ve istikrarlı politikasını göç yönetimindeki kurumsal yapılanmasını oluşturma sürecine yansıtamamıştır. Başlangıçta merkezi yönetim içinde farklı kurumlar eliyle yürütülen faaliyetler 2013 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde “Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)”nın kurulmasıyla tek bir yapı altında toplanmıştır. Türkiye’nin göç yönetimi yapılanması aşağıda özetlenecektir.

1.3.1. Türkiye’nin Göçe İlişkin Yapılanması

Türkiye göç yönetimine ilişkin kurumsal yapılanmasında 2013 öncesinde bir düzen bulunmadığı görülmektedir. Bu dönemde özellikle göç politikalarının belirlenmesinde göç yönetimi yapılanmasında ilk sırada Bakanlar Kurulu yer almaktaydı. Ancak göçe yönelik genel faaliyetler İçişleri Bakanlığı’na bağlı “Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi” ve “Valilikler” tarafından yürütülmüştür. Bu yapıyla özellikle yasa dışı göçün önlenmesi amaçlı çalışmalar yürütülmüş, yasa dışı yollarla Türkiye’ye gelen göçmenlerin kontrol altında tutulması, gerekli denetimlerin yapılarak barınma merkezlerine yerleştirmeleri ve sınır dışı edilmeleri gibi faaliyetlerde bulunulmuştur.

Ancak Türkiye’nin göç yönetimi konusundaki bu yapısı AB müktesebatına uyum kapsamında eleştirilmiş ve idari kapasitenin geliştirilmesi talep edilmiştir¹⁸³. Türkiye 2002’de, bu eksiklikleri gidermek ve göç ilişkin düzenlemeleri gerçekleştirmek için “İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü”nü kurmuş¹⁸⁴ ve “Göç Çalışma

¹⁸¹ 26/09/2006T. ve 26301 S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁸² 1934 Tarihli “İskân Kanunu” için bkz. <https://resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (e.t.: 02.05.2023).

¹⁸³ Mustafa Kara ve Canan Öykü Dönmez Kara, “Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği”, **Journal of Entrepreneurship and Development (JED)**, 2016, C. 10, S. 2, http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12428/1469/Mustafa_Kara_Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y s. 11, (e.t.: 25.07.2023).

¹⁸⁴ Kara ve Dönmez Kara, s. 11.

Grubu” oluşturmuştur¹⁸⁵. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı tarafından, göçe ilişkin hukuki düzenlemelerin oluşturulması amacıyla 15 Ekim 2008 tarihinde “Göç ve İltica Bürosu” kurulmuştur. Devam eden süreçte bu çalışma grubunun teklifleri doğrultusunda 2013’te 6458 sayılı “YUKK” kabul edilmiş ve böylece oluşturulan yeni yapı ile Türkiye’nin göçe yönelik kurumsal yapılanmasında yeni bir döneme girilmiştir¹⁸⁶. Bu kapsamda, İçişleri Bakanlığı bünyesinde “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” kurulmuş ve 2021 yılında ismi değiştirilerek “Göç İdaresi Başkanlığı” (GİB) halini almıştır.

YUKK ile GİB bünyesinde, Türkiye’nin etkili bir iltica sistemine sahip olması ve bu sistemin düzenli bir göç yönetimi yapılanması tarafından idaresini amaçlayan “Göç İdaresi” ve “Göç Politikaları Kurulu” oluşturulmuştur. Oluşturulan Kurulun görevleri; Türkiye’nin göç politikasını belirlemek, belirlenecek göç politikasında uygulamaya yönelik planlamak ve faaliyetleri yürütmek, göç politikasına ilişkin belgeleri hazırlamak, kitlesel boyutta göç hareketi gerçekleşmesi durumunda yabancıların Türkiye’de buldukları sürece yönelik usulleri belirlemektir¹⁸⁷. Ayrıca, GİB merkez teşkilatında Yabancılar Genel Müdürlüğü ,Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğü , Düzensiz Göçle Mücadele ve Sınır Dışı İşleri Genel Müdürlüğü , Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ,Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ,Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı ,Hukuk Müşavirliği , Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği birimleri yer almaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmalar sayesinde Türkiye’nin göç konusundaki ulusal koordinasyonunun sağlanmasına yönelik etkin ve işlevsel bir yapı oluşturulmuştur¹⁸⁸.

Türkiye’nin ulusal göç yönetimindeki yapılanması haricinde uluslararası toplumun parçası olan kuruluşların da göç hareketleri ve mültecilere yönelik Türkiye’de iş birliği odaklı yürüttükleri faaliyetlerinde önemi bulunmaktadır. Özellikle BM kuruluşları olan UGÖ ve BMMYK’nın Türkiye ile ikili iş birliği içerisinde yürüttüğü güvenlik, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, iş gücü, temel insani ihtiyaçlar ve sosyal uyum çalışmaları

¹⁸⁵ “Göç Çalışma Gurubu Göç alt birimleri; Genel Kurmay Başkanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığından oluşmaktaydı.” Kara ve Dönmez Kara, s. 12.

¹⁸⁶ Kara ve Dönmez Kara, s. 11.

¹⁸⁷ Mehmet Aktel ve Ümmühan Kaygısız, “Türkiye’de Göç Yönetimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2018, C. 23, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/52999/703584> s. 595, (e.t.: 20.04.2023).

¹⁸⁸ GİB teşkilat yapılanması hakkında bilgi için bkz. <https://www.goc.gov.tr/merkez-teskilati> (e.t.: 20.09.2023).

sürmektedir¹⁸⁹. BM Türkiye'deki bu faaliyetlerini her iki kuruluşun Türkiye Ofisleri yoluyla takip ve koordine etmektedir. Bu konulara ilişkin detaylar çalışmanın temelini oluşturan 2. Bölümde ele alınacaktır¹⁹⁰.

1.3.2. Türkiye'nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri

Türkiye, coğrafi konumundan dolayı tarihin her döneminde transit ülke ya da hedef ülke olarak göç hareketlerine maruz kalmıştır. Bu nedenle de doğrudan göçe ilişkin genel bir düzenleme bulunmasa da 1934 yılında "İskan Kanunu'nun" yürürlüğe girmesinden itibaren çeşitli kanunların hükümleri içerisinde göçe ve mültecilik konusuna ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye, uluslararası toplumun göç ve mülteciliğe ilişkin imzaladığı 1951 Sözleşmesi ile 1967 New York Protokolüne de bazı çekinceler ile de olsa taraf olmuş ve göçe ilişkin yasal düzenlemelerini bu belgelere uygun olacak şekilde geliştirmiştir.

Diğer taraftan Türkiye, 1990'lı yılların başında komşu ülkelerinde ortaya çıkan iç karışıklıklar sebebiyle yoğunlaşan bireysel ve toplu sığınma olayları nedeniyle 1994 yılında sadece göç ve mülteci konusundaki boşluğu dolduracak "İltica Yönetmeliği" yürürlüğe koymuştur. Bu Yönetmelik göç konusunda Türkiye'nin ilk düzenleyici işlemi olması yönüyle önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Yönetmeliğin bir kanuna dayanmaması ve yukarıda belirtilen Sözleşmelere çekince konması Türkiye açısından bir eksiklik olarak görülmüş ve eleştirilmiştir. Türkiye hem bu eleştirileri önlemek hem de AB'ye üye olma koşullarından olan müktesebat uyumlaştırması amacıyla 2013 yılında YUKK ve diğer ilgili düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Böylece farklı kanunlara serpiştirilmiş görünümdeki göç ve mülteciliğe ilişkin hukuki düzenlemeler bir temel kanunda toplanmıştır. Coğrafi sınırlama kapsamında, Türkiye'nin jeopolitik konumu vurgulanmış ve bu konunun AB üyelik müzakereleri kapsamında ele alınabileceği, bir mülteci akınına karşı gerekli alt yapı hazırlığı ile ilgili hukuki düzenlemelerin yapılarak, AB ülkelerinin külfet paylaşımı noktasında üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri halinde coğrafi sınırlamanın kaldırılabileceği belirtilmiştir¹⁹¹.

¹⁸⁹ Aktel ve Kaygısız, s. 184.

¹⁹⁰ Bkz. Çalışmanın ilgili başlığı 2.2. BM'nin Göç Politikaları ile Türkiye Yaklaşımları

¹⁹¹ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 20.

Aşağıda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. Maddesi ile kanun hükmünde olma özelliği kazanan uluslararası Sözleşmeler/Protokoller dahil ilgili ulusal düzenlemeler özetlenecektir.

1.3.2.1. 1951 Sözleşmesi

Uluslararası yasal düzenlemeler Türkiye'nin günümüz göç politikası oluşumunda ve ulusal göç mevzuatının gelişmesinde etkili olmuştur. Bunun en temel örneği olarak, 1951 Sözleşmesi gösterilebilecektir. 28 Temmuz 1951'de imzalanan ve çok uluslu bir BM sözleşmesi niteliğindeki 1951 Sözleşmesi, İHEB'de yer alan insan hakları temelinde mülteci statüsünü, sığınmacıların haklarını ve sığınma sağlayan ülkelerin sorumluluklarını belirlemek amacıyla kabul edilmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 1951 yılında imzalamış ve 359 Sayılı Onay Kanunu'nun 5 Eylül 1961 gün ve 10898 Sayılı Resmî Gazete¹⁹²,de yayınlanması ile yürürlüğe koyarak sözleşmeye taraf olmuştur. Ancak Türkiye, Sözleşmeye çeşitli çekincelerini ortaya koyarak taraf olmuş ve bu şekilde sözleşmeyi kabul etmiştir.

Bu çekincelerden ilki, tarihsel anlamda benimsediği sınırlama olmuştur. Türkiye bu tarihsel çekince ile yalnızca 1 Ocak 1951 tarihi öncesi gerçekleşen olaylardan dolayı mağduriyet yaşayan kişilere mülteci statüsü tanıyacağını belirtmiştir¹⁹³.

Türkiye'nin ortaya koyduğu ikinci çekince ise 1951 Sözleşmesi hükümlerinin hiç birinin Türk vatandaşlarına verilmiş haklardan daha fazla hakkın mültecilere tanındığı şeklinde yorumlanmamasına yöneliktir. Bu çekincenin Türkiye'nin kendi vatandaşlarının haklarını koruma açısından öne sürdüğü bir husus olduğu görülmektedir¹⁹⁴.

1951 Sözleşmesine ilişkin olarak Türkiye'nin benimsediği en önemli çekince ise coğrafi çekince olmuştur. Türkiye, sadece Avrupa'da gelişen olaylardan ötürü kendisinden sığınma talep edecek kişilere mülteci statüsü tanıyacağını, Avrupa dışındaki ülkelere gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmeyeceğini bu çekincesi

¹⁹²05.09.1961T. ve 10898S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>, (e.t.: 20.04.2023)

¹⁹³ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 20.

¹⁹⁴ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 21.

ile ortaya koymuştur¹⁹⁵. Jeopolitik konumu itibariyle doğu-batı arasında köprü vazifesi gören Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu göç hareketleri açısından geçiş ülkesi haline dönmesi ve göç trafiğine maruz kalması sebebiyle önem verdiği coğrafi çekince ile amaçlanan göçün Türkiye'ye etkisinin kontrol altında tutulabilmesidir¹⁹⁶.

1951 Sözleşmesi, ile kabulü gerçekleştirilip yürürlüğe girmesinin ardından 1980'lere kadar, Türkiye'nin göç hukukunu şekillendiren bir kaynak olmuştur. Bu sözleşmenin imzalanmasının ardından BMMYK'nın mülteci tanımında yer alan coğrafya sınırlamasına uygun şekilde ulusal düzenlemeler gözden geçirilmiştir¹⁹⁷. Türkiye'nin günümüz göçe ilişkin yasal düzenlemeleri de bu bağlamda ve yaşanan güncel göç sorununun çözümü esas alınarak gerçekleştirilmektedir.

1.3.2.2. 1967 New York Protokolü

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, 1967 New York Protokolü, 1951 Sözleşmesi'nin yanı sıra bu protokolün de sunduğu avantajların sığınmacılara uygulayabilmesini sağlamıştır.

Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ne taraf olurken ileri sürdüğü tarihsel çekince, 1 Ocak 1951 öncesi olayları işaret eden sözleşme hükümlerinin bu Protokol ile kaldırılması neticesinde sonlandırılmıştır. Bu açıdan 1967 Protokolü önem arz etmektedir. Türkiye, Protokolü 1 Temmuz 1968 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile onaylayarak yürürlüğe koymuş ve taraf olmuştur. Türkiye taraf olurken 1951 Sözleşmesi'nde öne sürdüğü coğrafi çekinceyi devam ettirmek isteğini beyan etmiştir. Böylece coğrafi sınırlamanın devamlılığı sağlanmıştır¹⁹⁸.

Coğrafi çekince bağlamında belirtmek gerekir ki, 1951 Sözleşmesi hükümleri gereği mülteci statüsü için gereken şartları taşıyan fakat Türkiye'ye Avrupa ülkelerinden başka ülkelerden gelen kişilerin “şartlı mülteci” olarak tanımlanması söz konusudur.

Özellikle Türkiye, 2011'den itibaren Suriye'de başlayan iç savaştan dolayı milyonlarca Suriyeli sığınmacıya kapılarını açmış ve bu protokolün getirdiği geniş

¹⁹⁵“1951 Sözleşmesi” için bkz. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (e.t.: 17.04.2023).

¹⁹⁶ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 21.

¹⁹⁷ Rona Aybay, **Yabancılar Hukuku**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s.101,102.

¹⁹⁸ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 21.

tanımı kullanarak Suriyeli sığınmacıları uluslararası koruma altına almıştır. Böylece, Suriyeli sığınmacılar için geçici koruma statüsü gibi önemli haklar ve hizmetler sunulabilmiştir.

1967 New York Protokolü, Türkiye'nin uluslararası göç politikasını uluslararası normlarla uyumlu hale getirmesine ve sığınmacılara daha geniş bir koruma ve statü yelpazesi sunmasına yardımcı olmuştur.

1.3.2.3. 2510 Sayılı İskân Kanunu

Türk mevzuatında göçe ilişkin temel bir yasal düzenleme olarak 14 Haziran 1934 tarihinde kabul edilen ve 21 Haziran 1934 Tarih 2733 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2510 Sayılı İskân Kanunu Türkiye'nin göçe ilişkin hükümler içeren yasal düzenlemelerinin ilki kabul edilmektedir.

Yürürlüğe girdiği dönemin Türkiye açısından bir oluşum dönemi olduğu ele alındığında ulusal duruma uygun düzenlemeler içerdiği görülmektedir. Kanunun Türkiye açısından iki temel amacı olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki ülke dışında zorluk altında olan veyahut vatan hasreti çeken Türk soydaşları Türkiye'de birleştirerek Türk kültürünü kuvvetlendirmek , ikincisi ise Türk kültürüne bağlı göçmenlere kapı açarak Türk nüfusu arttırmaktır¹⁹⁹.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında ekonomik, sosyal ve kültürel yıkım yaşamasının yanı sıra çok büyük çapta genç nüfusunu kaybeden Türkiye, İskân Kanunu ile getirdiği düzenlemeler sayesinde ülke sınırları dışında kalan özellikle de Balkanlarda yaşayan Türk soydaşların uğradıkları baskı ve şiddetten kurtarılmasına, ülkenin savaştan etkilenen ve bakım isteyen topraklarının işlenerek tarımsal faaliyetler yürütülmesine ve kültürel atılımı başlatmaya önem verdiğini ortaya koymuştur²⁰⁰.

2006 yılında 5543 Sayılı yeni İskân Kanununun yürürlüğe girmesine kadar yürürlükte kalan kanun, günümüz dünyası ve uluslararası toplum düşünüldüğünde göçe ilişkin önemli ve zaruri bir değişikliğe uğramış ve yeni halini almıştır. 5543 Sayılı İskân Kanunu kronolojik sıra göze alınarak aşağıda ayrı bir başlık içerisinde özetlenecektir.

¹⁹⁹Bilge Kağan Şakacı, "Türkiye'nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi", **Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi**, 2020, C. 1, S. 3, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1176056> s. 45, (e.t.: 27.05.2023).

²⁰⁰Şakacı, s. 46.

1.3.2.4. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu

Türk vatandaşlarının ve yabancıların Türkiye'ye giriş çıkışı ile alakalı esas ve usulleri düzenlemek amacıyla 15 Temmuz 1950'de kabul edilen ve 24 Temmuz 1950 Tarih ve 7564 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5682 Sayılı Pasaport Kanunu²⁰¹ (PasKan), Türkiye'nin göçe ilişkin hususlara yer verilen yasal düzenlemeleri arasında yer almaktadır. Kanunun hükümlerinin uygulanmasına, Türkiye tarafından vatandaş ve yabancılar verilecek pasaportların niteliğine ve pasaport yerine geçen belgelerin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar ise 14 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren "Pasaport Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik"²⁰² ile sürdürülmektedir.

Kanunda yer alan pek çok hüküm günümüze kadar değişikliğe uğramış ve bazı hükümler ise YUKK'un yürürlüğe girmesi ile ilga olmuş olsa da Türkiye'nin göçe ilişkin mevzuatında önemli işlevini korumaktadır. Günümüzde, yabancı kimselerin ülkeye giriş ve çıkışlarına ilişkin PasKan'ın 1. Maddesi ve 2. Maddesi'nde yer alan düzenlemeler²⁰³ ve YUKK'taki hükümler birlikte tatbik edilmektedir.

PasKan'nda gerek Türklerin gerekse de yabancıların seyahat özgürlükleri hakkında sınırlandırmalarda bulunulmuş ve bu da eleştirilere sebep olmuştur. Fakat bu durumun, Anayasa'nın 23/4 hükmüne aykırı olduğu öne sürülerek tartışıldığı görülmektedir²⁰⁴. Nitekim bu konu Anayasa Mahkemesi'nde iptal talebi ile görüşülmüş ve 2021/36 sayılı karar ile Kanunun ek 7. maddesinin bentlerini bağlayan hükmün bir bölümünün ve bazı ibarelerinin Anayasa'ya aykırı oldukları sebebiyle iptallerine karar verilmiştir²⁰⁵. Çünkü, burada devletin vatandaşların haklarını koruma yükümlülüğü ve seyahat özgürlüklerinin çatıştığı ifade edilmektedir.

²⁰¹ 5682 Sayılı "Pasaport Kanunu" <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5682.pdf> (e.t.: 27.05.2023).

²⁰² "Pasaport Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik" için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140814-12.htm> (e.t.: 27.05.2023).

²⁰³ 5682 Sayılı "Pasaport Kanunu" <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5682.pdf> (e.t.: 27.05.2023).

²⁰⁴ Abdullah Abalı, "Seyahat Özgürlüğünün Genel Sağlık Nedeniyle Sınırlandırılmasının Anayasaya Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi", **Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi**, 2020, C. 1, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1209683>, s. 85, (e.t.: 27.05.2023).

²⁰⁵ "Anayasa Mahkemesi'nin 03.06.2021 tarih 2019/114 Esas 2021/36 No.'lu Kararı" için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/anayasa-mahkemesinin-3-6-2021-tarihli-ve-e-2019-114-k-2021-36-sayili-karari-31541-2021-36> (e.t.: 28.05.2023).

Kanunun bu söz konusu sınırlandırmaları içeren hükümlerin bir kısmı Anayasa Mahkemesi'nin 2019/114 Esas No.'lu dosyasına ilişkin 2021/36 Sayılı kararı ile iptal edilmiştir²⁰⁶.

PasKan'da yer alan düzenlemelerle yabancı kimselerin Türkiye'ye giriş ve çıkışlarına, sadece yolcu giriş-çıkış kapılarını kullanarak ve pasaportları bulunma koşulu ile girebilmeleri gibi bazı koşullar dahilinde izin verilmektedir. Kanunun hükümlerinin sadece Türk vatandaşlığı kazanan, doğum ile Türk vatandaşı olan yahut yabancı ülke pasaportu sahibi göçmenler ve sığınmacılar açısından uygulanabilirliği söz konusudur. Özellikle 2015 sonrası yaşanan yoğun göç hareketleri noktasında ülkeye giriş ve çıkışların kontrolü büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla Kanun ve yönetmelik göç ve göçmenlere ilişkin doğrudan düzenlemelere sahip olmasa da bu anlamda önemli bir yasal düzenlemedir.

1.3.2.5. 5683 Sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun

Türkiye'nin göçe ilişkin uluslararası düzenlemelere katılımı öncesinde gerçekleştirdiği ve içerisinde göçe ilişkin hükümler barındıran ulusal düzenlemelerinden birisi de 5683 Sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun”dur. Kanun 15 Temmuz 1950’de kabul edilmiş ve 24 Temmuz 1950 tarih 7564 Sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe girmiştir²⁰⁷. YUKK’un 124. Maddesi ile yürürlükten kaldırılana kadar yaklaşık 64 yıl gibi uzunca bir süre yürürlükte kalan 5683 Sayılı “Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun” Türkiye’nin yabancılar hukukuna ilişkin en temel yasal düzenlemelerinden birisi olmuştur.

Kanun Yabancıların Türkiye’ye giriş, Türkiye’de kalış ve Türkiye’den ayrılışlarına ilişkin hususlar içeren kanun aynı zamanda bu kişiler arasından Türkiye’den koruma talep edenlere sunulacak koruma statüsünün kapsamına ve nasıl uygulanacağına ilişkin hükümler de barındırmaktaydı. O dönemde yabancı kişilerin ülkeye giriş ve ülkede ikametlerine ilişkin düzenlemeler sadece 5683 sayılı “Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun ” ve PasKan’nda yer alıyordu.

²⁰⁶ “Anayasa Mahkemesi’nin 03.06.2021 tarih 2019/114 Esas 2021/36 No.’lu Kararı” için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/anayasa-mahkemesinin-3-6-2021-tarihli-ve-e-2019-114-k-2021-36-sayili-karari-31541-2021-36> (e.t.: 28.05.2023).

²⁰⁷ 5683 Sayılı “Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun” için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5683.pdf> (e.t.: 27.05.2023).

Geçmişten bu güne bir göç ülkesi olan Türkiye'nin Avrupa haricindeki ülkelerden gün geçtikçe daha fazla göç alan bir ülke olması yasal düzenlemelerin yetersizliği sorununu doğurmuştur. Türkiye'ye gelen kişiler uluslararası korumadan faydalanma, ikamet etme ve çalışma izni talepleri gibi konularda müracaatta bulunmaktadır. 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” ve PasKan’nda günümüzün problemlerine yanıt verecek düzenlemeler bulunmamaktaydı. Zira, bu kanunlar 1950’de hazırlanarak o dönemin koşullarına göre düzenlemeler içermekteydi .

Göç ve mülteciliğe ilişkin özellikle 2011 sonrası yaşanan gelişmeler neticesinde Türk mevzuatı açısından yasal düzenlemeler yapılması gerekliliği doğmuştur. Bu bağlamda yabancıların Türkiye’ye giriş-çıkışı, Türkiye’de ikamet etmeleri, sınır dışı edilme, uluslararası korumadan yararlandırılma, koruma koşulları, uygulanma süreçleri gibi konularda düzenlemeler içeren bir yasa bulunmaması büyük bir eksiklik olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye – AB Müzakere sürecini bu bakımdan bir milat olarak ele aldığımızda, müzakerelerin başlaması sonrası YUKK’un kabulü ile göç ve mülteci sorununun çözümü amaçlı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Bu haliyle, söz edilen sorunlar ve yabancılar hukukunda uygulamada karşı karşıya kalınan başka problemlerin giderilebilmesi için YUKK yürürlüğe sokulmuştur.

1.3.2.6. 1994 İltica Yönetmeliği

Türkiye göç ve mülteci hukukuna ilişkin uluslararası sözleşmelere ve anlaşmalara bağlı kalarak göç ve mülteci hukukuna ilişkin düzenlemeler gerçekleştirse de özellikle 1994 öncesinde iç hukukta gerekli yasal düzenlemeleri yapmakta zorlanıldığı görülmektedir. 1980’lerden sonra göç hareketlerinin toplu olarak gerçekleştirilmesi nedeniyle, Türkiye’ye yasal olmayan girişlerin baş göstermesi ve müracaatları kabul edilmeyen sığınmacıların ülkede kalmayı sürdürmesi üzerine milli güvenlikle ilgili endişeler artmıştır. Bu endişeler iç hukuk anlamında kanuni bir düzenleme yapılması ihtiyacını doğurmuştur²⁰⁸.

²⁰⁸ Başak Somuncu, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası”, **Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006,

Bu bağlamda göç ve mülteci hukukuna özgü düzenlemelerin gerekliliğinin bir sonucu olarak, özellikle de mültecilerin statüsüne dair boşluğun doldurulabilmesi için 1994 “İltica Yönetmeliği” kabul edilmiştir. Yönetmelik iltica ve sığınmaya özgü ilk iç hukuk düzenlemesi olması yönüyle Türk göç ve mülteci mevzuatı açısından önem arz etmektedir.

Yönetmelikte sığınma hakkındaki esas ve usuller belirlenmiş ve bu konuyla ilgili görevli kuruluşlar tespit edilmiştir. Düzenlemede tek başına yahut kitleler halinde sığınma olaylarına yönelik Türkiye’nin yükümlülüklerine yer verilmiş olup, sığınmacılar için tanınacak haklar kısmen de olsa yer almaktadır²⁰⁹.

Ayrıca, Yönetmelikte sığınmacı ve mülteci farkına yer verilmiştir. Yönetmeliğin 6. Maddesinde 1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü’ne atıfta bulunularak Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye gelenlerin “mülteci”, Avrupa’nın dışındaki ülkelere gelenlerin “sığınmacı” oldukları kabul edilmektedir²¹⁰. Dolayısıyla coğrafi sınırlama bakımından ulusal düzeyde bir düzenleme ortaya konulmuştur. “İltica Yönetmeliği” incelendiğinde bir kanun hükmüne bağlanmadığı görülmektedir. Yönetmelikte yer alan düzenlemeler, göç hukukuna ilişkin konularda ve özellikle topluluklar halinde akınların yönetilmesinde bir üst norma bağlılığı bulunmaması nedeniyle yetersiz kaldığından bu boşluk daha sonra YUKK’la doldurulmuştur.

1.3.2.7. İçişleri Bakanlığı 57 No.’lu Genelge

Türkiye’de iltica/sığınma başvurusu yapan yabancılar ve vatansız kişilerin başvurularına ilişkin uygulanacak usulleri ve esasları belirlemek amacıyla İçişleri Bakanlığı’nın 27 Haziran 2006 tarih ve 57 No.’lu Genelgesi yayımlanmıştır. Türkiye genelge ile göç ve mülteci hukuku açısından AB müktesebatına uyum çalışmalarını kararlılıkla sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Genelge, AB müktesebatının temelini oluşturan anlaşmalardan birisi olan ve çalışmanın AB göç yapılanması ve hukuki düzenlemeler başlığı altında detayları verilen 1999 tarihli Amsterdam Anlaşmasına yaptığı atıf ile de önem arz etmektedir. Bu

s.160,<https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/11742/189712.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (e.t.: 29.05.2023).

²⁰⁹ Kaya ve Yılmaz Eren, s. 22.

²¹⁰ “1994 İltica Yönetmeliği” için bkz.. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf_s.7 (e.t.: 29.05.2023).

bağlamda genelgede, AB'nin Amsterdam Anlaşması ile belirlenmiş özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü şeklindeki ortak ilkelerine uygun olarak; uluslararası koruma talep eden üçüncü ülke vatandaşlarına, uygun statüyü sunmak, geri göndermeme ve iade etmeme ilkelerine uygun hareket etmek ve mülteci koruması, ikincil koruma ve geçici koruma konularında ortak göç politikasına uyum sağlamak yönünde uygulamalar yürütüleceği belirtilmektedir²¹¹.

Türkiye, 2005 yılında AB ile uyum çalışmaları dahilinde iltica hukukuna ilişkin “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Eylem Planı” ortaya koymuştur²¹². Bu Eylem Planı'na göre öncelikle İltica Yönetmeliği yeniden ele alınmış; sığınma başvuruları yapan yabancıların ve vatansız kişilerin hakkında tatbik edilecek esas ve usuller ile tanınacak haklar ve yükümlülükler yer veren 57 sayılı İçişleri Bakanlığı Uygulama Genelgesini düzenlemiştir. Genelge bu yönüyle göç ve sığınmaya ilişkin olarak iç hukukta ele alınan önemli yasal düzenlemelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır²¹³.

1.3.2.8. 5543 Sayılı İskân Kanunu

19.09.2006'te kabul edilip, 26.09.2006 Tarih 26301 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5543 sayılı İskân Kanunu (İskKan) ile güncel şartlar altında ihtiyaçlara cevap veremeyecek durumdaki 2510 Sayılı İskan Kanununun 70 yılı aşan ömrü sona erdirilmiştir. Kanunun göçe ilişkin amacı göçmenlerin ve göçebelerin şehir ve kırsalda fiziki yerleşimlerini düzenlemek, bu bağlamda usul ve esasları düzenlemektir²¹⁴.

Türk mevzuatındaki bu kanun güncellemesi ile “göçmen” tanımı şekillenmiştir. Türk kökenli ve Türk kültürüne bağlı olanlar arasından, yerleşme amaçlı yalnız yahut toplu şekilde Türkiye'ye gelenler, hükümetçe kabulleri halinde “göçmen” olarak kabul edileceklerdir. Bunun yanı sıra İskKan'nun 3. Maddesi'nde göçmen türlerine detaylı bir

²¹¹“57 Nolu Genelge” için bkz. **İçişleri Bakanlığı**, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/57-Sayili-Genelge-2010-Degisikligi.pdf> (e.t.: 30.05.2023).

²¹² Cemil Güner, “İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2007, C. 56, S. 4, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/627350> , s. 87, (e.t.: 30.05.2023).

²¹³Kaya ve Yılmaz Eren, s.24. ve “Uygulama Talimatı”, 13.03.2002, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/57-Sayili-Genelge-2010-Degisikligi.pdf> (e.t.: 30.05.2023.)

²¹⁴5543 Sayılı “İskan Kanunu”, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm> , (e.t.: 27.05.2023).

şekilde yer verilmiştir²¹⁵. Buna göre yabancılar statüsünde sayılan fakat Türk soyuna mensup olmayan ve kültürel anlamda Türk bağı bulunmayan, yabancı devletlerin vatandaşları, vatansız kişiler, sığınmacılar, mülteciler ve özel statüye sahip yabancılar Türkiye’de göçmenlik statüsünden yararlanamayacaklardır²¹⁶.

5543 sayılı İskKan’ın bir göçe ilişkin önemli düzenlemelerinden birisi de göçmen ayrımlarıdır. Kanun uyarınca Türkiye’de göçmen sayılanlar kamu otoritelerince kendilerine karşılıksız yahut borçlanmayla ev, tarla ve dükkân vb. iskân yardımlarının²¹⁷ verilip verilmemesi bakımından iki kategoride ele alınmıştır. Bunlar “serbest göçmen” ve “iskanlı göçmen” olarak adlandırılmaktadır. Bunun yanı sıra Kanun göçmenleri Türkiye’ye tek yahut kitleler halinde gelmesi yönünden de ikili bir ayırımıda bulunmuş ve “münferit göçmen” ile “toplu göçmen” kavramlarına yer vermiştir²¹⁸.

1.3.2.9. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye, bulunduğu konum itibariyle toplu halde yapılan sığınma talepleri ile karşılaşmıştır. Bu kapsamda İkinci Dünya Savaşı sonrası Bulgaristan’ın Türk kökenli kişilere karşı yürütmüş olduğu asimile etme politikaları, 1950’den sonra Türkiye’ye doğru kitleler halinde iki göç hareketini tetiklemiştir²¹⁹. Bulgaristan’da bulunan Türk soyundan gelenler Türkiye’ye akınlar halinde gelmişlerdir. 1988 yılında ortaya çıkan Körfez Savaşı nedeniyle Türkiye sınır kapılarını Iraktan toplu halde gelen sığınmacılara açmıştır. Bu toplu göç hareketlerinin sonucunda Türkiye 1994 tarihli İltica Yönetmeliği’ni yürürlüğe koymuştur. 1990’lardaki Yugoslavya Krizi nedeniyle Türkiye’ye sığınan Bosnalı Müslümanlardan sonra toplu halde sığınma olgusunun boyut değiştirdiği görülmektedir. Bunların dışında 2011 itibariyle Suriye’de ortaya çıkan

²¹⁵ 5543 Sayılı “İskan Kanunu”, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm> , (e.t.: 27.05.2023).

²¹⁶ 5543 Sayılı “İskan Kanunu”, 3. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm> , (e.t.: 27.05.2023).

²¹⁷ 5543 Sayılı “İskan Kanunu’nun”, “İskan Yardımları” başlıklı 9. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm> , (e.t.: 27.05.2023).

²¹⁸ 5543 Sayılı “İskan Kanunu” 3. Maddesinde yer alan “serbest göçmen”, “iskanlı göçmen”, “münferit göçmen” ve “toplu göçmen” kavramları için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> s.2 (e.t.: 28.05.2023)

²¹⁹ Filiz ÇOLAK, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, **Tarih Okulu Dergisi**, 2013 C. 14 , S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/144746> , s.115-116, (e.t.: 01.06.2023).

siyasi istikrarsızlık ve şiddet olayları dolayısıyla Türkiye'ye gelen büyük göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır.

2011 sonrası artan göç hareketleri Türkiye'nin uluslararası koruma sistemi ve yabancıların haklarını güvence altına almak amacıyla bir yasal çerçeve oluşturma zorunluluğu doğurmuştur. Bu zorunluluğa istinaden Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine uyum sağlamak, sığınmacıların ve mültecilerin haklarını korumak ve göç süreçlerini düzenlemek amacıyla 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilip 11 Nisan 2013 Tarih 28615 Sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe giren 6458 Sayılı YUKK Türkiye'nin göçe ilişkin en güncel, en işlevsel ve en kapsamlı yasal düzenlemesi konumundadır.

Kanunun oluşturulması sürecinde, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ve Avrupa Birliği normları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, uluslararası insan hakları standartlarına uyumlu bir yasal çerçevenin oluşturulması hedeflenmiştir. YUKK'un hazırlık süreci, ilgili bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar arasında istişareler ve görüş alışverişleriyle gerçekleşmiştir. Yerel ve uluslararası uzmanların katkılarıyla, yabancıların korunması ve göç süreçlerinin düzenlenmesine ilişkin en iyi uygulamalar göz önünde bulundurularak kanun oluşturulmuştur. Türkiye'nin YUKK ile amaçladığı, göçün sadece ulusal bir sorun değil evrensel bir sorun olduğunu yine evrensel bir bakış açısı ile ortaya koymaktır.

2013 tarih ve 6458 sayılı YUKK ile göç kavramı açıkça belirtilmiştir. YUKK'a göre Türkiye topraklarında olan ve buldukları müddetçe yaptıklarından sorumlu herkes göç kavramının içerisinde yer almaktadır. Türkiye mevzuatında vatansız kişileri ele alan düzenlemelere de YUKK'ta yer verilmektedir²²⁰. 1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü'nün kapsamında bulunmayan, fakat korunmaya ihtiyaç duyan kimseler bir tür tamamlayıcı mahiyeti bulunan yahut ek koruma şeklinde tanımlanabilecek statüden yararlanabilmektedir. Buna "İkincil Koruma Statüsü" de denilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti mevzuatına bu tanım YUKK ile girmiştir²²¹.

YUKK'un belki de en önemli yönü Türkiye'nin uzun yıllardır ihtiyaç duyduğu ve günümüz göç krizi ile bir zorunluluk halini alan kapsamlı göç yönetimi yapılanması oluşturulmasında temel görevi görmesidir. YUKK'un yürürlüğe girmesi; göç sorununa

²²⁰ YUKK' un 3. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 30.05.2023).

²²¹ Ekşi, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku", s. 52.

yönelik tek merkezden ve güçlü bir göç yönetimi sağlaması, göçe ve sığınmacılara yönelik işlemlerin yürütülmesinde etkin bir görev dağılımı belirlenmesi, bu bağlamda yaşanacak olumsuzlukların önlenmesi, düzensiz göç hareketlerinin uluslararası toplumun belirlediği ilkelere ve insan haklarına uygun yönetilmesi hususlarında da önemli bir adımdır²²².

Günümüz göç ve mülteci krizi Türkiye ekseninde düşünüldüğünde YUKK ile düzenlenen bir diğer önemli husus ise Suriyeli sığınmacıların statüsüne ilişkin düzenlemedir. Türkiye'ye sığınan Suriye uyruklu kişilerle alakalı uluslararası bir koruma statüsünün bulunmamasından dolayı YUKK'ta "Geçici Koruma Statüsüne" yer verilmiştir²²³. Türkiye'ye gelen Suriyeliler 6458 sayılı YUKK²²⁴ 'a dayanılarak çıkarılan GKY'ye göre "geçici koruma" şeklindeki hukuki statü kapsamında değerlendirilmektedirler. Bu kimselerin Türkiye'ye kabulleri, kalışları, hakları ve yükümlü olduğu hususlar, ülkeden çıkışları halinde gerçekleştirilecek işlemler, kitleler halinde yapılacak göçler karşısında başvurulacak önlemler, ulusal ve uluslar arası kurum/kuruluşlar arasında mevcut iş birliği ile merkezde ve taşralarda görevlendirilecek kurum/kuruluşların görevleri ve yetkileri Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanacak yönetmelik ile belirlenmektedir²²⁵.

Türkiye AB adaylık müzakerelerinde göç hukukunu yeniden gözden geçirdiği sırada Suriye kriziyle mücadele etmek durumunda kalmıştır. Türkiye'de bu kapsamdaki toplu haldeki göç hareketleri yasal çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Kitleli nüfus hareketlerini yönetme anlamında uygulama, esas ve usuller YUKK'ta düzenlenmiştir. YUKK'a istinaden ise 6883 Sayılı "Geçici Koruma Yönetmeliği" nü yürürlüğe girmesi uluslararası alanda dikkatleri çeken bir model ortaya koymuştur²²⁶.

²²² Güven Şeker, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", **İnsan Hakları Yıllığı**, S. 32, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1734138> s. 108, (e.t.: 01.06.2023).

²²³ Zenginkuzucu, s. 41.

²²⁴ 11/04/2013T. ve 28615S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.htm> (e.t.: 01.06.2023).

²²⁵ YUKK' un 91. maddesi. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 30.05.2023).

²²⁶ Çiçekli, s. 312-313.

1.3.2.10. Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye’de en başta misafir niteliği ile anılan Suriye vatandaşları , zamanla mülteci ,sığınmacı ve geçici koruma altındaki kişiler şeklinde değişen statüler ile anılmaktadır. Göç ile ilgili bu değişken durum kaçınılmaz olarak Türkiye’nin gerek göç politikalarını gerekse hukuki düzenlemeleri etkilemiştir. Türkiye bu bağlamda “geçici koruma” statüsünü devreye sokarak YUKK’un 91. Maddesi’nde²²⁷ yer vermiştir. Bu madde ile “Geçici Koruma” statüsüne ilişkin temel çerçeve belirlenmiş olup, ayrıntılarının düzenlenebilmesi için bir yönetmeliğin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

4 Nisan 2013’te kabul edilerek, 13 Ekim 2014 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı gereği 22 Ekim 2014 Tarih ve 29153 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği’nin”²²⁸ amacı YUKK’un 91. Maddesine atıf ile belirtilmiştir. Bu bağlamda Yönetmeliğin amacı; bireysel koruma talebi Türkiye tarafından değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanabilecek geçici koruma statüsüne ilişkin işlemleri, bu işlemlerde uygulanacak usul ve esasları, Türkiye’nin bu kişileri kabulü, ülkede kalışları ve ülkeden çıkışlarında uygulanacak işlemleri, günümüzde olduğu gibi toplu göç hareketlerinde alınacak önlemleri ve ulusal göç yönetimi ile uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğine yönelik hususların belirlemektir. Yönetmelikte geçici korumanın kapsamı, şartları , geçici korumaya dahil olacak kişilerin hakları, bu kişilerin yararlanacağı hizmetler ve geçici korumanın sona erme halleri açıkça düzenlenmiştir.

“Geçici Koruma” tanımı Yönetmeliğin 3. Maddesi (f) fıkrasında yapılmıştır. Bu tanıma göre menşe ülkesinden zorla ayrılmak durumunda kalan, ülkesine geri dönüşü mümkün olmayan ve geçici korumadan yararlanabilmek için topluca ya da topluluk içerisinde bireysel şekilde Türkiye sınırlarını geçen veya uluslararası koruma talebi bireysel olarak kabul görmeyen yabancılara sunulan koruma “geçici koruma” olarak adlandırılmaktadır²²⁹.

²²⁷“Geçici Koruma Yönetmeliği” için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf> , (e.t.: 25.05.2023).

²²⁸ R.G. 22.10.2014 tarih ve 29153 sayılı R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²²⁹ Nuray Ekşi, “Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, 2014, C. 88, S. 6, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Dergi/doc/ibd20146.pdf> , s. 65, (e.t.: 02.06.2023).

Yine yönetmeliğin 3. Maddesi'nin (g) fıkrasında geçici korumadan yararlanan kişinin “geçici korunan” olarak anılacağı ve 9. Maddesi'nde ise geçici koruma kararının Cumhurbaşkanı tarafından hangi usuller ile alınacağı belirtilmiştir.

Yönetmeliğin geçici 1. maddesi ile 28 Nisan 2011 sonrası Suriye'den Türkiye'ye göç eden ve YUKK kapsamında uluslararası koruma sağlanan, mülteci yahut şartlı mülteci hukuki statülerinden yararlanamayan Suriye vatandaşlarının statüleri netliğe kavuşturulmuştur. Madde hükmünde Suriye'de 28.04.2011 tarihi itibarıyla ortaya çıkan olaylardan dolayı Türkiye'ye ulaşan Suriye vatandaşları, vatansız kişiler ve göçmenlerin uluslararası koruma başvurusunda bulunsalar bile geçici koruma statüsünden yararlanacakları yer almaktadır. Bu hükümle genel geçici korumaya başvurabilecek kişiler ve şartlarına değinmiş olup, zaman sınırlamasına istisna konularak mağduriyetlerin giderilmesi amaçlanmıştır.

Türkiye'nin geçici koruma yönetmeliği ile hedeflediği, Suriyeli sığınmacıları misafir ederken hem ulusal hem de uluslararası yasal çerçevelere uyulmasını sağlamak ve Suriyeli sığınmacıların güvenliğini, refahını ve temel insani haklarına rahatça erişebilmelerini amaçlayan bir politika yürütmektir. Türkiye'deki geçici koruma politikası, uluslararası insan hakları standartlarına uyumlu olacak şekilde yürütülmektedir.

1.3.2.11. Türkiye'nin Mülteci Hukukuna İlişkin Taraf Olduğu Diğer Uluslararası Anlaşmalar ve Sözleşmeler

Türkiye ulusal düzenlemeleri yanında uluslararası sözleşmelere de taraf olmuş ve bu sözleşmeleri AY. Md. 90 gereği uygun bulma kanunları (Bakanlar Kurulu Kararları ve Cumhurbaşkanlığı Kararları dahil) ile iç hukukunun bir parçası haline getirmiştir. Bu anlamda, uluslararası metinlerden en önemlilerinin 1951 Sözleşmesi ile 1967 tarihli New York Protokolü olduğundan ve detaylarından yukarıda bahsedilmiştir. Ayrıca BM, AK ve AB bünyesinde yer alan diğer sözleşme ,anlaşma ve bildirilere de değinilmiştir. Bunlar dışında Türkiye'nin taraf olduğu aşağıda belirtilen anlaşma ve sözleşmeler de bu konuda göz önünde bulundurulmuş metinler arasında yer almaktadır²³⁰.

Bu anlaşma ve sözleşmeler;

²³⁰Ahmet İçduygu ve Damla Bayraktar Aksel, “Türkiye’de Düzensiz Göç”, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, <http://madde14.org/images/1/15/IOMTurkiyeDuzensizGoc.pdf> , 2012, s. 47.

- “Tüm-Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme”²³¹.
- “Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi”²³².
- “Medeni ve Siyasal Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme”²³³.
- “İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocukların Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol”²³⁴.
- “Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Belarus Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Arasında İnsan Ticareti ve Yasadışı Göç ile Mücadele Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı”²³⁵.
- “Uluslararası Göç Örgütü Kuruluş Anlaşması”²³⁶.
- “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”²³⁷.
- “Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol”²³⁸ dür.

²³¹“Tüm-Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme” için bkz. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/131-tum-gocmen-iscilerin-ve-aile-fertlerinin-haklarinn-korunmasna-dair-uluslararası-sozlesme/> (e.t.:12.05.2023).

²³²“Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi” için bkz. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/31/GocmenIscilerinHukukiStatusuSozlesmesi.pdf> (e.t.:12.05.2023).

²³³“Medeni ve Siyasal Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme” için bkz. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf> (e.t.:12.05.2023).

²³⁴“İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocukların Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol” için bkz. <http://www.madde14.org/index.php?title=%C4%B0nsan+Ticaretinin,%C3%96zellikle+Kad%C4%B1n+ve+%C3%87ocuk+Ticaretinin+%C3%96nlenmesi,+Ortadan+Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1+ve+Cezaland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1na+%C4%B0li%C5%9Fkin+Protokol> (e.t.:12.05.2023).

²³⁵“Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Belarus Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Arasında İnsan Ticareti ve Yasadışı Göç ile Mücadele Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı” için bkz. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Belarus-Cumhuriyeti-Icisleri-Bak-anligi-Arasinda-Insan-Ticareti-ve-Yasadisi-Goc-ile-Mucadele-Alaninda-Isbirligi-Mutabakat-Zap-ti.pdf> (e.t.:12.05.2023).

²³⁶“Uluslararası Göç Örgütü Kuruluş Anlaşması” için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/08/20100810-4.htm> (e.t.:12.05.2023).

²³⁷“Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” için bkz. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/122-kadnlara-kars-her-turlu-ayrmlgn-onlenmesi-sozlesmesi/>

²³⁸“Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol” için bkz. <http://madde14.org/index.php?title=Kara,+Deniz+ve+Hava+Yoluyla+G%C3%B6çmen+Ka%C3%A7ak%C3%A7ılığ%C4%B1na+Kar%C5%9F%C4%B1+Protokol> (e.t.:12.05.2023).

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TOPLUMUN VE TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI ve ULUSLARARASI TOPLUMUN TÜRKİYE’YE DESTEĞİ

2.1. Evrensel Bir Sorun Olarak Göç ve Uluslararası Hukuk Bağı

Göçler, insanoğlunun varoluşundan bu zamana, her dönemin koşulları ve değişen ihtiyaçları doğrultusunda yeni şekillerle kendisini göstermiştir. Bu yönüyle göçlerin sebepleri ve amaçları devamlı değişmekte, göç hareketleri her geçen gün daha fazla yoğunlaşmakta, insanın devamlı olarak daha iyisini bulmaya çalışması neticesinde göçler çeşitlilik kazanmaktadır. Bu kapsamda 19. ve 20. yy.’da yaşanan geniş çaplı savaşlar nedeniyle insanlığın görüp göreceği en kanlı dönemler ile karşı karşıya kalınmış; bu savaşlar, “işgaller” ve “kargaşa” olarak kendisini göstermiştir. Söz konusu bu gelişmelerden dolayı çok sayıda insan yaşamış oldukları ülkelerden başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır²³⁹. Dolayısıyla göç, göç alan ya da veren tüm ülkeleri etkilemesi sebebiyle uluslararası toplumun ortak sorunu olmuş, bu sorunun çözülmesi/önlenmesi için çeşitli hukuki düzenlemelere ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Göç hukukunun gelişimi ele alındığında bunun iki dönemde incelenmesi gerektiği görülecektir. Göç olgusunun küresel boyutta yaşandığı ilk dönem Birinci Dünya Savaşı’nın sonrası dönemdir. Uluslararası göç hukukunun gelişimini hızlandıran yoğun göç hareketliliklerinin yaşandığı ikinci dönem ise İkinci Dünya Savaşı sonrası başlar. Bu iki dönemde de uluslararası düzeyde birtakım çalışmalara başlanmıştır.

Yukarıda sözü edilen her iki dönemde yoğun göç hareketlilikleri ve mülteci krizleri yaşanmıştır. İlk dönem ele alındığında 1917 yılında Rusya’da başlayan iç savaş ve bu iç savaş devam ederken 1919 yılında ortaya çıkan Birinci Dünya Savaşı’nın güvenliklerini ve hayatlarını tehdit ettiği için milyonlarca insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Her iki savaşta küresel göç hareketlerine doğrudan etkide bulunmuştur.

²³⁹ İbrahim Mavi, “İnsan Hakları Bağlamında Göçün Güvenlikleştirilmesi”. **MSGSÜ Sosyal Bilimler**, 2022, S. 26, https://dergipark.org.tr/tr/pub/msgsusbd/issue/73558/1148047#article_cite s. 254, (e.t.: 14.05.2023).

Rus iç savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1922 yılının hemen öncesinde savaşların sebep olduğu zarar tüm dünyada en üst seviyede hissedilmiş, birçok ülkede ekonomik zorluklar ve işsizlik sorunları ortaya çıkmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından birçok ülke, bir yandan savaşın yıkıcı etkileriyle boğuşurken diğer yandan da zarar gören ekonomik altyapılar, endüstrilerdeki çöküş ve buna bağlı olarak da işsizlik sayısındaki artış gibi ciddi sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, insanların kendi evlerini ve vatanlarını terk ederek başka ülkelere göç etmelerinde önemli bir etken olmuştur²⁴⁰.

Bu dönemde, 1917'de Bolşeviklerin iktidara gelmesi sonrasında, Birinci Dünya Savaşı'nda Çarlık Rusya ile müttefik olan Avrupa devletleri, özellikle de İngiltere ile Fransa, Rusya'yı işgal planı yapmış, bu gelişmeler Polonya, Ukrayna, Kafkaslar, Sibirya ve diğer azınlık bölgeleri üzerinde endişe yaratmıştır²⁴¹. Bu durum, bu bölgelerden kaçan insanların diğer ülkelere sığınma arayışını tetiklemiştir. Benzer şekilde, Balkanlar'da yaşanan etnik çatışmalar ve dini ayrımcılık da göç dalgalarını artıran faktörler arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan, savaş kaynaklı çevresel sorunlar da göç hareketlerinin nedenleri arasında yer almaktadır. Tarım alanlarının, meydana gelen savaşlar sonucu tahrip olması ve yaşanan büyük çaplı kuraklık birçok insanın yaşadığı bölgeleri terk etmesine neden olmuş ve insanları başka yerlere göç etmeye zorlamıştır.

1921'de aşırı göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan mülteci sorunlarının çözümü için Kızılhaç Örgütü BM'nin öncülü olan Milletler Cemiyeti (MC)'ne başvuruda bulunmuştur. Başvurudan sonra MC, mültecilerin sorunlarının çözümü odaklı harekete geçmiş, Rus mültecilere hukuksal bir statü tanımak adına 1921'de "*Rus Mülteciler için Yüksek Komiserlik Ofisi*" kurulmuştur. İlk yüksek komiser Norveç'ten seçilen Fridtjof Nansen olmuştur²⁴². Nansen, Yüksek Komiser olarak mültecilerin hukuki statülerinin net olarak belirlenmesi, haklarının korunması, çalışma imkânı sağlanması, mültecilerin

²⁴⁰ Süleyman Tekir, "Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Rus İşgal Bölgelerinden Yapılan Göçler, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2016, S. 16, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/472451>, s. 44, (e.t.: 14.05.2023).

²⁴¹ Kezban Acar Kaplan, "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa Devletlerinin Rus İç Savaşı'na ve Rus Mültecilerine Bakışı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2022, S. 22, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2660760>, s. 178, (e.t.: 21.05.2023).

²⁴² Uzun, s. 63.

refahlarının iyileştirilmesi, mültecilerin güvenli şekilde ülkelerine dönebilmeleri gibi mülteci sorunlarına çözüm bulmaya yönelik çalışmalar yürütmüştür²⁴³.

Komiser Nansen'in ardından Nazi zulmüne uğrayan Yahudiler için takip edilen politikalar üzerine Yahudi ırkından olan mültecilerin problemlerinin çözüme kavuşturulması adına 1933'te "*Almanya'dan Gelen Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik*"²⁴⁴ başlangıçta özel bir örgüt niteliğinde kurulmuş ve MC sistemi dışında yapılanmıştır. Bu örgüte atanan ilk komiser James McDonald olmuştur. Irk özelindeki yüksek komiserliklerin protestolara hedef olması sonucu 1938 yılında MC "Mülteciler için Yüksek Komiserlik" yapısını hayata geçirmiş ve kurumu genel bir yapıya sokmuştur²⁴⁵.

Mc Donald o dönem, mülteci hareketlerini tetikleyen sorunların çözümünün uluslararası boyutta ele alınması gerektiğini öne süren ilk kişidir. Bu krizlerden sonra 1926'da Rus mülteciler, 1936'da Alman mülteciler için MC nezdinde bir takım çalışmalara girişildiği görülmektedir. Bu kıstaslar ile ortaya çıkan statü , vatandaşı olduğu ülkesini siyasi , dini ve ırkçılık nedenlerinden ötürü işkence ve kötü muameleye maruz kalmamak amacıyla terk eden kişileri kapsayan ve günümüz mülteci statüsüne nazaran daha dar kapsamlı bir statüdür²⁴⁶.

Dünya genelinde demografik, sosyal ve ekonomik değişikliklere yol açan ve etki alanı Birinci Dünya Savaşı'ndan daha geniş olan İkinci Dünya Savaşı'nın 1939 yılında başlaması ile artık ikinci dönemden bahsedilebilecektir. İkinci Dünya Savaşı ile başlayan bu ikinci dönemde savaşın etkileri başta olmak üzere çeşitli nedenler ile hareket eden milyonlarca savaş mağduru zorla yerinden edilmiş , göçe zorlanmış ve büyük çaplı mülteci akışına sebep olmuşlardır. Avrupa'ya yönelen bu göç hareketlerindeki kişiler içerisinde sömürge ülkelerinden gelenler, işgücü temelli olanlar,

²⁴³ Uzun, s. 63.

²⁴⁴ Kadir Kasalak, "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası". **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2016, S. 25, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/276248> s. 71, (e.t.: 25.05.2023).

²⁴⁵ Uzun, s. 64.

²⁴⁶ Bülend Daver, "İnsan Hakları ve Mülteciler Meselesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi** , 1953 , C. 8, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37926> s. 186, (e.t.: 25.05.2023).

sınırlandırılmış göç sürecinde gelenler ve SSCB'nin yıkılması sonrası gelenler bulunmaktadır²⁴⁷.

İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan İkinci Dönemde, Avrupa'da yoğun mülteci krizleri yaşanmıştır. Bu nedenle uluslararası çalışmaların ilk olarak Avrupa'da ele alındığı düşünülse de Amerika'da ve Afrika'da da bölgesel birtakım çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan, günümüzde uluslararası düzeyde ortaya çıkan, bilhassa İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisi sonucunda dünyanın karşı karşıya kaldığı önemli sorunlardan birisi durumuna dönüşen göç olgusu ve buna bağlı mülteci krizleri uluslararası alanda örgütlenme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır²⁴⁸. Bu anlamda, Suriye kaynaklı günümüz göç ve mülteci krizinin çözümü ve hukuksal bir zeminde ele alınabilmesi için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve uluslararası faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların oluşturulması gerekmiştir.

Ayrıca güncel bir konu olarak, 2022 yılında Ukrayna'da gelişen savaşın sebep olduğu kitlesel göç hareketinin ortaya çıkması muhtemel bir krize dönüşmesi ihtimali de göç konusunun ne kadar canlı ve önemli bir konu olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Bu kapsamda bir taraftan uluslararası düzeyde örgütlenme ihtiyacı nedeniyle inşa edilen kurumlar ve kuruluşlarla, diğer taraftan ikili/çok taraflı sözleşme ve anlaşmalarla bu sorunların altından kalkılmaya çalışılmaktadır. Bu sözleşmeler ile kurum ve kuruluşlara Birinci Bölümde yer verildiğinden burada üzerinde durulmayacaktır²⁴⁹.

2.2. BM'nin Göç Politikası ile Türkiye Yaklaşımları

Uluslararası toplumun en geniş ailesi olan BM, dünyanın neredeyse her noktasında eğitim sorunlarından sağlık sorunlarına, açlıktan kuraklığa, şiddet olaylarından savaşımlara ve bu bağlamda en evrensel sonuç olarak ortaya çıkan göçe kadar insan odaklı görevler üstlenmektedir. Dolayısıyla göç ve mülteci sorunu noktasında üstlendiği misyona bağlı olarak bir göç politikası olmaması düşünülemeyecektir.

²⁴⁷ Yiğit Yamanlar. "Göç Kuramları Çerçevesinde İkinci Dünya Savaşı Sonrası Batı Avrupa'nın Göç Deneyimi". **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, 2020, S. 19, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1602575> s. 554, (e.t.: 28.05.2023).

²⁴⁸ Yamanlar, s. 556.

²⁴⁹ Bkz. Çalışmanın ilgili başlığı 1.2. Uluslararası Toplumun Göçe İlişkin Yapılanması ve Hukuki Düzenlemeleri

Bu bağlamda BM'nin göç politikası, temelinde uluslararası hukukun ve insan haklarının korunması ilkesine dayanmaktadır. Bu politika insan haklarına saygı, göçmenlerin korunması ve uluslararası iş birliği ekseninde yürütülmektedir. BM'nin yürüttüğü bu göç politikasının amacı, insanların güvenli ve onurlu bir şekilde göç etmelerini ve göçmen haklarına saygı gösterilmesini sağlamaktır.

“Göç için Küresel İlkeler Sözleşmesi”nde (GKİS) (Global Compact For Migration - GCFM), BM göç politikası kapsamında yürütülen faaliyetlerde esas alınacak temel ilkeler; insan haklarına saygı , sağlanacak hukuki koruma ve bu hukuki korumanın kolay erişilebilir olması, güvenli yaşama koşullarında hayatlarını sürdürebilmelerinin sağlanması , insan hakları ihlallerine karşı korunma, temel ihtiyaçların karşılanması, göçe ilişkin suçlarla mücadele ve uluslararası iş birliği şeklinde belirtilmektedir²⁵⁰.

Göçmenlerin “temel insan haklarına saygı” , uluslararası hukuk ve insan hakları normları tarafından korunan önemli bir ilkedir. Yaşam hakkı başta olmak üzere güvenlik , adil ve eşit muamele , işkence ve kötü muameleden korunma, eğitim , sağlık , çalışma ve sığınma gibi temel insani haklara saygıyı içeren bu ilke BM göç politikasının temelini oluşturmaktadır²⁵¹.

BM, göçmenlerin “hukuki korumasını” ve bu “hukuki korumaya kolay erişimini” teşvik eden hukuki düzenlemeleri desteklemektedir. Bu bağlamda , insan haklarına saygı temelinde ayrımcılığa ve ırkçılığa karşıtlığı , aile birleşimini ,çocuk haklarını , kültürel hakları, sosyal hizmetlerden yararlanmayı destekleyen bir tutum benimsemiştir.

Göçmenlerin “güvenliğinin sağlanması” da BM göç politikasının önemli unsurlarındandır. Günümüzde göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları en büyük tehdidin güvenlik olduğu kabul edilebilir. Bunun en temel sebeplerinden birisi özellikle de AB sınırlarına denizler üzerinden gerçekleşen düzensiz göç hareketleri sırasında göçmenlerin maruz kaldığı ve hayati tehlike doğuran sert müdahalelerdir. Genel olarak bakıldığında vatanlarını yaşam hakkına yönelik endişeler ile terk eden göçmenlerin

²⁵⁰“Küresel İlkeler” için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/99/PDF/N1845199.pdf?OpenElement> (e.t. : 05.06.2023).

²⁵¹ Bkz. **BMMYK**, <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights> (e.t. : 05.06.2023).

güvenliklerinin sağlanması BM tarafından önemsenmektedir. İnsan kaçakçılığı , insan ticareti ve işçi sömürüsü gibi suçlar ile mücadele de bu anlamda önem arz etmektedir²⁵².

Göçmenlerin “güvenli ve sağlıklı koşullarda barınmaları” da en temel ihtiyaçlardandır. Ayrıca sağlık hizmetlerinden yararlanma ve eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanması hem insan haklarına saygı hem de toplumun refahı açısından önemlidir. BM bu ihtiyaçların önemini farkında olarak göçmenlerin temel sağlık hizmetlerine kolay erişebilmelerini , acil tedavi imkanlarından yararlanabilmelerini , aşular ve sağlık kontrolleri gibi önleyici sağlık hizmetlerini sağlamaya yönelik faaliyetleri desteklemektedir²⁵³. Göçmenlerin ve özellikle de çocukların kendilerini geliştirerek topluma daha hızlı ve kolay adapte olabilmeleri için büyük önem arz eden eğitim hizmetlerine yönelik faaliyetleri BM’nin önem verdiği bir konudur.

Uluslararası iş birliği de , BM’nin göç politikasının temel bir ilkesi olarak öne çıkar. Ülkeler arası iş birliği, göçmenlerin korunması, sınırların güvenliği ve insana yakışır göç koşullarının sağlanması için oldukça önemlidir²⁵⁴. İşte tüm bu temel amaçlar doğrultusunda, BM’nin bünyesinde kurulan ve yukarıda Birinci Bölümde özetlenen kurumlardan biri olan BMMYK’nın koordinatörlüğü ve gözetiminde gerekli faaliyetler yürütülmeye çalışılmaktadır²⁵⁵.

Birinci Bölümde BM’nin BMMYK’yı kurma amaçlarından ayrıntılı bir şekilde bahsedilmişti. Bu bağlamda BMMYK mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin korunması ve desteklenmesi, sığınma başvurularının sağlıklı değerlendirilmesi, mültecilerin temel ihtiyaçların karşılanması, mültecilerin entegrasyonu ve rehabilitasyonunun sağlanması, eğitim ve bilinçlendirme ve insan haklarının korunması amacıyla birtakım faaliyetlere öncülük eder. Bu faaliyetlere ilişkin detaylara aşağıda “BMMYK Göç Faaliyetleri” başlığı altında yer verilecektir.

Bu noktada 1951 Sözleşmesi kapsamındaki mülteci tanımına dahil olmayan kişilere de değinmek gerekir. Birinci Bölümde detaylıca yer verilen 1951 Sözleşmesi’nin

²⁵² Gonca Oğuz Gök, “Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** , 2016, S. 31, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/251812> s. 75, (e.t.: 07.06.2023).

²⁵³ Hakife Aktaş Belek, “The Right To Health Of Migrants National And International Examination In Terms Of Health Law” . **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 2023. C. 10, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2866321> s. 43-44, (e.t.: 07.06.2023).

²⁵⁴ Bkz., IOM <https://www.iom.int/international-cooperation-and-partnerships> , (e.t.: 10.06.2023).

²⁵⁵ “BMMYK” faaliyetleri için bkz. <https://www.unhcr.org/tr/genel-bakis-2> (e.t.: 10.06.2023).

mülteci tanımı dışında kalan kişilerin, temel insani haklara erişebilmek, seyahatlerindeki göç yollarında veya hedef ülkelerde insan ticareti ve kaçakçılığı sorunuyla karşı karşıya kalmak²⁵⁶, sosyal dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalmak, yerel işgücü piyasalarında rekabet artışı ve bazen kültürel uyumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmak gibi göçün olumsuz etkileri²⁵⁷ ile sıklıkla karşılaştıkları görülmektedir²⁵⁸. Bu sebeple mülteci statüsünde olmayan ve sayıları her geçen gün giderek artan birçok insan da uluslararası korumadan faydalanmak istese de bu amaca ulaşamamaktadır. Halbuki bu durum BM göç politikasının insan haklarına saygı ve koruma sağlama temelli ilkeler ile örtüşmemektedir.

BM günden güne artan göç ve mülteci sorunu ile ilgili kalıcı politikasını oluşturmaya çalışırken üye devletlerin temsilcilerinden oluşan BM Genel Kurulu, BMMYK, BM Genel Sekreteri tarafından atanan ve onun direktifleriyle hareket eden BM Göç ve Mülteci Özel Temsilcisi ile yukarıda kuruluşuna ilişkin detayları verilen ve 2016 yılında BM ile anlaşma imzalayarak bağlı kuruluş haline gelen UGÖ ile koordineli şekilde faaliyet yürütmektedir.

Bugün çok sayıda sığınmacı ve göçmen, kendilerine tahsis edilen ve BM ile çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından yardım sağlanan kamp alanlarında düzensiz bir hayat yaşamaktadır²⁵⁹. Günümüzde özellikle Suriyeli sığınmacılar ve göçmenler Türkiye'nin sınır illerinde ve Yunanistan'da bulunan geçici barınma merkezleri ile kamplarda bulunmaktadır²⁶⁰. Bu kişilerin bir çoğu bu zorlu kamp hayatını tercih etmemekte, bunun yerine başkaca göç yollarına yönelerek farklı çözüm yolları keşfetmeye çalışmaktadır. İşte bu farklı çözüm yollarından biri de göçmenlere yerleşik hayat için fırsat yaratan “işgücü göçü”dür.

²⁵⁶ “Bu kimseler için BM insan kaçakçılığı ve buldukları ortamlarda şiddete maruz kalan kimseler için çözüm üretmeye çalışmaktadır. BM, bunların 1951 sözleşmesinin dışında bulunmalarından dolayı yardım ulaştırmakta etkili olamamıştır. BMMYK bu eksiklikleri gidermek için başkaca aktörlerle iş birliğine girerek çok sayıda çalışma yapmıştır.” Bkz. Betts, s. 176.

²⁵⁷ Bunlar menşe ülke, yani göç veren ülkedeki küresel göç sorunlarıdır. Bu sorunlardan dolayı 1951 sözleşmesi kapsamında mülteci olarak kabul edilemeyen kişilerin korunması adına uluslararası hukukta eylem planı yapılmaktadır. BMMYK bu kişilere, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında yardımlar ulaştırmaya çalışmaktadır.

²⁵⁸ Betts, s. 176.

²⁵⁹ Ayhan Kaya, “Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler” ed. Muammer Tuna, Ankara, Sentez Yayıncılık, 2014, s. 13.

²⁶⁰ Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve diğer milletlerden olan kişilerin yerleşim alanları hakkında bkz. <https://www.unhcr.org/tr/genel-bakis-2> (e.t.: 16.06.2023)

BM, işgücü temelli göç şeklini göçmenler için kalıcı çözüm olarak değerlendirmektedir. Zira, işgücü için göç ettiklerinde göçmenler işgücü katkısında bulunacak, yaşama sıkı sıkıya sarılacak ve daha düzenli bir yaşama geçmiş olacaklardır. İşgücü göçü temelli bu çözüm ile BM, göçmenlere kamplardaki belirsiz barınma durumları ve zorlu hayat şartları karşısında daha faydalı bir alternatif sunmayı amaçlamaktadır²⁶¹. BM, işgücü göçünün dünya genelindeki etkilerini ele alırken aynı zamanda göçmen işçilerin haklarını koruma, işgücü piyasalarının sürdürülebilirliğini teşvik etme ve göçmenlerin refahını artırma amacı da taşımaktadır.

Birçok ülkenin göç sorunuyla başa çıkabilmek için uluslararası iş birliği arayışına girdiği günümüzde göç küresel bir sorun haline gelmiştir. Bunun en güncel göstergelerinden biri ise 10-11 Aralık 2018 tarihinde Fas'ta 164 ülkenin oyları ile kabul edilen “Küresel Göç Mutabakatı (Global Compact on Migration)”dır. Tam adıyla “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat” olan bu mutabakat BM çatısı altında göç konusunda anlaşmaya varılan en fazla katılıma sahip uluslararası belge olma özelliği taşımaktadır²⁶². Her ne kadar ABD, Macaristan, Polonya, Avusturya, Şili, İsrail, Çekya ve Slovakya zirve öncesi tarihlerde Mutabakattan çekilseler de 164 ülkenin kabulü bu paktın uluslararası niteliğini kuvvetlendirmiştir.

Temelinde insan haklarına saygıyı esas alan “Küresel Göç Mutabakatı”, ulusal, bölgesel ya da uluslararası göçlerden doğan sorumluluğun taraf ülkelerce paylaşımını amaçlamaktadır. Bir diğer amacı da yasadışı göç hareketlerini engellemek ve düzensiz göçü azaltarak kontrol altında tutmak olan bu mutabakat ile, özellikle transit göç yollarının güvenli kullanılması ve göçmenlerin korunması gibi önemli konularda fikir birliği sağlanmıştır. Ülkelerin “Küresel Göç Mutabakatına” yaklaşımları farklılık göstermektedir. Kimi ülkeler sınırlarını mültecilere kapalı tutmayı çözüm olarak görmekteyken, kimi ülkeler ise evrensel bir sorun haline gelen göç konusunda çareyi yine uluslararası düzenlemelerde aramaktadır²⁶³.

²⁶¹ Yunus Emre Çınar, “Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2018, <https://katalog.ticaret.edu.tr/e-kaynak/tez/76821.pdf> s. 12, (e.t.: 16.06.2023).

²⁶²“Küresel Göç Mutabakatı” için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/99/PDF/N1845199.pdf?OpenElement> (e.t.: 16.06.2023).

²⁶³ Esra Yılmaz Eren, “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat” Üzerine Bir Değerlendirme, “**Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**”, 2021, C. 3, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1851879> s. 65, (e.t.: 16.06.2023).

Türkiye 1951 Sözleşmesi'nden bu zamana çözümcü bakış açısı ile uluslararası düzenlemelerin içerisinde yer almıştır. Mutabakat, bazı ülkelerin aksine Türkiye gündemini meşgul etmemiştir. Bunun temel sebebi Türkiye'nin zaten, bu belgede ele alınan hedeflere uygun şekilde ve ülkesel gücü nispetinde yürüttüğü çalışmaların uzun süredir devam ediyor olması ve bu anlamda uluslararası toplumda farkındalık oluşabilmesi için gerekli özveriyi uzun yıllardır göstermesidir²⁶⁴.

BM'nin göç ve mülteciliğe ilişkin Türkiye yaklaşımının oluşmasında, Türkiye'nin göç konusunda Birinci Dünya Savaşı sonrasında günümüze uzanan uluslararası toplumdaki uyumu ve özverisi oldukça önem arz etmiştir. Türkiye'nin bu çabasına en iyi örnek 1951 Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra 1961 yılında hazırladığı "Cenevre'de 1951 Tarihinde imzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Tasdiki Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu" ile Sözleşmede belirlenen hususları benimseyerek uygulamaya koymuş olmasıdır²⁶⁵. Ayrıca Türkiye'nin, göç ve mülteci sorununun çözümünde uluslararası toplum ile sürekli iş birliği içerisinde hareket etmesi, uluslararası sözleşmelere taraf olarak sorumluluğun bir parçası olması ve ulusal mevzuatında yapmış olduğu düzenlemeler BM'nin Türkiye yaklaşımını olumlu yönde etkilemiştir.

Türkiye, geçmişten günümüze hem coğrafi olarak kıtalar arası köprü konumuyla hem de çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmasıyla, sadece önemli bir göç rotası değil, aynı zamanda kültürlerin ve hikayelerin kesişme noktası olan bir göç ülkesi olmuştur²⁶⁶. Türkiye'nin göç alanındaki çalışmalarında dünyanın önemli göç hareketlerini ilgilendirmesi sebebiyle BM önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin BM ile olan göç konusundaki ilişkisi, özellikle Suriye'de gelişen iç savaşı sebebiyle yoğunlaşmış ve milyonlarca Suriyeli sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye bu sığınmacılara geçici koruma sağlamış ve uluslararası toplum ile BM'nin dikkatini de bu konuya yönlendirmiştir. Türkiye'nin bu gözle görülür gayretleri BM tarafından takdir edilse de Türkiye'nin ihtiyacı olan desteğin sağlanması noktasında yetersiz kalmaktadır.

²⁶⁴“Küresel Göç Mutabakatı” için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/99/PDF/N1845199.pdf?OpenElement> (e.t.:16.06.2023).

²⁶⁵ Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan “Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu” için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf

²⁶⁶ Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya, “Türkiye'nin Göç Tarihi”, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

Ancak, Türkiye'nin BM ile göç konusundaki ilişkisi sadece mültecilerle sınırlı değildir. Türkiye aynı zamanda transit ülke konumundadır. Bu kapsamda, Türkiye'nin BM ile olan ilişkisi, göç yönetimi, sınır kontrolü, insan kaçakçılığı suçuyla mücadele ve göç politikalarının geliştirilmesi gibi konuları da içermektedir²⁶⁷.

BM ve Türkiye arasındaki iş birliği, mültecilere yönelik insani yardımın sağlanması, barınma, sağlık, eğitim ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi konuları kapsamaktadır. Türkiye, BM ile koordineli bir şekilde çalışarak BMMYK ve diğer BM kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir²⁶⁸.

Bu iş birliği, hem Türkiye'nin göç sorunlarıyla başa çıkmasına yardımcı olmakta hem de mültecilere insanca yaşam koşulları sağlamak için önemli imkanlar sunmaktadır. Türkiye'nin BM ile göç konusundaki iş birliği, uluslararası toplumda göç yönetimi ve insan hakları konularında ilerlemeyi teşvik eden önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bu iş birliği, yaşanan göç ve mülteci sorununun çözümünde ve külfetin paylaşılması konusunda başarısız kalmaktadır.

2.2.1. BMMYK'nın Türkiye Faaliyetleri

Çalışmanın 1. Bölümünde kuruluş ve evrensel faaliyetlerine yer verdiğimiz BMMYK, 2023 itibarıyla 138 ülkede faaliyetler gerçekleştirmekte olup, dünya genelinde yaklaşık 17 bin çalışana sahiptir²⁶⁹. Kurulduğunda 300 bin dolar bütçeye sahip olan örgüt günümüzde 7 milyar dolar bütçeye kavuşmuştur. BMMYK günümüzde 90 milyonu aşan mültecinin yeni bir yaşama kavuşmasına aracılık etmektedir. Bu örgütün sorumluluğundaki kişiler yalnızca göçmenler olmayıp vatanlarına yeniden dönenler, vatansızlar ile sayısı 26 milyona varan ve genel olarak yerlerinden edilen kişilerin bir kısmı da bu kapsamdadır²⁷⁰.

BMMYK, tüm dünyada yaşanan mülteci krizlerinin çözümüne yönelik uluslararası toplumun önde gelen bir aktörüdür. Mültecilerin korunması, temel ihtiyaçlarının karşılanması ve sığınmacılara uygun koşullarda yerleşim sağlanması gibi önemli

²⁶⁷Taşkın Deniz, "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2014, C. 181, S. 181, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200514> s. 179, (e.t.: 20.06.2023).

²⁶⁸BMMYK Türkiye'de <https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr>, (e.t.: 21.06.2023)

²⁶⁹BMMYK bkz. <https://www.unhcr.org/about-unhcr/where-we-work> (e.t. : 25.06.2023).

²⁷⁰BMMYK'nın Türkiye faaliyet konuları için bkz. <https://www.unhcr.org/tr/ne-yapiyoruz>, (e.t.:25.06.2023).

görevleri yerine getirmekte ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yerinden edilmiş insanların korunması için çalışmaktadır.

Göçmen, mülteci ve sığınmacıların uluslararası koruma hakkına sahip olmalarını sağlamak amacıyla, sığınma başvurularını değerlendirmekte ve mültecilere hukuki yardım sağlamaktadır. Ayrıca, göçmenlerin haklarının korunması için hükümetlerle iş birliği yapmakta ve hukuki düzenlemelerin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BMMYK tüm dünyada mülteci ve sığınmacıların temel ihtiyaçlarına yönelik acil yardım ve destek sağlamak için faaliyetler göstermektedir. Bu kapsamda, gıda, su, eğitim, sağlık hizmetleri ve barınma başta olmak üzere temel insani ihtiyaçların karşılanması odaklı projeler yürütmektedir. Ayrıca, mültecilerin ekonomik ve sosyal uyumu teşvik etmek için programlar da sunar. BMMYK, göçmen ve mültecilerin haklarının korunması ve toplumda onlarla ilgili farkındalığın artırılması konusunda da çalışmaktadır. Mültecilerin insan haklarına saygı gösterilmesi, ayrımcılıkla mücadele edilmesi ve mültecilere eşit ve adil muamele sağlanması için yerel ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadır. Kuruluş, göçmenlerin durumu ile ilgili yardımcı olmak amacıyla ülkeler, kurumlar ve kuruluşlar ile iş birliği içerisinde çalışmaktadır. Göçmenlerin tespiti, kayıt altına alınması ve uluslararası koruma taleplerinin işlenmesi gibi süreçlerde destek sağlamaktadır. Aynı zamanda göçmenlere temel ihtiyaçlarını karşılamaları için yardım sağlar. Göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar da yürüten BMMYK, göçmen ve mültecilerin bulunduğu kampların yönetimi, geçici barınma merkezleri ve diğer konut projeleri gibi faaliyetleri destekler²⁷¹. Bu bahsedilen faaliyetler güncel göç ve mülteci sorununa çözüm amacıyla Türkiye’de de yürütülmektedir.

Ayrıca BMMYK, Türkiye’de mülteci ve sığınmacıların topluma uyumuna yardımcı olmak ve göç mağduru çocukların eğitimine erişimlerini sağlamak için gerekli faaliyetleri de yürütmektedir. Bu çerçevede, özellikle de okul çağındaki mülteci ve sığınmacı çocuklara eğitim imkanları sunulması ve okul kayıtlarının yapılması gibi faaliyetler sürdürmektedir. Ayrıca, mültecilere yetişkin eğitimi ve mesleki beceri geliştirme programlarını koordine etmeye de yardımcı olmaktadır.

²⁷¹ BMMYK faaliyet alanları için bkz. <https://www.unhcr.org/what-we-do> , (e.t.: 25.06.2023).

Göçmenlerin “Sağlık Hakkı” kapsamında sağlık hizmetlerine kolay erişimlerini sağlamak için Türkiye ile çeşitli programlar sürdürülmesine katkı sağlamakta BMMYK’nın faaliyetlerindedir. Türkiye’de bu hizmetler “Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı” tarafından yürütülmektedir. Özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde “Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM)” oluşturulmuştur. Bu merkezler, temel sağlık hizmetleri, aşılama, cinsel ve üreme sağlığı hizmetleri, psikolojik destek gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. BMMYK bu bağlamda faaliyetlerin koordinasyonunda destek sağlamaktadır.²⁷²

BMMYK’nın yukarıda detaylandırılan evrensel yönünün yanında Türkiye içerisindeki faaliyetlerine de değinmek yerinde olacaktır. Türkiye BM Antlaşması’nı 1945 yılında imzalamış ancak BM bünyesinde bir uluslararası kuruluş olarak BMMYK’nın Türkiye’de faaliyetlerine başlaması 1960 yılını bulmuştur²⁷³. O dönemlerde Türkiye’nin tarafı olduğu BM bünyesindeki 1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü, BMMYK’nın Türkiye’deki faaliyetlerini, Türkiye’nin göçmenlere ve sığınmacılarla ilgili yükümlülüklerini ve uluslararası taahhütlerini yerine getirmesine önemli bir şekilde katkıda bulunmuştur.

Türkiye 1960 yılından, “Ev Sahibi Ülke Antlaşması”²⁷⁴ imzaladığı 2016 yılına kadar BMMYK tarafından Türkiye’de yürütülen faaliyetlere gönüllü olarak izin vermiştir. 2016 yılına kadar olan bu anlaşmasız dönemde Türkiye, BMMYK ile iş birliğini düzenleyen hükümlere ve göç hususunda faaliyetlere katılabilmesine izin verilmesine dair hükümlere mevzuatında yer vermiştir. Bu sayede Türkiye-BMMYK iş birliğine verilen değer ortaya konulmuştur.

Türkiye 1960’dan bu yana BMMYK’nın operasyonel anlamda faaliyetlerinin yoğun sürdürüldüğü ülkelerden olmuştur²⁷⁵. Ancak, 2011 Suriye iç savaşından ve diğer bölgesel çatışmalardan dolayı başlayan ve 2015 sonrası daha da artan göç yoğunluğu sebebiyle büyük mülteci topluluklarına ev sahipliği yapan Türkiye’de BMMYK’nın

²⁷² Melek Kaya. ve Besey Ören. “Türkiye’de Mültecilere Sunulan Sağlık Hizmetleri’nin Hukuksal Zeminini”, **Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi**, 2020, C. 2, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jhpr/issue/54263/689730> s. 91, (e.t.: 24.06.2023).

²⁷³ Ekşi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, s. 350.

²⁷⁴ “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Arasında Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına İlişkin Notaların Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı (1/787) ve Dışişleri Komisyonu Raporu” için bkz. <http://madde14.org/images/8/88/BMMYKEvSahibiUlkeAnlasma.pdf> (e.t.: 18.09.2023).

²⁷⁵ Ekşi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, s. 351.

faaliyetleri çok daha önemli bir hal almıştır. 2016 yılında BMMYK ile Türkiye arasında ev sahibi anlaşmasının imzalanmasına bir sebep olarak 2015 yılı sonrası yoğunlaşan Suriye kaynaklı göç hareketlerinin Türkiye’deki etkisi gösterilebilecektir. Nitekim 1 Eylül 2016’da imzalanan “Ev Sahibi Ülke Anlaşması’nın Uygun Olduğuna İlişkin 7094 Sayılı Kanun” gerekçesinde Türkiye’de bulunan sığınmacılara yönelik yürütülen yardım faaliyetlerinde standartların daha da geliştirilmesi için Türkiye ile BMMYK arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi amacı yer almaktadır²⁷⁶;

Türkiye ile BMMYK arasında imzalanan “Ev Sahibi Ülke Anlaşması” ile Türkiye’de merkez ofisi kurulması, BMMYK’nın Türkiye’deki görevli personeline güvenlik koşulları sağlanması, ev sahibi ülkede BMMYK ofisinin tüzel kişiliğe sahip olduğu ve BMMYK’nın ilgi alanına giren kişiler ile ilgili Türkiye’de yürütülecek projeler hakkında Türk Hükümeti ile istişare yapılarak iş birliği içerisinde çalışmaların sürdürülmesi gibi hususlar yer almaktadır.

BMMYK’nın “Zorla Yerinden Edilmede Küresel Eğilimler 2022” (Global Trends in Forced Displacement 2022) isimli raporunda, 2022 yılı sonunda zorla yerinden edilmiş kişi sayısının yaklaşık %21’lik bir artış ile 108 milyona ulaştığı 2023 Mayıs itibariyle de 110 milyonu aştığı belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye’nin sayıları 6.5 milyona ulaşan Suriyeli sığınmacının yarısından fazlasına ev sahipliği yaparak ülkeler arasında ilk sırada yer aldığı belirtilmiştir²⁷⁷.

BMMYK’nın Şubat 2023 tarihli “Türkiye Bilgi Notu’nda” tüm bu faaliyetlerin sürdürülebilir ve yeterli olabilmesi için gereken finansal tabloya kabaca yer verilmiş olup, Türkiye’de ihtiyaç duyulan finansman gereksinimi 498.5 Milyon dolar olarak belirtilmiştir. Ayrıca %9 oranına karşılık gelen 46,4 Milyon dolar tutarında bir finansman açığı olduğu ortaya konulmuştur²⁷⁸. Dolayısıyla Türkiye’de faaliyetler bu finansman açığından olumsuz etkilenmekte ve zaman zaman yetersiz kalmaktadır.

Türkiye, coğrafi konumunun yanında, Ortadoğu ülkeleri ile yakın ilişkileri, kültür ve inanç noktasında benimsenen ortak paydalar, insan odaklı ılımlı göç politikasına sahip olması ve uyguladığı açık kapı anlayışı gibi nedenler ile doğu-batı rotasında gerçekleşen

²⁷⁶“Ev Sahibi Ülke Anlaşması” için bkz. <http://madde14.org/images/8/88/BMMYKEvSahibiUlkeAnlasma.pdf> s. 11-12 (e.t.: 18.09.2023).

²⁷⁷ “Küresel Eğilimler Raporu 2022” çıkarımları için bkz. , **BMMYK**, <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> (e.t.: 25.06.2023).

²⁷⁸ “Türkiye Bilgi Notu 2023” için bkz. <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/99343> , (e.t.: 25.06.2023).

büyük göç akışlarının ortasında kalmıştır. Uluslararası toplumun beklentilerinden daha fazla yoğunlukta yaşanan bu büyük göç hareketleri neticesinde ortaya çıkan sorunların çözülmesi ve göçmenler için gerekli temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla Türkiye'nin uluslararası toplumdan beklediği desteğin yetersiz kalması Türkiye'nin kaynaklarını zorlamaktadır.

Türkiye göç ve mülteci krizinin başlangıcından günümüze kadar topraklarında bulunan göçmen ve sığınmacılar için yapılan harcamaları hükümet yetkilileri vasıtasıyla belirli dönemlerde dile getirmektedir. Günümüzde Türkiye'de sayıları yaklaşık 7 milyona ulaşan göçmen ve sığınmacı için kendi öz kaynaklarından gerçekleştirilen harcamalara ilişkin en güncel açıklama Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık tarafından Kasım 2022 yapılmış ve 45 milyar dolar olarak belirtilmiştir²⁷⁹.

Ayrıca, finansal kısıtlamalar önemli bir sorundur. BMMYK'nın , projeleri finanse etmek ve mültecilere yardım sağlamak konusundaki kaynağının büyük çoğunluğu bağışlara dayanmaktadır ve bu bağışların yetersiz yahut sınırlı kalması faaliyetlerin aksamasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda BM Genel Sekreter Yardımcısı ve Acil Yardım Koordinatörü Martin Griffiths, Aralık 2021'de Cenevre'de düzenlenen toplantıda BM 2022 Küresel İnsanı Yardım Planını açıklarken dünya üzerinde 183 milyon kişiye hayat kurtarmaya yönelik yardımlar için 41 milyar dolara ihtiyaç olduğunu belirterek BM tarihindeki en yüksek yardım çağrısını gerçekleştirmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar için 6 milyar dolarlık fon ayırdıklarını duyurmuştur²⁸⁰.

Destek yetersizliğinin sebeplerinden bir diğeri de koordinasyon eksikliğidir. Farklı uluslararası kuruluşlar, hükümetler ve STK'lar arasındaki koordinasyon eksikliği, yardımın etkili bir şekilde dağıtılmasını zorlaştırmaktadır. Mülteci krizleri ve göç akışlarının hızla değişebildiği bilinen bir gerçektir. BMMYK'da dahil olmak üzere yardım kuruluşları bu değişen durumlara uyum sağlama konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Göçün Türkiye üzerindeki sürekli değişen dinamik yapısı da bir sorun kaynağıdır.

²⁷⁹Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık'ın Kasım 2022 tarihli açıklamaları için, bkz. **Hürriyet**, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-yanik-turkiye-sigin_macilara-kendi-oz_kaynaklarindan-yaklasik-45-milyar-dolar-harcamistir-42175239

²⁸⁰ BM Genel Sekreter Yardımcısı ve Acil Yardım Koordinatörü Martin Griffiths'in açıklaması için bkz. **Euronews**, <https://tr.euronews.com/2021/12/02/suriyeli-multeciler-icin-6-milyar-dolar-ay-ran-bm-den-41-milyarla-tarihin-en-yuksek-yard-m> (e.t.: 25.06.2023).

BMMYK'nın Türkiye'deki faaliyetlerinin aktif ve verimli gerçekleştirilebilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda "Ev Sahibi Ülke Anlaşması" ile BMMYK'ya tanınan bir dizi haklar, dokunulmazlıklar, imtiyazlar ve faaliyetlerindeki işleyişi kolaylaştırmaya yönelik hususlar belirtilmiştir. BMMYK'nın Türkiye'deki merkez ve belirli illerdeki saha ofislerinin kurulması ile bu ofislerin ve çalışanlarının güvenliğinin sağlanması da bu hususlar arasında yer almaktadır²⁸¹. Bunun yanında kuşkusuz BMMYK'nın Türk hükümeti ile iş birliği içerisinde yürüttüğü faaliyetleri Türkiye'nin ulusal yasal düzenlemelerine tabidir.

Son olarak belirtmek gerekir ki yaşanan mülteci krizleri ve göç sorunları hususunda uluslararası toplumun ilgi düzeyi zaman zaman değişiklik gösterebilmektedir. Bu husus tüm dünyada yürütülen göç sorununa yönelik faaliyetler için olduğu gibi BMMYK'nın Türkiye'de yürüttüğü faaliyetler açısından da önemlidir. Çünkü uluslararası toplumdaki ilgi seviyesi, kaynakların yönlendirilmesini ve artışını doğrudan etkileyebilmektedir.

Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde, BMMYK'nın ve diğer uluslararası kuruluşların Türkiye'deki göç konusundaki desteği yetersiz görülebilmekte ve bu tür sorunların üstesinden gelmek için daha fazla uluslararası iş birliği ve finansal destek gerekliliği gündem güne artmaktadır.

2.2.2. UGÖ'nün Türkiye Faaliyetleri

Çalışmanın 1. Bölümünde kuruluşu ve evrensel faaliyetlerine yer verdiğimiz UGÖ, 1. Körfez savaşından dolayı Türkiye'ye Irak'tan yola çıkan mültecilerin sorunlarıyla ilgilenmek için 1991'de Türkiye'deki ilk ofisinin açılışını yapmıştır. Böylelikle Türkiye'deki faaliyetlerini başlatmıştır. Türkiye, UGÖ'ye 2004'te gerçekleştirdiği üyeliğini 2010'da resmi hale getirmiştir²⁸². Bu tarih itibarıyla UGÖ ve Türkiye arasında müşterek anlamda çalışmalara başlanmıştır. YUKK'un yürürlüğe sokulmasıyla 2013'te İçişleri Bakanlığı Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve UGÖ'nün faaliyetleri hız kazanmıştır. 2011'deki Van Depreminin ardından UGÖ, Türkiye'de acil müdahale programlarını başlatmıştır. Suriye iç çatışmaları ve 2015'te yoğunlaşan mülteci krizinin

²⁸¹ Ekşi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku , s. 355.

²⁸² İlgili Bakanlar Kurulu kararı, 10.09.2010T. ve 27668S. R.G. ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bkz. <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/08/20100810-4.htm> (e.t.: 25.06.2023).

ardından UGÖ, Türkiye'deki ofislerinin sayısını ve faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır²⁸³. Günümüzde UGÖ Ankara'da yer alan Türkiye merkez ofisi dışında İstanbul ve Suriyeli Sığınmacıların yoğun olduğu sınır şehirler başta olmak üzere 15 farklı noktada 800'ü aşkın personeli ile Türkiye'de faaliyetlerini sürdürmektedir²⁸⁴.

UGÖ, Türkiye'deki göçmenlerin ve mültecilerin yaşamlarını sürdürmeye odaklanan faaliyetler bakımından önemli bir kuruluştur. Türkiye'nin, yakın coğrafyadaki çatışma bölgelerinden kaynaklanan büyük bir göç akımına ev sahipliği yapması sebebiyle UGÖ Türkiye'de çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacılar için insani yardım ve koruma sağlanması, geçici barınma alanları ve sağlık hizmetleri gibi acil durumun karşılanması için destek verir. Ayrıca, yerinden edilmiş kişilerin rehabilitasyonu ve toplumsal kalkınma için programlar düzenlenmektedir²⁸⁵.

UGÖ'nün Türkiye'de yürüttüğü faaliyetlerinde, sığınmacıların ve göçmenlerin yaşamları hakkında tespitlerde bulunup bu hususlarda çalışmaların desteklenmesini sağlamaktadır. Bu sayede, Türkiye'de bulunan sığınmacılara yönelik insani yardım projeleri yürütülürken en verimli rota belirlenebilmektedir. Temel ihtiyaçlara ilişkin beklentilerin karşılanması, barınma, gıda, sağlık hizmetleri gibi alanlarda desteğin artırılması UGÖ için öncelikli hususlar arasındadır.

Aynı zamanda UGÖ Türkiye'de göçle ilgili veri toplama, analiz yapma ve araştırma yayınlarında bulunarak, yerel ve ulusal idareye politika oluşturma konusunda destek sağlamaktadır.

UGÖ Türkiye'nin "herkesin yararına, insancıl ve düzenli göç" amacının gerek ulusal gerekse uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından kabul gördüğü bilinmektedir²⁸⁶. UGÖ tarafından evrensel boyutta yürütülen çalışmalar, doğru planlama ve kurumsal stratejileri ile kuruluş etki alanını günden güne genişletmektedir. Bu bağlamda UGÖ Türkiye'nin de göç faaliyetlerinde etkin rol üstlenmesi, ülkedeki göç politikasının gelişim sürecine katkı sunması önem arz etmektedir.

²⁸³ Elif Çetin, "Türkiye'de Göç Yönetişiminde Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Rolü ve Etkisi" *.MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2022, C. 2, S. 26, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2583431> s. 235, (e.t.: 26.06.2023).

²⁸⁴ "Göç Krizi'nin Operasyonel Çerçevesi 2018-2019", UGÖ Türkiye, <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1492> (e.t.: 24.06.2023).

²⁸⁵ Buket Özdemir Dal, "Türkiye'de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet İle İlişkisi". *Journal of International Relations and Political Science Studies* 2022, S. 5, <https://dergipark.org.tr/en/pub/jirps/issue/72241/1150073> s. 102, (e.t.: 24.06.2023).

²⁸⁶ UGÖ Türkiye, <https://turkiye.iom.int/tr/misyonumuz> (e.t.: 26.06.2023).

UGÖ'nün eleştirildiği bir diğer hususta kendi stratejilerinin başarılı görülmesi adına evrensel özelliğini ikinci plana atıp çoğu zaman ulusal ve yerel otoriteler ile paralel doğrultuda kalmayı tercih etmesi ve faaliyetlerinde insan hakları ile güvenlik konusunda gereken özeni göstermemesi halinde faaliyet gösterdiği ülkelerin yönettiği çerçeve içerisinde sınırlandırılmış olacaktır²⁸⁷.

Türkiye'nin içerisinde bulunduğu göç ve mülteci sorunu oldukça büyük, dinamik ve karmaşıktır. Bu nedenle UGÖ gibi faaliyetlerini uluslararası destekler ve fonlar sayesinde yürüten bir kuruluşun kaynakları ve kapasitelerinin daha fazla olması gerekmektedir.

2.3. AB'nin Göç Politikası ile Türkiye Yaklaşımları

Avrupalı devletler İkinci Dünya Savaşı öncesinde göç veren ülkeler iken 1950'li yıllardan sonra göç alan ülkeler olmuşlardır. Avrupa devletleri o dönemde İkinci Dünya Savaşı sebebiyle bozulan düzeni tekrar kurmaya, işgücü eksikliğini tamamlamaya ve ekonomik kayıpları gidermeye yönelik olarak kendilerine yönelen göç hareketlerine olumlu yaklaşmıştır²⁸⁸. Bu yeniden yapılanma döneminde hem süreci hızlandırmak hem de ülkeler arası dayanışmayı sağlamak amacıyla göçlere yönelik olumsuz bir bakış açısı oluşmamıştır. Güney ülkelerinden geçici işçi alımları ile Avrupa yönüne göç akınları olmuş ve soğuk savaşın ardından bu akınlar artmaya devam etmiştir. Daha sonra dünya genelindeki olumsuz gelişmelerden ve Avrupa ekonomisinin çekim merkezi olmasından dolayı Avrupa ülkelerine göç etme çabaları artmıştır²⁸⁹. Bu bağlamda birçok Avrupa ülkesi planlı şekilde işçi göçü kabul etmeye başlamıştır. Türkiye ile Almanya arasında imzalanan işçi protokolü buna bir örnektir²⁹⁰. Avrupa yönüne gerçekleşen göç hareketleri sonucunda bazı ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalanmış, vize serbestisi

²⁸⁷ Çetin, s. 237.

²⁸⁸ Fahrettin Tepealtı, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye", **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 38. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET002445.pdf> (e.t.: 26.06.2023)

²⁸⁹ Tepealtı, s.4.

²⁹⁰ Erhan Acar, "1960-1965 Döneminde Türkiye'den Almanya'ya İşçi Göçleri". **TroyAcademy**, 2023, C. 8, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2815846> s. 42, (e.t.: 10.07.2023).

diyalogları kurulmuş ve bu bağlamda vize serbestisi geri kabul anlaşmalarının bir ödülü rolünü almıştır²⁹¹.

Avrupa devletleri arasında göç ve mültecilere yönelik olarak 1957 yılında yapılan Roma Anlaşması ile doğrudan göçe ilişkin bir ortak görüş bulunmasa da ekonomi temel alınarak bireyler, hizmetler ve sermayenin serbest dolaşım üzerine bir mülteci faaliyetinin uygulanmaya çalışılması ve üye devletlerin emek gücü potansiyellerinden en verimli şekilde yararlanılması amaçlanmıştır²⁹². Dolayısıyla AB'nin göç politikasına yönelik ilk düzenlemesinin Roma Anlaşması olduğu kabul edilmektedir.

1960'lar Avrupa toplumu için içerisinde bulunulan yenilenme aşamasını sürdürüldüğü, ortak politika üretme ve birlik oluşturma çabalarının ikinci plana atıldığı dönemler olarak bilinmektedir. Göç unsuru bu dönemde bir fırsat olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Ancak 1970'lerin sonlarında gerçekleşen krizler ile ekonomik darboğazdan dolayı, iş bulma amaçlı göçler Avrupa ülkelerince belirli ölçülere bağlanarak kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra siyasi sığınmaya ve evliliğe dayalı Avrupa'da kalıcı göçler devam etmesi de göç yoğunluğunu arttırmıştır. Avrupalı devletler ilk olarak 1970 sonrasında mültecilerin sayısal olarak çoğalmasının kendilerine yönelik tehdit arz etmesi nedeniyle, rahatsızlık duymaya başlamışlardır.

Bu bağlamda AB'nin çatısı altında ortak göç ve sığınma politikasının temelini oluşturan çok sayıda milletlerarası anlaşmaya imza atılmıştır. Anlaşmalardan birincisi "Trevi Grubu" adı verilen bir platform ile yapılmıştır. Trevi Grubu, 1976 yılında kurulan ve Avrupa ülkelerinin güvenlik ve istihbarat birimleri arasında bilgi paylaşımını artırmayı ve Avrupa'da artan terörizm ve suç tehditleriyle başa çıkmak için güvenlik önlemlerini güçlendirmeyi amaçlayan bir uluslararası iş birliği platformudur. Grup, Avrupa İçişleri ve Adalet İşleri Bakanları Konseyi tarafından resmi bir şekilde tanınması sonrasında ileride bahsedilecek EUROPOL'un temeli olmuştur²⁹³.

²⁹¹ Çiğdem Nas, "Türkiye-Ab İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi", **Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 2015, C. 23, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622352> s. 171, (e.t.: 10.07.2023).

²⁹² Gençler, s. 184.

²⁹³ Hayati Çelik, "Avrupa Birliği'nin Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı: Türkiye Üzerine Etkileri", **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, C. 9, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/821941> s.495 (e.t.:21.07.2023).

Göçe ilişkin AB üyesi ülkelerin iş birliğine yönelik çabalar 1980 sonrası dönemde ivme kazanmıştır. Farklı göç politikalarına ve yaklaşımlara sahip olmaları üye devletlerin müşterek bir göç politikası geliştirme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın “AB’nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri”²⁹⁴ bölümünde bahsedilen Schengen Sözleşmesi, Dublin Sözleşmesi, Maastricht Anlaşması ve AB’nin kurulması sonrası Amsterdam Antlaşması AB’nin ortak göç politikası hedefinin aşamaları olmuştur²⁹⁵.

Ayrıca göçle ilgili ayrı bir başlık açılarak ortak eylem politikası oluşturulan 1999 tarihli Tampere Zirvesi ve 2001 Laeken Zirvesi’nde göç bir sorun olarak tanımlanmış ve üye ülkelerin yukarıda belirtilen sözleşme ve anlaşmalara ilişkin sorumluluklarına vurgu yapılmıştır. Laeken Zirvesi ile yasadışı göçlerin önüne geçmek için dış sınırlardaki kontrolün daha etkin hale getirilmesi amaçlanmış ve üye ülkelerin mali ve adli konular da dahil olacak şekilde iş birliğine girişmeleri öngörülmüştür.

AB göç politikası oluşturma ve bu göç politikasını uygulamada geçen bu süreç hiç de kolay olmamıştır. Bu anlamda yaşanan zorluklardan en önemlisi AB üyesi ülkeler arasında göçün sebep olduğu sorumluluk ve yük dağılımı noktasında bir dengenin kurulmasında yaşanan sorunlardır. Bunun temel sebebi üye ülkeler arasında göç konusunda farklı yaklaşımların olmasıdır. Bazı ülkeler, göçmenlere kapılarını açarken diğerleri daha sıkı kontroller ve sınırlamalar uygulamaktadır. Yine AB üyesi ülkeler arasında göç konusunda siyasi bakış açısı bakımından farklılıklar bulunması da AB içinde birlik ve iş birliğini zedelerken, göçmenlerin adaletli bir şekilde dağılımını zorlaştırmaktadır.

AB’nin göç politikasının önemli bir unsuru da GKA’dır. AB ile göç kaynaklı sorunların yaşandığı bir başka ülke arasında, düzensiz göç edenlerin sınır dışı edilmesi ve geri gönderilmesine ilişkin olarak , caydırıcılığı bulunan GKA imzalanmaktadır. GKA imzalanması sonrasında anlaşmaya taraf ülke yahut ülkelere birisinde yakalanan düzensiz göçmenler, kaynak ülke yahut en son transit geçiş ülkesine geri

²⁹⁴ Çalışmanın “AB’nin Göçe İlişkin Hukuki Düzenlemeleri” isimli bölümü için bkz. 1.2.2.2.

²⁹⁵ Güleç, s. 85-86.

gönderilecektir. AB, göçmenlerin ve sığınmacıların sınırları dışında kalmasına yönelik bir araç olarak GKA'ları kullanmaktadır²⁹⁶.

AB ortak göç politikasının yakın dönemde şekillendiği bir diğer gelişme de “Stockholm Programı” olmuştur. Stockholm Programı, AB'nin 2010-2014 yılları arasındaki dönemi kapsayan bir politika çerçevesidir. Bu program, AB üye devletleri arasında güvenlik ve yargı alanlarında iş birliğini artırmayı amaçlamaktadır. AB tarafından ortak bir göç sistemi kurulması, sınırların güvenliği ve düzensiz göçün önlenmesi amacıyla sınırlarda kontrol önlemlerinin artırılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca programda AB'ye üye devletlerin birbirlerinden farklı uygulamış oldukları sığınma protokollerinin standart hale getirilmesinin gerekliliğinden söz edilmektedir²⁹⁷.

AB, göç politikasına ilişkin güncel gelişmelerden birisi olarak “Yeni Göç ve Sığınma Paketi (YGSP)” dan da bahsetmek gerekir.

YGSP, 23 Eylül 2020'te birlik üyesi ülkelere sunulmuş olup AB'ne üye 27 ülkenin onayı ile 08.06.2023 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sayede göç ve mültecilikle ilgili yenilenmiş stratejik bir çerçeve oluşturmuştur. Bu yenilenmiş göç paketi ile AB tarafından amaçlanan, üye ülkeleri bağlayıcı kurallar belirleyerek kalıcı bir göç politikası oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda zorunlu bir dayanışma sistemi öngörerek belirli sayıda sığınmacıyı ülkeye kabul etmek, altyapı hizmetleri gibi operasyonel işlemlerin maddi kaynağına finans sağlamak ve ret ile sonuçlanan başvuruların sahiplerini vatandaşları oldukları ülkeye geri gönderme konusunda ödeme sağlamak gibi yükümlülükler düzenlenmiştir²⁹⁸.

Günümüz göç hareketleri ele alındığında AB'nin göç politikasına etki edecek en önemli ve yeni gelişmelerden birisi de 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'da patlak veren savaş olmuştur. BMMYK'nın 26 Nisan 2022 tarihli açıklamasına göre savaş nedeniyle ülke içerisinde yerinden edilenlerin sayısı 7.7 milyon iken 5 milyona yakın Ukrayna

²⁹⁶ Gülnihan Ölmez Kıyıcı ve Ümmühan Kaygısız . “Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi - The Evaluation Of The European Union's Readmission Agreements Within The Scope Of European Union Migration Policies And Human Rights” . **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2018, C. 10 S. 25, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/546413> s. 475, (e.t.: 18.09.2023).

²⁹⁷ “Stockholm Programı” için bkz. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2010.115.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2010%3A115%3ATOC (e.t.: 05.07.2023).

²⁹⁸ 23.09.2020 tarihli “Yeni Göç ve Sığınma Paketi” için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0609> (e.t.: 05.07.2023).

vatandaşı da Polonya başta olmak üzere sınır komşusu AB ülkelerine göç etmiştir²⁹⁹. Bu büyük çaptaki göç hareketi AB'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra maruz kaldığı en büyük kitlesel göç hareketidir³⁰⁰.

AB, üye ülkelere ulaşan Ukraynalılara 1 yıl süreli geçici koruma statüsü tanımış, 2023'te bu süre Avrupa Komisyonu teklifi ve Avrupa Konseyinin kararı ile 3 Mart 2025 tarihine kadar uzatılmıştır³⁰¹. Bu kitlesel göç hareketinin AB ve göç politikası başta olmak üzere uluslararası toplumda yaratacağı etki ve gelişmelerin gelecekte yeni bir krizin temeli olması muhtemel görünmektedir.

AB'nin günümüz göç ve mülteci krizi sebebiyle oluşan güvenlik kaygıları da ortak göç politikasına şekil veren ve etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu husus özetlenecektir.

2.3.1. AB'nin Göç ve Mülteci Krizi Temelli Güvenlik Kaygıları

2011 yılında Suriye'de gelişen olaylar sebebiyle milyonlarca insanın hayatı etkilenmiştir. Özellikle de 2015 sonrası yaşanan göç yoğunluğu sebebiyle AB, Ortadoğu ve özellikle de Türkiye üzerinden AB üyesi ülkelere göç eden göçmenlerden dolayı gün geçtikçe artan güvenlik kaygıları taşımaktadır. Bu bağlamda AB güvenlikçi politikalara gerekenden daha fazla yönelmiştir³⁰². Zira, mültecilerden bazılarının PKK, DAESH vb. terör örgütlerine mensup olmalarının sadece Türkiye ile AB bakımından değil birçok ülke tarafından da önemli güvenlik tehdidi oluşturduğu görülmüştür.

Söz konusu göçmenlerin varlığı özellikle 2015 sonrasında terör örgütlerinin Suriye'deki belirli bölgelerin kontrolünü ele geçirmesi ile³⁰³ Türkiye ya da AB

²⁹⁹ Ukrayna'da ortaya çıkan savaş sebebiyle gelişen göç hareketine ilişkin BMMYK açıklaması için bkz. <https://www.reuters.com/world/europe/un-expecting-83-mln-refugees-ukraine-this-year-2022-04-26/> (e.t.: 05.07.2023)

³⁰⁰ Mehmet Başçılar , Mustafa Karataş ve Merve Deniz Pak Güre , "Rusya-Ukrayna Savaşı, Zorunlu Göç ve İnsani Koridorlar: Sosyal Hizmet Bağlamında Bir Değerlendirme", **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, 2022, C. 11, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2339986> , s. 803, (e.t.: 05.07.2023)

³⁰¹ "Avrupa Konseyi'nin" Ukraynalılara yönelik geçici korumayı uzatmasına ilişkin kararı için bkz. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/09/28/ukrainian-refugees-eu-member-states-agree-to-extend-temporary-protection/#:~:text=In%20order%20to%20provide%20certainty,2024%20to%204%20March%202025.> (e.t.: 05.07.2023)

³⁰² İşçi, s. 88,

³⁰³ Mesut Özcan, "Ab-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi", **Araştırma Rapor No: 40**, 2017, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-ab-turkiye-iliskileri-ve-suriye-krizi.pdf> , s. 3, (e.t.: 05.07.2023).

devletlerinde terörist eylemler gerçekleştirilme olasılığını, buna paralel olarak da AB ve Türkiye'nin ortak kaygısı olan güvenlik kaygılarını arttırmıştır³⁰⁴. Bu sorunun kontrol altına alınarak çözülebilmesi için özellikle üçüncü ülkelerle iş birliğinin artırılması AB için daha önemli hale getirmiştir.

AB, bu bağlamda göç politikasının bir unsuru olarak sınır güvenliğinin sağlanması ve göç sorunu kaynaklı güvenlik risklerinin en asgari seviyede tutulması için 2004 yılında kurduğu “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (European Border and Coast Guard Agency - Frontex)³⁰⁵, genel güvenlikten sorumlu “Avrupa Polis Ofisi (European Police Office - Europol) ve önemli bir bilgi kayıt sistemi olan “Avrupa İltica Daktiloskopi Veri Tabanı (European Asylum Dactyloscopy Database - Eurodac)” üzerinden gerekli faaliyetlerini yürütmektedir.

2.3.1.1. FRONTEX

AB, sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla, 2004 yılında AB Komisyonu'nun önerisi , Avrupa Parlamentosu (AP) ve AB Konseyinin kabulü ile idari yapı anlamında orta seviyede özerkliğe sahip düzenleyici bir uluslararası kuruluş olan Frontex'i kurmuştur³⁰⁶. AB'nin deniz, kara ve hava sınırlarında güvenliğin sağlanması ve gerekli gözetimin yapılması görevini yürüten Frontex bu bağlamda üye devletler ile koordineli çalışmalar yürütmekte ve onlara destek olmaktadır.

Frontex, AB'nin dış sınırlarının entegrasyonunu sağlamak, deniz/kara ve hava sınırları ve geçitler için belirli sınırlar öngören toplum mevzuatının, dış sınırların geçişlerinde tatbikini kolaylaştırma amacıyla hareket etmektedir³⁰⁷.

AB üyesi ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir yönetim kurulu tarafından yönetilen ve merkezi Varşova'da bulunan Frontex, doğrudan faaliyetler gerçekleştirememekte, sınır yönetimine yönelik üye devletlerde kurulmuş olan merkezler eliyle faaliyetlerde bulunmaktadır. Sözü edilen bu merkezler uzmanlaşmış olup geçici özellikleri bulunmaktadır. Bunlar Yunanistan ve İspanya'da denizden sınırlar, Almanya'nın

³⁰⁴ Serhat Sarıdoğan, “Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Göçün Güvenlikleştirilmesi: Suriye Mülteci Krizi Örneği”, **Yüksek Lisans Tezi**, Osmangazi Üniversitesi SBE, Eskişehir, 2018, s. 82. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=vM1G2UnbBoaKgsnT1pv2ew&no=VMT_Ih852X32ZOTIRguniQ (e.t.: 05.07.2023).

³⁰⁵ “FRONTEX” için bkz. “Council Regulation No. 2007/2004”, OJL 349/1 2, 25.11.2004, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004R2007> (e.t.: 20.06.2023).

³⁰⁶ Bir Avrupa Ajansı olan bu kuruluş, 2005'te Konsey Yönetmeliğinin Varşova kentinden imzalanarak faaliyetlerine başlamıştır. Bkz. Tavas, s. 158.

³⁰⁷ Steve Peers, **EU Justice and Home Affairs Law**, Oxford: University Press, 2007, s. 142.

sınırları ile Finlandiya’da risklerin analizlerinin yapıldığı merkez, İtalya’da havalimanı, Avusturya’da eğitimle ilgili ve İngiltere’de ise kontrolün ve izlemenin yapıldığı merkezlerdir³⁰⁸. Frontex, yasal olmayan göçlerin önemli ölçüde yaşandığı AB’nin güney sınırları başta olmaz üzere tüm kara hava ve deniz sınırlarında güvenlik açısından oldukça önemli faaliyetlerde bulunmaktadır³⁰⁹.

Frontex’in sınırların güvenliğine ilişkin görevleri 4 esas kategoride ele alınabilir³¹⁰.

- AB’ne üye ülkeler arasındaki iç sınırlarda ortaya çıkabilecek göç hareketlerinin gözlemlenerek bu hareketlerin kontrolüne yönelik operasyonların yürütülmesi, düzensiz ve kaçak göçler konusunda üye ülkelerle iş birliğinin yapılmasına yönelik faaliyetler yürütülmesi.
- AB dış sınırlarında göç hareketlerine yönelik gözetimlerin, risk analizlerin ve iş birliğinin geliştirilmesi.
- Sınırlarda güvenliğin tesisi amacıyla kurulan kurumlar arasında planlama yapılmasını ve iş birliği kurulmasını sağlamak.
- Sınırlarının ötesinde göçe ilişkin gelişmelerin tespiti adına iletişimi sağlayacak görevlilerin çalışmalar kapsamındaki iletişimlerini ve konsolosluklar arasındaki göç konusundaki iletişimi korumak.

Frontex’in düzenlediği faaliyetler kapsamında oldukça yüklü miktarlarda bütçe tahsis edilmiştir. Sınır operasyonlarında yakalanan yasa dışı göçmenler, tutuklanması sonrasında üçüncü ülkelere uçaklarla iade edilmektedirler. Uçuşlar için kiralama, personellerin göçmenlere eşlik etmelerinin temin edilmesi, sağlık giderlerinin sağlanması, gıda ve barınma gereksinimlerinin giderilmesi vb. giderler bu kapsamda değerlendirilmektedir³¹¹.

³⁰⁸ “FRONTEX” hakkında bilgi için bkz. <https://www.frontex.europa.eu/> (e.t.: 20.0.2023)

³⁰⁹ Ayselin Yıldız ve Ebru Turhan, “Entegre Sınır Yönetimi ve Frontex İle İlişkiler Bağlamında Türkiye’nin Ab İle Harici Farklılaştırılmış Entegrasyonu”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2022, Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2403043> s. 218, (e.t.: 06.07.2023).

³¹⁰ Tavas, s. 160.

³¹¹ “FRONTEX” mali düzenlemesi hakkında bilgi için bkz.

https://prd.frontex.europa.eu/wpcontent/uploads/mb_decision_19_2019_adopting_the_frontex_financial_regulation_002.pdf (e.t.: 20.06.2023).

Frontex ve Yunanistan'ın özellikle AB deniz sınırlarında, 2015 sonrasında yoğunlaşan Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizi sebebiyle yaşanan düzensiz göç girişimlerinde, göçmenlere uyguladığı insan haklarına aykırı seviyelere ulaşan ve yaşam hakkını direk ihlal eden sert müdahaleleri uluslararası toplumda tepki ile karşılanmaktadır³¹².

2.3.1.2. EUROPOL

Avrupa Polis Ofisi olarak da anılan Europol, AB'nin kurulması öncesinde Avrupa Topluluğu'nun polis iş birliği alanında daha etkili bir şekilde çalışabilmesi amacıyla , 1992 yılında imzalanan ve AB'nin kuruluş temeli için önemli olan Maastricht Antlaşması ile kurulmuştur.

Kuruluşun merkezi, Lahey, Hollanda'da bulunan Europol 'ün kurulması kararı 1992 yılında alınmış olsa da resmi anlamda faaliyetine 1994 yılında başlamıştır. AB ülkeleri arasında ulusal polis teşkilatlarının iş birliğini koordine etmek, üye ülkeler arasında suçla ilgili bilgilerin paylaşılmasını kolaylaştırmak, ortak operasyonlar düzenlemek, suç örgütlerinin faaliyetlerini analiz etmek ve üye ülkelerin polis teşkilatlarına destek sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır³¹³.

Sınır güvenliğini sağlamakla görevli kişi kurum ve kuruluşların faaliyetlerini başarıyla sürdürebilmeleri adına edinilen bilgi paylaşımı oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu bilgi alışverişi, gerekli gizlilik koşulları sağlanması durumunda üye ülkelerin birbirlerinin veri tabanlarından bilgi edinebilmeleri şeklinde gerçekleştirilir.

Tüm bu özellikleri ve görevleri ile EUROPOL, AB'nin göç ve mülteci sorunu kaynaklı sınır güvenliği sorunlarının çözümü noktasında önemli bir görev üstlenmektedir.

2.3.1.3. EURODAC

AB'nin sınırlarına ulaşan göç hareketlerini kontrol altına alabilmek ve göçmenleri kayıtlamak için geliştirdiği bir merkezi sistem de bulunmaktadır. AB'nin 2013 tarih

³¹² A. Aslı Bilgin, "Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex'in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi", **Hacettepe HFD**, 2017, C. 7, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744968> s. 62, (e.t.:20.06.2023).

³¹³"EUROPOL" görevleri için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0794&qid=1698331462533> (e.t.: 02.05.2023).

32/AB sayılı “Uluslararası Korumaya İzin Verme ve Geri Alma Ortak Usulleri Direktifi” ‘ne bağlı kalarak 2015’te yürürlüğe koyduğu “Avrupa İltica Daktiloskopi Veri Tabanı (European Asylum Dactyloscopy Database -EURODAC) Yönetmeliği”, sığınmacıların kişisel verilerinin kayıt altında tutulduğu EURODAC sisteminin temelini oluşturmuştur³¹⁴.

Bu şekilde AB’nin kara suları ve geçiş bölgelerini de kapsayan tüm sınırlarına gelen ve sığınma talep etmek isteyen göçmenlerin, sığınma ve koruma talepleri üye ülkenin ulusal mevzuatına ve makamlarının kararına tabi olsalar da AB’nin genel veri sisteminde kayıt altına alınmaktadır³¹⁵.

2.3.2. Üye Ülkelerin Göç Politikaları

AB’nin göç politikası ve bu ortak bir göç politikası oluşturma süreci ve bu göç politikasının detayları ele alınmıştı. Ortak göç politikasının yanı sıra AB üyesi ülkelerin ulusal göç politikaları da önem arz etmektedir. Göç sorununun günden güne değişen dinamik bir konu olması sebebiyle ulusal göç politikaları da değişikliğe uğramaktadır. Bu kapsamda AB’nin kurucu ülkeleri olan Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda, İsveç ve Türkiye ile sınır olması ve geçmişten günümüze diplomatik gerilime sahne olan ilişkilerin önemine istinaden Yunanistan gibi önde gelen bazı AB üyesi ülkelerin güncel göç politikaları aşağıda özetlenecektir.

İkinci Dünya Savaşı’nın baş aktörü ve AB’nin en fazla nüfusa sahip kurucu üyesi olan Almanya, sebep olduğu savaş sonrasında kendi topraklarında büyük bir yıkım yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden günümüze kadar; hatta geçmişe nazaran daha eleyici bir tavırda olsa da Ekim 2023 dahil olmak üzere çeşitli zamanlarda işgücü temelli çeşitli göç kabulleri gerçekleştiren Almanya, bunun dışında krizler nedeniyle zorla yerinden edilmiş kişilere iltica hakkı tanımaktadır.

Nitelikli göçmenlerin işgücü piyasasına katkı sağlamasını teşvik ederken aynı zamanda meslek eğitimi ve dil kursları gibi uyum programları sunan Almanya’nın,

³¹⁴ “EURODAC” görev ve misyonu için bkz. <https://www.eulisa.europa.eu/About-Us/Mandate-And-Mission> (e.t.: 20.06.2023).

³¹⁵ Muzaffer Akdoğan, “Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi Ve Yönetimi”, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi**, 2018, C. 1, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/569889> s. 59-60 (e.t.: 04.07.2023).

Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinin yoğunlaştığı 2015 yılına kadar ılımlı bir politika sürdürdüğü görülmektedir.

Ancak 2015 yılına kadar özellikle Suriye'den gelen büyük bir mülteci topluluğuna ev sahipliği yapan Almanya, 2015 sonrasında mülteci politikalarında bazı sıkılaştırmalar gerçekleştirerek mültecilerin kabulü için daha katı şartlar getirmiş olsa da ulusal göç politikası bakımından diğer AB üyesi ülkelerden daha olumlu bir tavır sergilemektedir. Almanya Federal İstatistik Ofisi'nin 2022 verilerine göre yaklaşık 800.000 Suriyeli sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapan Almanya 48.300 Suriyeli mülteciye vatandaşlık vermiştir³¹⁶.

AB'nin nüfus bakımından en büyük ikinci kurucu üyesi Fransa'nın ulusal göç politikası özellikle de ülkenin güvenliğini korumaya yönelik olarak günden güne artan sıkı tedbirler ile değişikliğe uğramakta ve Fransız toplumunun aşırı sağ olarak nitelendirilen kesiminde göçmen karşıtlığı artmaktadır. Bu sebeple Fransa özellikle de Suriye vatandaşı göçmenlerin oluşturduğu göç dalgası ile ilgili olarak göçmen kabulünü ve göçmenlerin ülkeye uyum sağlamalarını teşvik etmek için gereken uyum faaliyetlerini aktif tutsa da oldukça temkinli ve eleyici bir tutum içerisinde göç politikası yürütmektedir³¹⁷.

Bu bağlamda Fransa İstatistik Kurumu'nun 2021 verilerine göre nüfusunun %10,3'ü göçmenlerden oluşan Fransa'da 2023 itibariyle sadece 30.000 civarı Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır³¹⁸. Bu veriler ışığında Suriye kaynaklı göç ve mülteci sorununun çözümü ile ilgili olarak Fransa'nın katı bir politika yürüttüğü söylenebilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki Fransa barındırdığı 100 bini aşkın mülteci ile AB üyesi ülkeler içerisinde birinci sıradadır.

Bir diğer kurucu ülke İtalya AB'nin nüfus açısından en büyük üçüncü ülkesidir. İtalya, Akdeniz ve Ege üzerinden göç eden göçmenlerin tercih ettiği önemli varış noktalarından olması sebebiyle AB sınırlarının göç hareketlerine karşı kontrol altında tutulması açısından önemlidir. Buna bağlı olarak AB sınırlarını göç hedefi olarak

³¹⁶ Almanya verileri için bkz. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html (e.t.: 04.07.2023).

³¹⁷ İlhan Aras ve Akin Sağiroğlu, "Avrupa Aşırı Sağında Göçmen Karşıtlığı: Fransa ve Macaristan Örnekleri", **Mukaddime**, 2018, C. 9, S. 3, Special issue, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/608375> s. 60, (e.t.: 08.07.2023).

³¹⁸ Fransa resmi verileri için bkz. <https://www.insee.fr/en/accueil> (e.t.: 04.07.2023).

belirleyen çok sayıda Suriyeli göçmenin hayatını kaybettiği ülkelerdendir³¹⁹. Son yıllarda, İtalya'nın mültecilerin kabulü konusunda diğer birçok üye ülkeye nazaran aşırı yük altında olduğu ve AB'den daha fazla destek talep ettiği bir durum oluşmuştur. AB, bu bağlamda birlik üyesi İtalya'ya önem vermektedir.

İtalya hem ulusal güvenliğini kontrol altında tutmak, hem de AB sınır güvenliğini sağlamak ve mülteci akışını kontrol altına almak için çeşitli önlemler almaktadır. Günümüzde bu önlemlerin arttığı ve sıkılaştırıldığı görülmektedir. BMMYK verilerine göre 2019 yılında İtalya'da bulunan sığınmacı sayısı 207.619 iken 2023 itibariyle bu sayının 400.000'e ulaştığıdır. Ancak Suriyeli göçmenleri kabul noktasında sıkı bir politika yürütmesi sebebiyle söz konusu ülkeler arasında daha az sayıda mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. İtalya, Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinde öne çıkan AB ülkelerindendir.

Birliğin en büyük ülkelerinden bir diğeri olan İspanya'nın ulusal göç politikası ise, ulusal ve uluslararası düzenlemelerin bir bileşimi olarak ortaya çıkmıştır. İspanya da Akdeniz üzerinden özellikle de Fas ve Kuzey Afrika ülkelerinden gelen göçmenler için bir geçiş noktasıdır. Göçmenlerin ülkeye kabul edilmesi ve uyum sağlamaları konusunda çalışmalar yaparak göçü kontrol altında tutmayı hedefleyen İspanya ayrıca, uzun süreli oturma izni başvuruları için çeşitli kategorilerde de izinler vermektedir. Mültecilerin bu kategorilere dahil olabilmelerinin şartları arasında çalışma, öğrenim veya aile birleşimi gibi nedenlere sahip olmaları da bulunmaktadır. Günümüzde İspanya'da yaklaşık 63 bini aşkın mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin 6 Şubat 2023'te yaşadığı depremler sonrasında BMMYK'nın felaketten etkilenen mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmesinin hızlandırılması hususundaki çağrısına ilk cevap veren ve iş birliği yapan AB ülkesi İspanya olmuştur.

AB'nin diğer bir kurucu üyesi olan Hollanda 2000 öncesinde, göçmenlerin ülkeye kabulü konusunda pozitif göç politikasına sahip bir ülke olmasına rağmen, özellikle de 2010 sonrasındaki göç yoğunluğu sebebiyle Müslüman ülkelere gelen göçmenler ile ilgili göç yasağı uyguluyor olmasıdır. Göç ve mülteci sorunu Hükümet ortakları

³¹⁹ Muzaffer Akdoğan ve Canan Sağiroğlu, "İtalya Ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa'nın Zorlu Sınavı", **Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi**, 2017, C. 2, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398855> s. 148, (e.t.: 08.07.2023).

arasında gelişen göç ve sığınmacı sorunu temelli anlaşmazlıklar iç siyasette etkiler yaratmıştır³²⁰. Nitekim göç politikası olarak daha sıkı önlemler alınması ve sığınmacı sayısının daha da azaltılmasına ilişkin adımlar atılmak istenmesi Temmuz 2023'te Hükümet'in düşmesine sebep olmuştur³²¹. Bu bağlamda günümüz göç krizinin siyaset üzerindeki etkisine bir örnektir. Uyum politikalarına önem veren Hollanda, seçici bir yöntem izlediği göç politikası uygulamaları öncesi göçmenlerin dil öğrenimi, iş bulma ve uyum süreçlerine destek sağlamakta ve bu şekilde kısıtlı sayıda göçmeni kabul etmektedir.

Avrupa'nın köklü tarihe sahip devletlerinden birisi olsa da İsveç'in göç mevzuatı ile ilgili uluslararası düzenlemelere katılımı diğer Avrupa ülkelerinden geç olmuştur³²². Genel anlamda göç hareketlerine ılımlı bir bakış açısı ile yaklaşan ülke, 2011'de dünya gündemine oturan Suriye kaynaklı göç krizi sonrası 2013 yılına kadar mültecilere ve sığınmacılara kapılarını açan, diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha ılımlı bir göçmen politikası benimsemiştir³²³.

Ancak 2015 yılında toplumda göçmen karşıtı görüşlerin yükselmesiyle birlikte sınır kontrolleri, güvenlik ve göç politikası konularında sıkı bir tutum içerisine giren İsveç, göçmen kabulünü sınırlamayı öneren düzenlemelerin hayata geçirilmesi sonucu ılımlı konumundan uzaklaşma eğilimi göstermiştir.

Kurucu yahut büyük nüfusa sahip bir ülke olmasa da AB açısından güvenliğin sağlanması ve sınırlarına dayanan göç dalgasının kontrol altına alınabilmesi açısından oldukça önemli bir üye ülke olan Yunanistan, AB'nin Akdeniz ve Ege üzerindeki en yoğun göç rotasıdır. Diğer AB üyesi ülkelerin ulusal göç politikalarına nazaran AB'nin

³²⁰ Kadir Canatan ve Şebnem Cansun, "Göç Politikalarının Değersel Temelleri Hollanda Ve Fransa'da Büyük Siyasal Partilerin Göç Politikaları Üzerine Bir Çözümleme", **Disiplinler Arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu**, 2015, https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/1461/G%c3%96%c3%87%20POL%c4%b0T%c4%b0KALARININ%20DE%c4%9eERSEL%20TEMELLER%c4%b0_Canatan_Cansun.pdf?squence=1&isAllowed=y s. 414-416, (e.t.: 15.07.2023).

³²¹ "Hollanda'da göç politikası konusundaki anlaşmazlık hükümeti düşürdü." Haberi için bkz. **Euronews**, <https://tr.euronews.com/2023/07/07/hollandada-goc-politikasi-konusundaki-anlasmazli-g-i-asa-mayan-hukumet-dustu> (e.t.: 18.09.2023).

³²² Pınar Akarçay. "İsveç'te Göçmen Politikaları ve Entegrasyon", **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, C. 6, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/836815>, s. 212-213, (e.t.: 18.09.2023).

³²³ Melike Çallı Kaplan, "İsveç Göçmen Entegrasyon Politikalarının Kapsamlı Analizi", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2022, C. 1, S. 72, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/article/1060819>, s. 362, (e.t.:15.07.2023).

ortak göç politikasındaki “göçmenleri sınırlar dışında tutma” politikasını benimsemesiyle birlik içerisindeki en sıkı göç politikalarına sahip ülkedir.

Yunanistan AB içerisinde günümüz göç krizi sonrası kritik görevler üstlenmiştir. Avrupa'ya giriş yapan sığınmacıları kabul etme ve değerlendirme sürecinden sorumludur. Bu sorumluluk yönüyle AB'nin genel göç politikasına uyumlu hareket etmektedir. Özellikle 2005 sonrası Yunanistan'ın ulusal göç politikası sınır güvenliğine ilişkin düzenleyici tedbirlerden oluşmaktayken günümüzde daha sıkı bir politika ve daha kapsamlı yasal düzenlemelere yöneldiği görülmektedir³²⁴. Sığınma talebinde bulunan kişiler, çoğunlukla Yunanistan'a ayak bastıklarında kayıt altına alınmakta ve sığınma başvurularını bu ülkede yapmaktadırlar. Ancak, göç akışındaki artış ve sınırlı kaynaklar sebebiyle başvuruların kayıtlanması ve değerlendirilmesi sürecinde bazen aksaklıklar yaşayabilmektedir.

Yunanistan, göçmenlerin girişlerini ve hareketliliklerini kontrol etmek için çeşitli önlemler almaktadır. Bu önlemler arasında sınır güvenliğinin artırılması, sahillerin güvenliği ve yakalanan düzensiz göçmenlerin sınır dışı edilmesi yer almaktadır. Ayrıca iade politikasını sürekli canlı tutmayı hedefleyen Yunanistan, AB'nin geri itme politikalarını uygulayan ülkelerden biri konumundadır. “Geri İtme Politikası”, sınırları bir şekilde geçen ve sığınma başvurusu sürecine girmeden yakalanan göçmenlerin, genellikle Türkiye'ye geri gönderilmesini içerir. Bu vakalar ve göçmenlere uygulanan hayati risk içerir müdahaleler kamuoyuna yansımaktadır³²⁵.

Türkiye ile Yunanistan arasında zaman zaman siyasi ve insancıl politika zemininde tartışmalara neden olan geri itme politikalarına ilişkin faaliyetlerin, uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak uygulanması gerekmektedir. Bu noktada uluslararası toplumu rahatsız eden ve tepki ile karşılanan vakalara sıkça rastlanmaktadır³²⁶.

³²⁴ Gizem Alioğlu Çakmak, “Avrupalılaşmanın Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği”, **Mukaddime**, 2018, C. 9, S. 3, Special issue, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/606950> ,s. (e.t.: 18.09.2023).

³²⁵ Tuğçe Duygu Köksal, “Avrupa Birliği Sınırlarının Korunması Yolu Olarak "Geri İtmeler" Ve Pandemi Sonrası İçin Değerlendirme”, **Euro Politika**, Covid-19 Sonrası Avrupa Birliği'nin Geleceği, 2020. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1384672> s. 126, (e.t.: 18.07.2023).

³²⁶ Bu konuda uluslararası toplumda tepkiyi ortaya koyan çeşitli haberler yer almaktadır. Bunlardan bazıları için bkz. “Yunanistan aleyhinde Ege’de geri itme operasyonları için AIHM’de dava açıldı”, **EURONEWS**, <https://tr.euronews.com/2021/04/27/yunanistan-aleyhinde-ege-de-geri-itme-operasyonlar-icin-aihm-de-dava-ac-ld> (e.t.: 18.09.2023); “AB’den Yunanistan’a ‘geri itme’ uyarısı: “Atina temel Avrupa değerleri- ni ihlal ediyor”, **EURONEWS**, <https://tr.euronews.com/2021/07/13/ab-den-yunanistan-a-geri-itme-uyar-s-atina-temel-avrupa-degerlerini-ihlal-ediyor> (e.t.: 18.09.2023); “AB sınır

Yunanistan, AB tarafından sağlanan mali ve lojistik destekler sayesinde, göçün yoğun olduğu bölgelerde mülteci kampları kurmuştur. Bu kamplar, sığınmacıların barınma, beslenme, sağlık hizmetleri ve insani temel ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerdir. Ancak, Avrupa Konseyi çatısı altında faaliyet gösteren “Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (AIÖK)’nin” 2018 tarihli raporunda da görüleceği üzere mülteci kamplarının koşulları, sığınmacı sayısının fazlalığı sebebiyle yetersiz kalmakta ve bu da insan hakları açısından uluslararası toplumda endişeye neden olmaktadır³²⁷.

2.3.3. AB’nin Türkiye Yaklaşımları

Yaklaşık 60 yıldır Avrupa’ya katılma arzusu taşıyan Türkiye’nin, AB üyeliğine ilişkin 2005 yılında başlayan ve inişli çıkışlı bir grafik sergileyen katılım müzakereleri AB’nin Türkiye yaklaşımının ortaya konulması açısından önemlidir. Türkiye’nin AB’ye üyelik sürecinde icra edilen katılım müzakereleri; AK tarafından Türkiye’nin hazırlıklarının yeterli seviyede olduğu belirtilen görüşmeler sonucunda sunulan müzakerelere başlanması önerisi Fransa ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) tarafından “Kıbrıs Meselesi” bahane edilerek tek taraflı veto edilmiş ve uluslararası toplumda “Ermeni Sorunu” olarak nitelendirilen “1915 Olaylarına İlişkin Ermeni İddialarının” kabulünün Türkiye’ye diretilmesi gibi sorunlar ortaya çıkmış ve Bakanlar Konseyi’nin 2018 yılında aldığı karar³²⁸ sonucu fiili olarak durdurulmuştur. Bu hususta göç ve mülteci krizinin yaşanmasına kadar önemli bir ilerleme kaydedilememiştir.

2005-2015 arasında geçen 10 yıllık süreçte göç ve mülteci krizinin etkisi yoğunlaşana kadar Türk hükümetinin müzakere sürecinde gerçekleştirilen zirvelere çağrılmadığı görülmektedir³²⁹.

2011 yılında başlayan Suriye kaynaklı göç hareketleri özellikle de 2015 ve sonrasında Suriye ve diğer Orta Doğu ülkelerinden gelen büyük bir sığınmacı dalgasına

gücü Frontex’in feshedilmesi için kampanya başlatıldı”, **BBC News Türkçe**, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57537640> (e.t.: 18.09.2023).

³²⁷ “Greece: Council of Europe anti-torture committee calls for the situation of psychiatric patients to be improved, while criticising once again the poor treatment of immigration detainees”, **Council of Europe**, <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/greece-council-of-europe-anti-torture-committee-calls-for-the-situation-of-psychiatric-patients-to-be-improved-while-criticising-once-again-the-poor-t> (e.t.: 14.05.2023).

³²⁸ AB Bakanlar Konseyi’nin 2018 tarihli ilgili toplantısı ve kararı için bkz. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631761/EPRS_STU\(2019\)631761_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631761/EPRS_STU(2019)631761_EN.pdf) (e.t.:04.05.2023).

dönüşmüş ve AB'nin göç politikasının zorlu bir sınavdan geçmesine neden olmuştur³³⁰. Bunun en temel sebebi birçok göçmenin kendilerine daha iyi ekonomik şartlar sağlamak, sosyal yardım içeren projelerden daha verimli yararlanarak yaşam standartlarını yükseltmek ve bir şekilde AB ülkelerine göç etmiş aile bireyleri ile aile birleşimini yapabilmek gibi amaçlarla Avrupa'ya ulaşmak amacıyla yola çıkmasıdır. Bu bağlamda AB ile kendisine yönelen yoğun göç hareketlerinde transit ülke konumunda bulunan Türkiye'nin ilişkileri göç ve mülteci sorunun çözümü hususunda ayrı bir önem arz etmektedir³³¹.

AB göç politikasının temel amacının göçmenleri kendi sınırlarından dışarıda tutmak olduğu düşünüldüğünde AB sınırlarına yönelen yoğun göç dalgasının kontrol altında tutulabilmesi söz konusu göç rotasında kilit role sahip Türkiye ile ikili ilişkilerin ve AB'nin Türkiye yaklaşımlarının önemini daha da arttırmaktadır.

Türkiye'de geçici koruma statüsüne dahil olan Suriye vatandaşlarının durumu, günümüzde AB göç politikasında önemli bir yere sahiptir. AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 2015 sonrası dönemde belirleyici bir unsur olan göç ve mülteci krizi konusu, iki tarafında ortak çıkarları noktasında yürütülmeye çalışılmaktadır. Ancak günümüzde, uluslararası toplum önünde Suriye vatandaşlarının göç etmek zorunda kalmasının insani yönüne sürekli olarak değinen AB, Türkiye ile ikili ilişkiler söz konusu olduğunda Birliğin çıkarlarını daima önde tutan göç politikası yaklaşımıyla sınırlarını Suriyeli sığınmacılara nerdeyse kapatmakta, bu durum da büyük bir çelişkiye neden olmaktadır³³².

Görünüşte insani değerler odaklı göç politikası yürüten AB, yaşanan göç ve mülteci krizinin etkilerinin artması karşısında daha kapalı ve güvenlik temelli bir politika izlemektedir. Bu durum AB ile Türkiye ilişkileri açısından değerlendirildiğinde zaman zaman diplomatik krizlere uzanan süreçler yaşanmaktadır.

AB, Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinin ardından Türkiye'de faaliyetler yürüterek iş birliği sağlamaya daha fazla önem vermektedir. Bu iş birliği sayesinde, Türkiye ve AB, göç krizine karşı ortak bir strateji geliştirmeyi amaçlamıştır. AB'nin,

³³⁰ Koçak ve Gündüz., s. 69.

³³¹ Özge Bozkaya ve Ali Kıncal, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi", **Göç Araştırmaları Dergisi**, 2018, C. 4, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/736460> s. 120, (e.t.:05.06.2023).

³³²Bozkaya ve Kıncal, s. 121,

mülteci akışının kontrol altına alınabilmesi için Türkiye'ye destek vererek iş birliği yapmanın önemini fark ettiği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de bulunan göçmen ve sığınmacıların barınma ,beslenme ve sağlık gibi en temel insani ihtiyaçlarının karşılanması noktasında AB destek taahhütlerinde bulunmuştur. AB'nin en önem verdiği konulardan birisi sınır güvenliğinin sağlanmasıdır. Sınır güvenliği ve insan kaçakçılığının önlenmesi amacıyla Türkiye ile mülteci ve göç konularında bilgi ve istihbarat paylaşımını artıran AB, teknik destek sağlayarak Türkiye'ye destek olmak amacındadır.

Türkiye'de sayıları 4 milyonu aşan sığınmacılara yönelik sağlanacak yardımların niteliklerini belirlemek, sorunların çözümüne direk etki edecek şekilde faaliyetler yürütmek, bu faaliyetler için gerekli bütçeleri belirlemek ve mali yönetimdeki stratejiyi en doğru biçimde yönlendirmek amacıyla “Sığınmacı Mali İmkân” destekleme programı sürdürülmektedir. Programa dahil edilmiş olan faaliyet alanları eğitim, sağlık, sosyal haklar, temel insani ihtiyaçlar ve altyapı desteği gibi önemli hizmetleri kapsamaktadır. Bu noktada, imzalanan GKA gereği AB'nin Türkiye'ye yönelik taahhütleri miktar ve gerçekleşme oranı açısından önem arz etmektedir. Günümüzde bu bağlamda verilen taahhütlerin geçen zamana rağmen halen tamamlanamadığı anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin açıklamalar AB-Türkiye GKA'sı bağlamında aşağıda özetlenecektir.

Türkiye ile AB arasında göç ve mülteci krizinin çözümü noktasında yoğunlaşan ilişkilerde, göç konusunun dinamikliği nedeniyle her geçen gün yeni gelişmeler yaşanmaktadır. 6 Eylül 2023 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı web sitesinde AB ile “Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (YSUY) Projesi” imzalandığı duyurulmuştur³³³.

AB Komisyonu Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oliver Varhelyi, AB Türkiye Delegasyonu ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş birliğinde sürdürülen “YSUY Projesi'nin” imzalanması ile göçmenlere sağlanacak insani yardım alanında Türkiye – AB arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu projenin imzalanması ile halihazırda 2016 yılından bu yana devam eden “Sosyal Uyum Yardım

³³³ “Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Projesi” (YSUY) hakkında bilgi için bkz. <https://www.aile.gov.tr/sygm/haberler/yabancilara-yonelik-sosyal-uyum-yardimi-ysuy-projesi-imzalandi/> , (e.t.: 07.09.2023).

Projesi'ne" (SUY) başlangıcından itibaren finansör olan "Avrupa İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü" (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations – ECHO) görev ve sorumluluğunu "Avrupa Birliği Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü" 'ne (Directorate General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations - DG NEAR) devrederken, "Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (UKKDF)" (International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies - IFRC) ise görev ve sorumluluklarını Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na devretmiştir³³⁴.

Bu güncel proje mutabakatı ile amaçlanan husus göçmenlere yönelik insani yardım temelli projelerin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile DG NEAR iş birliğinde yürütülerek Türkiye'de bulunan göçmen ve sığınmacılara ,tespit edilen ihtiyaçların en sağlıklı , dengeli ve hızlı şekilde iletilebilmesini sağlamaktır. Bu gelişmenin uluslararası toplumda göç ve mülteci krizi ile ilgili farkındalığı arttıracığı söylenebilecektir.

2.3.4. AB-Türkiye GKA ve Ortak Eylem Planı

AB ile Türkiye'nin göç konusundaki iş birliğinin en önemli unsurlarından birisi GKA'dır. Tarafların bu anlaşma ile amaçladıkları 2011'de Suriye'de başlayıp günden güne Avrupa'ya doğru ilerleyen göç akışının kontrol altına alınması ve göçmenlere daha iyi yaşam koşulları sunulabilmesidir. Türkiye bu doğrultuda hareket etmekte ancak AB, Türkiye'nin tam üyelik müzakere sürecini öne sürerek düzensiz göçle mücadeleyi direktmektedir. Ayrıca bu çerçevede AB, Türkiye'den 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu "coğrafi çekinceyi" kaldırmasını isterken, diğer taraftan da imzaladığı GKA ile kendisine yönelen göçmen yoğunluğunu Birlik dışında tutmaktadır.

2011 yılından itibaren Türkiye'ye göç eden Suriye vatandaşlarının sayısında yaşanan büyük artış AB açısından tedirginliğin artmasına sebep olmuştur. Bu tedirginliğin AB göç politikasını şekillendiren bir etkisi olarak da 16 Aralık 2013'te AB ile Türkiye arasında bir GKA imzalanmıştır³³⁵. AB söz konusu GKA ile, Türkiye'den AB sınırlarından yasadışı olarak giren göçmenleri ve sığınmacıları geri kabul etmesini, geri

³³⁴ "Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Projesi" (YSUY) İmzalandı. https://www.aile.gov.tr/sygm/haberler/yabancilara-yonelik-sosyal-uyum-yardimi-ysuy-projesi-im_zalandi/, (e.t.: 07.09.2023).

³³⁵"AB-Türkiye GKA" için bkz. <https://www.mfa.gov.tr/data/agreed%20minutes%20ve%20annotated%20roadmap.pdf> (e.t.: 19.09.2023).

kabul edilen sığınmacıların insan haklarının korunmasını ve iyi muamele görmesini, sığınma taleplerini adil bir şekilde işlemlenmesini, uluslararası koruma gereksinimlerine uygun olarak kararlar verilmesini, Türkiye ile güvenlik konularında daha fazla iş birliği yapmayı ve istihbarat bilgilerinin paylaşılmasını istemektedir. AB, tüm bu isteklerin karşılığında Türkiye'ye vize muafiyeti , maddi kaynak sağlanması ve proje desteklenmesi gibi birtakım imtiyazlar tanıyacağı taahhüdünde bulunmuştur.

GKA ile belirlenen hususları anlaşma metni temelinde değerlendirecek olursak³³⁶;

Türkiye ile AB ve üye ülkelerin geri kabulüne yönelik şartlar GKA'nın 3. , 4. , 5. ve 6. Maddeleri ile belirlenmiştir. Anlaşmada belirtilen karşılıklı taahhütler ve yükümlülüklerle ilişkin olarak Türkiye, AB ve üye ülkelerin ulusal mevzuatlarınca talepte bulunan ülkeye girme, ülkede bulunma yahut ikamet etme için gereken şartları sağlamayan ve kendi vatandaşı olduğu kesin olarak belirlenmiş kişileri anlaşmada belirtilen prosedür haricinde ek bir işleme gerek olmaksızın geri almayı taahhüt eder. Bu kişilerin başka ülkenin vatandaşlığına sahip eşleri ile reşit olmayan ve bekar çocukları da bireysel ya da vasilik sayesinde talep eden ülkede ikamet iznine sahip değil ise geri alma taahhüdüne dahildir. 3. madde kapsamında, AB üyesi ülkelerin topraklarına girmesi sonrası Türkiye mevzuatına göre Türk vatandaşlığı şartlarını taşımasına rağmen vatandaşlık alamamış kişileri de geri almayı taahhüt etmektedir³³⁷.

Bunun yanı sıra GKA ile, geri kabul edilecek göçmenlere insanca muamele edilmesi gerektiği ve bu kişilerin haklarına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yine mültecilerin can güvenliğinin korunmasına ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde işlem görmelerine vurgu yapılmaktadır. Bu, aynı zamanda mültecilerin siyasi sığınma taleplerinin dikkate alınması gerektiği anlamına gelmektedir. AB, özellikle 2015'ten itibaren karşı karşıya kaldıkları krizle yüzleşip yasadışı göçmen sorunlarıyla mücadele için Türk Hükümetiyle müzakerelere başlamak zorunda kalmıştır.

Türkiye jeopolitik konumu , uluslararası toplumdaki saygınlığı , gelişmişlik seviyesi , eğitim olanakları ,sağlık imkanları , istihdam , hukuki düzenlemeler ve ekonomik

³³⁶“Avrupa Konseyi 17-18 Mart 2016” için bkz. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/03/17-18/> (e.t: 19.09.2023).

³³⁷Mehmet Uğur Ekinci, “Türkiye-Ab Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu”, **Rapor**, İstanbul, 2016, SETA Yayınları, https://setav.org/assets/uploads/2016/07/tu%CC%88rkiye-ab_gka_.pdf , s. 19-20, (e.t.: 16.07.2023).

potansiyel anlamında daha güçlü imkanlara sahiptir³³⁸. Bu nedenle Türkiye ,bir yandan AB ile iş birliği çıkarlarına zarar vermeden kendisine GKA ile AB tarafından verilen taahhütlerin belirtildiği ölçüde ve zamanında yerine getirilmesi hususunda uluslararası politikasını sürdürmekte, diğer yandan da ulusal gücünü göçmenler için maddi , hukuki ve politik anlamda kullanmaktadır.

Türkiye ile AB arasındaki GKA, 2015 sonrasında yaşanan mülteci krizine çözüm geliştirmekte zorlanan AB ülkelerinin yeni tedbirler arayışına yanıt olarak 2016 yılında güncellenmiştir. Bu kapsamda Brüksel’de AB ile yeni bir aşamaya geçildiği söylenebilecektir³³⁹. 18 Mart 2016’da mutabakata varılan yeni eklemelere göre Türkiye, kendi topraklarından, Ege üzerinden özelde Yunanistan'a ve daha genel olarak AB sınırlarına ulaşan düzensiz göçmenleri geri almayı kabul etmiştir³⁴⁰. Buna göre; Türkiye’nin geri kabul edeceği her Suriye vatandaşı mülteci için AB üyesi ülkelere bir Suriye vatandaşı mültecinin alınması sağlanacaktır³⁴¹. GKA üzerindeki bu güncelleme ile amaçlanan, Ege üzerinde AB ülkelerine yönelik olarak yoğunlaşan düzensiz göçü kontrol altına almak, insan kaçakçılığını sonlandırmak ve göçmenlerin can kayıplarını önlemektir.

2016’da Brüksel’de gerçekleşen zirvede ele alınan bir diğer önemli husus, göçmen krizinin yönetilmesi ve sınırların güvenliğinin sağlanması konularında AB-Türkiye iş birliğine ihtiyaç duyulması üzerine “Ortak Eylem Planı” uygulamaya geçirilmesidir. Zirvenin sonucunda plan yürürlüğe konulmuştur. Bu kapsamda ilticaya ilişkin tarafların müşterek menfaat beklentileri uyumlaştırılmıştır. Planda, geçici korumadan faydalanan Suriye uyruklu kişilerin ve Türkiye’de bu kimselerin yaşamış olduğu bölgelere destek sunulması ile düzensiz göçlerin önüne geçilebilmesi için iş birliğinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir³⁴².

³³⁸ Kerem Batır. “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme”. **Yönetim Bilimleri Dergisi** 2017 , C. 15, S. 30 , <https://dergipark.org.tr/download/article-file/661544> s. 593, (e.t.: 14.09.2023).

³³⁹“AB-Türkiye Ortak Eylem Planı” hakkında bilgi için bkz. https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (e.t.: 21.05.2023).

³⁴⁰ Batır, s. 596.

³⁴¹“18 Mart Mutabakatı” için bkz. https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf (e.t.: 19.08.2023).

³⁴²“AB-Türkiye Ortak Eylem Planı” hakkında bilgi için bkz. https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (e.t.: 21.05.2023).

Brüksel Zirvesinin sonucunda bir Sonuç Bildirgesi yayınlanmıştır. Bildirgede tarafların beklentilerinin açıkça ortaya konulduğu söylenebilir. Metne bakıldığında, tam üyelik müzakerelerinin yeniden canlanabilmesi adına 2016'nın ilk çeyreğine kadar hazırlıklar yapılması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra Türkiye tarafının GKA'nın hükümlerinin tamamen uygulanmasına yönelik tarihin 2016'nın ilk çeyreğinden Haziran 2016'ya çekildiği görülmektedir. Geri kabul süreciyle bağlantılı olarak vizesiz geçişler açısından aranılan kriterlerin yerine getirilmesi ve sonrasında bu kapsamdaki diyalogların 2016 Ekim ayına kadar bitirilmesi öngörülmüştür.

Anlaşma kapsamında; Türkiye, Yunan adaları üzerinden AB sınırlarına geçiş yapan mültecileri geri kabul etmeyi ve Avrupa'ya gitmek isteyen Suriyeli mültecilerin yerine Türkiye'den AB'ye bir mülteciyi yeniden yerleştirmeyi kabul etmiştir. Buna karşılık, AB ise Türkiye'ye mali yardım sağlamayı ve Türk vatandaşlarına vize muafiyeti gibi bazı tavizler sunma taahhüdünde bulunmuştur. AB ile Türkiye arasındaki üyelik müzakerelerindeki uzayan sürecinin ikili ilişkilerde güven duygusunu zayıflatması Türkiye'nin GKA ile verilen vize muafiyeti taahhüdüne güvenini de olumsuz etkilemektedir³⁴³.

AB ile Türkiye arasındaki GKA taahhütler ve sorumluluklar anlamında incelendiğinde taraflar arasında kararlaştırılan karşılıklı çıkarlara dayalı bir iş birliği olduğu görülmektedir.

Türkiye açısından önem arz eden ilk AB taahhüdü, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına AB içinde vize muafiyeti sağlanmasıdır. Ancak bu vize muafiyetinin sağlanabilmesi için Türkiye'nin AB ülkelerinin vatandaşlarına vize muafiyeti tanıması , anlaşmanın uygulanması ve gerektiğinde düzeltici önlemler konusunda sürekli bir iletişimde bulunması , Türkiye'nin AB ülkeleri ile suçluların geri kabulü ve sınır güvenliği konularında iş birliği yapması ve vize muafiyeti ile ilgili ulusal yasal altyapının oluşturulması gibi belirli kriterlere uyması gerekmektedir.

AB, Türkiye'nin ilerlemesini izlemek ve kriterlere uygunluğu sağlayıp sağlamadığını takip etmek amacıyla gerçekleştirilebilirlik raporları hazırlamaktadır. Bu raporlar, Türkiye'nin vize serbestisi kriterlerini yerine getirip getirmediğini değerlendirmeye

³⁴³Melike Akkaraca Köse, "Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak", **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, 2017, C. 3, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marusbd/issue/16984/177507> s. 205, (e.t.: 21.07.2023).

yöneliktir. Belirtmek gerekir ki GKA gereği AB, Türk vatandaşlarına vize muafiyeti sağlandığında bu muafiyeti geri çekme hakkına sahiptir. Bu hususlar AB tarafından verilen vize muafiyeti taahhüdünün uygulamaya geçebilmesinde Türkiye'nin yaşadığı zorlukları ortaya koymaktadır. Taahhüt edilen vize muafiyeti günümüzde halen karşılanmamıştır.

Vize serbestisi yanında finansal vaat de önem arz etmektedir. Türkiye açısından GKA ile kendisine AB tarafından kendisine taahhüt edilen mali desteğe duyduğu ihtiyaç gün geçtikçe artmakta, sürekli artan göç yoğunluğu sebebiyle çok daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulması GKA ile amaçlanan hedeflerin gerçekleşmesine mâni olmaktadır. Bilhassa göç geçişlerinin yoğun olduğu zamanlarda barındırma sağlamak , yer tahsis etmek ve sınır ötesiyle iletişime geçmek gibi faaliyetler büyük bütçeler istemektedir.

Bu bağlamda, finansal destek noktasında 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB zirvesinde Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye'de bulunan Suriye kökenli sığınmacılara yönelik olarak 3 Milyar Euro bütçeli bir fon oluşturulması taahhüt edilmiştir. 2016 Brüksel toplantısında ise 3 Milyar Euro tutarında ek bir fon sağlanacağı açıklanmıştır. Söz konusu fonların tamamı projelerin gerçekleştirilmesine kaynak niteliğindedir. 6 Milyar Euro'yu bulan bu destek sözünün Aralık 2022 yılı itibariyle Türkiye'ye sağlanan kısmın AB Komisyonu Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oliver Varhelyi'nin açıkladığı veriye göre 4.9 Milyar Euro olduğu görülmektedir³⁴⁴.

Mayıs 2022 tarihli Brüksel VI Konferansı'nda Nisan 2022 verilerini içerir bir broşür hazırlanmış ve bu broşürde 2011 yılından itibaren 2023 yılı içinde gerçekleştirilmesi planlanan destek miktarı dahil olacak şekilde Türkiye'de yaşayan mültecilere toplam 7,66 Milyar Euro tutarında destek sağlanacağı, bu desteğin 3.3 Milyar Euro kısmının insani yardımlara yönelik olduğu ve 4.36 Milyar Euro'nun ise Kalkınma Desteği altında kararlaştırıldığı görülmektedir³⁴⁵.

Gün geçtikçe artan göç yoğunluğu ve küresel çaptaki ekonomik krizin etkisiyle artan ve GKA kapsamında Türkiye'nin haklı beklentisinin bulunduğu finansal desteğin de

³⁴⁴ "AB'den Türkiye'ye mülteciler ve sınır yönetimi için 1.2 milyar euro" haberi için bkz. **Bianet**, <https://bianet.org/1/17/271335-ab-den-turkiye-ye-multeciler-ve-sinir-yonetimi-icin-toplam-1-2-milyar-euro>.

³⁴⁵ 9-10 Kasım 2022 tarihli "Brüksel VI Konferansı", AB mali destek broşürü için bkz. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-05/factsheet_eu_support_turkey_tr.pdf.

Ekim 2023 itibariyle tamamlanmadığı görülmektedir. AB'nin Türkiye ile arasındaki GKA açısından kendi çıkarları ağır basan bir tutum sergilediği anlaşılmaktadır.

Yukarıda günümüz göç krizi bağlamında ayrı başlıklar halinde ele alınan AB'nin göç politikası, AB'nin göç kaynaklı güvenlik kaygıları, üye ülkelerin ulusal göç politikaları, AB ile Türkiye arasında yapılan GKA ile “Ortak Eylem Planı” ve AB'nin göç konusundaki Türkiye yaklaşımı konuları bir bütün olarak değerlendirildiğinde AB'nin göç politikasını uygulaması noktasında bazı zorluklar yaşadığı ve aksaklıklar ile karşılaştığı görülmektedir.

AB'nin göç politikaları ve faaliyetleri, günümüzde aktif olarak tartışılan konular arasındadır. Göç, Avrupa'da toplumsal, siyasi ve ekonomik etkileri olan bir konu olduğu için üye ülkeler arasındaki görüş farklılıklarında uyumu sağlamak zorlu bir sürecin yaşanmasına sebep olmuştur. AB, göç ve mülteci sorununun çözümünde öncelikle sınır güvenliğinin sağlanmasına yönelik tedbirler geliştirirken, kendi çözümlerini oluşturan ve insan haklarına saygı ile hukuk devleti ilkelerini önemseyen üye devletlerin ulusal menfaatleri arasında ikilem de kalmaktadır³⁴⁶.

AB'nin, göç politikası oluşturma ve bu göç politikasını uygulama noktasında geçirdiği süreçte karşılaştığı zorluklardan birisi AB üyesi ülkeler arasında göçün sebep olduğu sorumluluk ve yük dağılımı noktasında bir dengenin kurulmasında yaşanan sorunlardır. Bunun temel sebebi üye ülkeler arasında göç konusunda farklı yaklaşımların olmasıdır. Bazı ülkeler, göçmenlere kapılarını açarken diğerleri daha sıkı kontroller ve sınırlamalar uygulamaktadır. Yine AB üyesi ülkeler arasında göç konusunda siyasi bakış açısı bakımından farklılıklar bulunması da AB içinde birlik ve iş birliğini zedelerken, göç ve mülteciliğin getirdiği yükün adaletli bir şekilde dağılımını zorlaştırmaktadır.

AB'nin genel göç politikası ile ilgili karşılaştığı bir başka zorluk da insan kaçakçılığı ve göçmenlerin tehlikeli rotalarda seyahat etmesinin önlenmesidir. Birçok göçmen, Avrupa'ya ulaşmak için Akdeniz'i geçmek zorunda kalmaktadır. Bu geçiş sırasında birçok insan hayatını kaybetmektedir. UGÖ'nün verilerine göre 2014-2023 yılları arasındaki 9 yıllık sürede sayıları 27 bini aşkın göçmen Avrupa'ya ulaşma yolunda

³⁴⁶ Güleç, s.91.

hayatını kaybetmiştir³⁴⁷. Bu veriler Ege'nin de dahil olduğu Akdeniz'in bir çeşit "göçmen mezarlığı" haline geldiğini göstermektedir³⁴⁸. Uluslararası toplum tarafından AB'nin sığınmacıların güvenli bir şekilde seyahat edebilecekleri yollar ve mekanizmalar sağlama çabası içerisinde olması beklenirken, deniz sınırlarında göçmenlere uyguladığı sert müdahaleler tepki ile karşılanmaktadır³⁴⁹.

AB'nin günümüzde benimsediği göç politikası ve buna bağlı yürüttüğü sert uygulamaları uluslararası toplum tarafından tepki ile karşılanmaktadır. Günümüz göç ve mülteci krizinin boyutu düşünüldüğünde kuşkusuz mültecilerin ve göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde insan haklarına uygun bir şekilde karşılanması da önemlidir. AB özellikle de göç kaynaklı güvenlik kaygıları sebebiyle deniz sınırlarında düzensiz göçmenler uyguladığı ve göçmenler için hayati tehlike arz eden boyuttaki müdahalelerini uluslararası toplumun tüm tepkilerine rağmen sürdürmektedir. Bu tutum AB ile diğer ülkelerin ikili ilişkilerine de zarar vermektedir.

Göçmenlerin ve sığınmacıların, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam gibi temel ihtiyaçlarının güvenli ve insan onuruna yakışır bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Ancak üye ülkelerde bu noktada yetersizlikler ve eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple AB göç politikasının uygulanmasında insan hakları ve insani durum anlamında zorluklar yaşandığı görülmektedir³⁵⁰.

AB'nin göç politikasını oluştururken ve uygularken ağırlıklı olarak kendi içerisindeki ilişkileri önemseydiği görülmektedir. Ancak AB göç politikasının başarıyla uygulanması için sadece AB üye devletlerinin değil, aynı zamanda üçüncü ülkelerin de katkısı önem arz etmektedir. Bu AB göç politikasının büyük bir eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, AB'nin, göç kaynaklı sorunları ele alırken uluslararası iş birliğini ve diyalogu teşvik etmesi önemlidir. Üye ülkeler arasında daha fazla dayanışma ve iş birliği sağlanmasının yanında, üye ülkeler ile üçüncü ülkelerin ilişkilerinin aktif yürütülmesi, uluslararası partnerlerle yapılan diyalogların

³⁴⁷ UGÖ resmi sayfasındaki açıklama için bkz.

<https://turkiye.iom.int/tr/news/iom-yunanistan-turkiye-sinirinda-artan-olumlerden-endiseli> (e.t.: 18.09.2023).

³⁴⁸ BMMYK resmi sayfasındaki açıklama için bkz. <https://www.unhcr.org/tr/21386-unhcr-raporuna-gore-2018-yilinda-her-gun-ortalama-alti-kisi-akdenizi-gecmeye-calisirken-hayatini-kaybetti.html> (e.t.: 18.09.2023).

³⁴⁹ UGÖ resmi sayfasındaki açıklama için bkz. <https://www.iom.int/news/more-5000-deaths-recorded-european-migration-routes-2021-iom> (e.t.: 18.09.2023).

güçlendirilmesi ve göçmenlere sunulacak imkanların hayata geçirilmesi için daha fazla kaynak sağlanması gerekmektedir.

AB göç politikası incelendiğinde, AB'den göçmenlerin menşe ülkelerine gönderilmesinde uygulanan geri gönderme usullerinin, uluslararası insan hakları ile uyum içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. AB, göç politikasını yürütürken geri gönderme işleyişinin en zayıf halkası durumundaki menşe ülkelerde oluşan sorunların çözümüne odaklanmalıdır. Bu bağlamda AB, transit ülke ve menşe ülke arasındaki iş birliğinin güçlü şekilde oluşturulması önem arz etmektedir. Bu söz konusu iş birliği oluşturulmadığı takdirde AB tarafından oluşturulan göç politikasının sadece birlik çıkarlarına hizmet ettiği ve tek hedefin göçmenleri sınırları dışında tutmak olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

2.4. Diğer Uluslararası Kuruluşların Faaliyetleri

Uluslararası iş birliği göçmen hareketliliğinin dünya çapında yönetilmesi bakımından en önemli adımlardan birisini teşkil etmektedir. Zira göçler nedeniyle ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve sosyal etkiler nedeniyle uluslararası iş birliği her geçen gün önem kazanmaktadır. Uluslararası iş birliği kapsamında ikili, çoklu ve bölgesel iş birlikleri kendisini göstermektedir.

Bu iş birliği şekillerinden ilki, iki yahut daha çok devlet arasında müşterek göç konularına ilişkin imzalanan anlaşmalarla ikili iş birliği sağlanmasıdır. Göç yönetiminde uygulama da yer alacak alternatif araçlardan en önemlileri iş birliği anlaşmaları olup, Anlaşmanın tarafları içeriğine birlikte karar vermektedirler³⁵¹. Bahse konu anlaşmalarda öngörülen esaslar göçmenlere tanınacak haklar, konsolosluk işlemleri, ülkeye girişi ikamet izni, geri dönüş işlemleridir. Bu anlaşma sınır komşusu olunmasını gerektirmemektedir. Bu anlaşmalar kapsamında işgücü göçlerine ilişkin düzenlemeler gibi daha özel iş birlikleri kurulabilmektedir.

Bu kapsamda bir diğer iş birliği şekli de polis teşkilatlarına yönelik anlaşmalardır. Anlaşmanın tarafları kendi polis teşkilatları yahut uluslararası (INTERPOL) yahut

³⁵¹ Kara ve Dönmez Kara, s. 6.

bölgesel (EUROPOL) polis teşkilatı arasında düzensiz göçleri önleme adına ve ülkelerin kendi deneyimlerini paylaşma konusunda işbirliği yapılabilmektedir³⁵².

Bir diğer uluslar arası iş birliği şekli de çok taraflı iş birlikleridir. Burada amaçlanan uluslararası anlamda göç hareketliliğinin düzenlenebilmesi ve kontrolünün sağlanabilmesidir. Çoklu iş birliğiyle göç alan ve veren devletlerin göç yönetim sistemleri gelişebilmektedir. Bu iş birliği faaliyetlerinden birisi 1994'te BM öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. BM Nüfus ve Kalkınma Konferansında dünya kamuoyuna ilk kez göçlerin ülke kalkınmasında faydalı yönlerinin de bulunduğu ifade edilmiştir. 2003 yılında BM Genel Sekreterliğince Uluslararası Göç Küresel Komisyonu kurulmuştur. Komisyon göçün ülkelerin kalkınma ilişkisine vurgu yapmak amacıyla faaliyetlerde bulunmak amacıyla kurulmuştur³⁵³. Komisyon, göçler ve kalkınma konusunda üst düzey iletişimin artırılması, göç hareketliliği sonrasında ülkelerin kalkınmasında ortaya çıkan olumsuzlukların en asgari seviyede tutulması ve işbirlikleri sağlanması amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur³⁵⁴.

Bir diğer örnek olarak 2006 yılında “Küresel Göç ve Kalkınma Forumu (KGKF)” (Global Migration And Development Forum - GFMD)³⁵⁵ nin kurulması gösterilebilir. Forum, BM'nin önderliğinde yapılan uluslararası göç ve kalkınmaya ilişkin yüksek düzeyde diyalog toplantısında kurulmuştur³⁵⁶. GFMD göçler konusunda yapılacak uygulamaların düzene sokulması, kurumların aralarında uyumu artırma ve küresel göçler konusundaki diyalogların artırılmasını amaçlamaktadır³⁵⁷.

Bir diğer uluslararası çok taraflı iş birliği kuruluşu “Küresel Göç Grubu (Global Migration Group - GMG)’ dur. Kuruluş, 2006'da BM'nin kurumların arasında üst

³⁵² Sezgin Kaya, “Uluslararası Alanda Polisiye İşbirliğinin Gelişimi: Avrupa Örneği”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, C. 28, S. 1, <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423935892.pdf> s. 63, (e.t.: 18.09.2023).

³⁵³ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “**GMFD (Küresel Göç ve Kalkınma Forumu)**”, 2015, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gfmd--kuresel-goc-ve-kalkinma-forumu-409_576_581 s. 4, (e.t.: 21.07.2023).

³⁵⁴ “United Nations, Department of Economic and Social Affairs/Population Division”, 2006, s. 52.

³⁵⁵ “Global Forum Migration and Development” için bkz. <https://www.gfmd.org/process/background> (e.t.: 18.09.2023).

³⁵⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “**Genel Gerekeçe**,” 2017, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-gerekce_327_328_330_icerik, (e.t.: 21.05.2023).

³⁵⁷ Irena Omelaniuk, “International Migration and Development: Contributions and Recommendations of the International System”, **UNFPA ve IOM Publication of the United Nations System Chief Executives Board for Coordination**, 2013, http://publications.iom.int/system/files/pdf/ceb_gmg_web.pdf , s. 24, (e.t.: 21.05.2023).

düzyer diyalogların geliştirilmesi adına bir grup kurulması amacıyla kurulmuştur³⁵⁸. Bugün GMG, 22 BM kuruluşundan oluşmaktadır. Göçe ilişkin bütün uluslararası ve bölgesel norm ve araçların uygulama alanının genişlemesini sağlamak ve koordinasyonun daha iyi işlemlerini sağlamak amacıyla kurumlar arasında oluşturulan bir grup olarak faaliyetlerde bulunmaktadır. GMG, üye ve paydaşların fırsatları kullanması, uluslararası göçten dolayı ortaya çıkan olumsuzlukların üstesinden gelebilme yeterliliğinin artırılmasını amaçlamaktadır³⁵⁹.

Bölgesel olarak göçe ilişkin ortak sorunları olan komşu ülkeler arasında da çözümlerin bulunabilmesi adına çok taraflı iş birliğine de girilebilmektedir³⁶⁰. Bölgesel dengesizlikleri azaltmak amacıyla oluşturulan bölgesel iş birliklerine şu örnekler gösterilebilecektir;

- (European Free Trade Association) EFTA; AB'nin Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi,
- (North American Free Trade Agreement) NAFTA; Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi,
- (Asian-Pacific Economic Cooperation) APEC ; Asya ve Pasifik Ekonomik İşbirliği,
- (Community of Northern Countries) CNC ; Kuzey Ülkeleri Topluluğu,
- (Baltic Customs Union) BCN ; Baltık Gümrük Birliği.

Bölgesel iş birliğinin oluşturulmasına karşın yukarıda sözü edilen kuruluşların göçlerle alakalı düzenlemeler yapma konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir.

Uluslararası iş birliğinin yanı sıra uluslararası kuruluşlar olan sivil toplum kuruluşları (STK) da göç faaliyetlerinin bir parçası haline gelmiştir. Bu kuruluşlar kendisini iş

³⁵⁸“Global Migration Group”, <http://www.globalmigrationgroup.org/what-is-the-gmg>, (e.t.: 01.05.2023).

³⁵⁹ Global Migration Group, “**Acting Together In A World On The Move**”, 2019, <http://www.globalmigrationgroup.org/> (e.t.: 21.05.2023).

³⁶⁰ IOM, “Glossary On Migration”, için bkz. https://www.migrationpolicy.org/programs/regional-migration?gclid=CjwKCAjwnOipBhBQEiwACyGLulCcpUpJp0MV_kANg6dgo9ZVrQleKy8otvX7YN2czriXkjh-3q_exoC4TYQAvD_BwE s. 10, (e.t.: 21.05.2023).

birliği ve dayanışma konusunda göstermektedir. STK'lar bireyler ile devlet arasındaki iletişimi sağlayan önemli kuruluşlardır³⁶¹.

STK'lar halkın müşterek amaçlara ulaşabilmek için birlikte hareket etmelerine olanak sağlamaktadır. Özellikle insan hakları, hayvan hakları, çevre konularında derneklerin örgütlendikleri gibi örgütlenerek faaliyetlerde bulunmaktadırlar. STK'larla iş birliğine girilerek toplumda meydana gelen çok sayıda sorun, ulusal çapta çözüme kavuşturulabilecek sorunlar haline gelmiştir³⁶².

2.5. Türkiye'nin Göç Politikası

Türkiye'nin göç politikası, tarihsel olarak çeşitli göç dalgaları, ulusal koşullar ve uluslararası etkilerin altında şekillenmiştir. İnsan haklarına saygı ve koruma taahhüdü temelinde inşa edilen Türkiye göç politikası, sığınmacı ve göçmenlerin korunması, geçici koruma, göçmenlerin topluma uyumlarını sağlama, sınırların kontrolü, uluslararası iş birliği, göçmenlerin haklarının korunması ve sığınmacıların kabulü gibi çeşitli unsurları içerir.

Türkiye'nin göç politikası ile ilgili bu çalışmada ele alacağımız dönem Cumhuriyet'in ilanından günümüze uzanan süreçtir. 1923'ten günümüze Türkiye göç ile iç içe bir ülke olmuştur. Bu bağlamda daha Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren göçe ilişkin yasal düzenlemelere yer verilmiştir³⁶³. Bu durum Türkiye'nin göç politikası oluşturmaya verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Cumhuriyetin kurulması sonrasında Türk soyundan gelen yahut geçmişte Osmanlı tebaasından sayılan halklara yönelik bir göç politikası yürütüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda Birinci Bölümde özetlenmiş olan 1934 tarihli 2510 Sayılı "İskan Kanunu" gereği Türk soylu ya da Türk kültürüne bağlı kişiler "muhacir" olarak adlandırılmış ve ülkeye kabulleri gerçekleştirilmiştir³⁶⁴.

³⁶¹ Ali Yılmaz Gündüz ve Mehmet Kaya, "Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki rolleri Üzerine Bir Değerlendirme", **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 2014, C. 6, S. 10, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/180500> s. 136, (e.t.: 23.05.2023).

³⁶² Ahmet Yatkın, "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye", **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 2008, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fudad/issue/47149/593584>, s. 32, (e.t.: 23.05.2023).

³⁶³ Yeliz Polat, "Türkiye'nin uluslararası göç politikasına tarihsel bir bakış", **Journal of Awareness**, 2021, C. 6, S. 2, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1875404>, s. 147, (e.t.: 23.05.2023).

³⁶⁴ Polat, s. 147.

Türkiye'nin göç politikasının ortaya konulmasında yine Birinci Bölümde özetlenen 1950 tarihli ve 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” da önem arz etmektedir. Bu kanun ile Türkiye’nin göç politikasına kazandırılan husus, siyasi nedenlerden ötürü Türkiye’den sığınma talep eden yabancılar hakkında İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek yerler ile sınırlı olmak üzere ikamet edebilmelerine yönelik düzenleme getirilmesidir. Böylelikle Türkiye’nin göç politikasının İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen durumlara uyumlu hale gelmesi sağlanmıştır³⁶⁵.

1951 Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü ile devam eden süreçte Türkiye göç politikasının gelişmesinde BM’nin etkisi olduğu görülmektedir. Türkiye gerek ulusal göç mevzuatının oluşmasında gerekse göç politikasının güncelleştirilmesi noktasında BM ile uyumlu hareket etmiştir. Bunun yanında Türkiye AB’nin kurulması ile ortaya çıkan göç politikalarına uyumlu olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda 1994 tarihli “İltica Yönetmeliği” ile başlayan süreç günümüz Türkiye göç politikasının da temelini oluşturmuştur.

Türkiye’nin AB’ye uyum süreci ve katılım müzakereleri döneminin başlangıcını da kapsayan 1994-2010 yılları arasında Türkiye’nin göç politikası bakımından yasal düzenlemelerde belirlenen eksiklikler ve uygulama açısından yaşanan aksaklıklar göçe ilişkin uluslararası yasal düzenlemeler ile uyumlu olarak giderilmeye çalışılmıştır. Türkiye bu süreçte, çalışmanın Birinci Bölümünde özetlenen AB’nin göçe ilişkin uluslararası anlaşma ve sözleşmelerine taraf olarak göç politikası açısından güncel ve kapsamlı kalma arzusunu ortaya koymuştur³⁶⁶.

2011 yılında Suriye'deki iç savaşın başlamasından günümüze uzanan süreçte Türkiye milyonlarca Suriyeli sığınmacıya kapılarını açmış ve bu yönüyle uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. Yaşanılan bu göç yoğunluğu Türkiye’nin göç politikasının şekillenmesinde büyük bir etken olmuştur. Bu sığınmacıların geçici koruma statüsü altında barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçları Türkiye göç politikasının bir gereği olarak karşılanmaktadır.

Türkiye göç politikası kapsamında karşı karşıya kaldığı göç ve mülteci sorununu önlemeye ve sınırlarını korumaya yönelik sınır kontrol önlemlerini güvelik kuvvetleri

³⁶⁵ Polat, s. 149.

³⁶⁶ Polat, s. 153.

eliyle sürdürmektedir. Türkiye'nin göç politikası, göçmen ve sığınmacıların haklarına saygıyı, onları korumayı ve sürdürülebilir yönetimi dengelemeye çalışan karmaşık bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Daha önceki başlıklar altında belirtildiği üzere Türkiye, tarihsel olarak farklı dönemlerde pek çok göç dalgasına ev sahipliği yapmış ve ulusal göç politikası da bu değişen dinamiklere göre şekillenmiştir. Ancak, 2011'den itibaren Suriye'deki iç savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye, bu krizle başa çıkma konusunda büyük bir sınavla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteciyi kabul ederek dünya genelinde en fazla mülteci barındıran ülkelerden birisi haline gelmiştir³⁶⁷.

Türkiye'nin göç ve mülteci krizi yaklaşımı, temelinde insani yardım odaklı bir perspektife dayanmaktadır. Türkiye tarafından Suriyeli göçmenlere sığınma hakkı tanınması ve en temel insani ihtiyaçlarına gereken destek verilerek daha iyi hayat şartlarında yaşamaları için süreklilik arz eden planlı çalışmalar yürütülmesi bunun net bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zaman içinde, bu sığınmacıların daha uzun vadeli bir şekilde topluma entegre edilmeleri gerekliliği doğduğundan, Türkiye'nin göç politikası daha kapsamlı bir boyut kazanmıştır.

Bu amaçla Türkiye uzun vadede sığınmacıların Türk toplumuna uyum sağlamalarını teşvik eden eğitim, sağlık, işgücü odaklı programlar, insan haklarına saygı ve hakların korunması temelinde hukuki düzenlemeler ve politikalar geliştirilmiştir. Özellikle eğitim, sağlık hizmetleri ve iş imkanları gibi alanlarda yapılan yatırımlar, mültecilerin topluma daha fazla katkıda bulunmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Göç politikasının bir aracı olarak GKA'ların büyük önemi bulunmaktadır. GKA'ların göç yönetiminde etkin araçlardan olabilmesi için devletlerin, iş birliğine dayalı hareket etmeleri gerekmektedir. Türkiye'nin göç politikasının gelişiminde GKA'nın işbirliği içeren yönünün etkisi olduğu söylenebilecektir³⁶⁸. Bu kapsamda Türkiye, BM, AB ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak karşı karşıya kaldığı göç ve mülteci krizinin yönetimine katkı sağlamıştır.

³⁶⁷ KIVILCIM Ertan ve Birol Ertan, "Türkiye'nin Göç Politikası", **Contemporary Research in Economics and Social Sciences**, 2017 ,C. 1, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/435051> , s. 14, (e.t.: 07.07.2023).

³⁶⁸ İlke Göçmen . "Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi". **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, 2014, C. 13, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/847451> , s. 64, (e.t.: 10.07.2023).

2.5.1. Türkiye'nin Transit Göç Rotası Olmaktan, Göç Ülkesine Dönüşümü

İlk büyük göç hareketi olarak kabul edilen “Kavimler Göçü” zamanından günümüze Anadolu toprakları, Asya ile Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir köprü olarak göç hareketlerinin sıklıkla yaşandığı uğrak bir nokta olmuştur. Diğer bir ifadeyle Anadolu topraklarının yüzyıllardır var olan transit göç rotası özelliğinin sonucu olarak, Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana “transit ülke” olma kaynaklı sorunları önemli oranda yaşamış, ancak 2011 yılından itibaren Suriye'deki iç savaşın göç hareketlerine olumsuz etkisiyle bu sorunlar kendisini daha şiddetli göstermiş ve hatta günümüzde Türkiye “hedef ülke” konumuna gelmiştir³⁶⁹.

Transit ülke, göçmen yahut mültecilerin başka bir ülke topraklarından diğer bir ülke topraklarına yasal yahut yasa dışı yollarla göçtükleri üçüncü bir ülkedir³⁷⁰. Menşe ülkelerden gelen göçmenler gitmek istedikleri ülkelere geçerken üçüncü bir ülke sınırlarını kullanmaktadırlar³⁷¹.

Türkiye göç ve mülteci problemlerinden dolayı krizle karşı karşıya kalan ülkelerin başında gelmektedir. Hedef ülkeye ulaşmak için geçici olarak Türkiye'ye gelen göçmenler Türkiye'yi transit ülke haline getirmektedir³⁷². Türkiye'nin transit ülke olmasında en büyük etkenlerden birisi Ortadoğu ve Asya'dan Avrupa'ya yani Doğudan Batıya uzanan göç hareketlerinde coğrafi konumu itibariyle bir köprü görevi görmesidir. Transit göçmenler Türkiye'de, özellikle AB üyesi ülkeler başta olmak üzere göç etmek istedikleri diğer ülkelere gitmek için ekonomik güç kazanmak yahut gerekli evrakları hazırlama gibi çeşitli amaçlarla Türkiye'yi aracı bir ülke olarak kullanmaktadırlar. Dolayısıyla Türkiye transit göçmenler için gitmek istedikleri yere ulaşmaya kadar zorunlu olarak kalacakları geçici bir ülkedir³⁷³.

Öte taraftan küresel göç problemleri, göçmenlerin gitmek istedikleri hedef ülkelerin sorunu olduğu gibi, transit ülkeler açısından da problem haline gelmiştir. Günümüzde

³⁶⁹ Çağrı Tanyol, “2015 Sonunda Suriyeli Sayısı 2,5 Milyon Olacak”, 2015, <http://www.amerikaninsesi.com/content/suriyeli-sayisi-2-5-milyon-olacak/2873633.html> (e.t.: 01.06.2023)

³⁷⁰ Gökçe Bayındır Gönülaras ve Ulaş Sunata, “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi**, 2015, C. 2, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/446712> s. 20, (e.t.: 10.07.2023).

³⁷¹ Gönülaras ve Bayındır, s. 20.

³⁷² Mustafa Mutluer, **Uluslararası Göçler ve Türkiye**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2003, s. 11.

³⁷³ Emine Akçadağ Alagöz, “Yasa Dışı Göç ve Türkiye”, **Rapor No. 42**, İstanbul 2012, BILGESAM, s. 19. <https://docplayer.biz.tr/3859913-Yasa-disi-goc-ve-turkiye.html> ,(e.t.: 01.06.2023).

transit ülke konumundaki ülkelerin ekonomilerinin görece iyi olması, makul bir milli gelire sahip bulunması, hayat standartlarının yükselmesi için gösterilen sürekli çaba, hedef ülkelere göç etmek isteyen kimselerin transit ülkelerde kalış sürelerinin uzamasına yahut yaşamına yasadışı yollar ile devam etmesine neden olmuştur. Bu durum transit ülkelerin de hedef ülkeler olmaya başlamalarıyla sonuçlanmıştır. Bu bakımdan Türkiye transit ülkeden hedef ülke konumuna geçişe iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Göçmenler ve sığınmacılar günden güne sıkılaştıran AB göç politikası ve müdahaleleri sebebiyle Türkiye’de yerleşik hayatı öncelikli tercihlerine almış durumdadır. Göç İdaresi Başkanlığı’nın Eylül 2023 verileri ele alındığında Türkiye genelinde 4.892,752 göçmen bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye’de 1169 mahalle göçmen yoğunluğunun azaltılması amacıyla yabancı kaydına kapatılmıştır. Bu veriler ışığında yaşanan göç yoğunluğunun Türkiye’nin hedef ülke olmasındaki etkisi ortadadır.

2.5.2. 20.yy’da Türkiye’ye Yönelmiş Kitlesele Göç Hareketleri

Türkiye, jeopolitik konumundan dolayı Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirlerine bir köprü gibi bağlamaktadır. Avrupa ile yakın olması Asyalı göçmenler için cazibe rotası olmasına neden olmuştur³⁷⁴. Bundan dolayı Türkiye, tarihsel süreçte transit ülkelerden birisi olagelmıştır. Bilhassa geçtiğimiz dönemlerde çevresindeki terör ve kanlı olayların yaşandığı bölgelerden Türkiye’ye oldukça önemli oranda göçler yaşanmıştır. Kronolojik bir sıralama ile örneklendirmek gerekirse 1979 İran İslam Devrimi sonrası Avrupa’ya gitmek isteyen İran vatandaşları, 1989 yılında Bulgaristan vatandaşı Türkler, 1989 yılında Irak’ta yaşanan yönetim zulmünden kaçan Kuzey Iraklılar, Yugoslavya iç savaşından sonra 1995 yılında göç eden Bosna-Hersek vatandaşları, 1998 Kosova krizi sonrası göç etmek zorunda olan Kosova vatandaşları, 2001 yılında ve yeniden günümüzde de Taliban rejiminden kaçan Afganistan vatandaşları için ilk adres genellikle Türkiye olmuştur³⁷⁵.

³⁷⁴ Yavuz Cankara ve Okan Çerez, “Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan’ın Göç Sorunu ve Türkiye’ye Yansımaları”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, 2020, C. 124 S. 245, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1070285> s. 455, (e.t.: 01.06.2023)

³⁷⁵ Türkiye’ye yönelmiş kitlesele göç akınları hakkında bkz. <https://www.goc.gov.tr/kitlesele-akinlar> (e.t.: 17.09.2023)

1980'lerden itibaren Türkiye bir sığınma ülkesi durumunda olsa da en geniş kapsamlı göç hareketlerinin başlangıcının Bulgaristan Hükümeti'nin Türkiye Hükümeti'ne zorunlu göç hususunda sert bir nota vererek 10 Ağustos 1950 tarihinden 10 Kasım 1950'ye kadar 3 aylık bir zaman diliminde 250.000 Bulgaristan Türk'ü kişinin göçmen kabul edilmesini istemesiyle gelişen süreç olduğu kabul edilmektedir³⁷⁶.

Ayrıca özellikle İran, Afganistan, Irak ve Bulgaristan gibi otoriter rejimlerin yaşandığı ülkelerden bir göç akımı gerçekleşmiştir³⁷⁷. Bu kapsamda göçmenler İran'da rejiminin değişmesi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminden dolayı savaşların hüküm sürmesi gibi gelişmeler nedeniyle Türkiye'ye ve diğer ülkelere göç etmeye başlamıştır³⁷⁸.

Sözü edilen olaylar nedeniyle transit ülke konumundaki Türkiye'ye İran, Afganistan, Irak ve Bulgaristan'dan göçler yoğun bir şekilde yaşanmıştır. İran'da 1979 yılında gerçekleşen ve "İran İslam Devrimi" olarak tanımlanan rejim değişikliği sonrası ülkelerinden kaçan yaklaşık 1 milyon İran vatandaşı Türkiye'ye göç etmiş ve Türkiye'yi özellikle AB üyesi ülkelere geçişte transit göç rotası olarak kullanmışlardır. 1979 yılının sonuna gelindiğinde ise SSCB'nin Afganistan'ı işgali ile başlayan süreç Afganistan'da hayat şartlarının zorluğu, vergi yüklerindeki artış ve ülkedeki çatışmaların devam etmesi sebebiyle yüzbinlerce Afganistan vatandaşı ülkesini terk ederek önce İran'a göç etmiş ve sonrasında Türkiye'ye yönelmişlerdir. Türkiye'nin İran sınırıyla kontrolün zor olmasının da etkisiyle Afganistan vatandaşlarının kaçak yollarla Türkiye'ye göçü gerçekleşmiştir. Bu gelişmelere Türkiye'ye gün geçtikçe daha çok sayıda Afgan vatandaşının gelmesine sebep olmuştur³⁷⁹.

Kronolojik anlamda bir sıralama yapıldığı zaman karşımıza Bulgaristan Türk'lerinin göç hareketleri yeniden çıkmaktadır. Her ne kadar dönemin Türkiye Hükümeti'nin de çağrısı ile de gelişen bir anavatana dönüş gibi görülse de 1984 -1989 yılları arasında Bulgaristan Hükümeti'nin Türk kökenli vatandaşları Türkiye'ye göç etmeye yönlendiren politikaları sebebiyle tarih tekerrür etmiş ve sebepler farklı görünse de

³⁷⁶ Çolak, s.3. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usakjhs/issue/13537/163901> (e.t.: 01.06.2023)

³⁷⁷ Selda Geyik. Yıldırım, "Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler". **Göç Araştırmaları Dergisi**, 2018, C. 4, S. 2, <https://gam.gov.tr/files/8-5.pdf> , s. 144; İbrahim Yıldız, **Türkiye'ye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası**, Ankara: Kırmızı Çatı, 2018, s. 137. <https://www.gam.gov.tr/files/8-5.pdf> , (e.t.: 05.06.2023).

³⁷⁸ Yıldırım, s. 144.

³⁷⁹ Cankara ve Çerez, s. 457.

sonuç yaklaşık 350.000 Türk kökenli Bulgaristan vatandaşının Türkiye'ye göç etmesi olmuştur.

Türkiye'ye yönelen bir diğer kitlesel göç akını ise 1988 yılında Kuzey Irakta alevlenen şiddet olayları ve 1991 yılında gerçekleşen Körfez Savaşı'nın etkisiyle yaşanmıştır. 1988 – 1991 arasında 50.000 civarı Irak vatandaşı Türkiye'ye göç etmişken 1991 Körfez Savaşı sonrasında bu sayı yaklaşık yarım milyonu bulmuştur.

1990'ların ortalarına gelindiğinde etnik ve siyasi nedenlerle ortaya çıkan ve Bosna-Hersek'te büyük bir insanlık krizine yol açan iç savaş sırasında evlerini terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye göç eden Bosna-Hersek vatandaşlarına Türkiye, kapılarını açmış ve birçok Bosnalı mülteciyi kabul etmiştir. Bu göç hareketi ile 1923-1995 yılları arasında Türkiye'ye göç eden Bosna-Hersek vatandaşlarının sayısı yaklaşık 500.000'i bulmuştur³⁸⁰.

Türkiye'nin etkilendiği bir diğer yoğun göç hareketi ise 1998 Kosova krizi sırasında gerçekleşmiştir. Kosova'da Sırp yönetimine karşı bağımsızlık mücadelesi yürüten Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA) ile Sırp güçleri arasında çatışmalar yoğunlaşmış ve bu krizden dolayı birçok insan Türkiye dahil çeşitli ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye de bu dönemde Kosovalı mültecilere kapılarını açan ilk ülkelerden olmuştur.

2001 yılında Afganistan'da Taliban rejimi devrilmesi ile ABD'nin öncülüğünde uluslararası koalisyon güçleri tarafından yerine yeni bir hükümet kurulmuştur. Ancak Taliban güçlerinin, 2021 yılında Afganistan'ı tekrar ele geçirmesi sonucu Taliban rejiminden kaçan Afganistan vatandaşları, 2001 ve özellikle 2021'den sonra yeniden komşu ülkelere göç etmeye başlamışlardır³⁸¹. Türkiye 2001 yılından bu yana ülkeye göç eden Afganistan vatandaşı göçmen sayısı 300.000'i bulmuştur.

Türkiye'ye 20.yy'da yönelmiş tüm bu kitlesel göç hareketlerinin ardından 2011 sonrası süreçte ortaya çıkan ve günümüzde halen devam eden Suriyeli göçmenler kaynaklı göç ve mülteci krizine aşağıda ayrı bir başlık altında değinilecektir.

³⁸⁰ Cemile Tekin, “Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerin Nedenleri 1950-1958”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2018, S. 39, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1725144>, s. 259, (e.t.: 10.06.2023).

³⁸¹ Kutay Üstün ve Berivan Vargün, “Uluslararası Göç ve Afgan Göçmenler Örneği”, **Belgü**, 2022, S. 6, ss. 76-86, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2425951>, s. 80, (e.t.: 15.06.2023).

2.5.3. Suriyeli Göçmenler ve Günümüz Göç Krizi

Arap Baharı'nın yaşanmasının ardından Orta Doğuda ve Kuzey Afrika'da iç savaşlar başlamış ve bu sebeple dünya çapında göç sayılarında artışlar meydana gelmiştir. Arap Baharı sonrası özellikle de 2011 sonrası Suriye'de gelişen iç savaş ve şiddet olayları sebebiyle göçmenler kendilerine göç edecekleri ve sığınacakları ülke arayışına girmişlerdir. Devam eden süreçte bu durum sadece Türkiye'nin sorunu değil AB ve üçüncü ülkelerin iş birliği kurarak çözüm bulmaya çalıştıkları bir ortak sorun olmuştur³⁸².

Elbette Arap Baharından etkilenen ülkelerin başında Suriye gelmektedir. Suriye'de ortaya çıkan iç savaş nedeniyle Suriye vatandaşları en büyük yıkımı kendi topraklarında görmüşlerdir. Bu yıkımın etkisiyle sayıları milyonları bulan Suriye vatandaşı farklı ülkelere göç etmeye yönelmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaştan dolayı çok sayıda insan yaşamını yitirmiş ve milyonlarcası vatanlarını bırakıp göç yollarına düşmüşlerdir.

Ortaya çıkan iç savaşın doğal bir sonucu olarak ülke içerisinde barış ve güven ortamı bozulmuş, hukuk ihlalleri ortaya çıkmış ve rejime bağlı askeri birliklerin şiddeti günden güne artmıştır. Kuşkusuz bu olumsuzluklar Suriye vatandaşları açısından ülke içerisinde yer değiştirmenin yanı sıra güvenli bir ülke arayışına sebep olmuştur³⁸³.

Özellikle 2011 sonrasında, göç ederken belirledikleri öncelikli rota komşu ülkeler olan Suriye vatandaşı göçmenlerin ilk tercihleri ılımlı göç politikası nedeniyle Türkiye olmuş ve göçmenlerin birçoğunda ortak hedef AB üyesi ülkelerde daha iyi bir yaşam sürebilmek ve demokratik ortamda hayat sürmek arzusu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin Suriye vatandaşları tarafından tercih edilmesinin başlıca sebepleri; Müslüman bir ülke olması, sığınma talep eden kişiler ile ilgili pozitif insani politikaları, ekonomik ve sosyal şartların gelişmişliği, yaklaşık 900 km. sınırı ile güvenli bir komşu olması ve yeni bir hayat kurma umudu taşıyan bir çok Suriye vatandaşlarının Türkiye'yi Avrupa umutları için bir kapı olarak görmeleridir³⁸⁴. Bu durum Avrupa'nın o güne

³⁸² Selin Dinçer ve Fatma Pınar Eşsiz, "Uluslararası Göç Olgusu ve "Arap Baharı" Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları". **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 2021, C. 7, S.1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1742520>, s. 81, (e.t.: 21.06.2023).

³⁸³ Ahmet Hamdi Topal, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2015, C. 2, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1102155>, s. 6 (e.t.: 01.06.2023)

³⁸⁴ Hakan Sezgin Erkan, "Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Üzerinden Göç Teorilerine Yeniden Bakış", **Orta Doğu Etütleri**, 2021, S.13, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1830942>, s.436, (e.t.: 05.06.2023).

kadar beklemediği bir gelişme olmuştur. Mülteciler bundan böyle Suriye'ye geri gitme umutlarını yitirmeye başlamaları ve komşu ülkelerin kendilerine bir gelecek sunmaması nedeniyle AB devletlerinde kendilerine yer aramışlardır.

2015 ve sonrasında küresel bir özellikte ortaya çıkan göç ve mülteci krizi birçok ülkeyi etkilemiştir. Önemli bir transit ülke olan Türkiye ve göç hedefi olan AB üyesi ülkeler ortaya çıkan yoğun mülteci sayısı karşısında büyük bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca Türkiye göçmenler tarafından öncelikle tercih edilen bir ülke haline almıştır. Bunun sebebi olarak Türkiye'nin göç ve mülteci politikasındaki ılımlı yaklaşım gösterilebilir. Çünkü Türkiye göç politikası bağlamında coğrafi konumu, insani değerler ve misafirperverliğe verdiği önem, Ortadoğu çevresinde ekonomik fırsatlar sunma, kültür ve dil benzerlikleri, güvenlik konusundaki istikrarlı tutumu ve insan haklarına duyulan saygı nedeniyle göçmenler için cazip bir ülkedir.

Bir çok göçmen Avrupa'da yaşama hayali ile yola çıksa da günümüzde AB'nin sert ve sıkı şekilde uyguladığı sınır güvenliği tedbirleri, geri gönderme tutumu ve zaman zaman geri itme hareketlerindeki ölçsüz güç kullanımları gibi göç politikası unsurları da Türkiye'nin göçmenler tarafından gün geçtikçe daha çok tercih edilmesinde etki olarak karşımıza çıkmaktadır³⁸⁵.

Türkiye'nin maruz kaldığı göç ve mülteci krizini sayılar ile ortaya koyacak olursak; GİB'in güncel verilerine bakıldığında 14.09.2023 tarihi itibariyle geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşı sayısı 3.288,755 olarak açıklanmıştır. İkamet izni ile ülkede bulunan Suriyeli vatandaşı sayısı ise yaklaşık 200 bin'dir. Bu sayılara kayıt dışı olan göçmenlerin tahmini sayıları ve vatandaşlık sahibi olan Suriye kökenli göçmenler ve sığınmacılar da eklendiğinde sayının 6 milyonu geçtiği anlaşılmaktadır³⁸⁶.

³⁸⁵ Erkan, s. 438.

³⁸⁶ Kelly PETILLO, Programme Manager, Middle East and North Africa , European Council on Foreign Relations (ECFR), "Turkey's Open Door Closes: How Europe Can Better Support Syrian Refugees.", <https://ecfr.eu/article/turkeys-open-door-closes-how-europe-can-better-support-syrian-refugees/> , 09.05.2022, (e.t.: 07.08.2023).

Tablo 3.

“Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler.” (GİB)³⁸⁷.

Tablo 4.

“Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.” (GİB)³⁸⁸

Düzensiz göçün 2015 yılı sonrasındaki hızlı yükselişine paralel olarak yakalanan düzensiz göçmen sayısı yükselmiş ancak 2023 Eylül ayı itibarıyla 2015 yılındaki

³⁸⁷ Türkiye'deki "Geçici Koruma" altındaki Suriyeli verileri için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (e.t.: 15.09.2023).

³⁸⁸ Türkiye'deki "Düzensiz Göç" verileri için bkz. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (e.t.: 21.09.2023).

seviyelere gerilemiştir. Düzensiz göç konusundaki veriler ele alındığında Türkiye'nin maruz kaldığı göç akınının önemli düzeyde olduğu görülmektedir. Bir taraftan düzensiz göç ile mücadele diğer taraftan insan ticaretinin önlenmesine karşı gösterilen gayretler Türkiye'yi ülkesel anlamda meşgul ederken, sayıları her geçen gün artan göçmen ve sığınmacıların sadece temel insani ihtiyaçlarının karşılanması dahi oldukça meşakkatli, maliyetli ve sorumluluk gerektiren bir durumdur³⁸⁹.

2.5.4. Türkiye'nin Güvenli Üçüncü Ülke Niteliği

Türkiye'nin "güvenli üçüncü ülke" niteliği, uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler için güvenli bir geçiş noktası veya sığınma ülkesi olarak kabul edilmesini ifade etmektedir. Bu nitelik, başvuru sahiplerinin sığınma taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilen bir ülkede, kişilere sağlanan koruma standartları ve hukuki düzenlemeler uluslararası sözleşmelere uygun olmalıdır. Bir ülkenin güvenli üçüncü ülke sayılabilmesinde 1951 Sözleşmesi'nin 33. Maddesi ile belirlenen "Geri Göndermeme İlkesi" önem arz etmektedir³⁹⁰.

Güvenli üçüncü ülke kavramı, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde yer alan mülteci hukuku ilkeleriyle uyumlu olarak değerlendirilmektedir. Mültecilerin korunması ve haklarının güvence altına alınmasını amaçlayan bu sözleşmeler oldukça önemlidir. Güvenli üçüncü ülke statüsüne sahip bir ülke, mültecilerin sığınma taleplerini değerlendirebilecek ve gerektiğinde koruma sağlayabilecek bir yasal ve idari çerçeveye sahip olmalıdır³⁹¹.

Bu kapsamda koşulları taşıyamamasına karşın AB'nin sığınma talebi bulunan kişileri kendi coğrafyasından uzak tutmak amacı ve GKA anlaşması neticesinde Türkiye, 1951 Sözleşmesine ilişkin coğrafi sınırlama çekincesinden vazgeçse dahi geri gönderilen

³⁸⁹ Mithat Arman Karasu, "Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri", **Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi**, 2018, C. 14, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/444777> s. 29, (e.t.: 05.05.2023).

³⁹⁰ Esen Aydın, "Avrupa Birliği Mevzuatında Güvenli Üçüncü Ülke Kavramı ve Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasına Yansımaları", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, 2017, C. 38, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/541868> s. 18, (e.t.: 09.06.2023).

³⁹¹ Haluk Özdemir, "Türkiye'nin "Sınır-Ülke" Niteliği: Farklı Stratejik Kültürler Arasında Türk Dış Politikası", **Avrasya Etüdüleri**, 2008, C. 33 S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/421909> s. 20, (e.t.: 08.06.2023).

sığınmacılara etkin bir koruma sağlaması durumunda “güvenli üçüncü ülke” olarak kabul edileceği öngörülmektedir.

Türkiye açısından bakılacak olursa, YUKK’un 74. maddesine göre güvenli üçüncü ülkeden gelen sığınmacılar 1951 Sözleşmesinde güvenceye alınan korumalardan yararlanamamaktadır. Öte taraftan Türkiye’nin güvenli üçüncü ülke sayılıp sayılmayacağı konusunda mahkeme kararları ve öğretide tartışmalar bulunmaktadır. Ancak AB üyesi ülkeler, Türkiye’nin göç ve mülteci krizinin çözümü noktasında önemli roller üstlendiğini kabul etmektedir³⁹². Kanun koyucu YUKK’un 74. maddesinde güvenli üçüncü ülke sayılacak ülkelere ilişkin bir belirlemede bulunmamış, göçmenin sığınma talebinin ardından topraklarına girdiği ülke yahut göç sebebi olay ile bağlantılı olarak güvenli ülke ölçütlerinin değerlendirilmesine başvurmak istemiştir. Dolayısıyla bu ölçütler konusunda AB mevzuatı ve AB üyesi ülkelerin uygulamalarıyla farklı bir yaklaşıma gittiği görülmektedir.

YUKK’un 74. Maddesi 1.f hükmü uyarınca zulüm nedeniyle ülkesini terk eden yabancıların ülkemizdeki sığınma müracaatı hakkında “*başvuru sahibinin, Sözleşmeye uygun korumayla sonuçlanabilecek bir uluslararası koruma başvurusu yaptığı veya başvurma imkânının olduğu güvenli üçüncü bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkması durumunda başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilir*”³⁹³. Denilmektedir.

Gerek uluslararası sözleşmeler gerekse iç hukuk bakımından konu ele alındığında Türkiye 1951 sözleşmesine coğrafi sınırlama getirmiş olması sebebiyle güvenli üçüncü ülke konumunda bulunmamaktadır³⁹⁴. Böylece de Avrupa ülkelerinden gelmeyen, ülkelerindeki zulüm ve şiddetten kaçan kimseler coğrafi sınırlama nedeniyle Türkiye’nin iltica sisteminden yararlanamamaktadır.

Türkiye’de açık kapı politikasının uygulanmasına karşın Çin, Rusya, Katar, Kuveyt ve Suudi Arabistan vb. ekonomik açıdan iyi ülkeler ve AB’ye üye devletler çoğunlukla sıkı önlemler almayı tercih etmiş ve hatta kimi zaman sığınmacılara kapılarını kapalı

³⁹² Marx Reinhard, **Rechtsgutachten zur Frage, ob die Türkei als „sicherer Drittstaat“ eingestuft werden kann**, in Pro Asyl, 2016, https://www.proasyl.de/wp-content/uploads/2016/03/160304_Gutachten_Marx_Tuerkei_als_sicherer_Drittstaat (e.t.: 08.06.2023)

³⁹³ YUKK’un 74. Maddesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (e.t.: 12.03.2023).

³⁹⁴ Kutluhan Bozkurt, “Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2016, S. 125, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-125-1594> s. 401, (e.t.: 08.07.2023).

tutmuşlardır³⁹⁵. Suriye’de yaşanan insanlık dramı karşısında uluslararası toplum dışlayıcı bir tutuma girmiş, böylece yaşamış oldukları ülkeden ayrılmak durumunda kalan göçmenlerin güvenli üçüncü ülke niteliği sebebiyle ülkemizde kalmaları zorunlu hale gelmiştir.

2.5.5. Türkiye’deki Mülteci ve Sığınmacıların Hukuki Statüleri

Türkiye’nin günden güne değişen bir konu olan göç ve mülteci krizine paralel olarak gerek göç politikasında , gerekse iç hukuk düzenlemelerinde gerekli düzenlemeleri yapması bir zorunluluk halini almıştır. 2011’de Suriye iç savaşının başlamasından dolayı aynı yıl Türkiye’ye kitleler halinde göç hareketleri başlamıştır. Bu kitlesel göç karşısında Türkiye, Suriye’den Türkiye’ye sığınan göçmenlere diğer göçmenlerden farklı hukuki statüler vermiştir. Türkiye göç politikası ile uyumlu şekilde kurumsal oluşumlar, uluslararası iş birliği temelli faaliyetler ve hukuki düzenlemeler ile yaşanan göç ve mülteci krizini yönetmeyi amaçlamaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın Birinci Bölümünde detayları ile ele alınan “Geçici Koruma Statüsü” ‘nün oluşturulma amacı da Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriye uyruklu kişileri, yurtsuz kimseleri ve daha önce Suriye’de ikameti bulunan Filistin uyruklu kişileri, geçici koruma rejiminden yararlandırmaktadır. Bu statü 2011 Ekim ayında yasal düzenlemeye kavuşmuştur³⁹⁶. 2014 tarihli “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile ülkesinden ayrılma konusunda zorlanan, ülkesine yeniden dönme şansı olmayan ve acil şekilde geçici korumadan faydalanmak isteyip kitleler halinde Türkiye’ye gelen yahut sınırlarına ulaşan diğer yabancılar bu statüden faydalanabilmektedir³⁹⁷.

Yine çalışmanın Birinci Bölümünde açıklanmış olan YUKK’un Türkiye'nin göç ve mülteci politikalarının temel yasal çerçevesini oluşturması sebebiyle göçmenlerin hukuki statülerinin belirlenmesi de bu kanun kapsamına göre değerlendirilmektedir.

³⁹⁵ Volkan Görendağ, “Suriye’deki İnsanlık Krizi ve Mülteci Politikalarının Çöküşü”, **Güncel Hukuk Dergisi**, 2015, Ekim Sayısı, s. 18-21, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/299579> s. 20, (e.t.: 08.07.2023)

³⁹⁶ Nurettin Altundeğer ve M.Ertuğrul Yılmaz, “İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye’ye Faturası”. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 2016, C. 21, S. 1, https://www.researchgate.net/publication/315932700_ARAP_BAHARI'NIN_TURKIYE-SURIYE_UZERINE_SOSYO-EKONOMIK_YANSIMALARI s. 296. (e.t.: 05.05.2023)

³⁹⁷ Ali Kemal Nurdoğan, Ali İhsan Burak Dur ve Mustafa Öztürk, “Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, **İş ve Hayat Dergisi**, 2016, S. 4, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/299579> s. 227 (e.t.: 12.07.2023)

Hem Türkiye'nin GKA'ya koyduğu çekince hem de buna uygun hazırladığı YUKK çerçevesinde AB sınırlarından başka bir yerden Türkiye'ye gelen kişiler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Fakat, Avrupa topraklarından başka yerden gelenlerin, üçüncü bir ülkede yerleştirilmesine kadar, şartlı mülteci statüsüne sahip olarak Türkiye'de kalmalarına müsaade edilmektedir. Bu kapsamda yabancılar, Türkiye topraklarına adım atmaları üzerine “mülteci” ya da “şartlı mülteci” statüsünü elde etmek için başvuruda bulunmaktadırlar. Bu kişiler, statüleri kendilerine verilmesine kadar “uluslararası koruma başvuru sahibi” şeklinde adlandırılmaktadır³⁹⁸.

YUKK'un 63. maddesinde “İkincil Koruma” statüsü ele alınmıştır. Bu kapsamda mülteci ya da şartlı mülteci olarak sayılmayan, ancak vatandaşlık yahut ikamet ülkesine geri yollanması durumunda, maddede öngörülen koşullar mevcutsa menşe yahut ikamet ülkesinin korumalarından yararlanamayan ya da bu tehdit nedeniyle yararlanmayı istemeyen yabancı veya yurtsuz kişilere, statülerinin belirlenmesi işlemleri sonrası “İkincil Koruma” statüsü verilmektedir. “İkincil Koruma” kapsamına alınan kişilerin gelmiş oldukları yere geri gönderilmemeleri konusunda ilk yasal düzenleme de YUKK'ta ortaya konulmuştur. Yabancıların zulme uğradıkları ya da uğrayacakları korkusu taşıdıkları bir ülkeye geri yollanmayacakları konusu da yasada öngörülmektedir.

Yine çalışmanın Birinci Bölümünde açıklanan GKY ile Türkiye'de bulunan ve özellikle Suriyeli sığınmacılar gibi çatışma ve zulmün etkilerinden kaçan yabancılara geçici bir koruma düzenlemesi sunmayı amaçlanmaktadır³⁹⁹. 2019 yılında 1851 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı gereği Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği'ne eklenen GKY ulusal düzenlemelerin yanı sıra uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliğini düzenlemek amacı da taşımaktadır. Türkiye'de hayatına devam eden mülteciler yasal statülerine bağlı elde ettikleri haklara ek olarak, sosyal yardımlardan da faydalanabilmektedirler. Yönetmeliğe göre geçici korumadan faydalandırılan Suriyeliler “mülteci” yahut “sığınmacı” olarak kabul edilemeyecektir. Ancak beslenme, barınma ve

³⁹⁸ Nazlı Töre, **Uluslararası Göç Hukuku**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016, s. 93.

³⁹⁹ 22.10.2014 tarih ve 29153S. R.G. ile yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (e.t.: 12.07.2023).

sağlık, eğitim ve işgücü piyasasında birtakım hizmetlerden de faydalanabilmektedirler⁴⁰⁰.

2.5.6. Göç Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri

Türkiye'nin, Suriye'deki iç çatışma ve sonrasında göç hareketlerinden en çok etkilenen devletler arasında olduğu bir gerçektir. Toplu gerçekleşen göç hareketleri konusunda Bulgaristan ve Irak gibi örnekler sayesinde Türkiye tecrübeye sahip bir ülke olsa da günümüz göç ve mülteci krizinden oldukça etkilenmiştir⁴⁰¹. Bu süreçte Rusya'yla Türkiye arasında ortaya çıkan uçak krizi⁴⁰², Suriye'nin kuzeyinde PYD/PKK'nın güçlenmesi, DAESH terör örgütünün Türkiye'de ve sınırlarda gerçekleştirdiği saldırılar, Suriye'den gelen çok sayıda mültecinin uyum problemi, Suriyeli çocukların eğitimleri, uluslararası kriz haline gelen mültecilerin geleceği gibi çok fazla sorun Türkiye açısından henüz bir çözüme kavuşturulmamıştır⁴⁰³.

Öte taraftan Suriye'deki iç çatışmalar, Türkiye'nin komşularıyla diplomatik ilişkilerinin kötüye gitmesine dolaylı bir neden olmaktadır. İç savaş nedeniyle müşterek bir paydaya ulaşamayan Rusya ve İran ile Türkiye'nin politikaları, her bir ülkenin kendi menfaatlerini ilgilendiren tehdit olarak görülmüştür⁴⁰⁴. Bunun yanı sıra Türkiye, Suriye'den gelen göçmen akınının artışı sebebiyle hazırlıksız kalmış ve Türkiye'nin uluslararası siyaseti de önemli ölçüde etkilenmiştir.

Türkiye'deki sosyo-ekonomik ve siyasi problemlerin artması, Türk vatandaşlarının arasında her çeşit göçmen ve mülteciye yönelik hoşgörüsüzlüğün artmasına da neden olmuştur. Ülkede ırkçı ve yabancı düşmanlığı daha şiddetli hale gelmeye başlamıştır. Bilhassa Suriyeli göçmenlerin ucuz işgücü sebebiyle ülkedeki iş imkanlarında pay

⁴⁰⁰ Derya Kap, "Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları", **Akademik Perspektif**, 2014, [https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35(1).pdf) s. 32, (e.t.: 15.07.2023)

⁴⁰¹ Şeyma Akın ve H. Bahadır Akın, "The Syrian Refugee Crisis and Turkey-EU Relations: Responses in Politics", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2017, C. 19, S. 32, <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/files/17-Bahad%C4%B1r%20Ak%C4%B1n.pdf> s.143 (e.t.: 15.07.2023)

⁴⁰² Sami Dogru and Cagri Gucluten, "An Assessment Of The Russian Jet Downed By Turkey From The Perspective Of International Law. Trames", **A Journal of the Humanities & Social Sciences**, ,C. 26, S. 4, https://kirj.ee/wp-content/plugins/kirj/pub/TRAMES-4-2022-355-371_20221119152204.pdf s.362-363 (e.t.: 15.07.2023)

⁴⁰³ Karasu, s. 32.

⁴⁰⁴ Hasan Basri Yalçın ve Burhanettin Duran, "Küresel Ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Stratejileri", **Rapor**, İstanbul, 2017, SETA Yayınları, s. 11.

sahibi oldukları, bu sebeple Türk vatandaşlarının iş imkanlarının azaldığı ve Türkiye'nin kültürel yapısını bozdukları gibi ifadeler toplum içerisinde çok fazlaca dillendirilmeye başlamıştır. Suriye vatandaşlarının ülkelerine geri gideceği beklentisiyle ilk başta daha misafirperver olan Türkiye halkı, sürenin uzaması sonucunda sıcak tavırları bırakmaya başlamıştır⁴⁰⁵.

Türkiye'ye sayıları milyonlar ile ifade edilen Suriye vatandaşı sığınmacıların gelmesi sonucunda özellikle sınırdaki kentlerde birbirinden farklı sosyo-kültürel yapıdaki halk birlikte yaşam sürmek zorunda kalmıştır. Sınır illeri özelinde Göç İdaresi Başkanlığı'nın 14.09.2023 tarihli verilerine bakıldığında kayıt altına alınmış geçici koruma altındaki Suriyelilerin ilde yaşayan kişi sayısına oranı ve sayıları şu şekildedir; Gaziantep'te %16,69 oran ile 431.390 kişi , Şanlıurfa'da %12,46 oran ile 311.514 kişi , Hatay'da %14,83 oran ile 293.588 kişi ve Kilis'te %33,91 oran ile 75.972 kişidir. Bu illeri göçmen yoğunluğu bakımından Adana , Mersin ve Osmaniye gibi sınıra yakın iller takip etmektedir.

Türkiye'de 7 ilde toplam 9 geçici barınma merkezi yer almakta olup sadece 75.244 kişi bu merkezlerde bulunmaktadır. Geriye kalan 3.213.511 Suriyeli yukarıda belirtilen sınır illeri ağırlıklı olmak üzere ülke geneline yayılmıştır. Bu yoğun göçmen nüfusu sebebiyle başta sınır illerinde hayat standartları ve sosyo-kültürel değişim kendisini göstermiştir⁴⁰⁶.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de uyum sorunları yaşamaktadır. Zira burada yalnızca bir nüfus hareketliliği söz konusu olmamakta, bunun yanı sıra yaşam tarzı, inançlar, uygulamalar da yeni yerleşilen yerlere taşınmaktadır. Dolayısıyla iki farklı halk çatışmadan uyumlu bir şekilde yaşamak zorunda kalmıştır. Sığınmacı gruplar ile yerleştikleri bölgelerdeki yerel halk arasında dillerin ve kültürlerin farklılığı, kadın ve çocuk istismarı olayları gibi toplumda infial yaratan olayların sayısında meydana gelen

⁴⁰⁵ **Euronews**, Suriyeli sığınmacılara bakış 3 yılda büyük oranda olumsuz yönde değişti. <https://tr.euronews.com/2019/07/29/suriyeli-siginmacilara-bakis-3-yilda-buyuk-oranda-olumsuz-yonde-degisti>, (e.t.: 10.05.2023); **KONDA**, Suriyeli Sığınmacılara Bakış. <https://konda.com.tr/tr/rapor/suriyeli-siginmacilara-bakis>, 2016, (e.t.: 18.06.2023).

⁴⁰⁶ Zümrüt Sönmez, "Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler", "İHH İnsani Yardım Vakfı İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi", 2014, S. 4, https://www.academia.edu/9632223/Kom%C5%9Fuda_Kriz_Suriyeli_M%C3%BClteciler_Rapor_Z%C3%BCmr%C3%BCt_S%C3%B6nmez, (e.t.: 05.05.2023).

artış, dini nikah evliliklerinde artan sayı, etnik ve mezhebe dayalı ayrışmalar gibi önemli sorunlar gündeme gelmektedir⁴⁰⁷.

Suriye vatandaşı göçmenlerden dolayı Türkiye büyük bir külfetin altına girmiştir. Zira diğer bütün ülkeler arasında en fazla mülteciyi barındıran ve en geniş imkanlar sunan ülke Türkiye'dir⁴⁰⁸. İç savaşın ve göç krizinin önemli sayılara ulaşması ve sorunlara yönelik Suriye ile bir uzlaşmaya ulaşılamamasının Türkiye bakımından ekonomik sonuçları da ağır olmuştur⁴⁰⁹.

Yukarıda yoğunluğu açısından ele alınan Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinin, Türkiye üzerinde siyasi, sosyal ve ekonomik yönden bir dizi olumsuz etkisi olmuştur. Bu söz konusu olumsuz etkilerin; güvenlik kaygıları, diplomatik ilişkiler, iç siyaset, topluma uyum sağlama, sağlık ve eğitim hizmetleri, barınma, altyapı imkanları, iş olanakları ve rekabet, ekonomi, uluslararası iş birliği, göçmenlerin hakları ve uluslararası toplumda ülke imajı konularında yansımaları bulunmaktadır⁴¹⁰.

Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizi, Türkiye'de güvenlik açısından bir tehdit olarak algılanmaktadır. Göçmenlerin sayısı, kimlikleri, geldikleri bölgeler ve niyetleri gibi faktörler, olası güvenlik tehditlerini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'ye gelen göçmenlerin arasında potansiyel olarak radikalleşmiş grupların üyeleri kişiler de bulunabilmektedir. Özellikle sınırların kontrolü, terörizm ve organize suçlar ile mücadele gibi alanlarda ciddi sorunların yaşanması olasılığı günden güne artmakta ve bu bağlamda Türkiye terör örgütleri ile mücadelesinde yeni bir çerçeve belirlemede Suriyelilerin ve göç hareketlerinin önemi ortaya çıkmaktadır⁴¹¹. Türkiye açısından risk doğuran bu durumların, göçmenlerin Avrupa hedefleri nedeniyle AB için de potansiyel güvenlik riski oluşturdukları söylenebilecektir.

Kriz Türkiye ile özellikle Avrupa ülkeleri arasında diplomatik gerilimlere de yol açmaktadır. Göçmenlerin Avrupa'ya geçiş yapmaya çalışması ve Avrupa ülkelerinin bu

⁴⁰⁷ Erol Özdemir, "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri", **ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, 2017, C. 1, S. 3, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/391843>, s. 127, (e.t.: 05.05.2023).

⁴⁰⁸ Oğuzhan Ömer Demir ve Yusuf Soyupek, "Mülteci Krizi Denklemine Ab ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar Ve Kaygılar", **Global Politika ve Strateji Global Analiz**, 2015, S. 6, <http://www.madde14.org/images/5/50/GlobalIlkeCikarKaygi2015.pdf>, s. 15, (e.t.: 05.05.2023).

⁴⁰⁹ Altundöğür ve Yılmaz, s. 296.

⁴¹⁰ Akın ve Akın, s. 146.

⁴¹¹ Gökhan Tuncel ve Süleyman Ekici, "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi", **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, C. 9, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/907106>, s. 63, (e.t.: 09.06.2023).

göç hareketlerini durdurmaya yönelik sert tedbirleri, ilişkilerde gerilimlere ve anlaşmazlıklara neden olmaktadır⁴¹². Özellikle insan hakları bağlamında, insancıl ve ılımlı bir göç politikası tercih eden Türkiye ile göç politikasını günden güne sertleştiren AB arasında diplomatik anlaşmazlıklar yaşanabilmektedir. Örneğin, Türkiye ve Yunanistan arasında halihazırda gergin olan ilişkiler, özellikle 2015 sonrasında AB sınırlarına doğru artan göçmen ve sığınmacıların Yunanistan sınırlarını geçmeye çalışması ve Yunanistan'ın bu girişimleri engellemek için sert müdahalelerde bulunması üzerine, daha da gerilmiştir.

Suriye'deki iç savaş ve bölgedeki istikrarsızlık nedeniyle oluşan göç ve mülteci krizi, Türkiye'nin iç siyasi dinamiklerini de olumsuz etkilemiştir. Bunun, göçün kaynağındaki sorunun evrensel yansımalarının bir sonucu olduğu görülmektedir. Türkiye büyük bir sığınmacı nüfusunu kabul etmiş ve yönetmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, uluslararası toplumun desteğinin ve ilgisinin yetersizliği nedeniyle sığınmacıların temel ihtiyaçlarını sağlamak için kendi kaynaklarını tüketmektedir. Bu faaliyetler toplumun azımsanmayacak bir kesiminde olumsuz karşılık bulmuştur. Bununla birlikte, sığınmacıların yoğun olduğu bölgelerdeki sosyal ve ekonomik farklılıklar sebebiyle yerel halkla sığınmacılar arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilemiş, toplumsal gerilimler artmış, birçok alanda rekabet ortaya çıkmıştır. Bu da toplumda olduğu kadar iç siyasette de gerginliklere yol açmaktadır. Göçmenlerin ve sığınmacıların farklılıkları, yerel toplumla uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de bulunan göçmen ve sığınmacıların büyük bir bölümü kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Çocukların eğitim hakkına erişebilmeleri ve sağlık hizmetlerinin sunulması insan haklarının bir gereğidir. Ancak, bu durum Türkiye'nin kaynaklarını ve kapasitesini zorlamakta ve krizin olumsuz etkilerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hizmetlerde yaşanan yoğunluk, yerel halkın eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda ülke genelinde Türk vatandaşlarına sunulan hizmetlerde yaşanan yetersizlik, toplumda göçmen ve sığınmacılara yönelik tepkilere sebep olmaktadır. Bu da toplumlar arasında ayrışma ve çatışma potansiyelini arttıran bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu'nun hazırladığı

⁴¹² Karasu, s. 32.

“Göç ve Uyum Raporu” ile bu ayrışma ve çatışma potansiyelinin önlenebilmesi için uyum çalışmalarının yürütüldüğü, uyum için yürütülen çalışmaların maliyeti olsa da uyumsuzluğun neden olduğu sorunların sosyal, hukuksal ve ekonomik açıdan daha büyük maliyetlere sebep olacağı belirtilmektedir⁴¹³.

Göç ve mülteci sorunu, Türkiye'deki sosyal altyapıyı da zorlamıştır. Yaşanabilir hayat şartlarına erişimin temeli, barınma, su, elektrik gibi temel altyapı hizmetleridir. Türkiye'deki sığınmacı nüfusunun beklenenden çok daha fazla olması, 2015 öncesi kendi kaynakları yeterli olan Türkiye'yi altyapı hizmetlerini yetersiz hale gelmiştir⁴¹⁴.

Göç ve mülteci krizine bağlı olarak Türkiye'de özellikle 2015 sonrasında yaşanan göçmen ve sığınmacı nüfusundaki artış, Türkiye'nin ekonomik düzenini de olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'nin özellikle sığınmacılara yönelik faaliyetleri kendi imkanlarını seferber ederek yürütmesi, ülkenin ekonomik yükünü ve kamusal harcamalarını arttıran bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Ekonomi ile bağlantılı olarak göçmen ve sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle birlikte işgücü piyasası üzerinde etkiler görülmüştür. Sığınmacılar, düşük ücretli işlerde çalışmaya eğilimli oldukları için yerel toplum içerisinde işsizlik ve rekabet artmaktadır. Bu durum, yerel işgücü piyasasında gelir düşüşüne ve işsizlik oranlarının artmasına yol açmaktadır. Özellikle tarım, inşaat ve hizmet sektörleri gibi düşük nitelikli işlerde göçmen ve sığınmacıların sayılarının yoğunlaşması, yerel işgücüne olan talebi azaltmaktadır. Göçmen ve sığınmacıların yerleştiği bölgelerdeki ticaret hareketleri, yerel pazarları etkilemektedir. Aynı zamanda bu kişilerin alım gücü ve tüketim alışkanlıkları da buldukları bölgelerdeki iç piyasaları şekillendirmektedir⁴¹⁵.

Türkiye'nin yürüttüğü insancıl ve ılımlı göç politikasının, uluslararası yatırımlarını ve ülkenin imajını olumsuz etkileyen bir etken olduğu söylenebilecektir. Bazı yatırımcılar, siyasi ve ekonomik belirsizliklerden dolayı Türkiye'ye yatırım yapmaktan kaçınılmaktadırlar. Türkiye krizin yönetimi ve insan hakları konularındaki tartışmalarda hedef alınmaktadır. Bunun en temel sebebi, göç yoğunluğu nedeniyle yaşanan

⁴¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu “Göç ve Uyum Raporu” için bkz. https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2018/04/resources_goc_ve_uyum_raporu.pdf, s. 253, (e.t.: 09.06.2023).

⁴¹⁴ Tuncel ve Ekici, s. 63.

⁴¹⁵ Karasu, 2018, s. 34-35.

aksaklıklardır. Uluslararası toplumda Türkiye'nin gayretlerine rağmen yürütülen art niyetli tartışmalar ülke imajını zedelemektedir.

Göç ve mülteci sorununun tüm bu etkileri, uluslararası hukuk açısından da bir dizi sorun ve zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu Türkiye açısından da kuşkusuz önemli bir konudur. Siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları ile uluslararası hukuk açısından sonuçları kısaca aşağıda belirtilmiştir. Uluslararası hukuk, mültecilerin korunması ve temel insan haklarının sağlanması konusunda çeşitli ilkeler ve taahhütler içermektedir. Türkiye, 1951 Sözleşmesi'ne taraf olup, mültecilerin korunması ve haklarının güvence altına alınması konusunda yükümlülükleri bulunmaktadır.

Göçmenlerin ve sığınmacıların insan haklarının korunması ve kişilik haklarının ihlal edilmemesi gerektiği uluslararası hukukun temel prensiplerinden birisidir. Geçmişten günümüze insan merkezli ve iyiniyetli bir tutum benimseyen Türkiye'nin göçmen ve sığınmacıların yaşam koşullarını, eğitimlerini, sağlık hizmetlerine erişimlerini ve barınma şartlarını insan haklarına uygun seviyede tutamadığı eleştirilerine maruz kaldığı görülmektedir. Bu noktada uluslararası toplumun desteği daha çok önem arz etmektedir. Ancak Türkiye destek noktasında uluslararası toplum tarafından zaman zaman yalnız bırakılmaktadır.

Uluslararası hukuk, göçmenlere ve sığınmacılara ayrımcılık yapılmamasını ve toplumsal uyumlarının sağlanmasını vurgulamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin mültecilerin yerleştiği bölgelerde ayrımcılıkla mücadele etmesi ve sosyal uyumu desteklemesi önemlidir. Ancak bu kişilerin sayılarının Türkiye'de buldukları bölgelerdeki nüfus ile oranı açısından oldukça yoğun olması yerel halk tarafından tepki ile karşılanmakta ve bu da uyumu zorlaştırmaktadır.

Göç ve mülteci krizinin bir sonucu olarak, göçmen ve sığınmacıların ekonomik haklarının korunması ve iş imkanlarının sağlanması da uluslararası hukuk tarafından öngörülmektedir. 1951 Sözleşmesi 17., 18. ve 19. Maddeleri hükümleri ile, taraf devletlere bu konuda yükümlülük getirmek yerine tavsiye niteliğinde ifadeler içermektedir⁴¹⁶. Dolayısıyla Türkiye'den, sığınmacıların çalışma hakkını güvence altına

⁴¹⁶ 1951 Sözleşmesinin 17., 18. ve 19. Maddesi hükümleri için bkz., <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> , (e.t.: 01.04.2023).

alması, işgücü piyasasına uyumlarının desteklemesi ve mesleki eğitim verilmesi yönünde çalışmalar yapması beklenmektedir⁴¹⁷.

Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzayacağı düşünüldüğünde sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda uzun vadeli çözümlerin üretilmesi önem arz etmektedir⁴¹⁸.

Göç ve mülteci kaynaklı krizler, tüm dünyada uluslararası iş birliği ve finansman gerektiren sorunlardır. Bu bağlamda Türkiye, yaşadığı göç ve mülteci sorununa ilişkin olarak uluslararası toplumdan destek ve yardım talep etmektedir. Yaşanılan krizin çözümü noktasında ülkeler bazında ikili işbirlikleri kurulmasına ve mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması için maddi destek sağlanmasına yönelik girişimlerde de bulunmaktadır. Ancak beklenen destek ve iş birliği tam anlamıyla sağlanmış durumda değildir. Bu husus aşağıda özetlenecektir.

2.6. Uluslararası Toplumun Göç Konusunda Türkiye’ye Desteği

Türkiye’ye, Suriye’de yaşanan kriz yükünün paylaşımına dair uluslararası toplumdan yeterli desteği göremediği gibi, Arap toplumlarından beklenen desteğin de gelmediği söylenebilecektir. Dolayısıyla uluslararası toplumun bir kısmında inisiyatif olma eğilimi görülmemiştir.

Özellikle 2015 sonrası artan yoğunlukta Türkiye’ye yönelen ve kitlesel nitelik kazanan göç hareketleri, Türkiye’nin insan odaklı, özverili ve ılımlı siyaseti sebebiyle daha da artmaktadır. Bu artış ile doğru orantılı olarak göç hareketlerinin sebep olduğu krizin Türkiye üzerindeki yükü ve etkileri de artış göstermektedir. Mülteci gruplarının Türkiye’ye gelmelerinin faktörlerinden en önemlisi, Türkiye’nin Avrupa ile köprü vazifesi görmesidir. Mülteci tehlikesini fark eden AB, mültecilerin Türkiye’de kalması adına mali yardımlarda bulunma taahhüdünde bulunmuş ve Türkiye’nin mülteciler için politika geliştirmesini istemektedir. AB ayrıca göçmenler için dil öğrenme ve meslek eğitimi vb. koşulların sağlanarak yaşam standartlarının artırılması taleplerinde bulunmuştur⁴¹⁹.

⁴¹⁷ Adem Çiçeksoğüt, “Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü”, **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2017, September Additional Issue, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/344251>, s. 15, (e.t.: 10.06.2023).

⁴¹⁸ Adem Çiçeksoğüt, s. 15.

⁴¹⁹ Sertaç Aktan, “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler, AB’nin de Gündeminde”, 17 Kasım 2014, **BBC**, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/11/141117_suriyeli_calisma_izni_ab, (e.t.: 14.05.2023).

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik yüksek miktarda göçe maruz kalmasına rağmen, AB başta olmak üzere uluslararası toplumun bu konuda yeterli destek sağlamadığı görülmektedir. Bunun 3 temel nedeni bulunmaktadır.

İlk neden olarak Türkiye'nin çağrılarının uluslararası toplum tarafından özümsememesi gösterilebilir. Kendi coğrafyasındaki ülkesel krizlere duyarsız kalmayan Türkiye göç hareketlerinin başlamasıyla birlikte aşama krizin yaklaştığını uluslararası toplum ile paylaşmıştır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı kriziyle başa çıkmak için uluslararası yardım talepleri ve çağrıları yeterli yanıt alamamıştır. Bu, Türkiye'nin kendi kaynaklarını kullanarak, oluşan yoğun göç akınıyla başa çıkmaya çalışmasına sebep olmuştur.

İkinci olarak, AB üye ülkeler üzerinde bir göç politikası oluşturmaya çalışsa da bazı üye ülkelerin ve uluslararası kuruluşların, göçmenlerin kabul edilmesi konusunda daha katı politikalar benimsedikleri, özellikle de Suriyeli sığınmacılara daha sınırlı bir destek sunmayı tercih ettikleri görülmektedir. AB'nin dikte ettiği ve oluşturmaya çalıştığı genel göç politikasının aksine üye ülkelerin mülteci krizinin daha fazla genişlemesini engellemek ve kendi ülkeleri özelinde AB sınırlarından uzak tutma amaçlı sert yaklaşımları ve sınırlamalar göçmen sayısının Türkiye'de hızla artmasına etki etmiştir. Bu yaşanan göç yoğunluğu ise Türkiye'nin çok daha fazla kaynak ve desteğe ihtiyaç duymasına sebep olmuştur.

Üçüncü neden olarak, Türkiye'nin sığınmacılar için sağladığı yardım ve barınma imkanlarının standartları yaşanan yoğun göç hareketleri, küresel ekonomik sorunların Türkiye'ye yansması ve maddi desteğin yetersizliği gibi sebeplerle istenilen seviyede sunulamamaktadır. Bunun da uluslararası toplumda Türkiye'ye daha fazla destek sağlama konusunda isteksizliği arttırdığı söylenebilir.

Kısaca belirtmek gerekirse Türkiye Suriyeli sığınmacılara yönelik göç kriziyle başa çıkmak için daha fazla uluslararası destek beklemesine rağmen, bu desteğin yetersiz kalması ve Türkiye'nin uluslararası toplum tarafından yeterince desteklenmemesi sebebiyle kendi kaynaklarını kullanma zorunluluğunda kalmıştır.

Türkiye, milyonlarca sığınmacıyı barındırmaya devam ederken bu zorluğun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. AB'nin isteklerinin Türkiye tarafından büyük oranda karşılanmasına karşın önlemler ve taahhüt edilen destekler yetersiz kalmış, buna bağlı olarak sığınmacılar Avrupa'ya yönelmişlerdir. AB, sığınmacıları kabul konusunda birtakım kotalar uygulamıştır. AB'nin çözümleri yetersiz kalınca Türkiye'den iş

birliğinin arttırılması talebinde bulunulmuştur. Türkiye tarafından bunun karşılığında durma noktasına gelen Avrupa'ya vize kolaylığı müzakerelerin yeniden başlaması talebinde bulunulmuştur⁴²⁰.

Uluslararası toplumun Türkiye'ye destek konusunda farklı tutumları bulunmaktadır. Birçok ülke, Türkiye'nin mültecilere yardım etme çabalarını takdir etmekte ve desteklemektedir. Bu destek, yaşanan krizde insani yardımların sağlanması, mültecilere barınma imkânı sunulması ve yerel kapasitenin güçlendirilmesi gibi alanlarda gerçekleştirilebilecektir.

Suriyelilere yönelik yapılan harcamaların günümüzdeki maaliyeti oldukça yüksektir. Bu bağlamda yaşanan kriz ve sonrasında, uluslararası toplumun Türkiye'ye yönelik finansal desteğinin yetersiz kalması Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinin Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerini ortaya koymaktadır⁴²¹. Özellikle finansal desteğin taahhüt edilen seviyede olmadığı eleştirisi Türkiye tarafından çeşitli zeminlerde dile getirilmektedir.

Türkiye, göç ve mülteci kriziyle mücadele etmek için büyük miktarda kaynak harcamıştır. Ancak uluslararası toplumun Türkiye'ye sağladığı finansal destek, ihtiyaçları karşılamak için yetersiz kalmıştır.

Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye uluslararası toplum nezdinde büyük bir sorumlulukta üstlenmiştir. Ancak AB üyesi ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelerin sığınmacıları kabul etme konusunda yeterli çaba göstermediği ve Türkiye'ye destek verme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Göç ve mülteci krizi, uluslararası bir sorun olduğundan, yükün adil bir şekilde paylaşılması önemlidir.

Türkiye, (AB) ve diğer ülkelerle yapılan geri kabul anlaşmaları çerçevesinde göçmenlerin geri gönderilmesini kabul etmiştir. Ancak, bu anlaşmalar mültecilerin haklarını ihlal edebileceği gibi Türkiye'nin yükünü arttırmaktadır. Mültecilerin güvenli dönüşlerinin sağlanması ve geri kabul süreçlerinin insancıl bir şekilde gerçekleştirilmesi çok önemlidir.

⁴²⁰ Serkan Demirtaş ve Güven Özalp, "AB ile Pazarlıktan Anlaşma Çıktı, Vize Serbestisi Yolda", **Hürriyet**, 13 Kasım 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/ab-ile-pazarliktan-anlasma-cikti-40013365>, (e.t.:23.04.2023).

⁴²¹ Ayşe Tunç, "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme", **TESAM Akademi Dergisi**, 2015, C. 2, S. 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/138008> s.48-49, (e.t.:12.06.2021).

Uluslararası toplumun Türkiye'ye yönelik yetersiz kaldığı noktalardan biri de uzun vadeli bir strateji planı oluşturulmamasıdır. Krizin yönetilebilmesi sadece acil insani yardımlar sağlanmasını değil, aynı zamanda sığınmacıların entegrasyonu, eğitimi, istihdamı gibi uzun vadeli stratejik planları gerektiren bir konudur. Türkiye'nin bu uzun vadeli çözüm sürecinde uluslararası toplumdaki daha fazla destek alması önemlidir.

Tüm bu hususlar, uluslararası toplumun Türkiye'ye yönelik desteğinin önemini yansıtır vaziyettedir. Göç ve mülteci krizinin karmaşıklığını ve dinamik yapısını sebebiyle çeşitli faktörleri dikkate alınarak uluslararası toplum desteğini en güncel şekilde ele almak gerektiği unutulmamalıdır. Mülteci kriziyle başa çıkmak için tüm taraflar arasında iş birliği ve adil bir yük paylaşımı sağlanması önemlidir.

SONUÇ

Dünyada milyonlarca insan, buldukları ülkelerdeki çatışma, şiddet olayları, ekonomik zorluklar, zulüm, eziyet, insan hakları ihlalleri ya da doğal afetlerden etkilenmekte ve bu nedenle de başka ülkelere göç etmektedir. Günümüzde etkileri küresel bir hal alan ve gerek ulusal gerekse uluslararası tartışmalara sebep olan göç olgusu, 21.yy.'da ülkelerin aldıkları önlemlere rağmen göç etme kararı alan insanların adeta küresel bir meydan okumasına dönüşmüş olup, artarak devam etmektedir. İçinde bulunulan dönemde dünya nüfusunun %3,6'sı göçmen durumundadır⁴²².

Göç ve mültecilik, önemli sorunlara sebep olsa da aslında sorunların nedeni olma özelliği taşır. Göçlerin oluşma nedenlerine bakıldığında, can ve mal güvenliğini tehdit eden gelişmelerle daha iyi bir yaşam isteği diğer nedenler yanında daha ağır basmaktadır. Bu çerçevede göç kararı alan kişiler, ekonomik açıdan gelişmiş, insan haklarına değer verilen bölgelere yönelmektedir. Bu kapsamda günümüz göç ve mülteci hareketleri incelendiğinde, göçmenlerin en çok tercih ettikleri hedefin Avrupa ülkeleri olduğu görülmektedir. Avrupa ülkelerine sınır olan ve doğudan Avrupa'ya gitmek isteyenlerin göç yolunda bulunan Türkiye de hem transit ülke olarak hem de hedef ülke olarak göçten olumsuz etkilenmektedir.

Göç tarihine bakıldığında, gerçekleşen göç hareketlerinin bir çoğu dünya çapında kırılma zamanlarına denk gelmiştir. Bu göç hareketleri kimi zaman devletler yıkarak, kimi zaman da yeni devletlerin yükselişine zemin hazırlayarak önemli sonuçlara kaynaklık etmiştir. Göç hareketlerinin sonuncusu 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile başlamıştır. Suriye iç savaşı, göç politikaları bakımından başta Türkiye olmak üzere bölge ülkeleri kadar AB açısından da kritik bir durum yaratmıştır. Bu süreç içinde Suriyeli göçmenler, Türkiye'nin açık kapı politikası ve iç savaş öncesi iki ülke arasında mevcut olan vizesiz seyahat uygulaması nedeniyle Türkiye'ye akınlar halinde göç etmişler; aynı göç refah seviyesi yüksek AB ülkelerine de yönelmiştir. Avrupalı devletlerin kendilerine yönelen göç hareketlerini, "varlığını tehdit eden bir sorun" olarak değerlendirmeye başlaması AB'nin göçmenlerle arasına yüksek duvarlar

⁴²² UGÖ'nün 18 Aralık Dünya Uluslararası Göçmenler Günü kapsamında hazırladığı "2022 Dünya Göç Raporu" için bkz., <https://worldmigrationreport.iom.int/>, (e.t.: 07.03.2023).

örmesine neden olmaktadır⁴²³. AB'nin bu tutumu, Birliğe yönelen göçleri durdurmamakta ve yasal yollardan göç edemeyenleri yasa dışı yollara yönlendirmektedir. Bu durum günümüz göç ve mülteci krizinin çözümünü olumsuz etkileyen bir etken olarak önem arz etmektedir. Ayrıca göç dalgasının büyüklüğü ve batı dünyasında değişen güvenlik algısı da göç ve mülteci krizi ile mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Arap Baharı ve Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sebebiyle göç yoğunluğunun artması sonucu AB ve Türkiye düzensiz göçle ve düzensiz göç sonucu ortaya çıkan sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu göç akını karşısında Türkiye öteden beri sahip olduğu insani hasletlere uygun olarak göçmenlere karşı açık kapı politikasını uygularken, her zaman insan hakları bayraktarlığı yapan AB ve Birlik üyesi ülkeler imzaladıkları uluslararası sözleşmelere aykırı bir şekilde göçmenleri kendi sınırları dışında tutmaya yönelik politikalar izlemektedir. Bu amaçla AB, 60 yılı aşkın süredir AB'ye üye olmayı bekleyen Türkiye'yi⁴²⁴, bu arzusunu suistimal ederek göç ve mülteci sorunlarıyla baş başa bırakmıştır.

Geçmişten günümüze dünya genelinde yaşanan göç hareketlerinin ana hedefi çoğunlukla AB olmuştur. Göç ve mültecilik açısından uzun yıllara dayanan bir tecrübesi bulunmasına ve göçe ilişkin uluslararası çalışmaların Avrupa menşeli olmasına rağmen AB ortak göç politikası oluşturmakta ve uygulamakta yeterince başarılı olamamıştır. Bunun en temel sebepleri üye ülkelerin ortak bir göç politikası konusunda birliğe uygun davranamaması ile kendi ülkelerinin güvenlik ve menfaatlerini ön planda tutmasıdır. Bununla birlikte, AB 1970'li yıllardan itibaren aldığı kararlarla yasal göçü durdurmuş, 1995 yılında uygulamaya sokulan Schengen Antlaşması ile iç sınırlarını ortadan kaldırmış ve "ortak dış sınır" uygulamasına geçmiştir. 1999 yılından itibaren de "Ortak Avrupa İltica Sistemi" oluşturan AB'nin göç alanındaki en önemli önceliği, "Birliğin dış sınırlarının korunması", yani düzensiz göçün engellenmesi olmuştur. Ancak etkin sığınma ve geri dönüş prosedürleri, dayanışma ve sorumluluğun adil paylaşımı ve

⁴²³ Tepealtı, s. 5.

⁴²⁴ Mehmet Akif Özer, "Avrupa Birliği'ne Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 2009, C. 16, S. 1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146008>, s. 90, (e.t.:15.04.2023).

üçüncü ülkelerle ortaklıkların güçlendirilmesi ilkelerine dayanan bu sistemin AB tarafından göz ardı edildiği apaçık ortadadır.

Bu noktada, günümüz göç hareketlerinin ağırlıklı olarak başlangıç bölgesi haline gelen Ortadoğu ile Avrupa arasındaki konumu nedeniyle transit ülke olan Türkiye, AB ülkelere yönelen göç hareketlerinin kontrolü açısından kritik önemdedir. Bu durumdan hareketle AB, tam üyeliğe aday ülke statüsünde bulunan ve gümrük birliği anlaşmasına da taraf olan Türkiye'nin üyelik müzakere sürecini düzensiz göçle mücadele temelinde yürütmeye çalışmaktadır. AB bu bağlamda, Türkiye'den öncelikle 1951 Sözleşmesi'ne koyduğu "coğrafi çekinceyi" kaldırmasını isterken, diğer taraftan da imzaladığı GKA ile kendisine yönelen mülteci akınını Birlik dışında tutmaktadır. AB Türkiye ile 2014 yılında imzaladığı GKA ile, Türkiye'ye sınırlı "maddi destek" ve Türk vatandaşlarına Birlik içinde "vize muafiyeti" vermeyi taahhüt etmiştir. Böylece Türkiye'yi "kendisi için işletilen ucuz bir mülteci kampına" dönüştürmüş durumdadır. Bu bakımdan AB'nin çok az şey vererek çok fazla şey elde etmesi üzerine kurgulanmış olan bu anlaşma, Türkiye'nin aleyhine işleyen bir mekanizma kurmuş, anlaşmanın kapsamına Türkiye'den AB'ye yasa dışı geçişler, yani düzensiz geçişlerin dahil edilmesi GKA'nın uygulamasını zorlaştırmıştır.

Diğer taraftan Türkiye, Avrupa dışında gelişen olaylar sebebiyle kendisinden sığınma talep eden Suriyelilere "geçici koruma statüsü" sağlamaktadır. Her ne kadar Türkiye'de "geçici koruma statüsü" kapsamında bulunanların temel ihtiyaçları sağlansa da bu kişiler 1951 Sözleşmesi'ne göre mülteci statüsünün tanıdığı haklardan yararlanamamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de bulunan Suriyeliler, AB'nin mültecileri sınırları dışında tutma temelli göç politikasına karşın, asıl hedef olarak mülteci haklarından yararlanabilecekleri AB ülkelerine ulaşmayı hedeflemektedirler. Ancak AB'nin göç politikasına dışarıdan bakıldığında, söylemleri ile gerçek destek ve müdahale yeteneği arasında büyük bir uçurum olduğu görülmektedir. Bu da Avrupa'nın eyleminin güvenilirliğini kaybetmesine neden olmaktadır⁴²⁵.

2011 yılından itibaren ağır bir göç ve mülteci akımına uğrayan ve uluslararası toplumdan beklediği desteği alamayan Türkiye bu sorunla başa çıkmak için bir yandan uluslararası toplum ile işbirliği içinde faaliyetlerini yürütürken, diğer yandan da ulusal

⁴²⁵ Akın ve Akın, s. 144.

mevzuatında düzenlemeler yaparak merkezi yönetim içinde yeni bir Göç İdaresi oluşturmuştur. Bu kapsamda, özellikle AB'ye giriş müzakereleri kapsamında, göç ve mülteci konusunun bir özel kanunla düzenlenmemiş olması ve 1951 Sözleşmesine konulan çekincelere yönelik eleştirilere karşılık 6458 sayılı YUKK kabul edilmiş ve 1951 Sözleşmesine konulan çekinceler nedeniyle mülteci olarak kabul edilmeyen Suriyeli göçmenlere “geçici koruma” statüsü verilerek Türkiye’de kalmaları sağlanmıştır. 6458 sayılı YUKK ile ayrıca Merkezi İdarenin içinde İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

Türkiye, günümüzde 7 milyona yakın göçmen, sığınmacı ve mülteci nüfusu için bu güne kadar yaklaşık 45 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır. Bu nedenle Türkiye, 84,78 milyonluk nüfusun % 8'ine yaklaşan göçmen ve sığınmacının ekonomik, sosyal ve siyasi olumsuz etkilerini artık kaldıramaz duruma gelmiştir.

Bu olumsuz etkilerin en başında, başta sağlık ve eğitim olmak üzere yapılan harcamalar gelmektedir. Bir diğer ve belki de çok daha ciddi sorun ise Suriyeli mültecilerin neden olduğu ucuz ve yasa dışı işgücüdür. Olumsuz etkiler sosyal alanda da görülmektedir. Çocuk yaşta evlilikler ve Türk ailelerde boşanmaların artması buna bir örnektir. Bir diğer gerilim kaynağı da mülteci ailelerin kirayı karşılayabilmek için aynı daireyi paylaşması ve dolayısıyla ev ve daire kiralalarının yükselmesiyle konut piyasasında yaşanan değişimdir. Bütün bunların dışında belki de en önemli olumsuz etki Türkiye'nin demografik yapısının değişme riskidir. Bu bağlamda geçici ve misafir olarak görülen Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olması beklenmektedir⁴²⁶. Geçici koruma altındaki Suriyeliler geri gönderilmez ve daha fazla göçmen gelmesi engellenmezse gelecekte Türkiye'nin siyasi sorunla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olacaktır.

Bütün bu değerlendirmeler neticesinde, uluslararası toplumun, başta BM ve özellikle de AB'nin göç ve mültecilikle mücadelede başarılı olmadığı, uluslararası toplum adına çok ağır yük altında olan Türkiye'ye yeterli desteğin verilmediği anlaşılmaktadır.

Günümüzde gittikçe artan ve tamamına yakını düzensiz göç statüsünde olan göç hem uluslararası toplumu hem de Türkiye'yi olumsuz etkilemektedir. Tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayan bu sorunun olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ve azaltılması için hem uluslararası toplumun hem de Türkiye'nin yapması gerekenler

⁴²⁶ Tepealtı, s. 284.

vardır. Uluslararası toplumun yapması gerekenlerin başında, mevcut sözleşmelerin gözden geçirilerek, işbirliğinin güçlendirilmesi ve külfet paylaşımının adil dağıtımını sağlayacak mekanizmaların kurulması gelmektedir. Bu kapsamda, sert politikalarından vaz geçilmeli, sorunun çözümünde “güvenlik ve ulusal çıkar” temelli değil, “insan hakları” temelli politikalar oluşturulmalıdır. Göçün ortaya çıkış nedenlerinden en önemlisi iç çatışmalar ve savaşlardır. Uluslararası toplumun yapması gereken ikinci konu da bu alana ilişkindir. Başta BM ve AB gibi uluslararası örgütler, göçün olumsuz etkilerini önlemenin yanında, göçe neden olan bu iç çatışmalar ve savaşların ortaya çıkmaması için tedbirler almalıdır. Bu amaçla yapılması gereken fakir ve geri kalmış ülkelere desteğin artırılmasıdır. Ayrıca, bu alanda ihtiyaç duyulan kararların alınabilmesi için BM Güvenlik Konseyinin yapısının reforme edilmesi önemlidir. Uluslararası toplumun yapması gereken üçüncü konu, göç ile mücadele eden BMMYK ve UGÖ gibi kuruluşların bütçelerinin artırılması ve bunlara düzenleyici yetkiler verilmesidir. Dördüncü konu, devletlerin yasa dışı göçü teşvik eden sert vize uygulamalarından vaz geçmeleridir.

Uluslararası toplumun işbirliği içinde yürütülmesi gereken göç ve mültecilikle mücadelede devletlerin de bu bağlamda Türkiye'nin de yapması gerekenler mevcuttur. Türkiye, Suriye kaynaklı göç ve mülteci krizinin yönetiminde sığınmacılara yönelik insancıl yaklaşımını ve insan haklarını koruyan fedakâr tutumunu korumaktadır. Ayrıca mevzuatında değişiklikler yaparak, Göç İdaresinin yapısı yeniden düzenlenmiş ve bu konuya özgü özel bir kanun olan 6458 sayılı YUKK'ü çıkarmıştır. Böylece, Türkiye'ye yönelik bu konuda yapılan eleştirilerin bir kısmı karşılanmıştır. Bununla birlikte, karşı karşıya kaldığı göç ve mültecilik konusunda ulusal çıkarlarımızın korunması ve ulus devlet yapımızın muhafazası için daha yapılması gerekenler vardır. Bunların başında, Göç İdaresinin İçişleri Bakanlığı bünyesinden alınarak müstakil bir Bakanlığa dönüştürülmesi gelmektedir. Böylece, bu mücadelede daha etkin ve hızlı karar alınması mümkün olacaktır.

Yapılması gereken ikinci husus, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin göç yönetiminde etkin olmasının sağlanmasıdır. Türkiye'de göç ve sonuçlarına çözüm arayışında katkı sunmak için faaliyetler yürüten bir çok STK ile merkezi yönetim arasında iletişim ve koordinasyonun daima aktif tutulması, bu söz konusu STK'ların gerek operasyonel gerek lojistik gerekse mali açıdan desteklenerek teşvik edilmesi önemlidir.

Üçüncü husus, sınır güvenliği ve yönetiminin gözden geçirilmesidir. Göçler sınırların ötesinde karşılanmalı ve kurulacak entegre sınır güvenliği sistemi ile kontrolsüz geçişlere müsaade edilmemelidir. Bu konuda özellikle de savunma sanayi sektöründe faaliyet gösteren devlet ve devlet destekli kuruluşların başarılı çalışmaları günümüzde aktif şekilde sürdürülmektedir.

Dördüncü husus, Türkiye'nin göç yönetimi ve yapılanmasına ilişkin olarak küresel işbirliğine daha etkin katılması, uluslararası örgütlenmeler içerisinde daha etkin yer almasıdır. Beşincisi ve en önemli husus ise, Türkiye'deki göçmenlerin, insan hakları ihlali olmadan ülkelerine geri gönderilmesi mutlaka planlanmalı, geri gönderilmeyenlerin ise topluma entegrasi için planlamalar yapılmalı, AB ile yapılan GKA Türkiye'nin ulusal çıkarları çerçevesinde gözden geçirilmelidir.

Bütün bu eksikliklere rağmen, içinde bulunulan dönemde Türkiye günümüzde sayıları milyonları bulan göçmene ev sahipliği yapmakta ve bu konuda Avrupa ülkelerinin tamamından daha başarılı sonuçlar elde etmektedir. Bu bakımdan Türkiye övgüyü hak etmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ADIGÜZEL, Yusuf; **Göç Sosyolojisi**, Nobel Yayınevi, 1. Basım, Ankara 2016.
- ARMAOĞLU, Fahir; **Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1991.
- AYBAY, Rona; **Yabancılar Hukuku**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
- BETTS, Alexander, LOESCHER, Gil, MILNER James; **BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği**. çev. Özgün Emre Koç, İKÜ Yayınevi, İstanbul, 2017.
- BMMYK, **Dünya Mültecilerinin Durumu**, BMMYK, Türkiye Temsilciliği Yayınları, Ankara, 2001.
- CASTLES, Stephen. ve MILLER, Mark J. ; **Göçler Çağı**. (Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.
- ÇİÇEKLİ, Bülent; **6458 Sayılı Kanun’la Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.
- ÇÖLLÜ, Osman ve Erdal EKE; **Göç Olgusunun Türk Sağlık Sistemi Üzerindeki Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği**, Ed. E. Hasan Hüseyin AYGÜL içinde, 21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler Bir Türkiye Perspektifi, Nobel Yayınevi, Ankara, 2018.
- DENİZ, Orhan; **Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansıması. Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler**, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2009.
- EKŞİ, Nuray; **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, Beta Yayım, İstanbul, 2015.
- ERDER, Sema; **Refah Toplumunda Getto**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- ERDOĞAN, Murat; **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- ERDOĞAN, Murat ve KAYA ,Ayhan; **“Türkiye’nin Göç Tarihi”**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

- İÇDUYGU, Ahmet. ve SİRKECİ, İbrahim; **Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri**, O. Baydar (ed.) içinde 75 Yılda Köylerden Kentlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.
- KALIN, Walter; **Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler**, Kerem Altıparmak (çev.), İmaj Yayınevi, Ankara, 2005.
- MUTLUER, Mustafa; **Uluslararası Göçler ve Türkiye**, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003.
- NUALA, Mole; **Asylum and The European Convention On Human Rights**, Human Rights Files No. 9 (Revised), Council of Europe Publishing, Londra, 2003.
- ODMAN, Mustafa Tefvik; **Vatansızların Hukuki Durumu ve Türk Hukuku, İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, UNCHR, ed. Özlen Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay, Anıl Reklam Matbaacılık, Ankara, 2011.
- ODMAN, Mustafa Tefvik; **Mülteci Hukuku**, A.Ü.S.B.F., İnsan hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995.
- ÖZCAN, Mehmet; **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- ÖZKAN, Işıl; **Göç, İltica ve Sığınma Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- PEERS, Steve; **EU Justice and Home Affairs Law**, Oxford: University Press, 2007.
- SANDER, Oral; **Siyasi Tarih 1918-1994**, 23. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.
- SASSEN, Saskia; **Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization**, Columbia University Press, New York, 1996.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, GÜNEŞ, Hakan ve KELEŞOĞLU, Erhan; **Uluslararası İlişkilere Giriş**, 4. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2011.
- TERZIOĞLU, Süleyman Sırrı ve ÖZARSLAN, Bahadır Bumin; **Uluslararası Örgütler Hukuku**, Adalet Kitabevi, Ankara, 2016.
- TÖRE, Nazlı; **Uluslararası Göç Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2016.

YILDIZ, İbrahim; **Türkiye'ye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası**, Kırmızı Çatı, Ankara, 2018.

ZIMMERMANN, Arthur; “**Asylum Law in the Federal Republic of Germany in the Context of International Law**”, Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, 1993.

MAKALELER

ABALI, Abdullah; “Seyahat Özgürlüğünün Genel Sağlık Nedeniyle Sınırlandırılmasının Anayasaya Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi”, **Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi**, C. 1, S. 1, 2020, ss. 78-100.

ACAR, Erhan; “1960-1965 Döneminde Türkiye'den Almanya'ya İşçi Göçleri”, **TroyAcademy** , C. 8, S. 1 , 2023, ss. 38-69 .

AKDOĞAN, Muzaffer; “Avrupa Birliği'nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi”, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi**, C. 1, S. 1, 2018, ss. 48-75.

AKIN, Şeyma ve AKIN, Bahadır H; “The Syrian Refugee Crisis and Turkey-EU Relations: Responses in Politics”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, C. 19, S. 32, 2017, ss. 141-150.

AKKARACA KÖSE, Melike; “Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, C. 3, S. 2, 2017, ss. 195-220.

AKTEL, Mehmet. ve KAYGISIZ, Ümmühan; “Türkiye’de Göç Yönetimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 23, S. 2 , 2018, ss. 579-604 .

ALTINER, Bilal; “Birleşmiş Milletler: Amacı, Gelişimi, Etkinliği, Uluslararası Güvenliğe Katkısı ve Geleceği”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 1, 2014, ss. 1-9.

ALTUĞ, Yılmaz; “Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, **İÜHFİM**, C. 29, S. 1-2, 1963, ss. 201-217.

ALTUNDEĞER, Nurettin ve YILMAZ, M. Ertuğrul; “İç Savaşın Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 21, S. 1, 2016, ss. 289-301.

- APPLEYARD, Reginald; “International Migration Policies: 1950–2000”, **International Migration**, C. 39, S. 6, 2001, ss. 7–20.
- AYDIN, Esen ; “Avrupa Birliği Mevzuatında Güvenli Üçüncü Ülke Kavramı ve Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasına Yansımaları”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. 38, S. 1, 2017, ss. 11-40 .
- BARKIN, Ersan; “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2014, ss. 331-360,
- BATIR, Kerem; “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, C. 15, S. 30 , ss. 585-604.
- BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Gülüm; “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 108, 2013, ss. 53-74.
- BELEK, Hakife Aktaş, “The Right To Health Of Migrants National And International Examination In Terms Of Health Law”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, C. 10, S. 2 , 2023, ss. 41-51 .
- BİLGİN, A. Aslı; “Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex’in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Hacettepe HFD**, C. 7, S. 2, 2017, ss. 55-82.
- BOZKAYA, Özge ve KINCAL, Ali; “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, C. 4, S. 2, 2018, ss. 90-126.
- BOZKURT, Kutluhan, “Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 125, 2016, ss. 387-408.
- CANKARA, Yavuz ve ÇEREZ, Okan; “Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan’ın Göç Sorunu ve Türkiye’ye Yansımaları”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, C. 124, S. 245, 2020, ss. 447-460.
- CANYAŞ, BAYATA Aslı; “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 1, 2015.

- ÇAKMAK Gizem Alioğlu; “Avrupalılaşmasının Aşıl Tendonu: G Politikaları ve Yunanistan rneği”, Mukaddime, C. 9, S. 3 - Special issue, 2018, ss. 39-57.
- ÇALLI KAPLAN, Melike; “İsveç Göçmen Entegrasyon Politikalarının Kapsamlı Analizi”, **alışma ve Toplum Dergisi**, C. 1, S. 72, 2022, ss. 349-393.
- ÇELİK Hayati; “Avrupa Birliği’nin Adalet, zgrlk Ve Güvenlik Faslı: Türkiye zerine Etkileri”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 9, S. 2, 2019, ss. 481-512.
- ÇETİN, Elif; “Türkiye’de G Yönetişiminde Uluslararası G rgt (IOM)’nn Rolü ve Etkisi”, **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 26, 2022, ss. 221-241.
- İEKSGT, Adem; “Uluslararası G Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’ in Türkiye’deki Statüsü”, **Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, September Additional Issue, 2017, ss. 1-20.
- ÇOLAK, Filiz; “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)” . **Tarih Okulu Dergisi** , C. 14, S. 1, 2013, ss. 47-64.
- DAVER, Bülend; “İnsan Hakları ve Mülteciler Meselesi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C. 8, S. 01,1953, ss. 185-199.
- DEMİR, Oğuzhan . ve SOYUPEK, Yusuf; “Mülteci Krizi Denkleminde Ab ve Türkiye: İlkeler, çıkarlar ve Kaygılar”, **Global Politika ve Strateji Global Analiz**, C. 6, 2015, ss. 1-32.
- DEMİRTAş, Serkan ve ÖZALP, Güven; “AB ile Pazarlıktan Anlaşma ıktı, Vize Serbestisi Yolda”, **Hürriyet**, 13 Kasım 2015.
- DENİZ, Taşkın; “Uluslar Arası G Sorunu Perspektifinde Türkiye”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S. 181 ,2014, ss. 175-204 .
- DİNÇER, Selin ve EşSİZ, Fatma Nur; “Uluslararası G Olgusu ve “Arap Baharı” Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği G Politikaları”, **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 7, S. 1, 2021, ss. 68-84.
- DOğRU, Sami ve GLTEN, ağrı; “An Assessment Of The Russian Jet Downed By Turkey From The Perspective Of International Law. Trames”, **A Journal of the Humanities & Social Sciences**, C. 26, S. 4, 2022, ss. 355-371.

- DURUEL, Mehmet; “Avrupa Birliği Göç Politikası Ve Kitlesele Göç Akınları Karşıındaki Durumu”, **Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi**, C. 3, S. 3 , 2017, ss.1-12 .
- EKİCİ, Süleyman ve TUNCEL, Gökhan; “Göç ve İnsan”. **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 2016, ss. 9-22.
- EKŞİ, Nuray; “18 Mart 2016 Tarihli AB-Türkiye Zirvesi Bildirisinin Hukuki Niteliği”, **Contemporary Research in Economics and Social Sciences**, C. 1, S. 1, 2017, ss. 47-85.
- EREN YILMAZ, Esra; “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat” Üzerine Bir Değerlendirme, “**Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**”, C. 3, S. 1, 2021, ss. 65-122.
- ERGÜVEN, Nasıh Sarp ve ÖZTURANLI, Beyza; “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.62 S.4, 2013, ss.1007-1061.
- ERKAN, Hakan Sezgin; "Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Üzerinden Göç Teorilerine Yeniden Bakış", **Ortadoğu Etütleri**, S. 13, 2021, ss. 421-445.
- EUROPOL; **Europol Review, General Report on EUROPOL Activities**, 2010, Luxembourg, 2011.
- ERTAN Kıvılcım ve ERTAN Birol; “Türkiye'nin Göç Politikası”, **Contemporary Research in Economics and Social Sciences**, C. 1, S. 2 , 2017, ss. 7-39.
- FASSMANN, Heinz. ve MUNZ, Rainer; “Patterns and Trends of International Migration in Western Europe”, **Population and Development Review**, C. 18, S. 3, 1992, ss. 457-480.
- GEDDES, Andrew; “International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe”, **International Migration**, C. 39, S. 6 , 2001, ss. 25-51.
- GENÇLER, Ayhan; “Avrupa Birliğinin Göç Politikası”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S. 49, 2005, ss. 173-198.
- GÖK OĞUZ, Gonca; “Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 31 , 2016, ss. 65-82.

- GÖNÜLLARAS, Gökçe Bayındır ve SUNATA, Ulaş; “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi**, C. 2, S. 1, 2015, ss. 12-40.
- GÖRENDAG, Volkan; “Suriye’deki İnsanlık Krizi ve Mülteci Politikalarının Çöküşü”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Ekim Sayısı, 2015, ss. 18-21.
- GÜLEÇ, Cansu; “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, **Tesam Akademi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2015, ss. 81-100.
- GÜNER, Cemil; “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 56, S. 4, 2007, ss. 81-109.
- HANSON, Gordon ve SPİLİMBERGO, Antonio, “Illegal immigration, border enforcement, and relative wages: evidence from apprehensions at the U.S.-Mexico border.”, **The American Economic Review**, C. 89, S. 5, 1999, s. 1337-1357.
- İÇDUYGU, Ahmet. ve AKSEL, B. Damla; “Türkiye’de Düzensiz Göç”, **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç Araştırmaları**, Ankara, 2012, ss. 1-69.
- İÇDUYGU, Ahmet, ERDER, Sema ve GENÇKAYA, Ömer Faruk; “Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere”, **İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi**, 2014, ss. 1-406.
- KAP, Derya; “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, **Akademik Perspektif**, 2014, ss. 30-35.
- KAPLAN, Kezban Acar; "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa Devletlerinin Rus İç Savaşı'na ve Rus Mültecilerine Bakışı", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S. 22, 2022, ss. 175-204
- KARA, Mustafa ve DÖNMEZ KARA, Canan Öykü; “Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği”, **Journal of Entrepreneurship and Development (JED)**, C. 10, S. 2, 2016.
- KARASU, Mithat Arman; “Türkiye’ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri”, **Paradoks Economics, Sociology and Policy Journal**, C. 14, S. 1, 2018, ss. 21- 41.

- KASALAK, Kadir; “İngilizlerin Filistin Politikası Ve Filistin Mandası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 25 , 2019, ss. 65-78.
- KAYA, Melek. ve ÖREN Besey; “Türkiye’de Mültecilere Sunulan Sağlık Hizmetleri’nin Hukuksal Zemini”, **Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi**, C. 2, S. 2 , 2020, ss. 88-93.
- KAYA, Sezgin; “Uluslararası Alanda Polisiye İşbirliğinin Gelişimi: Avrupa Örneği”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 28, S. 1, 2009, ss. 49-69.
- KICINGER Anna., and SACZUK, Katarzyna; “Migration Policy in the European Perspective-Development and Future Trends”, **Central European Forum for Migration Research**, 2004, ss. 1-44.
- KIYICI, ÖLMEZ Gülnihan ve KAYGISIZ, Ümmühan; “Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi - The Evaluation Of The European Union’s Readmission Agreements Within The Scope Of European Union Migration Policies And Human Rights”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 10 S. 25, 2018, ss. 467-484.
- KOÇAK, Orhan ve GÜNDÜZ, R. Demet; “Avrupa Birliği Göç Politikaları Ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 7, S. 12, 2016 , ss. 66-91.
- KOÇAK, Yüksel ve TERZİ, Elvan “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm”, **KAÜ-İİBF Dergisi**, C. 3, S. 3, 2012, ss. 163-184.
- KOSER, Khalid; **Irregular Migration**, State Security and Human Security, Global Commission on Internatinal Migration, 2005, ss. 1-33.
- KÖKSAL, Tuğçe Duygu; “Avrupa Birliği Sınırlarının Korunması Yolu Olarak "Geri İtmeler" ve Pandemi Sonrası İçin Değerlendirme”, **Euro Politika**, 2020, Covid-19 Sonrası Avrupa Birliği'nin Geleceği, ss. 125-140.
- LOESCHER, Gil; “UNHCR’s Origins and Early History: Agency, Influence, and Power in Global Refugee Policy”, **Centre for Refugee Studies**, S. 33, 2017, ss. 77-86.
- MAVİ, İbrahim; “İnsan Hakları Bağlamında Göçün Güvenlikleştirilmesi”, **MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 26, 2022, ss. 252-268.

- NAS, Çiğdem; “Türkiye-Ab İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi”, **Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 2015, ss. 169-186.
- NURDOĞAN, Ali Kemal, DUR, İhsan Burak, ve ÖZTÜRK, Mustafa; “Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, **İş ve Hayat Dergisi**, S. 4, 2016, ss. 217-238.
- OMELANIUK, Irena; “International Migration and Development: Contributions and Recommendations of the International System”, **UNFPA ve IOM Publication of the United Nations System Chief Executives Board for Coordination**, 2013, ss. 1-412.
- ÖZDEMİR DAL, Buket; “Türkiye’de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet İle İlişkisi”, **Journal of International Relations and Political Science Studies**, S. 5 , ss. 83-110.
- ÖZDEMİR, Erol; “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri”, **ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 3, 2017, ss. 114-140.
- ÖZDEMİR, Haluk; “Türkiye’nin “Sınır-Ülke” Niteliği: Farklı Stratejik Kültürler Arasında Türk Dış Politikası”, **2008 Avrasya Etüdüleri**, C. 33, S. 1, ss. 7-46.
- ÖZER, Mehmet AKİF; “Avrupa Birliği’ne Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi** , 2009, C. 16, S. 1, ss. 89-105.
- ÖZKAN, Recep; “Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 33, S. 47, 2019, ss. 127-145.
- ÖZTÜRK, Neva Övünç; “*Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. 66, S. 1, 2017, ss. 201-263.
- ÖZTÜRK, Neva Övünç; "1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Sona Ermesine Yönelik Ölçütlerin İncelenmesi Ve Türk Hukuku Üzerindeki Yansımalarının Değerlendirilmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 65, 2016, ss. 393-448.
- REÇBER, Sercan; “Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar”, **VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu**, ss. 1-440.

- SARIDOĞAN, Serhat; “Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Göçün Güvenikleştirilmesi: Suriye Mülteci Krizi Örneği”, **Yüksek Lisans Tezi**, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi SBE, 2018, ss. 1-125.
- SAYIN, Hüdayi; “Uluslararası Güvenlik ve Göçmen Kaçakçılığı”. **İktisadiyat**, C. 1, S. 1, 2017, ss. 133-144.
- SÖNMEZ, Zümrüt; **Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler**, İHH İnsani Yardım Vakfı İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2014, ss. 1-41.
- ŞAHİN, Cengiz; “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 21, S. 2, 2001, ss. 57-67.
- ŞAKACI, Bilge Kağan; “Türkiye’nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi”, **Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi**, C. 1, S. 3, 2020, ss. 36-57.
- ŞEKER, Dilara ve UÇAN Gülten, “Göç Sürecinde Kadın”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 14, S. 1, 2016. ss. 199-214.
- ŞEKER, Güven; “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **İnsan Hakları Yıllığı**, C. 32, 2014, ss. 107-129.
- TANYOL, Çağrı; “**2015 Sonunda Suriyeli Sayısı 2,5 Milyon Olacak**”, 22 Temmuz 2015, <http://www.amerikaninsesi.com/content/suriyeli-sayisi-2-5-milyon-olacak/2873633.html>, e.t.: 15.05.2023.
- TEKİR, Süleyman; "Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Rus İşgal Bölgelerinden Yapılan Göçler", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S. 16, 2016, ss. 43-65
- TOPAL, Ahmet Hamdi; “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 1 , 2015, ss. 5-22 .
- TUNCEL, Gökhan ve EKİCİ, Süleyman; “Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi”, **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 9, S. 2, 2019, ss. 49-72.

- TUNÇ, Ayşe Şebnem; “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” , **TESAM Akademi Dergisi** , C. 2, S. 2 2015, ss. 29-63 .
- TÜRKEŞ KILIÇ, Selin; Avrupa Komşuluk Politikası’nda Uluslararası Göçün Güvenikleştirilmesi. **Mukaddime**, C. 9, S. Özel Sayı 1, 2018, ss. 1-20.
- UZUN, Elif; “Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, C. 2, S. 2, 2016, ss. 60-85.
- ÜSTÜN, Kutay ve VARGÜN, Berivan; “Uluslararası Göç ve Afgan Göçmenler Örneği”, **Belgü** , S. 6 , 2022, ss. 76-86 .
- VARDAR, Nilay; **Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Arasındaki Farklar?** 2015, <https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci>
- YATKIN, Ahmet; “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye”, **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**, 2008, ss. 29-38.
- YARALI AKKAYA, Aysun; “Avrupa’nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi** , C. 74, S. 2 , ss. 357-380 .
- YILDIRIM, GEYİK, Selda; Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler, **Göç Araştırmaları Dergisi**, C. 4, S. 2, 2018, ss. 128-159.
- YILDIZ, Ayselin ve TURHAN, Ebru; “Entegre Sınır Yönetimi Ve Frontex İle İlişkiler Bağlamında Türkiye’nin Ab İle Harici Farklılaştırılmış Entegrasyonu”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 21, Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 2022, ss. 211-231.
- YILMAZ GÜNDÜZ Ali ve KAYA, Mehmet; “Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki rolleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C. 6, S. 10, 2014, ss. 130-169.
- ZENGİNKUZUCU Dikran M; “Türkiye’de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi”, **Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi** , S. 1, ss. 37-62.

URK, Murat; “Göç ve İnsan Hakları”, **Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, S. 2, İstanbul, 2010, ss. 108-119.

TEZLER

AKKUŞOĞLU, Devrim Bülent; “Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde Yasadışı Göç Sorunu”, **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

ÇINAR, Yunus Emre; “Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, (2018)

SOMUNCU, Başak; “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası”, **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

TANERİ, Gökhan; Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Konya, 2012.

TAVAS, ERKİRAL Olcay; “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi”, **Doktora Tezi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

ÜNLÜ, Güler; “Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘Mültecilik’”, **Yüksek Lisans Tezi**, Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

VARYEMEZ, Ersan; “1951 Cenevre Sözleşmesi’nden Günümüze Avrupa’da Mülteci Haklarının Oluşumuna Etki Eden Süreçlerin Sosyolojik Bir Analizi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2006.

YAĞCIOĞLU, Onur; “Göç Sorunu Bağlamında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”. **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2017.

RAPORLAR ve BİLDİRİLER

AKÇADAĞ ALAGÖZ, Emine; “Yasa Dışı Göç ve Türkiye”, **BILGESAM, Rapor No. 42**, 2012.

AKTAN, Sertaç; “**Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler, AB’nin de Gündeminde**”, BBCNews, 17 Kasım 2014.

CANPOLAT, Hasan ve ARINER, Hakkı Onur, “Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin göç politikalarının gelişimi.” **Orsam Raporu 12**, 2012, S. 123.

KAYA İbrahim ve YILMAZ EREN Esra, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hak ve Yükümlülükleri”, **Rapor**, İstanbul, 2015, SETA Yayınları.

ORSAM, “Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi”, **Rapor No:22**, S. 13, 2012.

ÖZCAN, Mehmet, “Ab-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi”, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), Araştırma Raporu No: 40**, 2017.

PETİLLO, Kelly, Programme Manager, Middle East and North Africa, **European Council on Foreign Relations (ECFR)**, “Turkey’s Open Door Closes: How Europe Can Better Support Syrian Refugees”.

. T.C İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:40, 2017.

YALÇIN, Hasan Basri ve DURAN, Burhanettin; “Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Suriye Stratejileri”, **Rapor**, SETA Yayınları, İstanbul, 2017.

YILMAZ, Halim; “Türkiye’de Mülteci Hukuku ve Uygulaması: Sorunlar ve Çözüm Önerisi”, **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, İstanbul: Zeytinburnu Belediye Başkanlığı**, 2006.

VERİ TABANLARI ve İNTERNET SİTELERİ

<https://www.un.org/en/global-issues/migration>

<https://www.unhcr.org/>

<https://turkiye.iom.int/migration-turkey>

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/>

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<https://tr.euronews.com/>

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

<https://scholar.google.com/>

<https://www.aile.gov.tr/>

<https://www.goc.gov.tr/>

<https://www.setav.org/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<http://www.madde14.org/index.php?title=Anasayfa>

<https://www.resmigazete.gov.tr/>

<https://www.hurriyet.com.tr/>

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

<https://www.britannica.com>

EKLER

Ek-A. Tez Etik İzin İstek Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Hasan Emre AĞMAZ
ÖĞRENCİ NO	2021003004
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2022 / 2023 - BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	"ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN YAŞADIĞI GÖÇ VE MÜLTECİ SORUNUNA ULUSLARARASI TOPLUMUN DESTEĞİ"
TEZİN AMACI	Türkiye'nin göç ve mülteci sorunu ile mücadelesinde uluslararası toplumun desteği detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu bağlamda, en fazla göç alan devletlerinden birisi olan Türkiye'ye uluslararası toplumun yaklaşımı ne durumdadır? Uluslararası örgütlerin ve kuruluşların temel prensipleri doğrultusunda Türkiye'de yürütülen faaliyetleri nelerdir? Uluslararası toplum tarafından gereken destek veriliyor mu? Veriliyor ise bu destek yeterli mi? Sorularına cevap aranacaktır.

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Her geçen gün daha da artan düzensiz göç sadece belirli bir bölgenin problemi olmaktan çıkmış başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin ana sorunsalı haline gelmiştir. Göç ile mücadele ülkelerin uluslararası mutabakatlara bağlı kalmaları ve sözleşmeden doğan sorumluluklarını yerine getirmeleri büyük önem arz etmektedir. Uluslararası aktörler ile yapılan protokoller ve anlaşmalardan doğan sorumlulukların yerine getirilmesinde yaşanan olumsuz tutumlar ve Türkiye'ye içinde bulunduğu bu sorun ile mücadelede uluslararası toplum tarafından gerekli özenin günümüzde halen sağlanamaması noktasında Türkiye'nin atacağı adımlar son derece önemlidir. Çalışmada uluslararası hukuk bağlamında Türkiye'nin yaşadığı göç ve mülteci sorununa uluslararası toplumun desteği üzerinde durulacaktır.
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Hasan Emre AĞMAZ	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde Kalan TARİH: 05 / 06 / 2023 Asıl Sureti İmzalıdır
---	--

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.

2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI
Adı - Soyadı: Sami Doğru	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Murat KOÇ
Unvanı: Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	İmzası:	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır
... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER

Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHINKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır
... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....	... / ... / 20....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi

ÖY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.
ÖY ÇOKLUĞU İLE	☐	

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.

Ek-B. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2300004869
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

08.06.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamınının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programında tez aşamasında kayıtlı olan **Hasan Emre Ağmaz** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek-C. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300006212

22.06.2023

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 05.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300004777 sayılı yazınız.
b) 08.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300004869 sayılı yazınız.
c) 12.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300005925 sayılı yazınız.
ç) 19.06.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300006113 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Leyla Defne Bargu, Melahat Ağma, Hasan Emre Ağmaz** ve **Elif Gülhur Parmaksız** isimli öğrencilerinize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör